

HUMAN²⁰²³ ACHIEVEMENT INDEX REPORT

รายงานดัชนีความก้าวหน้าของคน ปี 2566

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

คำนำ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลักในการวางแผนระดับประเทศ และมีการปฏิบัติงานในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นกลไกในการขับเคลื่อน การดำเนินงาน การจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index : HAI) จึงเป็นชุดข้อมูล ด้านสังคมที่มีความสำคัญของประเทศไทย โดยเป็นข้อมูลที่น่าเสนอความก้าวหน้าของคนพร้อมผลการวิเคราะห์และ การประเมินความก้าวหน้าของคนในระดับประเทศ ภาค และจังหวัด ซึ่งในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้จัดทำไปแล้ว 6 ฉบับ ในปี 2558 ปี 2560 ปี 2562 ปี 2563 ปี 2564 และปี 2565 โดยปี 2566 เป็นฉบับที่ 7 ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี 2565 เป็นต้นมา ได้มีการแยกเล่มรายงานดัชนีความก้าวหน้าของคน ออกจากข้อมูลสถิติดัชนีความก้าวหน้าของคน เพื่อประโยชน์ ในการนำไปใช้ได้อย่างสะดวก ทั้งการวิเคราะห์ดัชนีในเล่มรายงานฯ และข้อมูลโดยละเอียดทั้งระดับประเทศ ภาค และรายจังหวัด แบบอนุกรมเวลา (Time Series) ในเล่มข้อมูลสถิติฯ

ดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) เป็นกรอบแนวคิดการวิเคราะห์ที่ครอบคลุมการพัฒนามนุษย์ใน 8 ด้าน ประกอบด้วยด้านสุขภาพ การศึกษา ชีวิตการทำงาน เศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัวและ ชุมชน การคมนาคมและการสื่อสาร และการมีส่วนร่วม ซึ่งแต่ละด้านประกอบด้วยตัวชี้วัดจำนวน 4 ตัวชี้วัดที่เป็น เชิงบวกและเชิงลบ รวมจำนวนทั้งหมด 32 ตัวชี้วัด โดยการจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ประจำปี 2566 เป็นการจัดทำและประมวลผลข้อมูลแบบรายปี เพื่อให้ข้อมูลมีความต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และสอดคล้องกับ ความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล สามารถติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันทั่วถึงที่ รวมถึงนำไปออกแบบนโยบาย ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ สำนักงานฯ ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ เป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ท้ายนี้ สำนักงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ดัชนีความก้าวหน้าของคน ปี 2566 ที่นำเสนอข้อมูล ในระดับประเทศ ระดับภาค และระดับจังหวัด เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและระดับจังหวัด ภาคเอกชน นักวิชาการ และประชาชน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

พฤศจิกายน 2567

สารบัญ

หน้า

คำนำ

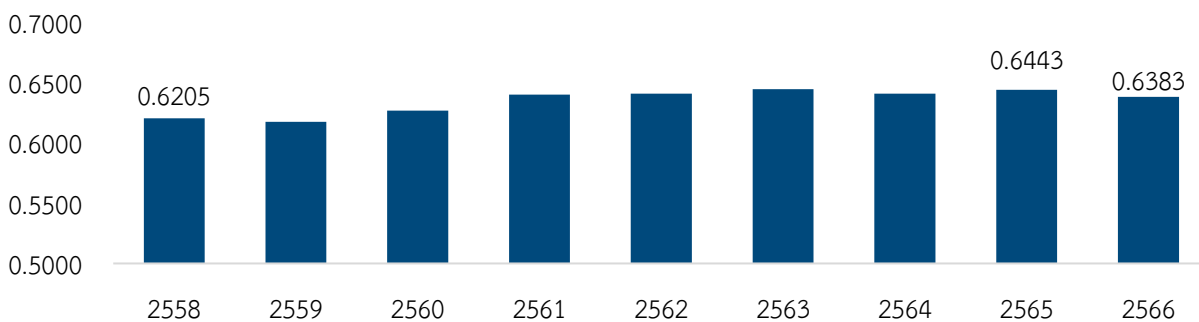
สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร	ก
บทที่ 1 บริบทการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการพัฒนาคน.....	1
1.1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร	1
1.2 นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่.....	5
1.3 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	9
1.4 สุขภาพจิตและความวิตกกังวลทางสังคม (Social Anxiety).....	11
1.5 ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์.....	13
1.6 การขยายตัวของความเป็นเมือง (Urbanization).....	14
1.7 กระแสการเติบโตอย่างยั่งยืน (Growing Sustainability)	15
บทที่ 2 ภาพรวมสถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาคนของไทย.....	18
2.1 การพัฒนาคนในระดับประเทศ	18
2.2 การพัฒนาคนด้านต่าง ๆ.....	20
บทที่ 3 การพัฒนาคนเชิงพื้นที่	50
3.1 การพัฒนาคนในระดับภาค	50
3.2 การพัฒนาคนในระดับจังหวัด	61
3.3 การวิเคราะห์ความก้าวหน้าของคนเชิงลึกรายจังหวัด	70
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	87
4.1 การพัฒนาคนในภาพรวม.....	87
4.2 การพัฒนาคนเชิงพื้นที่	88
4.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	89
บรรณานุกรม.....	91

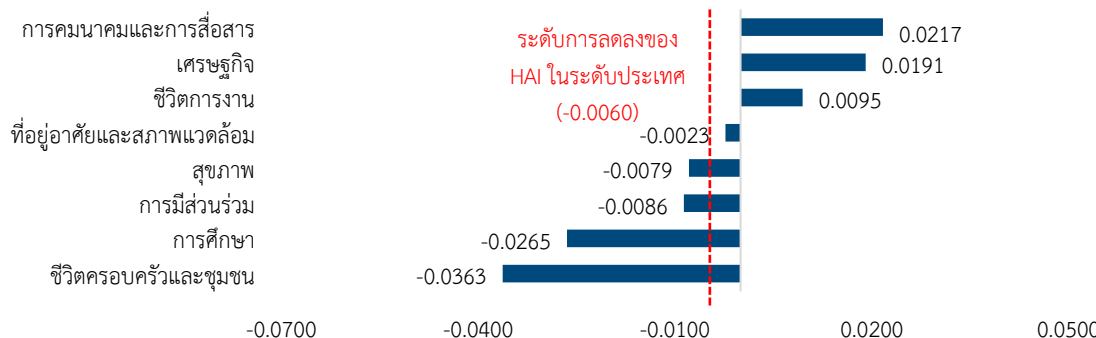
บทสรุปผู้บริหาร

การพัฒนาคนได้ถูกบูรณาการร่วมกับการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังจะเห็นได้จากแนวคิดและทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนอย่างต่อเนื่อง ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดตามและประเมินผลสถานการณ์การพัฒนาคนหรือระดับความก้าวหน้าของคนในระดับประเทศ ภูมิภาค และจังหวัด รวมถึงผลลัพธ์การพัฒนาคนและลำดับตำแหน่งความก้าวหน้าของคนในแต่ละจังหวัด สามารถสะท้อนจุดเด่นและจุดที่ต้องปรับปรุง เพื่อนำไปสู่การกำหนดแผนหรือเป้าหมายการพัฒนาในแต่ละจังหวัดเพื่อการยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในพื้นที่ให้มีความอยู่ดีมีสุขได้อย่างแท้จริง ในการนี้ ผลการจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคน ปี 2566 พบว่า แนวโน้มการพัฒนาคนในช่วงปี 2558 – 2566 มีทิศทางที่ดีขึ้น แม้จะปรับตัวลดลงเล็กน้อย ระหว่างปี 2565 – 2566 โดยในปี 2566 ระดับการพัฒนาคนเท่ากับ 0.6383 เพิ่มขึ้นจาก 0.6205 ในปี 2558 เนื่องจากความก้าวหน้าของการพัฒนาคนในมิติด้านการคมนาคมและการสื่อสารชีวิตการทำงาน และด้านเศรษฐกิจ มีแนวโน้มปรับตัวในทิศทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ซึ่งเป็นผลจากการสนับสนุนการเข้าถึงเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต รวมถึงการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2565 ดัชนีความก้าวหน้าของคนลดลงเล็กน้อย ซึ่งเป็นผลจากการลดลงของดัชนีย่อย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ด้านการศึกษา ด้านการมีส่วนร่วม ด้านสุขภาพ และด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ในขณะที่ มีเพียง 3 ด้านที่ค่าดัชนีปรับตัวสูงขึ้น ประกอบด้วย ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ด้านเศรษฐกิจ และด้านชีวิตการทำงาน

ดัชนีความก้าวหน้าของคนของประเทศไทย ปี 2558 - 2566

ระดับการเพิ่มขึ้น/ลดลงของดัชนีความก้าวหน้าของคน รายด้าน ปี 2565 - 2566

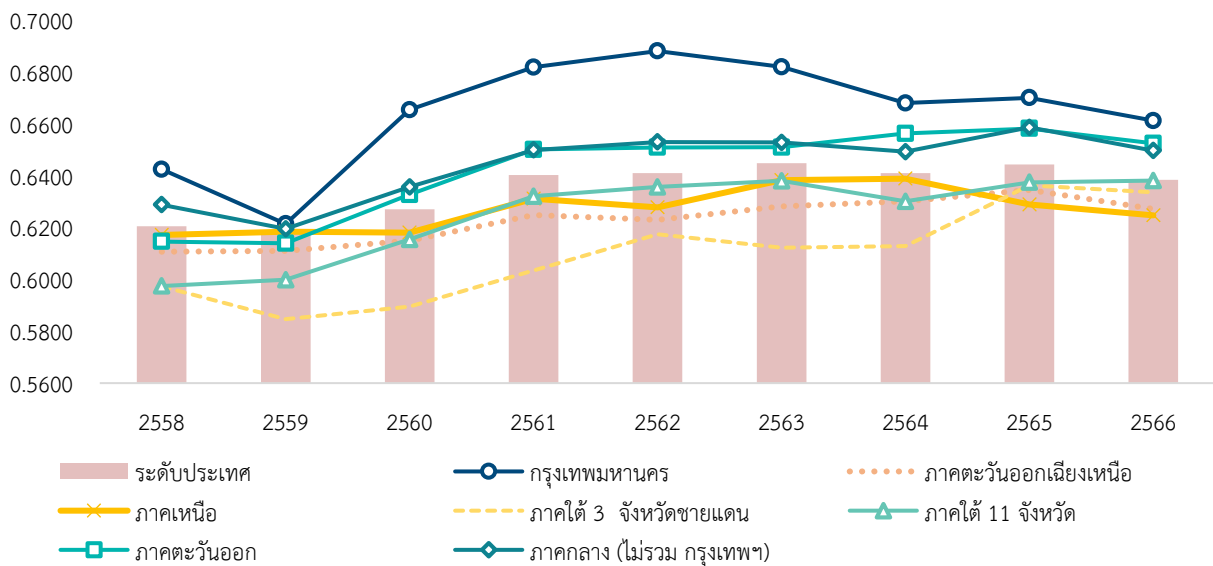
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

หากพิจารณาสถานการณ์ความก้าวหน้าของนครายด้านในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 - 2566) ทั้ง 8 ด้าน พบว่า **ด้านสุขภาพมีแนวโน้มการพัฒนาคนลดลงอย่างต่อเนื่อง** จาก 0.7023 ในปี 2558 มาอยู่ที่ 0.6278 ในปี 2566 ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมสูงวัย ทำให้สัดส่วนประชากรที่พิการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อีกทั้ง ยังส่งผลต่อเนื่องให้สัดส่วนประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน และอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จเพิ่มขึ้น **ด้านการศึกษา มีค่าดัชนีลดลงจากปีก่อนหน้า และลดลงอย่างน่ากังวลเมื่อเทียบกับหลายปีที่ผ่านมา อีกทั้ง ยังมีระดับความก้าวหน้าอยู่ในลำดับสุดท้ายเมื่อเทียบกับด้านอื่น** โดยในปี 2566 อยู่ที่ 0.4985 ลดลงจาก 0.5249 ในปี 2565 และ 0.5841 ในปี 2558 ส่วนหนึ่งเกิดจากพัฒนาการสมวัยของเด็กอายุ 0 - 5 ปี ปรับตัวลดลง **ด้านชีวิตการทำงานปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง** จาก 0.7057 ในปี 2558 เป็น 0.7806 ในปี 2566 และมีค่าดัชนีสูงกว่าภาพรวมดัชนีความก้าวหน้าของคนในระดับประเทศ (0.6383) สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่ดีของการพัฒนาคนด้านชีวิตการทำงาน โดยเฉพาะในช่วงปี 2564 - 2566 ภาวะการทำงานของประชากร และศักยภาพในการทำงานดีขึ้น อย่างไรก็ตาม แรงงานมีหลักประกันทางสังคมน้อยลง ซึ่งภาครัฐจำเป็นต้องเพิ่มมาตรการสร้างแรงจูงใจเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนให้แรงงานเข้าถึงหลักประกันทางสังคม โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานนอกระบบ **ด้านเศรษฐกิจมีทิศทางที่ดีขึ้นต่อเนื่อง** จาก 0.6513 ในปี 2558 เป็น 0.6977 ในปี 2566 ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากมาตรการในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ รวมถึงมาตรการแก้ไขปัญหาหนี้สิน โครงการคลินิกแก้หนี้ ส่งผลต่อแนวโน้มที่ดีขึ้นของการพัฒนาคนด้านเศรษฐกิจ **ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง** จาก 0.6401 ในปี 2558 มาอยู่ที่ 0.6234 ในปี 2566 เป็นผลจากปัญหามลพิษที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะมลพิษด้านคุณภาพอากาศ ขยะมูลฝอยชุมชน ของเสียอันตรายจากชุมชน และวัตถุอันตรายภาคเกษตรกรรมที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น **ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนมีแนวโน้มลดลง** โดยค่าดัชนีเพิ่มขึ้นจาก 0.6389 ในปี 2558 เป็น 0.6602 ในปี 2563 จากนั้นปรับตัวลดลงต่อเนื่องมาอยู่ที่ 0.6074 ในปี 2566 เนื่องจากเด็กและเยาวชนเข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ขณะเดียวกัน รูปแบบครอบครัวและสังคมที่เปลี่ยนไปก็ส่งผลให้ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง และครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดี่ยวมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น **ด้านการคมนาคมและการสื่อสารมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก โดยมีค่าดัชนีสูงที่สุดเมื่อเทียบจาก 8 ด้าน เพิ่มขึ้นจาก 0.5239 ในปี 2558 เป็น 0.8082 ในปี 2566** เป็นผลจากการถ่ายโอนภารกิจงานก่อสร้างและบำรุงรักษาถนนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้สัดส่วนหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปีเพิ่มขึ้น ขณะที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีด้านการสื่อสารและดิจิทัลทำให้สัดส่วนประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และสัดส่วนประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นอย่างมาก แต่เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้**ด้านการมีส่วนร่วมมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง** จาก 0.5436 ในปี 2558 มาอยู่ที่ 0.5285 ในปี 2566 จากความสนใจของประชาชนที่จะรวมตัวกันลดลง ส่งผลให้สัดส่วนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่นลดลงอย่างต่อเนื่อง

สถานการณ์การพัฒนาคนในระดับภูมิภาค ในปี 2566 สะท้อนให้เห็นความแตกต่างของระดับการพัฒนาได้อย่างชัดเจน โดยพบว่า กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคตะวันออกเป็นภูมิภาคที่มีระดับความก้าวหน้าของคนสูงกว่าระดับประเทศ ขณะที่ภูมิภาคอื่น ๆ ยังคงอยู่ต่ำกว่าระดับประเทศ (เท่ากับ 0.6383) โดยภูมิภาคที่มีระดับการพัฒนาคนสูงกว่าระดับประเทศส่วนใหญ่อยู่ใกล้กับศูนย์กลางการพัฒนาที่เป็นพื้นที่เศรษฐกิจขนาดใหญ่ ที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนด้วยภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ในขณะที่ กลุ่มภูมิภาคที่อยู่ต่ำกว่าระดับประเทศส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางของการพัฒนา **แนวโน้มการพัฒนาคนระดับภาคระหว่างปี 2558 - 2566 มีแนวโน้มชะลอตัวลงอย่างต่อเนื่อง** โดยภาคเหนือมีแนวโน้มลดลงมากกว่าภาคอื่น สาเหตุสำคัญมาจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้ระดับการพัฒนาลดลง โดยเฉพาะมิติด้านสุขภาพที่อัตราการเจ็บป่วยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น และด้านการศึกษาที่เป็นผลจากการหลุดออกนอกระบบการศึกษา และคุณภาพการศึกษาจาก

ภาวะการเรียนรู้ถดถอย (Learning Loss) ของนักเรียน อย่างไรก็ตาม ด้านชีวิตการงาน ด้านเศรษฐกิจ และด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ยังคงมีระดับการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

แนวโน้มดัชนีความก้าวหน้าของคนรายภาค ปี 2558 - 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

สำหรับความก้าวหน้าการพัฒนาคนรายจังหวัด ในปี 2566 พบว่า จังหวัดส่วนใหญ่ของไทยมีระดับการพัฒนาของคนต่ำกว่าค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับประเทศ จำนวน 43 จังหวัด หรือคิดเป็นร้อยละ 55.8 โดยกระจุกตัวอยู่ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขณะที่ จังหวัดที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนสูงกว่าค่าดัชนีในภาพรวมของประเทศ มีจำนวน 34 จังหวัด ส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่ในภาคกลางและภาคตะวันออก ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศที่มีการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมและบริการสูง ทั้งนี้ ช่องว่างความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยดัชนีความก้าวหน้าของคนในกลุ่มจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนสูงมากกับกลุ่มจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาต่ำมาก มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2560 – 2565 แต่กลับเพิ่มสูงขึ้นในปี 2566 สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาคนระหว่างจังหวัดต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

ผลการประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนาคน ปี 2566 และแนวโน้มที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของการพัฒนาคนในมิติต่าง ๆ ทั้งในภาพรวมระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับจังหวัด โดยพบว่า การพัฒนาคนด้านการศึกษา สุขภาพ ชีวิตครอบครัวและชุมชน การมีส่วนร่วม และที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม เป็นมิติที่มีความท้าทายต่อการยกระดับความก้าวหน้าของคน ซึ่งต้องเร่งให้ความสำคัญในการพัฒนา นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในระดับภูมิภาค พบว่า ภูมิภาคที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนต่ำกว่าระดับประเทศส่วนใหญ่จะอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางของการพัฒนาประเทศ ขณะที่จังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนสูงกระจุกตัวอยู่ในภาคกลางและภาคตะวันออก รวมทั้งสถานภาพความเป็นเมืองหรือความหนาแน่นของประชากรที่อยู่เขตเมืองยังส่งผลเชิงบวกต่อดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับจังหวัด โดยเฉพาะเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ

ดังนั้น เพื่อยกระดับความก้าวหน้าของคน มีข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังนี้ 1) มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีและดิจิทัลให้ทั่วถึงและครอบคลุมเพื่อหนุนเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในทุกมิติ อาทิ การส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มคุณภาพการศึกษา โดยสร้างระบบการศึกษาที่ผสมผสานการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาโครงสร้างทางเทคโนโลยีดิจิทัล

ด้านการแพทย์ให้ครอบคลุมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ ลดภาระงาน และแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาต่อยอด ขยายผลในเชิงพาณิชย์ การใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการและบริการในมิติต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน ปลอดภัย และทันสมัย พร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงและภัยพิบัติที่จะส่งผลให้ คุณภาพชีวิตของคนได้รับการพัฒนาที่ดีขึ้น 2) **กระจายความเจริญไปยังภูมิภาคต่าง ๆ อย่างสมดุลและเป็นองค์รวม** มุ่งเน้นการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ และการเชื่อมโยง ทั้งภายในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างทั่วถึง โดยการเพิ่มศักยภาพการพัฒนากลุ่มพื้นที่ เขตเศรษฐกิจพิเศษ และเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในแต่ละภาค เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจาย ความเจริญไปสู่ภูมิภาค และการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อม และวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนควบคู่กันไป เพื่อให้เมือง สามารถตอบโจทย์ความต้องการของคนในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม นำไปสู่การสร้างชุมชนน่าอยู่และสภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริมการจ้างงานในพื้นที่ ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และลดการอพยพย้ายถิ่นได้อย่างยั่งยืน และ 3) **ผลักดันและขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สุขภาพ (Healthy Space)** โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ ประชาชนมีพฤติกรรมที่ดีต่อสุขภาพ มีการใช้ทรัพยากรและการออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีส่วนร่วม ในการดูแลและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ รวมทั้งมีการจัดพื้นที่ที่ส่งเสริมการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน อาทิ การมีพื้นที่ สวนสาธารณะ/พื้นที่สีเขียว การจัดลานกิจกรรมชุมชน การสร้างพื้นที่สำหรับการสื่อสารและให้ความรู้ ด้านสุขภาพ การพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยให้ชุมชนขับเคลื่อนร่วมกับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เครือข่ายองค์กรชุมชน และภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัวและชุมชน และการมีส่วนร่วม

บทที่ 1

บริบทการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการพัฒนาคน

ปัจจัยสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนให้การพัฒนาประเทศมีความยั่งยืน คือเรื่องการพัฒนาคนซึ่งได้ถูกบูรณาการร่วมกับการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากแนวคิดและทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งในอดีตให้ความสำคัญกับการเร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มุ่งเน้นพัฒนาอุตสาหกรรมและการผลิตเพื่อการส่งออก โดยอาศัยความได้เปรียบทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และแรงงานมาใช้ขยายฐานการผลิตเพื่อสร้างรายได้และการมีงานทำ จนมาถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) จึงได้ปรับทิศทางมาเป็นการมุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยการพัฒนาคนถูกกำหนดให้เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ทุกฉบับมาจนถึงปัจจุบัน ที่ผ่านมา การพัฒนาคนในภาพรวมมีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องจากผลของการยกระดับสุขภาวะ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้น สะท้อนว่าคนไทยทุกช่วงวัยมีความรู้ความสามารถโดยรวมเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคนเชิงคุณภาพของไทยยังเป็นความท้าทายที่สำคัญ จากแนวโน้มภาวะโภชนาการของเด็กไทยที่ลดลง ขณะที่เด็กเริ่มอ้วน เตี้ย ผอมเพิ่มมากขึ้น¹ ระบบและคุณภาพการศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ฯลฯ การขับเคลื่อนการพัฒนาคนจึงยังต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง ปัจจุบันประเทศไทยประสบกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายเรื่องที่จะส่งผลต่อการพัฒนาคน ดังนี้

1.1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

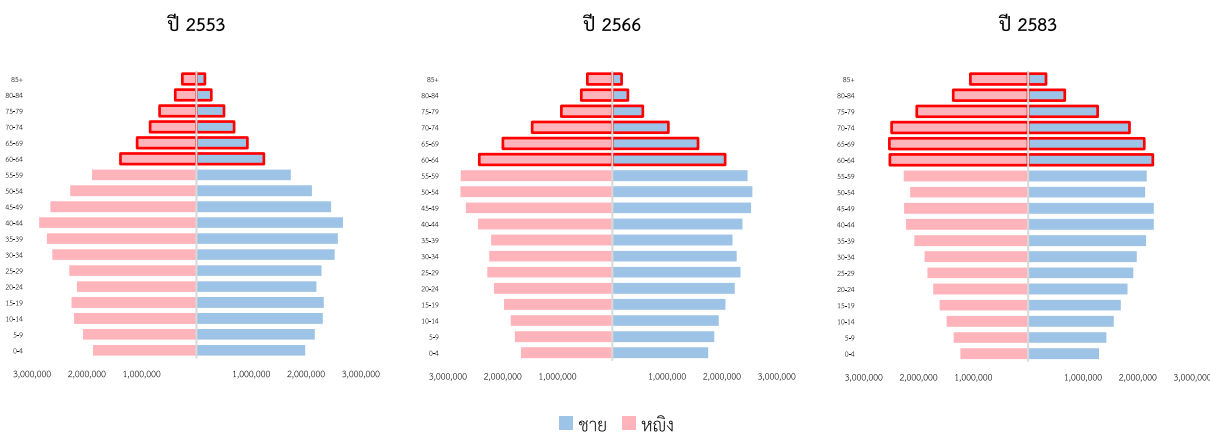
1.1.1 การเพิ่มขึ้นของประชากรวัยสูงอายุ

การเพิ่มขึ้นของประชากรวัยสูงอายุเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยในปี 2566 ประเทศไทยเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Completed Aged Society)² โดยมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากถึง 13.5 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 20.2 ของประชากรทั้งประเทศ ในขณะที่ประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 66.0 ในปี 2553 มาอยู่ที่ร้อยละ 63.6 ในปี 2566 และเมื่อพิจารณาอัตราส่วนพึ่งพิง (Dependency Ratio) ของผู้สูงอายุต่อวัยแรงงาน พบว่า เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 19.7 ในปี 2553 เป็นร้อยละ 31.7 ในปี 2566 โดยการเพิ่มขึ้นของประชากรวัยสูงอายุ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีทางการแพทย์ ตลอดจนการได้รับบริการสาธารณสุขที่มีความครอบคลุมและทั่วถึงมากขึ้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่อยู่ใน Generation Baby Boomer (เกิดระหว่าง พ.ศ. 2489 - 2507) และ Generation X (เกิดระหว่าง พ.ศ. 2508 - 2522) มีอายุยืนยาวขึ้น

¹ รายงานผลการวิเคราะห์ตามตัวชี้วัด 3.10 ร้อยละของเด็กอายุ 6-14 ปี สูงตีสมส่วน สำนักโภชนาการ รอบ 5 เดือนหลัง ปี 2567 : สำนักโภชนาการ กรมอนามัย

² รายงานการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2533 – 2583 (ฉบับปรับปรุง) : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภาพ 1.1 โครงสร้างประชากรไทย ปี 2553 ปี 2566 และปี 2583

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562), รายงานการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2533 – 2583 (ฉบับปรับปรุง)

การเพิ่มขึ้นของประชากรวัยสูงอายุส่งผลกระทบต่อประชากรวัยแรงงานมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากการที่ต้องสนับสนุนผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุมีความสามารถในการหารายได้ลดลงกว่าช่วงที่ยังเป็นวัยแรงงาน³ ส่งผลให้เกิดการขาดดุลงบรายได้และต้องมีการชดเชยการขาดดุลจากแหล่งอื่น ๆ เช่น การจัดสรรสินทรัพย์ การโอนภาครัฐ และการโอนภาคเอกชน ในขณะเดียวกันยังนำไปสู่ปัญหาการขาดแคลนแรงงานทั้งในภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ ซึ่งอาจทำให้ค่าจ้างแรงงาน และต้นทุนการผลิตสูงขึ้น เศรษฐกิจจึงอาจเกิดการชะลอตัวในระยะยาวได้⁴ อย่างไรก็ตาม จากรายงานสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ปี พ.ศ. 2566⁵ พบว่า ผู้สูงอายุยังคงให้ความสำคัญกับการแสวงหารายได้เพื่อเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว โดยในปี 2566 มีผู้สูงอายุที่ยังทำงานอยู่จำนวน 5.1 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 37.5 ของผู้สูงอายุทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากปี 2565 ที่มีจำนวนผู้สูงอายุที่มีงานทำ 4.8 ล้านคนหรือร้อยละ 36.6 ขณะที่ สถานการณ์ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่า จำนวนผู้สูงอายุมีแนวโน้มป่วยด้วยโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัวเพิ่มขึ้น จากข้อมูลการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2566⁶ ชี้ให้เห็นว่า คนไทยมีอัตราการเจ็บป่วยอยู่ที่ร้อยละ 28.2 โดยลักษณะการเจ็บป่วยของคนไทย ส่วนใหญ่มาจากโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 18.5 ของผู้ป่วยทั้งหมด ซึ่งการเจ็บป่วยดังกล่าวในกลุ่มผู้สูงอายุมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 56.3 สะท้อนให้เห็นว่า แม้ผู้สูงอายุมีแนวโน้มอายุยืนยาวจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์ แต่ผู้สูงอายุยังคงมีความเสี่ยงด้านปัญหาสุขภาพ ซึ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสร้างเสริมสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุสำหรับด้านชีวิตครอบครัว พบว่า ผู้สูงอายุ 1 ใน 3 มีฐานะยากจน รวมทั้งมีปัญหาด้านสุขภาพและอยู่คนเดียวมากขึ้น⁷ ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้สูงอายุขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัวหรืออาจถูกทอดทิ้งจนส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจได้

1.1.2 อัตราการเกิดต่ำ

อัตราการเกิดที่ต่ำลงของประชากรไทยในปัจจุบันเป็นผลมาจากการที่ประชากรวัยแรงงานมีบุตรช้าลง หรือไม่มีบุตร รวมถึงการครองสถานภาพโสดที่เพิ่มขึ้น โดยจากข้อมูลสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2566 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ประชากรไทยร้อยละ 40.5 ครองสถานภาพโสด และส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาสูงหรือระดับปริญญาตรีขึ้นไป ทั้งนี้ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการครองสถานภาพโสด

³ รายงานบัญชีกระแสการโอนประชาชาติ ปี 2564 : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

⁴ รายงานสุขภาพคนไทย 2566 : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

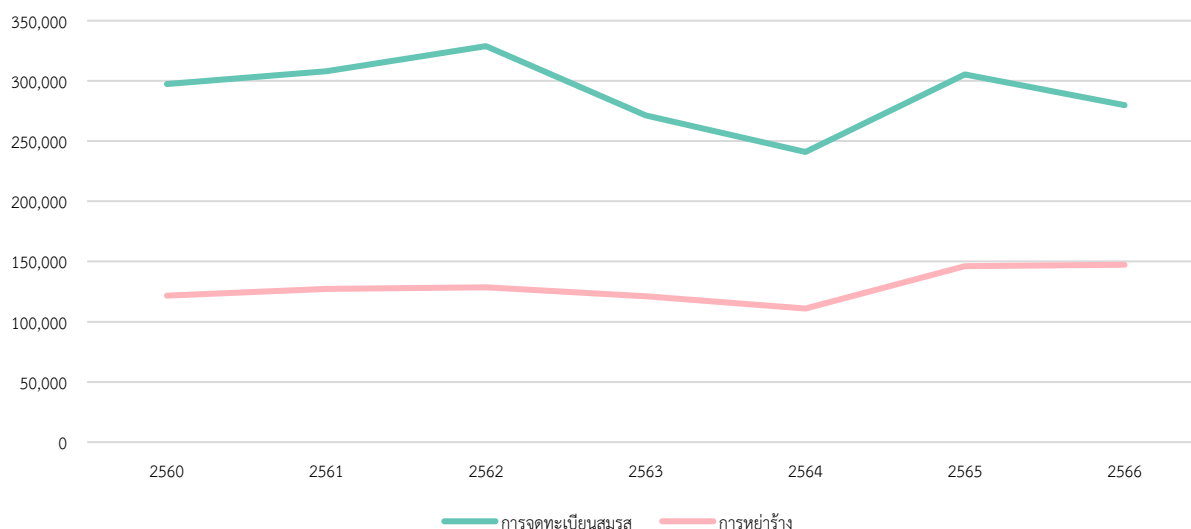
⁵ รายงานสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ปี พ.ศ. 2566 ไตรมาสที่ 4 : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

⁶ รายงานสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2566 : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

⁷ แผนพัฒนาประชากรเพื่อการพัฒนาประเทศไทยระยะยาว (พ.ศ. 2565 - 2580) : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

มีหลายประการ⁸ อาทิ ค่านิยมทางสังคมที่รวมไปถึงการเกิดรูปแบบครอบครัวของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จากการเปิดกว้างของสังคมไทย โดยในปี 2566 มีการคาดการณ์ว่า ประเทศไทยมีจำนวนประชากร LGBTQ+ อยู่ที่ 5.9 ล้านคน เพิ่มขึ้นจาก 4.2 ล้านคน ในปี 2559 นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยของปัญหาความต้องการหรือความคาดหวังที่ไม่สอดคล้องกัน โอกาสในการพบปะผู้คนลดลง เนื่องจากความไม่สมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน และนโยบายส่งเสริมการมีคู่ของภาครัฐที่ยังไม่ต่อเนื่องและครอบคลุมความต้องการของคนโสด ในขณะที่ การหย่าร้างของคนไทยมีมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากสถิติการจดทะเบียนสมรส⁹ ในปี 2566 มีจำนวนอยู่ที่ 279,748 คู่ ลดลงจาก 305,487 คู่ ในปี 2565 ซึ่งสวนทางกับการจดทะเบียนหย่าร้างที่เพิ่มขึ้นจาก 110,942 คู่ ในปี 2564 เป็น 147,337 คู่ ในปี 2566

แผนภาพ 1.2 จำนวนการจดทะเบียนสมรสและการหย่าร้าง ปี 2560 - 2566

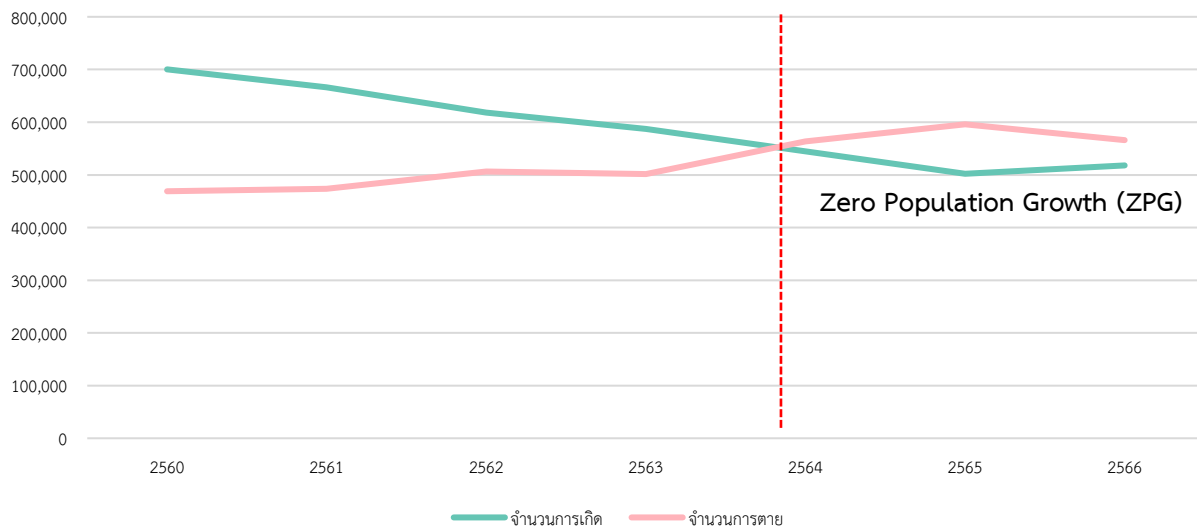
ที่มา : ระบบสถิติทะเบียนทั่วไป กรมการปกครอง

ทั้งนี้ นอกจากอัตราการเกิดของประชากรไทยยังคงลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่อัตราการตายของประชากรกลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ ตั้งแต่ปี 2564 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้เข้าสู่จุดที่อัตราการเพิ่มของประชากรเป็นศูนย์ (Zero Population Growth) จึงส่งผลให้ประเทศไทยขาดแคลนวัยแรงงานมากขึ้น นอกจากนี้ ปัญหาการเลี้ยงดูเด็กได้กลายเป็นประเด็นที่มีความท้าทาย เนื่องจากในช่วงระหว่างปี 2558 – 2566 พบว่า เด็ก 0 - 5 ปี ที่มีพัฒนาการสมวัยลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 94.0 ในปี 2558 ลดลงเหลือร้อยละ 79.8 ในปี 2566 โดยมีสาเหตุหลักเกิดจากผู้ปกครองขาดการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้เด็กเสี่ยงต่อการมีพัฒนาการที่ล่าช้า

⁸ รายงานภาวะสังคมไทยรายไตรมาส 1/2567 : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

⁹ รายงานสถิติจำนวนทะเบียนสมรส : กรมการปกครอง

แผนภาพ 1.3 จำนวนการเกิดและการตายของประชากรไทย ปี 2560 - 2566

ที่มา: ระบบสถิติทะเบียนทั่วไป กรมการปกครอง

สถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรข้างต้น ได้ส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าของการพัฒนาคน โดยเฉพาะด้านสุขภาพและชีวิตการงาน ดังนี้ **ด้านสุขภาพ** จำนวนผู้สูงอายุมีแนวโน้มป่วยด้วยโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัวเพิ่มขึ้น โดยข้อมูลการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2558 - 2566¹⁰ ชี้ให้เห็นว่า แนวโน้มการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัวของผู้สูงอายุในไทยเพิ่มขึ้นระหว่างปี 2558 - 2566 ร้อยละ 31.4 หรือจากจำนวน 5,756,738 คน เป็น 7,564,615 คน นอกจากนี้ กลุ่มผู้สูงอายุมีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โดยจากรายงานการคัดกรองโรคผู้สูงอายุของกระทรวงสาธารณสุข¹¹ พบว่า ผู้ป่วยโรคหัวใจและหลอดเลือด (Cardiovascular Disease : CVD) ในระดับสูงอันตรายมีจำนวน 530,574 คน รองลงมาคือโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิต อยู่ในระดับเสี่ยงที่จำนวน 805,2567 คน และ 458,534 คน ตามลำดับสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุยังคงมีความเสี่ยงด้านปัญหาสุขภาพ ซึ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ **ด้านชีวิตการงาน** แม้ว่าผู้สูงอายุจะกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานมากขึ้น และจำนวนผู้สูงอายุที่ว่างงานลดลง แต่กลับพบว่าส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบถึงร้อยละ 21.2 และมีเพียงร้อยละ 3.5 ที่เป็นแรงงานในระบบ¹² หมายความว่า แรงงานสูงอายุในระบบเหล่านี้ อาจเป็นผู้ที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง หรือไม่มีหลักประกันทางสังคมจากการทำงาน ต่างจากวัยแรงงานที่เป็นแรงงานนอกระบบซึ่งสามารถสร้างหลักประกันทางสังคมผ่านการสมทบกองทุนประกันสังคม มาตรา 40 และกองทุนการออมแห่งชาติได้ **ด้านเศรษฐกิจ** การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมสูงวัยอาจส่งผลกระทบต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและรายได้ต่อหัวของประชากร อีกทั้ง ยังอาจทำให้มีผู้สูงอายุยากจนเพิ่มมากขึ้น สำหรับ**ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน** พบว่าแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุประกอบกับการย้ายถิ่นไปยังพื้นที่ที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจของสมาชิกในครัวเรือนเพื่อประกอบอาชีพ ทำให้มีผู้สูงอายุอยู่เพียงลำพังมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ต้องการการพึ่งพิงและการดูแลจากครอบครัว รวมทั้งส่งผลให้เกิดครัวเรือนข้ามรุ่น (Skipped-Generation Family) ที่เด็กไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ นำไปสู่ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว การเลี้ยงดู พัฒนาการ รวมถึงคุณภาพชีวิตของเด็ก

¹⁰ รายงานการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2558 และ 2566 : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

¹¹ ฐานข้อมูล การคัดกรองผู้สูงอายุ 10 เรื่อง ปีงบประมาณ 2566 : กระทรวงสาธารณสุข

¹² การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2566 สำนักงานสถิติแห่งชาติ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

1.2 นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่

1.2.1 เทคโนโลยีสำหรับการทำงาน

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีได้เข้ามามีส่วนสำคัญในการทำงานไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกันในองค์กร ซึ่งหลายองค์กรได้มีการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ (Technology Adoption) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรและผู้ปฏิบัติงาน โดยจากรายงานของ World Economic Forum¹³ ระบุว่า องค์กรร้อยละ 85 ที่ได้รับการสำรวจนั้น ใช้เทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการเปลี่ยนแปลงองค์กรในอีก 5 ปีข้างหน้า โดยมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ และมีการขยายการเข้าถึงดิจิทัลขององค์กรมากขึ้น ดังนั้น ทักษะการใช้เทคโนโลยีจึงเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน และยังเป็นโอกาสให้แรงงานที่มีทักษะสามารถทำงานได้มากขึ้น โดยเฉพาะแรงงานที่มีทักษะด้านปัญญาประดิษฐ์ที่เป็นสายงานที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็วในปี 2566 ซึ่งหลายองค์กรได้มีการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการทำงาน ดังจะเห็นได้จากข้อมูลของบริษัท Adobe ที่ได้สำรวจการนำเทคโนโลยี Generative AI มาใช้ในประเทศ พบว่าร้อยละ 61 ของผู้ใช้งานได้มีการนำเทคโนโลยี Generative AI มาใช้ โดยร้อยละ 95 ของผู้ใช้งานได้นำมาใช้งานธุรกิจการตลาด รวมถึงการนำมาใช้ในงานด้านศิลปะในการสร้างสรรค์ผลงานด้วยข้อมูลที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ยกตัวอย่างเช่น ChatGPT DALL-E และ Midjourney เป็นต้น ซึ่งส่วนนี้ร้อยละ 91 มาจากผู้ใช้งานกลุ่มอาชีพผู้ออกแบบ UI/UX และผู้พัฒนาเว็บไซต์ร้อยละ 87¹⁴ ขณะเดียวกัน เทคโนโลยียังช่วยให้การบริหารจัดการองค์กรเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จากตัวอย่างของ Copilot ของ Microsoft 365 ที่ช่วยในการจัดการงานเอกสารต่าง ๆ อาทิ การร่างจดหมาย การนำเสนอข้อมูล และสรุปรายงานจากการประชุม ทำให้ขั้นตอนการทำงานตั้งแต่ต้นจนจบ (Workflow) ขององค์กรสั้นลงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานยังช่วยให้สามารถทำงานได้ทุกที่ (Work from Anywhere) ซึ่งช่วยลดค่าใช้จ่ายจากการเดินทาง และเป็นการลดความเครียด ยกตัวอย่างเช่น Slack และ Trello ที่ช่วยให้การทำงานร่วมกันในองค์กรหรือการทำงานเป็นทีมสามารถทำได้ทุกที่ โดยสามารถติดตามการทำงานได้ตลอดเวลา ช่วยให้องค์กรมีความยืดหยุ่น และมีประสิทธิภาพในการสื่อสารภายในองค์กรเพิ่มมากขึ้น การทำงานได้จากทุกที่ยังได้ทำให้เกิดแรงงานกลุ่ม Digital Nomad เพิ่มขึ้น โดยการทำงานของกลุ่มดังกล่าวจะเป็นผู้ที่เดินทางไปทำงานในพื้นที่หนึ่งและพำนักในระยะยาว อาศัยเพียงอินเทอร์เน็ตในการทำงาน กลุ่มคนเหล่านี้ช่วยเกื้อหนุนให้ธุรกิจการท่องเที่ยวและที่พักเติบโตมากขึ้น ดังเช่นรายงานของ Airbnb¹⁵ ที่ชี้ให้เห็นว่ากรุงเทพมหานครเป็นเมืองสำคัญที่กลุ่ม Digital Nomad สนใจที่จะมาพำนักระยะยาวและเป็นเป้าหมายของนักท่องเที่ยวถึง 20 ล้านคนที่จะอยู่ยาวนานเกิน 28 วัน

อย่างไรก็ตาม การเข้ามาของเทคโนโลยีกับการทำงานอาจส่งผลกระทบต่อแรงงานในบางกลุ่มมีความเสี่ยงต่อการถูกทดแทนด้วยเทคโนโลยีได้ ดังที่ World Economic Forum (WEF) ได้อธิบายถึงอาชีพที่มีแนวโน้มที่จะถูกทดแทน ประกอบด้วย พนักงานธนาคาร พนักงานไปรษณีย์ พนักงานเก็บเงิน และพนักงานบันทึกข้อมูล ซึ่งจากรายงานของ WEF ในปี 2023 ได้ประเมินว่าร้อยละ 34 ของงานในองค์กรได้ถูกดำเนินการโดยใช้เทคโนโลยี ขณะที่อีกร้อยละ 66 ยังมีการดำเนินการโดยใช้มนุษย์ โดยองค์กรร้อยละ 75 คาดการณ์ว่าจะมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ทดแทนการทำงานโดยมนุษย์เพิ่มมากขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ การทำงานที่สามารถทำได้จากทุกที่ก็อาจส่งผลเสียได้เช่นกัน จากการสำรวจของสำนักงานสถิติ¹⁶ ของสหราชอาณาจักร พบว่า ผู้ที่ทำงานจากที่บ้าน

¹³ Future of Jobs Report 2023 : World Economic Forum

¹⁴ บทความ Creative pros see generative AI as part of their future

¹⁵ บทความ Airbnb and Tourism Authority of Thailand support digital nomad rebound

¹⁶ บทความ Home and hybrid working, Great Britain

ร้อยละ 48 มีปัญหาการทำงานร่วมกับผู้อื่นหรือเพื่อนร่วมงาน ในขณะเดียวกัน ร้อยละ 26 และร้อยละ 19 เห็นว่าสภาพแวดล้อมการทำงานมักถูกรบกวน และทำให้สภาพความเป็นอยู่แออัด

นอกจากนี้ เทคโนโลยียังช่วยสนับสนุนธุรกิจการเงิน ธนาคาร และการลงทุน ที่เรียกว่า FinTech โดยได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงการทำงานอย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากการนำเทคโนโลยีมาใช้กับระบบธนาคาร (Banking Technology) เช่น ระบบอัตโนมัติของธนาคาร (Banking Automation) โดยจากรายงานของ McKinsey¹⁷ ประเมินการไว้ว่าร้อยละ 75 – 80 ของการดำเนินการทางธุรกรรมทั่วไป และการวางแผนทางการเงินร้อยละ 40 สามารถทำให้เป็นระบบอัตโนมัติได้ เช่นเดียวกับเทคโนโลยีการใช้จ่าย (Payment Technology) อาทิ ระบบ E-Wallet เครดิตการ์ด และ QR Payment ซึ่งเทคโนโลยีทั้งสองอย่างนี้ส่งผลให้สถาบันทางการเงินเปิดช่องทางในการทำธุรกรรมต่าง ๆ ได้มากขึ้น รวมถึงผู้ประกอบการสามารถนำระบบ API Data มาใช้ในการเชื่อมโยงระหว่างสถาบันการเงิน ร้านค้า และลูกค้ามากขึ้นได้ ดังจะเห็นได้จาก Mobile Banking ที่เป็นการรวมการทำธุรกรรมของธนาคารไว้บนโทรศัพท์มือถือ หรือ Mobile Payment เช่น Google Pay Apple Pay และ Alipay ที่เป็นช่องทางในการชำระเงินในรูปแบบ E-Wallet ระหว่างร้านค้าที่รองรับธุรกรรมทั่วโลก ซึ่งการใช้งานเทคโนโลยีข้างต้นไม่เพียงแต่จะเป็นช่องทางในการใช้จ่ายที่สะดวกมากขึ้น แต่ยังสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการใช้จ่ายไปใช้สำหรับการวิเคราะห์เพื่อนำเสนอโฆษณาสินค้าให้ตรงกลุ่มยิ่งขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม ในทางกลับกัน FinTech ก็ถือเป็น Disruptive Technology แก่ธุรกิจการเงิน และธนาคารได้เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการทำคราวด์ฟันดิง (Crowdfunding) ซึ่งเป็นการระดมทุนเพื่อทำธุรกิจ โดยผู้ลงทุนจะได้ผลตอบแทนจากผู้ระดมทุน และการระดมทุนนี้แบ่งออกเป็น การระดมทุนเพื่อการบริจาค การระดมทุนแบบกู้ยืม และการระดมทุนแบบหลักทรัพย์ (หุ้นและหุ้นกู้) เมื่อเปรียบกับการกู้สินเชื่อจากธนาคารที่มีการจำกัดวงเงินและมีขั้นตอนการกู้ยืมที่ซับซ้อน การทำคราวด์ฟันดิงจึงสามารถระดมทุนได้อย่างไม่จำกัดหรือขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของผู้ให้กู้ โดยในปี 2024 Kickstarter¹⁸ ที่เป็นแพลตฟอร์มคราวด์ฟันดิงมีมูลค่าการระดมทุนสูงถึง 7.78 พันล้านดอลลาร์ สรอ. ในขณะที่ประเทศไทยมีมูลค่าการระดมทุนผ่านคราวด์ฟันดิงในปี 2566¹⁹ ที่ 6,293.09 ล้านบาท นอกจากนี้ ยังมีเทคโนโลยีสกุลเงินดิจิทัล หรือ Cryptocurrency ที่เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และการลงทุนเชิงกำไร มีอิสระในการแลกเปลี่ยนมากกว่าเงินทั่วไป (Fiat) ที่ควบคุมด้วยธนาคารกลางของประเทศต่าง ๆ รวมถึงมีการนำเทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) มาใช้ในการเก็บข้อมูลซึ่งเป็นระบบการเก็บข้อมูลที่ไม่มีตัวกลาง มีความปลอดภัยสูง และเข้าแทรกแซงได้ยาก ต่างจากธนาคารที่สามารถเข้าไปควบคุมหรือแทรกแซงการทำธุรกรรมทางการเงินได้ รวมถึงสามารถตรวจสอบการทำธุรกรรมย้อนหลังได้

1.2.2 เทคโนโลยีกับการใช้ชีวิต

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้การดำเนินชีวิตของคนมีความสะดวกสบายมากขึ้น เริ่มตั้งแต่การติดต่อสื่อสาร ผ่านเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ จากรายงานการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ในปี 2566 คนไทยสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้จำนวนกว่า 65 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 89.5 ของประชากรไทยทั้งหมด และมีการใช้โทรศัพท์มือถือในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก โดยเทคโนโลยีทางการเงินมีการเข้าถึงได้มากที่สุด การทำธุรกรรมผ่านทางออนไลน์มีแนวโน้มเติบโตมากขึ้น ทำให้ผู้มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงสินเชื่อได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ยังมีธุรกิจให้บริการชำระเงิน (Payment) ผ่านระบบออนไลน์ กระเป๋าเงิน

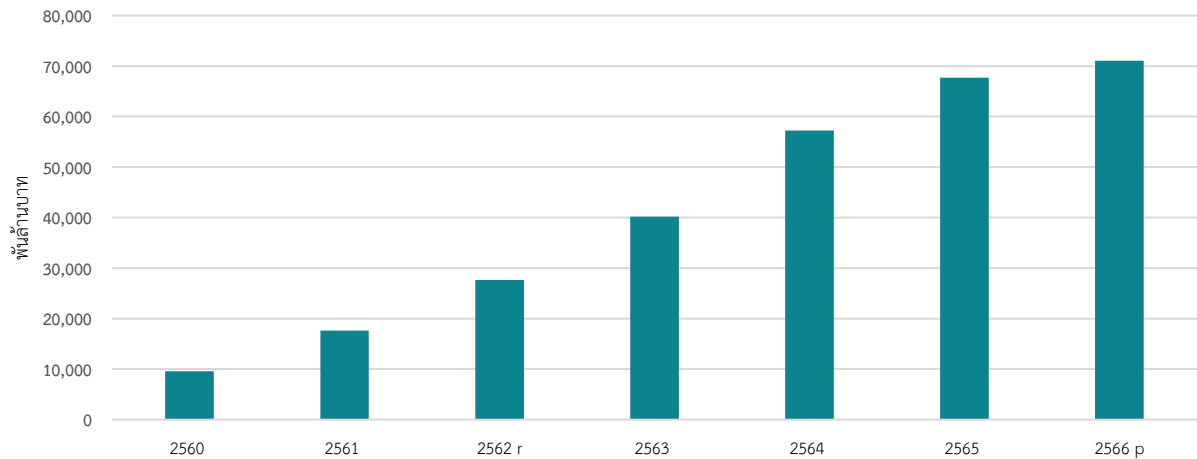
¹⁷ บทความ Banking operations for a customer-centric world

¹⁸ บทความ Cumulative amount of funding pledged to Kickstarter projects from July 2012 to January 2024

¹⁹ รายงานสรุปภาวะตลาดทุนประจำเดือนมกราคม 2566

อิเล็กทรอนิกส์ (E-Wallet) นำไปสู่การเป็นสังคมไร้เงินสด (Cashless Society) ดังจะเห็นได้จากในช่วงปี 2560 – 2566 แนวโน้มการทำธุรกรรมทางการเงินผ่าน Mobile Banking ของคนไทยเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 233.6 ซึ่งคิดเป็นมูลค่าการทำธุรกรรมกว่า 71,066 พันล้านบาท²⁰

แผนภาพ 1.4 มูลค่ารายการการทำธุรกรรมการชำระเงินผ่าน Mobile Banking (พันล้านบาท)

ที่มา : สถิติการชำระเงิน ธุรกรรมการชำระเงินผ่านบริการ Mobile Banking และ Internet Banking ธนาคารแห่งประเทศไทย

นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีจากธุรกิจสตาร์ทอัพ (Startup) ที่เติบโตอย่างก้าวกระโดด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคมากขึ้น เช่น แพลตฟอร์ม Food Delivery นอกจากจะเป็นช่องทางในการสั่งอาหารออนไลน์ซึ่งมีมูลค่าตลาดธุรกิจสูงถึง 8.6 หมื่นล้านบาท²¹ แล้ว ยังถูกนำไปพัฒนาให้ครอบคลุมธุรกิจร้านสะดวกซื้อ ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสินค้าได้อย่างหลากหลายมากขึ้น บริการจองโรงแรมที่พัก เช่น Agoda Trip และ Traveloka รวมถึงแพลตฟอร์มเพื่อความบันเทิง เช่น Netflix Prime และ Viu เป็นต้น

1.2.3 เทคโนโลยีทางการแพทย์

เทคโนโลยีทางการแพทย์เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชากรมีสุขภาพที่ดีและมีอายุยืนยาวขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์เติบโตอย่างก้าวกระโดด อาทิ การใช้หุ่นยนต์ช่วยผ่าตัด (Robotic Surgery) ที่ช่วยให้การผ่าตัดที่มีความซับซ้อนมีความแม่นยำมากขึ้น การเก็บข้อมูลด้านสุขภาพในรูปแบบบันทึกสุขภาพอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Health Records) ที่เป็นการรวบรวมข้อมูลสุขภาพของผู้ป่วยอย่างเป็นระบบในรูปแบบดิจิทัล ซึ่งจะเป็ประโยชน์และส่งผลต่อประสิทธิภาพในการรักษา จากการสำรวจของ Google Cloud²² ในปี 2564 ชี้ให้เห็นว่า ร้อยละ 96 ของแพทย์ระบุว่าการเก็บข้อมูลดังกล่าวจะสามารถช่วยชีวิตผู้ป่วยได้ และร้อยละ 95 ของแพทย์เห็นว่าการนำข้อมูลมาทำงานด้วยจะเป็นประโยชน์กับผู้ป่วย ขณะเดียวกันยังมีการใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางชีวการแพทย์ (Biomedical Data Analysis) ร่วมกับปัญญาประดิษฐ์โดยเป็นการนำข้อมูลการตรวจโรคมาทำการเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) ในรูปแบบการวิเคราะห์โรคด้วยภาพที่ให้ผลลัพธ์มีความเที่ยงตรงมากขึ้น²³ นอกจากนี้ ยังมีระบบการแพทย์ทางไกล (Telemedicine) ที่ช่วยให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลสามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ได้อย่างสะดวก โดยข้อมูลของกรมอนามัย พบว่า การให้บริการ

²⁰ สถิติการชำระเงิน ธุรกรรมการชำระเงินผ่านบริการ Mobile Banking และ Internet Banking ธนาคารแห่งประเทศไทย

²¹ บทความ Food Delivery ปี 66 แนวโน้มชะลอตัว แพลตฟอร์มเร่งปรับสมดุลทางธุรกิจ...รับมือโจทย์ท้าทาย

²² บทความ Physicians say better data interoperability will save lives

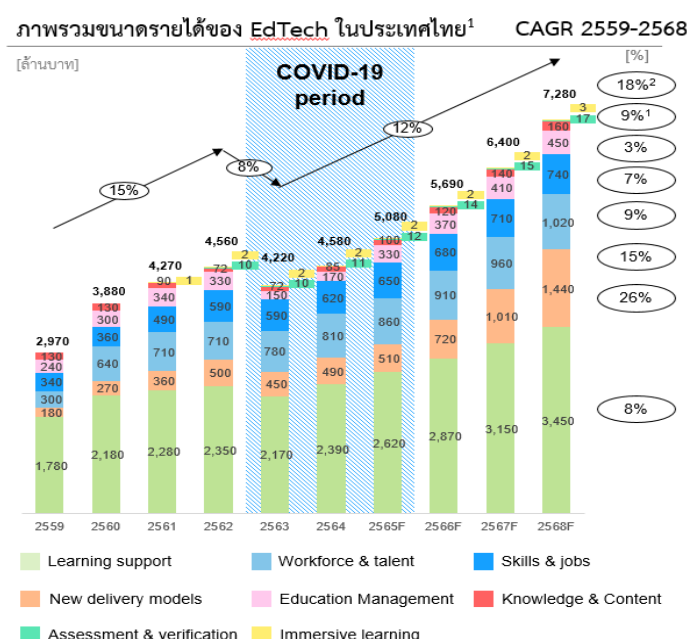
²³ Biomedical Information Technology (Second Edition)

แพทย์ทางไกลมีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 14,884 ครั้ง ในปี 2564 เป็น 68,141 ครั้ง ในปี 2566 และผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ²⁴

1.2.4 เทคโนโลยีทางการศึกษา

เทคโนโลยีทางการศึกษานับว่าเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคน โดยในปี 2562 – 2566 เป็นช่วงที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดและส่งผลไปยังการศึกษาทุกระดับ ตลอดจนการเข้ามาแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียม คุณภาพการศึกษา และประสิทธิภาพการสอน²⁵ เช่น ระบบติดตามการเรียนการสอนและความก้าวหน้าของนักเรียน เพื่อนำผลสัมฤทธิ์จากการสอนมาปรับปรุงเนื้อหาวิชา การนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้เพื่อช่วยเพิ่มความผูกพันระหว่างนักเรียนกับเนื้อหาที่สอน สำหรับประเทศไทย ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ และวิกฤตการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 เป็นตัวกระตุ้นการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษามากขึ้น อาทิ การเกิดแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ เช่น Thai MOOC ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาทักษะเดิม (Upskill) และการเพิ่มทักษะใหม่ (Reskill) รวมทั้ง รูปแบบการเรียนการสอนต่าง ๆ เช่น ห้องเรียนเสมือน (Virtual Classroom) ห้องสมุดดิจิทัล (Digital Library) และการเรียนรู้ออนไลน์ ในขณะที่ ผู้สอนก็มีแพลตฟอร์มที่ช่วยสนับสนุนการสอน และให้คำแนะนำการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน จากข้อมูลของศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษา สถาบันบัณฑิตฯ ศศินทร์ (SMC) ซึ่งเห็นว่า ในปี 2566 ธุรกิจ EdTech ของไทยเติบโตสูงขึ้นจากปี 2565 ถึงร้อยละ 12 คิดเป็นมูลค่าสูงถึง 5,690 ล้านบาท โดยสัดส่วนของรายได้ส่วนใหญ่มาจากแพลตฟอร์มประเภทสนับสนุนการสอน ซึ่งมีมูลค่ากว่า 2,870 ล้านบาท

แผนภาพ 1.5 ภาพรวมขนาดของรายได้ของ EdTech ในประเทศไทย

ที่มา : ศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษา สถาบันบัณฑิตฯ ศศินทร์ (SMC)

จากสถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้น นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าของพัฒนาคนในหลายด้าน ได้แก่ **ด้านสุขภาพ** เทคโนโลยีทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงการแพทย์ที่ทันสมัยส่งผลให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น อย่างไรก็ตาม อาจมีคนบางกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ทันสมัยได้ ดังเช่นสมาร์ทวอตช์ (Smart Watch) ที่ได้นำมาใช้ตรวจสอบ (Monitor)

²⁴ โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ (HITAP) : กรมอนามัย

²⁵ รายงาน Global Education Monitoring Report 2023 ของ UNESCO

แข็งแรง และเก็บข้อมูลสุขภาพผู้ใช้งานเป็นประจำมาทำการวินิจฉัยเบื้องต้น ซึ่งแม้ว่าสมาร์ทวอตช์จะมีต้นทุนลดลงและสามารถเข้าถึงได้ทั่วไป แต่ฟังก์ชันหรือรูปแบบการใช้งานทางการแพทย์ข้างต้นยังคงถูกจำกัดไว้ในผู้ที่มีความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีตลาดระดับบน (High-end Market) ในขณะที่ **ด้านการศึกษา** เทคโนโลยีสมัยใหม่อาจทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) จากช่องว่างระหว่างผู้ที่สามารถเข้าถึงและผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ ส่งผลให้กลุ่มผู้ที่เข้าไม่ถึงเทคโนโลยีมีองค์ความรู้จำกัด สะท้อนได้จากข้อมูลขององค์การสหประชาชาติ (ประเทศไทย) ที่ชี้ให้เห็นว่า ในปี 2564 มีโรงเรียนร้อยละ 99.2 เข้าถึงอินเทอร์เน็ต แต่มีเพียงร้อยละ 19.0 ที่นักเรียนสามารถเข้าถึงคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ ขณะที่ครัวเรือนเพียงร้อยละ 74.7 ที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตผ่านเครือข่ายไร้สายได้ ซึ่งจากสัดส่วนดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการเรียนการสอนและอาจนำไปสู่การเกิดภาวะการเรียนรู้ถดถอย (Learning Loss) ได้ โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาในชนบทที่ห่างไกล ในทางกลับกันช่องทางการเรียนรู้ออนไลน์ที่หลากหลายสามารถสร้างความสนใจให้กับผู้เรียนได้มากขึ้น และนำมาสู่การเปลี่ยนจากการเรียนรู้เชิงรับ (Passive Learning) ไปสู่การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้ผู้เรียนต่อยอดสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนการนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนการเรียนรู้สิ่งที่น่าสนใจ

สำหรับ**ด้านเศรษฐกิจและด้านชีวิตการงาน** การเข้ามาของนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่สนับสนุนให้เกิดอุตสาหกรรมอนาคต (New S-Curve) อาทิ อุตสาหกรรมหุ่นยนต์ (Robotics) อุตสาหกรรมการบินและโลจิสติกส์ (Aviation and Logistics) อุตสาหกรรมเชื้อเพลิงชีวภาพและเคมีชีวภาพ (Biofuels and Bio-chemicals) อุตสาหกรรมดิจิทัล (Digital) และอุตสาหกรรมทางการแพทย์ครบวงจร (Medical Hub) ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้นในอุตสาหกรรมดังกล่าว อย่างไรก็ตาม การเพิ่มทักษะของแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสมัยใหม่ยังเป็นประเด็นที่ท้าทาย ส่วน**ด้านการสื่อสาร** เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ทำให้การติดต่อสื่อสารและการทำงานมีความสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ หรือระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง อย่างไรก็ตาม รูปแบบการสื่อสารดังกล่าว ส่งผลให้กิจกรรมการพบปะสังสรรค์มีน้อยลง สังคมเริ่มห่างเหิน ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้ากับลูกน้อง ครูกับนักเรียน หรือกลุ่มคนต่อกลุ่มคนในสังคมแอ่ง นอกจากนี้ อาจเป็นช่องทางให้เกิดปัญหาการหลอกลวงออนไลน์ที่สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนมาก เนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการเงินที่สะดวกมากขึ้น อาจกลายเป็นช่องทางให้เกิดการหลอกลวงได้ง่ายขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันอย่างรัดกุมและมีประสิทธิภาพ

1.3 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

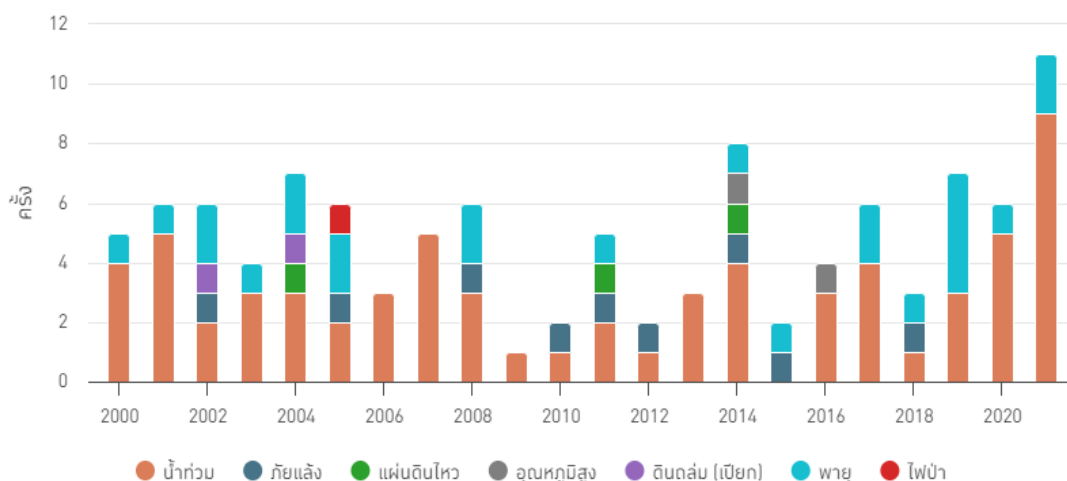
การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นเรื่องที่อยู่ในกระแสของสังคมและเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเรามากขึ้น ปัจจุบันทุกคนรับรู้ได้ชัดเจนถึงสภาพอากาศแปรปรวนที่เกิดบ่อยครั้งขึ้นและมีความรุนแรงขึ้น จากข้อมูลของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Intergovernmental Panel on Climate Change : IPCC) ได้ประมาณการว่า นับจากปัจจุบัน ถึงปี ค.ศ. 2100 จะมีประชากรโลกราว 3.3 – 3.6 พันล้านคน มีความเสี่ยงสูงต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งเป็นผลมาจากการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ การบริโภคน้ำ/การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ยั่งยืน ความเสื่อมโทรมของที่ดินและระบบนิเวศ การขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว การระบาดของโรคอุบัติใหม่ เป็นต้น สำหรับประเทศไทย ข้อมูลจากรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2566²⁶ พบว่า ดัชนีจำนวนวันที่อุณหภูมิสูงกว่า 35 องศาเซลเซียสเพิ่มขึ้น 21.6 วัน และดัชนีจำนวนคืนที่อุณหภูมิสูงกว่า 25 องศาเซลเซียส เพิ่มขึ้น 45.6 วัน ในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา²⁷ ในขณะที่ ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงขึ้นกว่าค่าปกติ ร้อยละ 24 ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดฝนตกหนัก น้ำท่วม ดินโคลนถล่ม

²⁶ รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2566 : สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

²⁷ ธนาคารแห่งประเทศไทย

ภัยพิบัติทางธรรมชาติก็มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น ที่ผ่านมามีประเทศไทยเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติอยู่เป็นประจำ และมีแนวโน้มเกิดบ่อยครั้งขึ้น โดยเฉพาะการเกิดอุทกภัยที่มีความถี่ในการเกิดมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอย่างมากดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์อุทกภัยครั้งใหญ่ของไทย เมื่อปี 2554 ที่ครอบคลุมพื้นที่ประสาทยกกว่า 5.6 ล้านไร่ ซึ่งคิดเป็นความเสียหายทางเศรษฐกิจสูงถึง 1.4 ล้านล้านบาท²⁸

แผนภาพ 1.6 เหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยระหว่างปี 2000 – 2021

ที่มา: สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ (2567)

จากสถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าของการพัฒนาคนในหลายด้าน ได้แก่ **ด้านสุขภาพ** ความแปรปรวนของภูมิอากาศส่งผลให้มีการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะโรคที่มีแมลงเป็นพาหะ อาทิ โรคมาลาเรีย โรคไข้เลือดออก โดยสถิติผู้ป่วยไข้เลือดออก จากโรงพยาบาลเวชศาสตร์เขตร้อน พบว่า ปี 2566 มีจำนวนผู้ป่วยไข้เลือดออกกว่า 156,097 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2565 ถึง 3.4 เท่า ในขณะที่ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยก็เพิ่มขึ้นและการเกิดน้ำท่วมทำให้แหล่งน้ำดื่มมีการปนเปื้อน ส่งผลให้เกิดโรคอุจจาระร่วง และโรคที่เกี่ยวข้องกับระบบทางเดินอาหารต่าง ๆ รวมทั้ง ภาวะอากาศที่ร้อนขึ้น ยังอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคน จากข้อมูลของกรมควบคุมโรค พบว่า ช่วงเดือนมีนาคม - เมษายน 2566 มีผู้เสียชีวิตที่เข้าข่ายการเฝ้าระวังการเสียชีวิตจากอากาศร้อน จำนวน 37 คน ซึ่งสูงกว่าปีที่ผ่านมาถึง 4 เท่าตัว²⁹ **ด้านชีวิตการทำงาน** อุณหภูมิที่สูงขึ้นส่งผลกระทบต่อสุขภาวะของแรงงานที่ต้องทำงานในพื้นที่นอกอาคารด้วยโรคที่เกี่ยวข้องกับความร้อน เช่น โรคลมแดด ภาวะเครียดจากความร้อน (Heat Stress) เป็นต้น โดยภาวะเครียดจากความร้อนจะเป็นเหตุให้เกิดการสูญเสียชั่วโมงการทำงานทั่วโลก ร้อยละ 2.2 หรือเทียบเท่ากับการสูญเสียการทำงานเต็มเวลา จำนวน 80 ล้านตำแหน่ง และเกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจประมาณ 2.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ³⁰ นอกจากนี้ ยังอาจทำให้เกิดการอพยพแรงงานในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการประกอบอาชีพจากการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **ด้านเศรษฐกิจ** การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรมของไทยอย่างเห็นได้ชัด จากปัญหาการขาดแคลนน้ำ ทำให้ผลผลิตและพื้นที่เพาะปลูกลดลง โดยมีการคาดการณ์ว่าในช่วงปี 2554 – 2558 ภาคเกษตรกรรมของไทยจะเกิดความเสียหายสะสม 0.61 - 2.85 ล้านล้านบาท หรือเฉลี่ย 17,912 - 83,826 ล้านบาทต่อปี³¹ นอกจากนี้ยังส่งผล

²⁸ World bank 2013

²⁹ Thai PBS

³⁰ TDRI 2021 ภาวะโลกร้อนกับแรงงาน

³¹ Attavanich (2017)

กระทบต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตร โดยมีการประเมินว่า การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิ 1 องศาเซลเซียสจะส่งผลให้รายได้ของครัวเรือนเกษตรลดลงร้อยละ 3.3³² ในขณะที่รายจ่ายของครัวเรือนก็สูงขึ้น โดยเฉพาะรายจ่ายด้านพลังงาน การเดินทาง และสุขภาพ ทั้งนี้ ธนาคารโลก (World Bank) คาดการณ์ว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอาจส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของไทย ลดลงมากถึงร้อยละ 10 - 20 ภายในปี พ.ศ. 2593 **ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม** การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้ผู้คนจำนวนมากทั่วโลกต้องอพยพหรือย้ายถิ่นที่อยู่³³ โดยมีการคาดการณ์ว่ามีประชากรกว่า 200 ล้านคน³⁴ ต้องย้ายถิ่นที่อยู่เนื่องจากได้รับผลกระทบจากปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง น้ำท่วมชายฝั่ง สำหรับประเทศไทย ภัยพิบัติทางธรรมชาติและความแปรปรวนของสภาพอากาศ ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจอพยพย้ายถิ่นฐานของคนไทยเช่นกัน อาทิ ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ชายฝั่งที่ถูกที่น้ำท่วมเป็นประจำ หรือผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ที่มีความแห้งแล้งมากจนไม่สามารถเพาะปลูกพืชได้ การย้ายถิ่นของกลุ่มแรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปสู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก³⁵ **ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร** การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน จากปริมาณน้ำฝนที่เพิ่มขึ้น และอุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลงทั้งในช่วงฤดูร้อนและฤดูหนาว จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับจำนวนอุบัติเหตุบนถนน พบว่า อุณหภูมิที่ต่างกัน ทำให้จำนวนของอุบัติเหตุบนถนนต่างกัน และสภาพอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยเป็นปัจจัยที่เพิ่มขึ้นของจำนวนอุบัติเหตุบนท้องถนน

1.4 สุขภาพจิตและความวิตกกังวลทางสังคม (Social Anxiety)

สังคมไทยกำลังเผชิญกับปัญหาสุขภาพจิตในหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นความวิตกกังวล ความเครียด ภาวะซึมเศร้า โรคทางจิตเภทอื่น ๆ รวมไปถึงการติดยาเสพติดและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สะท้อนได้จากข้อมูลสถิติผู้ป่วยที่เข้ารับบริการด้านจิตเวช ในปี 2558 มีจำนวน 1.3 ล้านคน เพิ่มขึ้นเป็น 2.9 ล้านคน ในปี 2566³⁶ นอกจากนี้กรมสุขภาพจิต ยังได้มีการเปิดเผยว่า จำนวนผู้ป่วยซึมเศร้าในไทยเพิ่มขึ้นถึง 3 เท่าจาก 5 แสนคน ในปี 2560 เป็น 1.5 ล้านคน ในปี 2565 ในจำนวนนี้ มีเพียง 1 ใน 3 ที่ได้รับการบำบัดรักษา³⁷ สาเหตุหลักเกิดจากการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันที่มีการแข่งขันและความเครียดสูง และมีปัจจัยเสริมจากการเติบโตของสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นตัวกระตุ้นให้ภาวะซึมเศร้ามีความรุนแรงขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่การฆ่าตัวตายในท้ายที่สุด ทั้งนี้ ในแต่ละปี มีอัตราการฆ่าตัวตายเฉลี่ย 6 คนต่อประชากร 1 แสนคน และมีผู้ป่วยโรคซึมเศร้าพยายามฆ่าตัวตาย 6 คนต่อชั่วโมง หรือมากกว่า 53,000 คนต่อปี และเสียชีวิตประมาณ 4,000 คน ในขณะที่ประเทศไทยมีจิตแพทย์ที่ต้องดูแลผู้ป่วยเหล่านี้ เพียง 845 คน³⁸ หรือ 1.28 คนต่อประชากร 1 แสนคน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทั่วโลกซึ่งอยู่ที่ 1.7 คนต่อประชากร 1 แสนคน³⁹ และยังมีความเหลื่อมล้ำอยู่มากในแต่ละพื้นที่ โดยจิตแพทย์จะกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ อาทิ กรุงเทพมหานคร มีจิตแพทย์อยู่ถึง 275 คน ในขณะที่พื้นที่เขตสุขภาพที่ 8 ซึ่งครอบคลุม 7 จังหวัดอีสานตอนบน มีจิตแพทย์อยู่เพียง 27 คน

³² Maqbool et al (2017)

³³ IPCC (1990)

³⁴ Myers (2005)

³⁵ Chaichiangpin & Sonsuphap (2023)

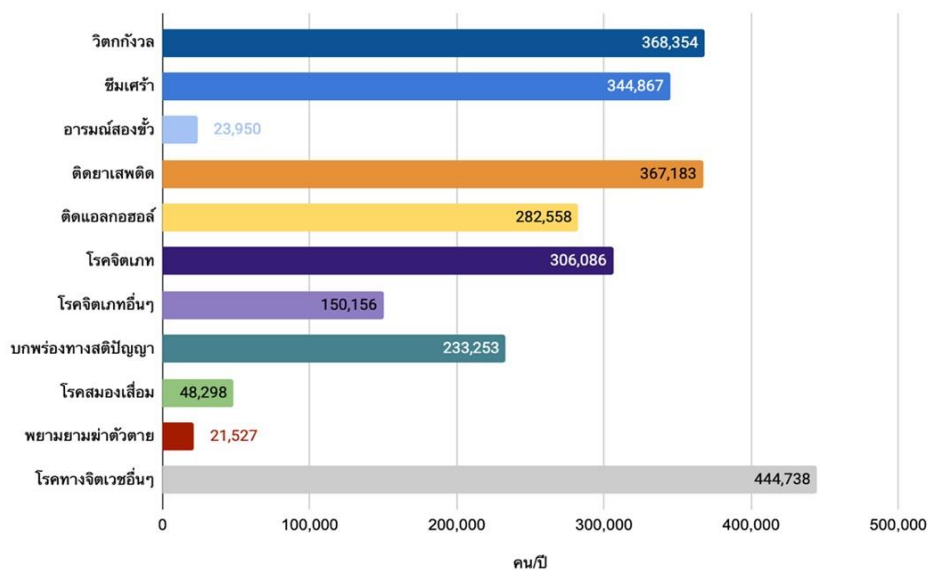
³⁶ ภาวะสังคมไทย ไตรมาส 1 ปี 2567

³⁷ <https://www.bangkokbiznews.com/health/well-being/1116937>

³⁸ สถานการณ์สุขภาพจิตไทย 2023

³⁹ Mental Health ATLAS 2020 ขององค์การอนามัยโลก

แผนภาพ 1.7 จำนวนผู้ป่วยจิตเวชรายกลุ่มโรค เฉลี่ยย้อนหลัง 5 ปี (พ.ศ. 2562 - 2566)

ที่มา : Health Data Center (HDC) กระทรวงสาธารณสุข ประมวลผลโดย 101 PUB

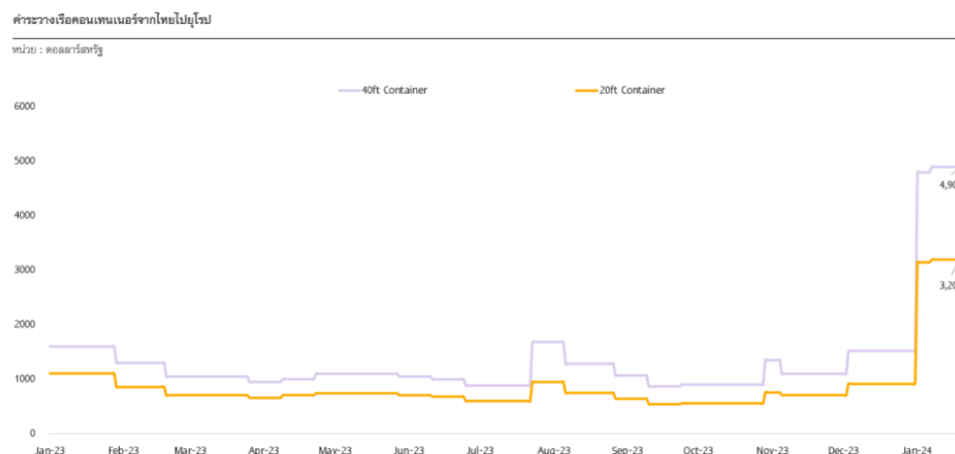
จากสถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้น ปัญหาสุขภาพจิต/ความวิตกกังวลทางสังคม ส่งผลต่อความก้าวหน้าของการพัฒนาคนในหลายด้าน ได้แก่ **ด้านสุขภาพ** ปัญหาสุขภาพจิตส่งผลให้เกิดโรคและปัญหาสุขภาพต่าง ๆ โดยเฉพาะโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคระบบภูมิคุ้มกันอ่อนแอ นอกจากนี้ ยังส่งผลให้เกิดการสูญเสียปีสุขภาวะ (Disability Adjusted Life Years: DALYs) ในกลุ่มโรคด้านสุขภาพจิต โดยคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 13.0 ของความสูญเสียที่เกิดจากความเจ็บป่วยและการบาดเจ็บทั้งหมด⁴⁰ **ด้านชีวิตการทำงาน** ความเครียดในการทำงานส่งผลให้ประสิทธิภาพของการทำงานลดลง และในที่สุดนำไปสู่ภาวะหมดไฟในการทำงาน สะท้อนได้จากสถิติในปี 2566 คนไทยวัยทำงานใช้เวลาถึง 1 ใน 3 ของแต่ละวันไปกับการทำงาน โดยกรุงเทพมหานคร จัดอยู่ในอันดับที่ 5 จาก 100 เมืองของประเทศทั่วโลก ที่มีผู้คนทำงานหนักเกินไป (Most Overworked Cities) และมีพนักงานประจำกว่าร้อยละ 15.1 ทำงานล่วงเวลามากกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาความเครียด ซึมเศร้า และหมดไฟในการทำงานได้ง่าย สอดคล้องกับข้อมูลของมหาวิทยาลัยมิชิแกน ที่พบว่า คนในกรุงเทพมหานคร 7 ใน 10 มีอาการหมดไฟในการทำงาน ซึ่งอาจนำไปสู่การต้องออกจากงานหรือต้องลดเวลางานต่อไปได้ **ด้านเศรษฐกิจ** ปัญหาสุขภาพจิตยังส่งผลกระทบต่อในเชิงเศรษฐกิจ จากการสูญเสียวันทำงานของผู้คนทั่วโลก จากข้อมูลของ WHO เปิดเผยว่า ในปี 2565 การเกิดภาวะซึมเศร้าและความวิตกกังวลของประชากรทั่วโลก ทำให้จำนวนวันทำงานหายไปประมาณ 12 พันล้านวัน ซึ่งคิดเป็นมูลค่าความสูญเสียทางเศรษฐกิจกว่า 1 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Texas A&M University สหรัฐอเมริกา ที่พบว่า การมีสุขภาพจิตที่ไม่ดี (Poor Mental Health Days) เพิ่มขึ้น 1 วัน ส่งผลให้รายได้ที่แท้จริงลดลงร้อยละ 1.84 ต่อปี **ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน** ส่งผลให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว และอาจขยายสู่ปัญหาในชุมชนได้ สะท้อนให้เห็นได้จากสถิติการเกิดความรุนแรงทางสังคม ทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินที่มีเพิ่มขึ้น จากรายงานดัชนีความสงบสุขโลก ปี 2565 ประเทศไทยอยู่ในอันดับ 103 จาก 163 ประเทศ ในขณะที่ สถิติความรุนแรงในครอบครัวปี 2559 ประเทศไทยติดอันดับ 1 ใน 10 ของโลก ซึ่งส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากปัญหาสุขภาพจิต โดยเฉพาะผู้ป่วยจิตเวชที่มีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

⁴⁰ องค์การอนามัยโลก (WHO)

1.5 ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์เป็นความเสี่ยงในด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาคมโลก ทำให้หลายประเทศมีความไม่แน่นอน โดยเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจ จากรายงาน Global Risk Report ของ World Economic Forum พบว่า การสำรวจในช่วงปี 2023 – 2024 มีผู้ตอบแบบสำรวจถึงร้อยละ 46.0 เห็นว่าความเสี่ยงของโลกในปัจจุบันมาจากภูมิรัฐศาสตร์ ทั้งจากความขัดแย้งระหว่างรัฐด้วยการใช้กำลัง (Interstate Armed Conflict) และการเผชิญหน้าทางภูมิเศรษฐกิจ (Goeconomic Confrontation) ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครน สงครามในตะวันออกกลางระหว่างอิสราเอลและฮามาส รวมไปถึงสงครามการค้าที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ย่อมส่งผลโดยตรงต่อเศรษฐกิจโลก ทำให้เกิดการแบ่งแยกห่วงโซ่อุปทาน สะท้อนให้เห็นได้จากข้อมูลสัดส่วนของการนำเข้าสินค้าจีนในยุโรปลดลงจากร้อยละ 22.4 ในปี 2563 เหลือร้อยละ 20.4 ในปี 2566⁴¹ จากสถานการณ์ดังกล่าว ประเทศไทยซึ่งมีการพึ่งพารายได้หลักจากการส่งออกได้รับผลกระทบเช่นกัน โดยพบว่าแนวโน้มเศรษฐกิจด้านการส่งออกชะลอตัวลง เนื่องจากการขนส่งสินค้าใช้ระยะเวลานานขึ้นและมีต้นทุนสูงขึ้น จากการเปลี่ยนเส้นทางการเดินเรือขนส่งสินค้าเพื่อหลีกเลี่ยงพื้นที่ความขัดแย้งบริเวณตะวันออกกลาง โดยมีการปรับเพิ่มค่าระวางเรือในเส้นทางไทย-ยุโรป ส่งผลให้ผู้ส่งออกของไทยต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ในขณะที่สงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนที่มุ่งเน้นไปยังด้านเทคโนโลยี ส่งผลให้เกิดการแข่งขันและการแบ่งขั้วทางเทคโนโลยีอย่างรุนแรง โดยเฉพาะเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ การสื่อสารไร้สาย และพลังงานสีเขียว

แผนภาพ 1.8 ค่าระวางเรือจากไทยไปยุโรปปรับเพิ่มขึ้นมากหลังเกิดเหตุการณ์โจมตีของกบฏฮูตีในทะเลแดง

ที่มา : SCB EIC

สถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ ส่งผลต่อความก้าวหน้าของการพัฒนาคนในหลายด้าน ได้แก่ **ด้านเศรษฐกิจ** ในภาพรวมทำให้เกิดเงินทุนเคลื่อนย้าย ความผันผวนทางเศรษฐกิจ และเงินเฟ้อที่เร่งขึ้นตามต้นทุนสินค้าที่เพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบไปยังผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ต้องมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น จนนำไปสู่ปัญหาการก่อหนี้สินในที่สุด ดังจะเห็นได้จากการทำสงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ส่งผลให้เกิดการส่งเสริมการย้ายฐานการผลิตกลับเข้าสู่สหรัฐอเมริกา (Reshoring) ในขณะที่ความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครนส่งผลให้ราคาสินค้าบางประเภทสูงขึ้น โดยเฉพาะสินค้าด้านการเกษตร อาทิ ข้าวสาลี⁴² ข้าวโพด⁴³ และข้าวบาร์เลย์ เนื่องจากต้นทุนการผลิตสูงขึ้น โดยเฉพาะปุ๋ยที่ผลิตในยูเครนได้รับผลกระทบจากการส่งออกไปยังตลาดโลก **ด้านชีวิตการทำงาน** กรณีสงครามระหว่างอิสราเอลและฮามาสส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้ใช้งานไทย

⁴¹ บทความ สนค. แผนภูมิรัฐศาสตร์กระทบการค้าโลก เน้นจับตาสถานการณ์ใกล้ชิด : สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์

⁴² บทความ Trade: Crops and livestock products

⁴³ บทความ The War in Ukraine, Agricultural Trade and Risks to Global Food Security

ในอิสราเอลที่ส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตรกรรมและเดินทางไปทำงานภายใต้ข้อตกลงทวิภาคีระหว่างสองประเทศ จะต้องกลายเป็นคนว่างงาน ดังจะเห็นได้จากจำนวนแรงงานไทยในอิสราเอลในช่วงเดือนกันยายน 2566 มีจำนวน 25,887 คน ลดลงเหลือ 13,746 คน ในเดือนเมษายน 2567 นอกจากการได้รับผลกระทบที่ทำให้ต้องเป็นผู้ว่างงานและยังได้รับผลกระทบจากภาระหนี้ที่สูงขึ้น เนื่องจากการเดินทางไปทำงานที่อิสราเอลมีค่าใช้จ่าย 2,191 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งโดยเฉลี่ยร้อยละ 34.6 เป็นเงินส่วนตัว ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 65.4 มาจากการกู้ยืมในครอบครัว สินเชื่อธนาคาร การจดจำนอง และการกู้ยืมเงินนอกระบบ⁴⁴

1.6 การขยายตัวของความเป็นเมือง (Urbanization)

ปัจจุบันมีการขยายตัวของเมืองใหญ่กระจายอยู่ทั่วโลก สะท้อนได้จาก มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนพื้นที่และขนาดประชากรที่ตั้งถิ่นฐานในเมือง รวมถึงสัดส่วนระหว่างคนเมืองและคนชนบท องค์การสหประชาชาติ (UN) ระบุว่า ปี 2565 ทั่วโลกมีสัดส่วนประชากรอาศัยในเขตเมืองกว่าร้อยละ 55 และจะเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 70 ภายในปี 2593 โดยลักษณะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงกลายเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ วิถีชีวิต วัฒนธรรมและพฤติกรรม ส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมและประชากรของพื้นที่เมืองและชนบทเปลี่ยนไป สำหรับประเทศไทย สัดส่วนคนเมืองก็เพิ่มขึ้น เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดย UN Population Division เปิดเผยว่า สัดส่วนของประชากรไทยที่อยู่ในเมืองเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 30 ในปี 2534 เป็นร้อยละ 52 ในปี 2564 โดยความเป็นเมืองไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในกรุงเทพมหานครเท่านั้น แต่เมืองหลักในภูมิภาคหลายแห่งกำลังเติบโตเช่นกัน จะเห็นได้จากการขยายตัวของพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง โครงสร้างพื้นฐาน/บริการสาธารณะต่าง ๆ ตลอดจนเกิดการเคลื่อนย้ายของประชากร เพื่อแสวงหาโอกาสในเรื่องการศึกษา การประกอบอาชีพ และคุณภาพชีวิตที่ดี โดยเฉพาะในเมืองหลักของภูมิภาคที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง สอดคล้องกับข้อมูลจำนวนผู้ทำงานในภาคเกษตรที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง จาก 15.4 ล้านคน เมื่อปี 2556 เป็น 12.1 ล้านคน ในปี 2566⁴⁵

การขยายตัวของความเป็นเมืองจึงเป็นบริบทการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ต่อความก้าวหน้าของการพัฒนาคนในหลายด้าน ได้แก่ **ด้านเศรษฐกิจและด้านการงาน** การขยายตัวของเมืองสนับสนุนการเติบโตของภาคธุรกิจบริการเพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างชัดเจน ทำให้กลุ่มธุรกิจมีการขยายตัว มีการเปิดสาขาใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการขยายสาขาไปในเมืองใหญ่ จากการศึกษาธุรกิจค้าปลีก และธุรกิจสินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภคซึ่งจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ พบว่า ในช่วงปี 2557 - 2561 กลุ่มธุรกิจดังกล่าว มีการขยายตัวในเชิงปริมาณและจำนวนสาขาที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการขยายสาขาในต่างจังหวัดที่มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 8.3 ต่อปี ในขณะที่สาขาในกรุงเทพฯ และปริมณฑลเติบโต เฉลี่ยร้อยละ 7.3 ต่อปี ส่งผลให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6.9 และ 13.6 ต่อปี ตามลำดับ **ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม** ส่งผลให้รูปแบบของที่อยู่อาศัยและวิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป โดยรูปแบบอาคารที่พักอาศัยจะมีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของผู้ที่อยู่อาศัยได้มากขึ้น อาทิ ระบบความปลอดภัยที่ป้องกันอาชญากรรมและเพิ่มความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อยู่อาศัย ตลอดจนการออกแบบโครงสร้างที่อยู่อาศัยที่สามารถรองรับภัยพิบัติต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ สำหรับระบบสาธารณูปโภคและบริการพื้นฐานความเป็นเมืองทำให้มีระบบสาธารณูปโภคและบริการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น โรงพยาบาล สถานีดารวจ สถานีดับเพลิง เพื่อรองรับความต้องการผู้คน อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของความเป็นเมือง ส่งผลให้ราคาที่อยู่อาศัยสูงขึ้น ซึ่งมีปัจจัยหลักมาจากการเพิ่มขึ้นของราคาที่ดิน โดยเฉพาะที่ดินในเขตเมือง ทำให้ผู้มีรายได้น้อยอาจไม่สามารถมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองได้ หรือต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่แออัด ไม่ได้มาตรฐาน จากข้อมูลของกรุงเทพมหานคร

⁴⁴ บทความ Between Marketization and Demarketization: Reconfiguration of the Migration Industry in the Agricultural Sector in Israel

⁴⁵ รายงานสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ปี พ.ศ. 2566 ไตรมาสที่ 4 : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

พบว่า ในปี 2565 ในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีชุมชนที่อยู่อาศัยประเภทต่าง ๆ รวมกันทั้งสิ้น 2,016 ชุมชน ในจำนวนนี้เป็นชุมชนแออัดถึง 640 ชุมชน หรือคิดเป็นกว่าร้อยละ 32 นอกจากนี้ การขยายตัวของเมืองอย่างไม่มีแบบแผนที่เหมาะสม อาจสร้างผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเมือง อาทิ เมืองที่มีประชากรหนาแน่นและมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจสูงจะมีแนวโน้มปล่อยก๊าซเรือนกระจกสูงมีแนวโน้มเกิดปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ ตลอดจนมีการผลิตขยะและของเสียมากขึ้น สะท้อนได้จากปริมาณการทิ้งขยะต่อคนของคนที่อยู่ในเมืองจะมากกว่าคนชนบทเกือบ 2 เท่า โดยกรุงเทพมหานครมีอัตราการเกิดขยะอยู่ที่ 1.5 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ขณะที่ในชนบทมีการเกิดขยะอยู่ที่ 0.4 - 0.6 กิโลกรัม ต่อคนต่อวัน⁴⁶ ด้านคมนาคมและการสื่อสาร ความเป็นเมืองทำให้เกิดการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น ท่าอากาศยาน โครงข่ายรถไฟไฟฟ้าในเขตเมือง สถานีรถไฟความเร็วสูง เป็นต้น รวมทั้งการปรับเปลี่ยนเมืองไปสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ที่มีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อให้การบริหารจัดการเมืองที่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การมีสุขภาวะของคนเมือง

1.7 กระแสการเติบโตอย่างยั่งยืน (Growing Sustainability)

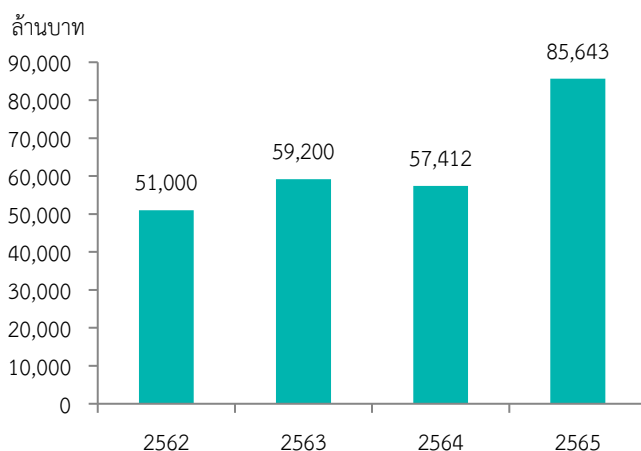
การตระหนักและตื่นตัวถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาสิ่งแวดล้อมที่โลกกำลังเผชิญอยู่ ทำให้ประชาคมโลกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีการสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จึงเป็นที่มาของการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ เพื่อใช้เป็นทิศทางการพัฒนาที่ทุกประเทศที่ต้องดำเนินการร่วมกัน รวมทั้งความตกลงปารีสว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่จะร่วมกันดำเนินการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยตั้งเป้าหมายร่วมกันขึ้นพื้นฐานที่จะรักษาการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกให้ต่ำกว่า 2 องศาเซลเซียส กระแสการเติบโตอย่างยั่งยืนจึงนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงนโยบายและมาตรการของภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายการคลัง ทั้งด้านงบประมาณ ด้านภาษี และด้านการลงทุนของภาครัฐ นโยบายการเงิน กฎหมายและกฎระเบียบ เช่น การกำหนดมาตรฐานสินค้าและนโยบายการค้าระหว่างประเทศที่กีดกันการนำเข้าสินค้าที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งสนับสนุนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก สำหรับประเทศไทยได้มีการบูรณาการเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 รวมทั้งรัฐบาลได้ตั้งเป้าหมายมุ่งสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon Neutral) ภายในปี 2050 และปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net Zero Emission) ภายในปี 2065

ที่ผ่านมา ภาครัฐและเอกชนมีความร่วมมือและดำเนินการต่าง ๆ อาทิ การสนับสนุนให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจสู่เศรษฐกิจแบบ BCG Model (Bio-Circular-Green Economy) ซึ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว การส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการปรับตัวของภาคอุตสาหกรรมทั่วโลกสู่ New Business Model ที่ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด และลดการส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกัน ภาคธุรกิจก็มีการส่งเสริมแนวทางการดำเนินธุรกิจแบบ ESG ย่อมาจาก Environment, Social และ Governance ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนผ่านการดำเนินงานที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ผลกระทบต่อสังคม และการบริหารจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสีย โดยหากบริษัทได้รับการจัดอันดับ ESG ที่สูง อาทิ ได้รับ SET ESG Rating AAA ก็จะได้รับ ความสนใจจากนักลงทุนสูงไปด้วย ตลอดจนมีการสนับสนุนด้านการจัดหาเงินทุนต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ภาคเอกชนสามารถปรับตัวสู่เศรษฐกิจสีเขียว โดยเฉพาะการออกกรีนบอนด์ (Green Bond) ที่เป็นการระดม

⁴⁶ 10 สถานการณ์เด่นทางสุขภาพ ปี 2551. สสส.

เงินทุนที่เน้นการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม ที่ผ่านมา มูลค่าการออกกรีนบอนด์ในประเทศไทยมีการขยายตัวจาก 51,000 ล้านบาท ในปี 2562 เป็น 85,643 ล้านบาท ในปี 2565 สอดคล้องกับกระแสการรักโลกที่มีมากขึ้น

แผนภาพ 1.9 มูลค่าการออกตราสารหนี้เพื่อสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ช่วงปี 2562 – 2565

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)

จากทิศทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเติบโตอย่างยั่งยืนดังกล่าวข้างต้น กระแสการเติบโตอย่างยั่งยืนส่งผลต่อความก้าวหน้าของการพัฒนาคนในหลายด้าน ได้แก่ **ด้านสุขภาพ** ส่งผลให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมปรับตัวดีขึ้น จากแนวโน้มการใช้พลังงานสะอาด และ การใช้พลังงานไฟฟ้าเพิ่มขึ้น ทดแทนพลังงานฟอสซิลในภาคการคมนาคมขนส่ง เป็นการช่วยลดมลพิษทางอากาศ ส่งผลให้ประชาชนลดความเสี่ยงต่อการเป็นโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ อาทิ โรคหอบหืด โรคปอดเรื้อรัง การควบคุม/ลดการปล่อยของเสียจากภาคอุตสาหกรรม ทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพประชาชนดีขึ้น นอกจากนี้ การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมืองช่วยลดความเครียดและส่งผลดีต่อสุขภาพจิตของคน **ด้านเศรษฐกิจ** ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของภาครัฐ ซึ่งอาจกระทบต่อการดำเนินงานของภาคอุตสาหกรรม เช่น มาตรฐานสินค้าอุตสาหกรรมมีความเข้มข้นมากขึ้น มาตรการปรับคาร์บอนก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM) ของสหภาพยุโรปที่จะมีการเก็บภาษีสินค้านำเข้าที่มีการปล่อยคาร์บอนสูง ทั้งนี้ ธุรกิจอุตสาหกรรมที่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสูงจะส่งผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนผลกระทบต่อภาพลักษณ์ขององค์กร ในขณะที่ประชาชนทั่วไปเริ่มมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการบริโภค โดยเน้นซื้อสินค้าและบริการที่ผลิตด้วยกระบวนการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม **ด้านชีวิตการทำงาน** กระแสการเติบโตอย่างยั่งยืน ทำให้ภาคธุรกิจมีการปรับรูปแบบการผลิตสินค้าและบริการให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อภาคแรงงานที่ต้องมีการเพิ่มทักษะใหม่ ๆ หรือพัฒนาทักษะให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานที่จะเปลี่ยนไป ทั้งจากการเข้ามาของเทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่และเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม **ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม** แนวคิดเรื่องความยั่งยืนถูกนำมาใช้กับการพัฒนาเมืองและวางแผนเมืองที่ยั่งยืน เพื่อช่วยให้เกิดประโยชน์ในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการสร้างอาคารและที่อยู่อาศัยที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม โดยการออกแบบอาคารที่ลดการใช้พลังงาน เช่น การใช้ฉนวนกันความร้อน การใช้แสงธรรมชาติ และการใช้วัสดุที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ จากข้อมูลของกระทรวงพลังงานพบว่า ช่วงปี 2556 - 2563 มีจำนวนอาคาร ที่ได้รับการประเมินว่าเป็นอาคารประหยัดพลังงาน จำนวน 850 อาคาร คิดเป็นจำนวนการประหยัดพลังงานกว่า 630 ล้านหน่วย โดยมีเป้าหมายว่า ภายในปี 2581 ประเทศไทยจะสามารถประหยัดการใช้พลังงานไฟฟ้าได้ ไม่น้อยกว่า 13,700 ล้านหน่วยต่อปี

จากบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้ง 7 เรื่องดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าล้วนมีความเชื่อมโยงกับความก้าวหน้าการพัฒนาคน โดยส่วนใหญ่จะส่งผลกระทบต่อหลายมิติไปพร้อม ๆ กัน อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ

กระแสการเติบโตอย่างยั่งยืน (Growing Sustainability) ซึ่งแต่ละบริบทการเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าของคนถึง 4 มิติ ทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ ชีวิตการงาน และที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม นอกจากนี้บริบทการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ยังสามารถส่งผลกระทบได้ทั้งทางลบและทางบวก โดยอาจส่งผลทางบวกต่อบางมิติและส่งผลในทางลบต่อมิติอื่น หรืออาจส่งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อการพัฒนาคนในมิติเดียวกันก็ได้ อาทิ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ที่ส่งผลกระทบในทางบวกต่อด้านสุขภาพ การศึกษา เศรษฐกิจ ชีวิตการงาน และการสื่อสาร ขณะเดียวกัน ก็อาจส่งผลกระทบในทางลบต่อด้านการศึกษา โดยนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เพิ่มขึ้นด้านชีวิตการงาน โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานทักษะต่ำที่ไม่สามารถเพิ่มทักษะให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดได้ และด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งอาจจะมีอุปสรรคในการรวมกลุ่มลดลงเนื่องจากการเข้าถึงเทคโนโลยีทำให้การติดต่อสื่อสารผ่านระบบออนไลน์มากขึ้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเข้าใจถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ และความสัมพันธ์ของบริบทการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นต่อการพัฒนาคนในมิติต่าง ๆ จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์ปัจจัย/สาเหตุ ที่ส่งผลกระทบต่อระดับความก้าวหน้าของการพัฒนาคนได้ในเชิงลึกมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สามารถจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น นำไปสู่การยกระดับความก้าวหน้าของการพัฒนาคนของประเทศต่อไป

บทที่ 2

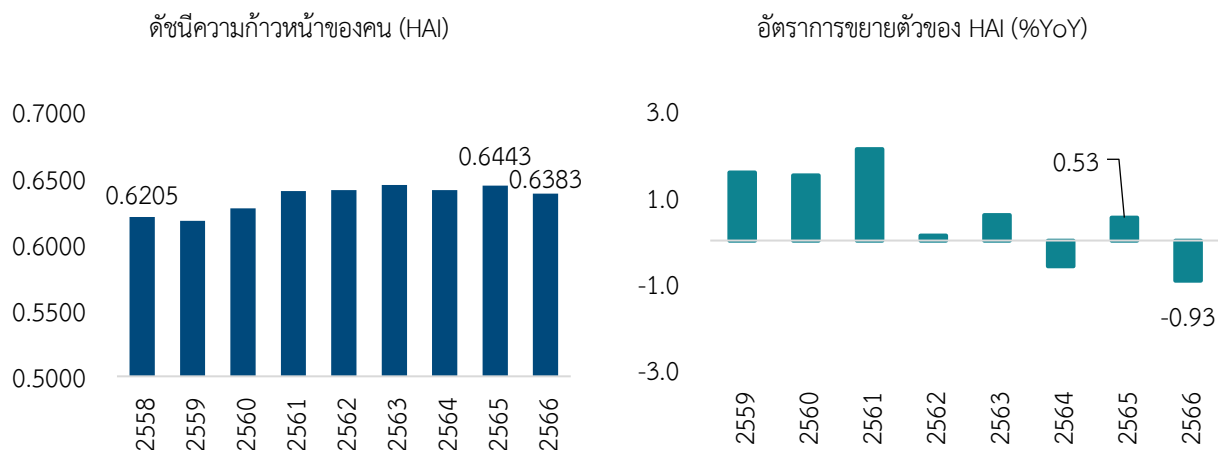
ภาพรวมสถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาคมนของไทย

ภาพรวมสถานการณ์ความก้าวหน้าของคนในช่วงปี 2558 - 2566 สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาคมนทั้งภาพรวมระดับประเทศและการพัฒนาคมนในแต่ละด้าน ประกอบด้วย สุขภาพ การศึกษา ชีวิตการงาน เศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัวและชุมชน การคมนาคมและการสื่อสาร รวมถึงการมีส่วนร่วม โดยชี้ให้เห็นสถานการณ์ปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความก้าวหน้าของคน เพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาที่เหมาะสมต่อไป

2.1 การพัฒนาคมนในระดับประเทศ

แนวโน้มการพัฒนาคมนในช่วงปี 2558 - 2566 มีทิศทางที่ดีขึ้น แม้จะปรับตัวลดลงเล็กน้อย ในปี 2566 โดยในปี 2566 ระดับการพัฒนาคมนเท่ากับ 0.6383 เพิ่มขึ้นจาก 0.6205 ในปี 2558 เนื่องจากความก้าวหน้าของการพัฒนาคมนในมิติด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ชีวิตการงาน และเศรษฐกิจ มีการปรับตัวในทิศทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะด้านการคมนาคมและการสื่อสาร มีค่าดัชนีเพิ่มขึ้นจาก 0.5239 ในปี 2558 เป็น 0.8082 ในปี 2566 เป็นผลจากการสนับสนุนการเข้าถึงเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต รวมถึงการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ทั้งนี้ หากพิจารณาในระยะ 5 ปีย้อนหลัง (ปี 2562 - 2566) พบว่า ระดับความก้าวหน้าของการพัฒนาคมนปรับตัวผันผวนและมีแนวโน้มความก้าวหน้าลดลงเล็กน้อย โดยระดับความก้าวหน้าการพัฒนาคมนปรับตัวค่อนข้างช้า ปัจจัยหลักเป็นผลจากมิติด้านการมีส่วนร่วม ชีวิตครอบครัวและชุมชน ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม การศึกษา และสุขภาพ ที่มีแนวโน้มลดลงจากปี 2562 โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมที่มีค่าดัชนีลดลงต่อเนื่อง สาเหตุหลักเกิดจากการมีส่วนร่วมของครัวเรือนในการเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่นมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 69.97 ในปี 2562 มาอยู่ที่ร้อยละ 48.54 ในปี 2566 รวมถึงด้านการศึกษาที่ค่าดัชนีด้านพัฒนาการสมวัยลดลงจากร้อยละ 97.36 ในปี 2562 มาอยู่ที่ร้อยละ 79.79 ในปี 2566 และคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีแนวโน้มลดลง จาก 32.34 คะแนน ในปี 2562 มาอยู่ที่ 29.85 คะแนน ในปี 2566

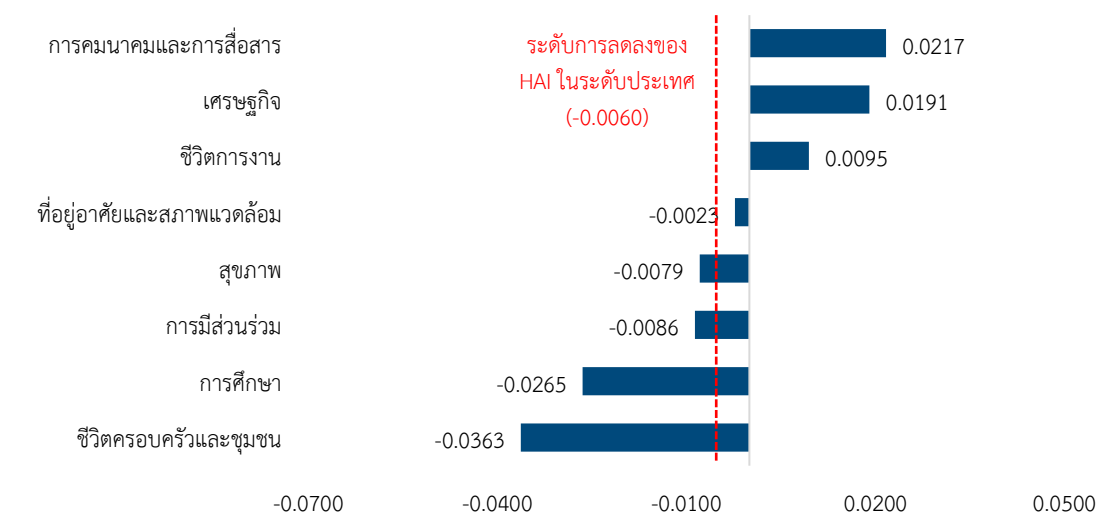
แผนภาพ 2.1 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของประเทศไทย ปี 2558 - 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2565 ดัชนีความก้าวหน้าของคนลดลงเล็กน้อย เป็นผลจาก 1) ด้านชีวิตครอบครัว และชุมชน มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6074 ลดลงจาก 0.6437 ในปี 2565 เนื่องจากเด็กและเยาวชนเข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้น การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเพิ่มขึ้น รวมถึงการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียว 2) ด้านการศึกษา มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.4985 ลดลงจาก 0.5249 ในปี 2565 เป็นผลจากสัดส่วนเด็ก 0 - 5 ปี ที่มีพัฒนาการสมวัยลดลง รวมถึงการลดลงของอัตราการเข้าเรียนระดับมัธยมปลายและอาชีวศึกษา คะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป 3) ด้านการมีส่วนร่วม มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.5285 ลดลงจาก 0.5371 ในปี 2565 เนื่องจากครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่นมีสัดส่วนลดลง 4) ด้านสุขภาพ มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6278 ลดลงจาก 0.6357 ในปี 2565 เนื่องจากประชากรที่พิการมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น และ 5) ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6234 ลดลงจาก 0.6256 ในปี 2565 เป็นผลจากอัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษเพิ่มขึ้น รวมถึงประชากรที่ประสบภัยพิบัติมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนลดลงในปี 2566 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณามิติที่ค่าดัชนีที่ปรับตัวสูงขึ้นมีเพียง 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.8082 เพิ่มขึ้นจาก 0.7865 ในปี 2565 ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าดัชนีสูงที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น โดยประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือและเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น รวมถึงการเพิ่มขึ้นของถนนสายหลักที่ใช้การได้ตลอดปี 2) ด้านเศรษฐกิจ มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6977 เพิ่มขึ้นจาก 0.6786 ในปี 2565 เนื่องจากครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคมีสัดส่วนลดลง ดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายลดลง รวมถึงสัดส่วนประชากรยากจนลดลง และ 3) ด้านชีวิตการงาน มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.7806 เพิ่มขึ้นจาก 0.7711 ในปี 2565 เนื่องจากอัตราการว่างงาน และการทำงานต่ำระดับลดลง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณามิติที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนสูงสุด ในปี 2566 ได้แก่ ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ชีวิตการงาน เศรษฐกิจ สุขภาพ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัวและชุมชน การมีส่วนร่วม และการศึกษา ตามลำดับ โดยมีมิติด้านการศึกษาเป็นมิติที่มีค่าดัชนีต่ำที่สุด 3 ปีต่อเนื่อง

แผนภาพ 2.2 ระดับการเพิ่มขึ้น/ลดลงของดัชนีความก้าวหน้าของคน รายด้าน ปี 2565 - 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

2.2 การพัฒนาคนด้านต่าง ๆ

จากปัจจัยที่ส่งผลต่อดัชนีความก้าวหน้าของคน สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของค่าดัชนีในแต่ละมิติ ซึ่งมิติที่มีค่าดัชนีเพิ่มขึ้นในปี 2566 และมีความก้าวหน้าการพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้นเด่นชัดที่สุดคือ ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร มีค่าดัชนีเพิ่มขึ้น 9 ปีต่อเนื่อง รองลงมาคือ ด้านเศรษฐกิจ และชีวิตการงาน มีแนวโน้มปรับตัวในทิศทางที่ดีขึ้นตั้งแต่ปี 2564 อย่างไรก็ตาม สำหรับมิติที่มีค่าดัชนีลดลงในปี 2566 ประกอบด้วย ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน การศึกษา การมีส่วนร่วม สุขภาพ และที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ตามลำดับ ซึ่งไม่เพียงแต่มีค่าดัชนีลดลงในปี 2566 แต่เริ่มมีปรับตัวลดลงชัดเจนมาตั้งแต่ปี 2563 โดยสามารถสะท้อนตัวชี้วัดที่ส่งผลต่อความก้าวหน้าการพัฒนาคนในแต่ละด้าน ดังนี้

2.2.1 มิติที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนเพิ่มขึ้นในปี 2566 ได้แก่ ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร เศรษฐกิจ และชีวิตการงาน ดังนี้

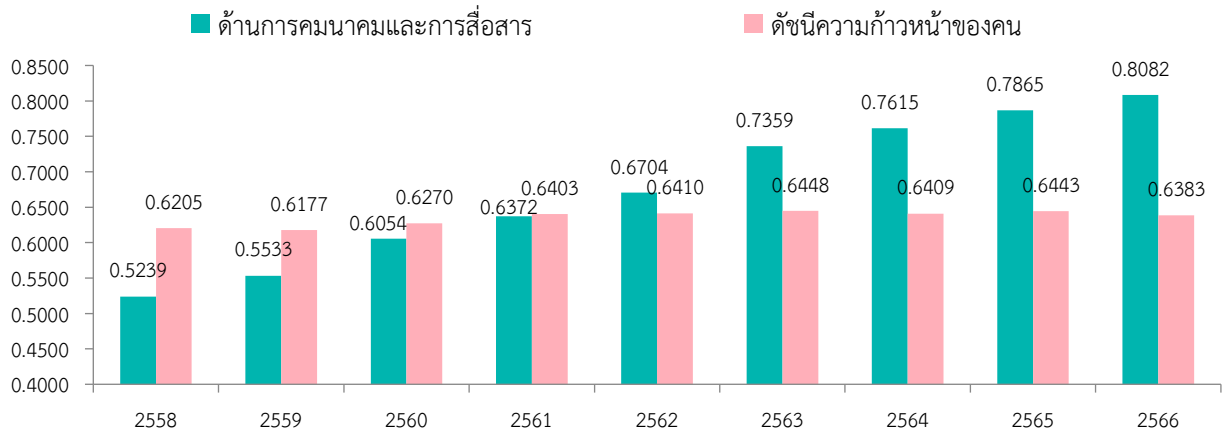
(1) ความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร

ตัวชี้วัดที่ประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) หมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี 2) อัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนต่อประชากรแสนคน 3) ประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และ 4) ประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต โดยครอบคลุมการประเมินด้านการคมนาคมและการสื่อสารในประเด็นการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและการติดต่อสื่อสารที่สะดวกสบาย เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นในอนาคตที่ต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน อาทิ นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การขยายตัวของความเป็นเมือง ซึ่งจำเป็นต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อสถานการณ์การพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารในปัจจุบัน และแนวโน้มที่ผ่านมาตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร เพื่อบ่งชี้ถึงปัญหาอย่างแท้จริง และนำไปสู่แนวทางการพัฒนาที่ต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ ดังนี้

(1.1) สถานการณ์ภาพรวมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 – 2566)

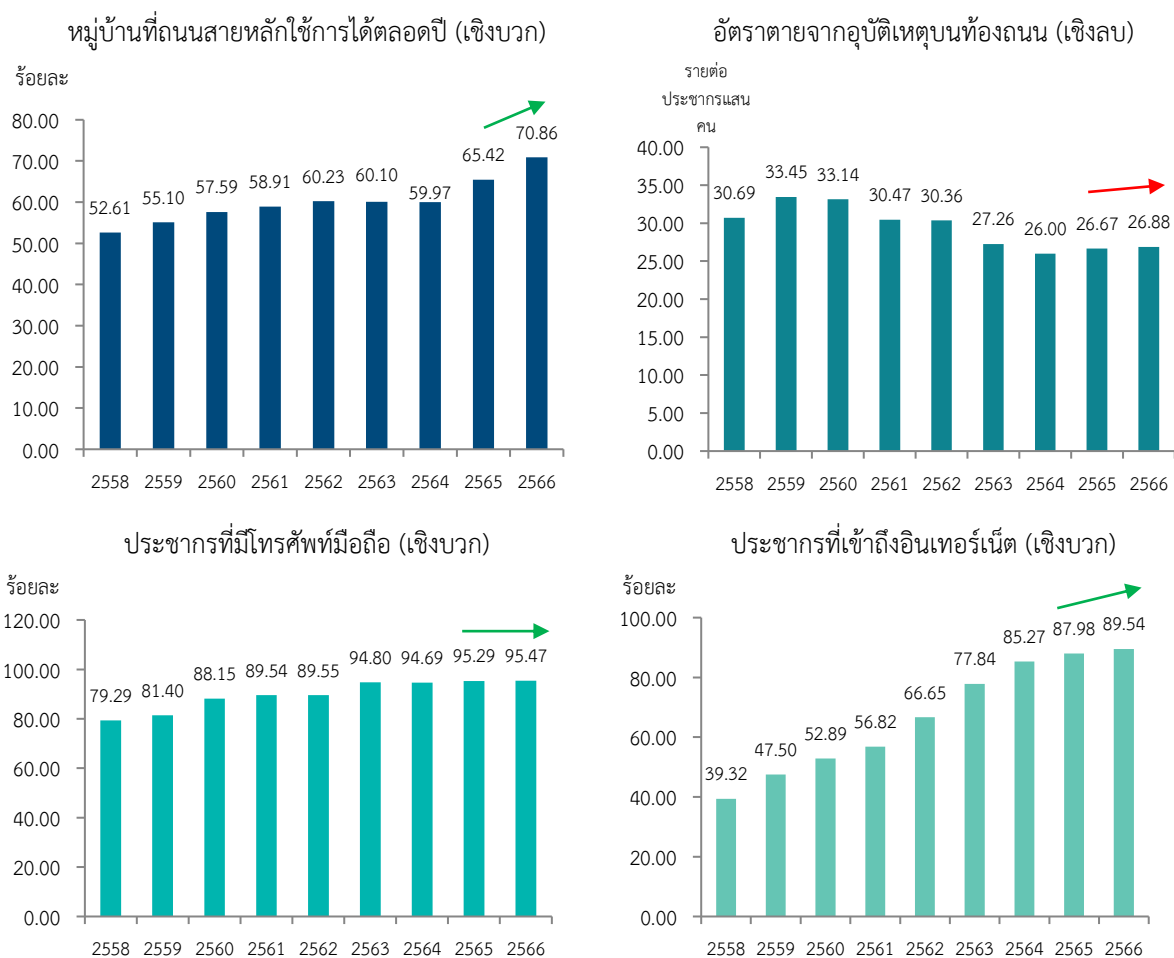
ความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีค่าดัชนีสูงที่สุดเมื่อเทียบกับ 8 ด้าน และสูงกว่าดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาพรวมประเทศ โดยดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ปี 2566 อยู่ที่ 0.8082 เพิ่มขึ้นจาก 0.7865 และ 0.7865 ในปี 2565 และปี 2564 ตามลำดับ บ่งชี้ถึงสถานะความก้าวหน้าการพัฒนาของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารในระดับที่ดีมาก เป็นผลจากการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี สัดส่วนประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และสัดส่วนประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาอัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนน พบว่า สูงขึ้นจาก 26.67 รายต่อประชากรแสนคน เป็น 26.88 รายต่อประชากรแสนคน ซึ่งจำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนน ในปี 2566 มีจำนวน 17,497 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2565 ที่ 17,379 คน โดยกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน ได้แก่ ผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ เป็นพาหนะที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยที่สุด ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มผู้ขับขี่ที่มีความเสี่ยงต่อการถดถอยของสมรรถภาพร่างกาย และคนเดินเท้า เป็นกลุ่มคนใช้ถนนโดยไม่มีอุปกรณ์ป้องกันร่างกายจากอุบัติเหตุ ดังนั้น จึงควรมีมาตรการป้องกันด้านการเพิ่มความปลอดภัยบนท้องถนนควบคู่กับการบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงสนับสนุนการจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ต่อสาธารณะ เพื่อนำไปสู่การลดอัตราการเสียชีวิตบนท้องถนนในอนาคต

แผนภาพ 2.3 ความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ปี 2558 - 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 2.4 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ปี 2558 - 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

(1.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร

ปัจจัยที่ส่งผลให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารปรับตัวดีขึ้นและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง คือ สัดส่วนหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี สัดส่วนประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และสัดส่วนประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต ดังนี้ (1) สัดส่วนหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 59.97 ในปี 2564 เป็นร้อยละ 65.42 และร้อยละ 70.86

ในปี 2565 และปี 2566 ตามลำดับ โดยเป็นผลจากการถ่ายโอนภารกิจงานก่อสร้างและบำรุงรักษาถนนจากส่วนราชการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแล ส่งผลให้ถนนสายหลักในหมู่บ้านได้รับการปรับปรุงและดูแลอย่างต่อเนื่อง และใช้การได้ดีตลอดปี (2) สัดส่วนประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 94.69 ในปี 2564 เป็นร้อยละ 95.29 และร้อยละ 95.47 ในปี 2565 และปี 2566 ตามลำดับ ครอบคลุมการเข้าถึงโทรศัพท์เกือบทั้งประเทศ (3) สัดส่วนประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นชัดเจนจากร้อยละ 85.27 ในปี 2564 เป็นร้อยละ 87.98 และร้อยละ 89.54 ในปี 2565 และปี 2566 ตามลำดับ ซึ่งภาครัฐได้สนับสนุนโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้หมู่บ้านเป้าหมายจำนวน 24,700 หมู่บ้าน โดยมีจำนวนผู้ลงทะเบียนใช้งานสะสมจนถึงปัจจุบัน 11,575,136 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ตุลาคม 2566) ส่งผลให้ประชาชนเข้าถึงเทคโนโลยีและการสื่อสารเพิ่มขึ้น สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนสามารถเข้าถึงระบบการสื่อสารและอินเทอร์เน็ตที่เป็นเทคโนโลยีที่ทันสมัยได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น และการให้ความสำคัญในการปรับปรุงดูแลถนนสายหลักของหมู่บ้านให้ใช้การได้ดีตลอดปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นความก้าวหน้าของการพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารในระดับที่ดีมาก

อย่างไรก็ตาม อัตราตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนน เป็นปัจจัยที่ต้องเฝ้าระวัง

อย่างใกล้ชิด เนื่องจากมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นหลังช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 กล่าวคือ ในปี 2564 มีจำนวน 16,957 คน เพิ่มขึ้นเป็น 17,379 คน และ 17,497 คน ในปี 2565 และปี 2566 ตามลำดับ ทั้งนี้ จากรายงานข้อมูลความปลอดภัยบนท้องถนนของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) พบว่า กลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนมากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย (1) ผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ ซึ่งเป็นพาหนะที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยที่สุด โดยสัดส่วนผู้เสียชีวิตที่ขับขี่รถจักรยานยนต์คิดเป็นร้อยละ 74.5 ของผู้เสียชีวิตทั้งหมด และเป็นผู้เสียชีวิตที่ไม่สวมหมวกนิรภัย ที่ร้อยละ 86.82 (2) ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ขับขี่ที่มีความเสี่ยงต่อการถดถอยของสมรรถภาพร่างกาย โดยมีสัดส่วนผู้เสียชีวิตที่เป็นผู้สูงอายุประมาณ 1 ใน 5 ของผู้เสียชีวิตทั้งหมด และจำนวนผู้เสียชีวิตยังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ที่ร้อยละ 5.45 โดยเฉลี่ยต่อปี ซึ่งมีอัตราการเพิ่มขึ้นสูงที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มเสี่ยงผู้ใช้รถใช้ถนนกลุ่มอื่น ๆ และ (3) คนเดินเท้า ซึ่งเป็นกลุ่มคนใช้ถนนที่ไม่มีอุปกรณ์ป้องกันร่างกายจากอุบัติเหตุ โดยมีจำนวนผู้เสียชีวิตเป็นอันดับที่ 3 รองจากผู้ขับขี่ที่เป็นผู้ใช้รถจักรยานยนต์และรถยนต์ และในช่วงปี 2561 – 2565 มีผู้เสียชีวิตจากการเดินเท้าเฉลี่ยเดือนละ 32.97 คน จากข้อมูลดังกล่าว ถือเป็นความท้าทายในการลดจำนวนผู้เสียชีวิตของผู้ใช้รถใช้ถนน โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยง ที่มีระดับความรุนแรงของอุบัติเหตุสูงขึ้น ซึ่งควรมีมาตรการป้องกัน การเพิ่มความปลอดภัยบนท้องถนนควบคู่กับการบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงสนับสนุนการจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ต่อสาธารณะ นำไปสู่การลดการเสียชีวิตบนท้องถนนในอนาคต ทั้งนี้ หากสามารถลดอัตราตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนได้ จะช่วยหนุนเสริมให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารเพิ่มสูงขึ้นในทุกตัวชี้วัดได้

(1.3) ความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร รายจังหวัด

จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารสูงที่สุด

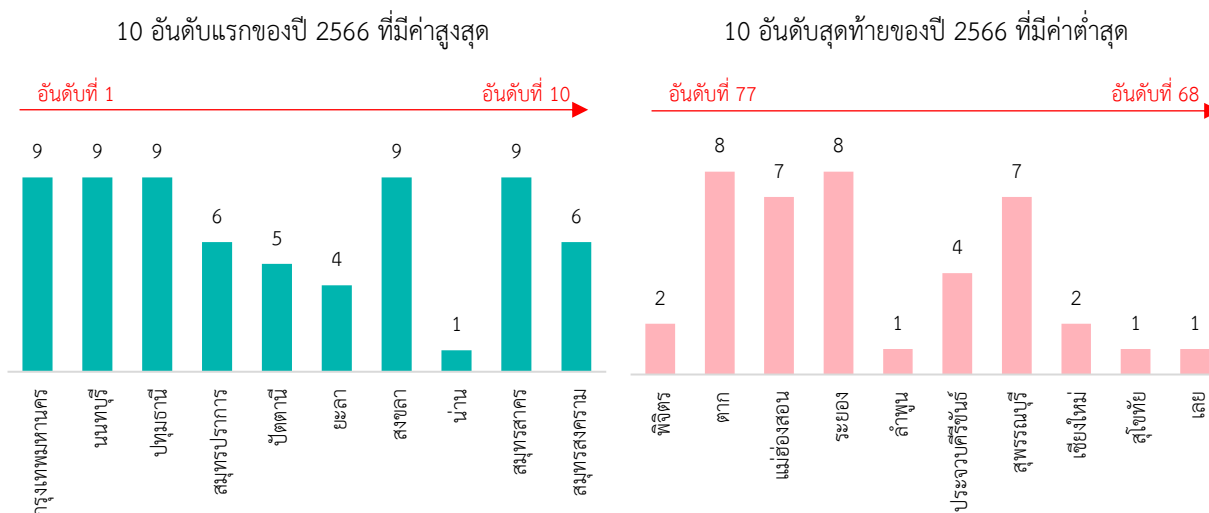
5 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และปัตตานี ตามลำดับ โดยมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.9644 0.9345 0.9123 0.9100 และ 0.9047 ตามลำดับ และสูงกว่าดัชนีความก้าวหน้าของคน ด้านการคมนาคมและการสื่อสารระดับประเทศ ที่มีค่าดัชนี อยู่ที่ 0.8082 และหากพิจารณาตัวชี้วัดทั้ง 4 ตัวชี้วัด พบว่า ทั้ง 5 จังหวัด มีสัดส่วนตัวชี้วัดอยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่าตัวชี้วัดในระดับประเทศ ยกเว้น ปทุมธานี ที่มีอัตราตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนสูงกว่าระดับประเทศ จะเห็นได้ว่า จังหวัดส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมและดิจิทัลอย่างครอบคลุม เพื่รองรับการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (กรุงเทพมหานครและปริมณฑล) ยกเว้นจังหวัดปัตตานี ทั้งนี้ หากพิจารณาในแต่ละจังหวัด พบว่า (1) กรุงเทพมหานคร และปัตตานี เป็นจังหวัดที่มีค่าสัดส่วนตัวชี้วัดทุกตัว ในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่าปี 2565

ถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีระดับความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารในระดับที่ดีมาก (2) **ปทุมธานี** เป็นจังหวัดที่มีค่าสัดส่วนตัวชี้วัด ในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่าปี 2565 จำนวน 3 ตัวชี้วัด คือ หมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี ประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต ส่วนอัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนต่อประชากรแสนคน ในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าปี 2565 (3) **สมุทรปราการ** เป็นจังหวัดที่มีค่าสัดส่วนตัวชี้วัด ในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่าปี 2565 จำนวน 3 ตัว คือ หมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี อัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนต่อประชากรแสนคน และประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต ส่วนประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ ในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าปี 2565 และ (4) **นนทบุรี** เป็นจังหวัดที่มีค่าสัดส่วนตัวชี้วัด ในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่าปี 2565 จำนวน 1 ตัว คือ อัตราตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนต่อประชากรแสนคน ส่วนหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี ประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต ในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าปี 2565 นอกจากนี้ หากพิจารณาความถี่ในการติดอันดับ ในช่วงปี 2558 - 2566 พบว่า กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และปัตตานี ยังคงเป็นจังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารสูงไม่เปลี่ยนแปลง จะเห็นได้ว่า ผลการประเมินสถานภาพการพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารระดับจังหวัดที่มีค่าดัชนีสูงมาก ยังคงเป็นจังหวัดศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมและดิจิทัลอย่างครอบคลุม

จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารต่ำที่สุด

5 จังหวัด ได้แก่ พิจิตร ตาก แม่ฮ่องสอน ระยอง และลำพูน ตามลำดับ โดยมีค่าดัชนี อยู่ที่ 0.6417 0.6571 0.6587 0.6941 และ 0.7138 ตามลำดับ และต่ำกว่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารระดับประเทศ ที่มีค่าดัชนี อยู่ที่ 0.8082 โดยเป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคเหนือทั้งหมด ยกเว้นจังหวัดระยอง ทั้งนี้ หากพิจารณาในแต่ละจังหวัด พบว่า (1) **พิจิตร** เป็นจังหวัดที่มีค่าตัวชี้วัด ในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าปี 2565 จำนวน 3 ตัว คือ หมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี ประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต ส่วนอัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนต่อประชากรแสนคน ในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่าปี 2565 (2) **ตาก** เป็นจังหวัดที่มีค่าตัวชี้วัดในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าปี 2565 จำนวน 3 ตัว คือ อัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนต่อประชากรแสนคน ประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต ส่วนหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี ในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่าปี 2565 (3) **แม่ฮ่องสอน** เป็นจังหวัดที่มีค่าตัวชี้วัด ในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่าปี 2565 จำนวน 2 ตัว คือ อัตราตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนต่อประชากรแสนคน และประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต ส่วนหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี และประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าปี 2565 (4) **ระยอง** เป็นจังหวัดที่มีค่าตัวชี้วัดทุกตัว ในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่าปี 2565 ถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีระดับความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารในระดับที่ก้าวหน้า แต่การพัฒนายังอยู่ในระดับวิกฤตเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ และ (5) **ลำพูน** เป็นจังหวัดที่มีค่าตัวชี้วัด ในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่าปี 2565 จำนวน 1 ตัว คือ ประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต ส่วนหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี อัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนต่อประชากรแสนคน และประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าปี 2565 นอกจากนี้ หากพิจารณาความถี่ในการติดอันดับ ในช่วงปี 2558 - 2566 พบว่า พิจิตร ตาก แม่ฮ่องสอน ระยอง และลำพูน ยังคงเป็นจังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ต่ำมากไม่เปลี่ยนแปลง จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคเหนือ

แผนภาพ 2.5 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2566 (ในรอบ 9 ปี)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

(2) ความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจ

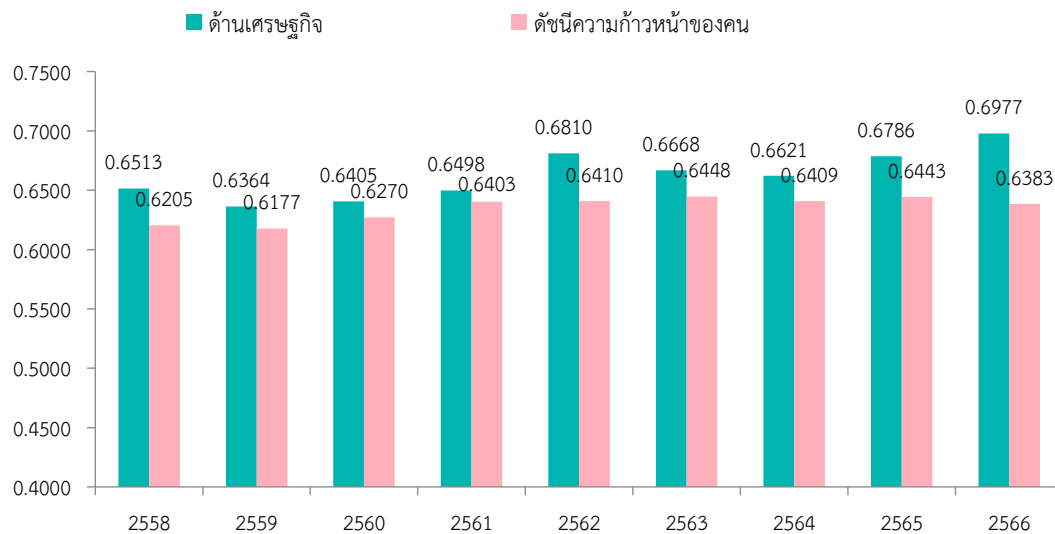
ตัวชี้วัดที่ประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่

1) ผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัว 2) สัดส่วนประชากรยากจน 3) ร้อยละของครัวเรือนที่มีหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภค และ 4) ดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่คำนึงถึงคุณภาพชีวิตประชาชน หรือความก้าวหน้าของการพัฒนาในด้านการลดสัดส่วนประชากรยากจน การจัดการปัญหาหนี้สิน รวมถึงการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

(2.1) สถานการณ์ภาพรวมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 – 2566)

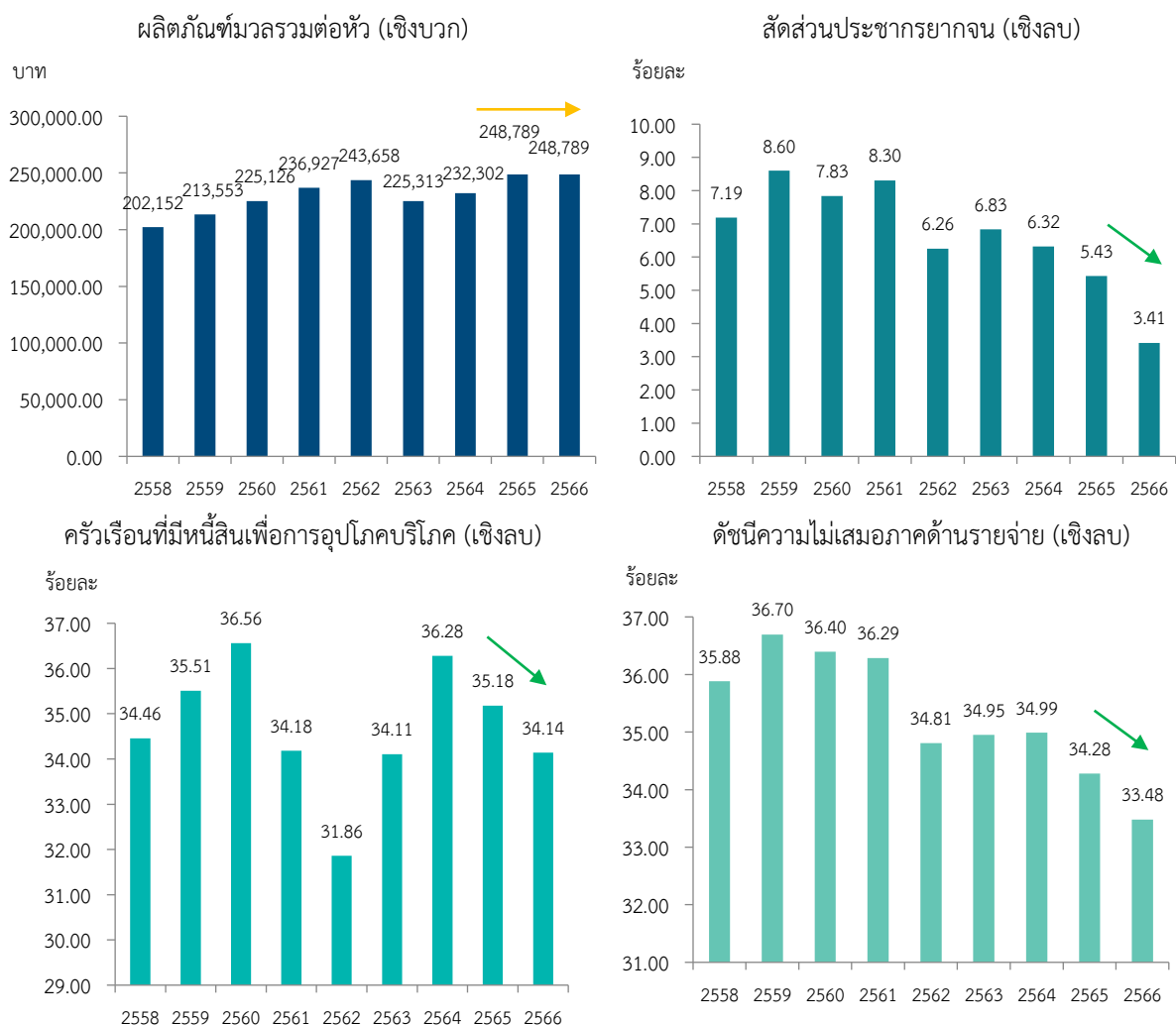
ความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านเศรษฐกิจมีทิศทางที่ดีขึ้นต่อเนื่อง โดยค่าดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจในปี 2566 อยู่ที่ 0.6977 เพิ่มขึ้นต่อเนื่องจาก 0.6621 ในปี 2564 และ 0.6786 ในปี 2565 ส่วนหนึ่งเป็นผลจากมาตรการในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ อาทิ การขับเคลื่อนการดำเนินงานจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัย การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การพัฒนาผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การขยายโอกาสการมีงานทำให้ผู้สูงอายุ รวมถึงมาตรการแก้ไขปัญหาหนี้สิน โครงการคลินิกแก้หนี้ส่งผลต่อการปรับตัวลดลงของสัดส่วนประชากรยากจน ครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภค รวมถึงค่าดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย ซึ่งมีสัดส่วนลดลงและเป็นแนวโน้มที่ดีขึ้นของความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านเศรษฐกิจ

แผนภาพ 2.6 ความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจปี 2558 - 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 2.7 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจปี 2558 - 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

(2.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านเศรษฐกิจ

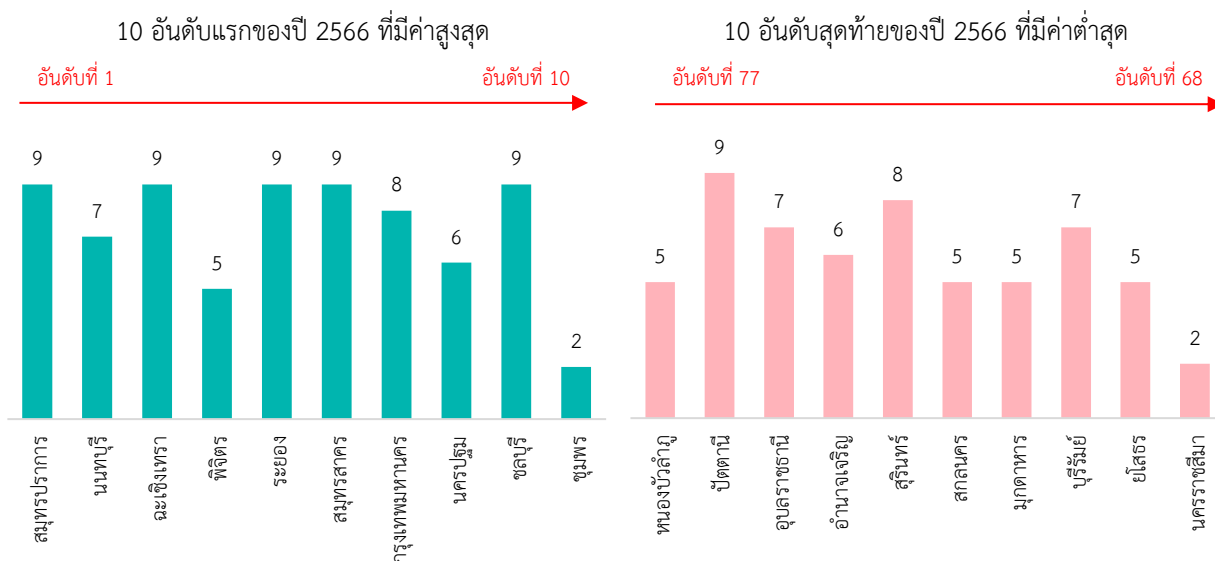
การปรับตัวเพิ่มขึ้นของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจเป็นผลมาจากการลดลงของสัดส่วนประชากรยากจน ครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภค และดัชนีความไม่เสมอภาคทางด้านรายจ่าย โดยเป็นผลจากมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจส่งผลให้การจ้างงานที่เพิ่มขึ้นทั้งภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม รวมถึงความต่อเนื่องของมาตรการแก้ไขปัญหาความยากจน สะท้อนได้จาก (1) สัดส่วนประชากรยากจนที่ลดลงจากร้อยละ 5.43 ในปี 2565 อยู่ที่ร้อยละ 3.41 ในปี 2566 (2) ดัชนีความไม่เสมอภาคทางด้านรายจ่ายปรับตัวลดลงจากร้อยละ 34.28 ในปี 2565 มาอยู่ที่ ร้อยละ 33.48 ในปี 2566 และ (3) ครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 35.18 มาอยู่ที่ 34.14 ส่งผลให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจปรับตัวสูงขึ้น 3 ปีต่อเนื่อง เช่นเดียวกับการลดลงของสัดส่วนประชากรยากจน หนี้สินครัวเรือน และดัชนีความไม่เสมอภาคทางด้านรายจ่าย ที่มีสัดส่วนลดลงต่อเนื่อง 3 ปี

(2.3) ความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจรายจังหวัด

จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านเศรษฐกิจสูงสุด 5 จังหวัด ได้แก่ สมุทรปราการ นนทบุรี ฉะเชิงเทรา พิจิตร และระยอง โดยมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.8726 0.8408 0.8407 0.8349 และ 0.8230 ตามลำดับ ซึ่งมีค่าดัชนีสูงกว่าความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจระดับประเทศ (0.6977) จุดเด่นความก้าวหน้าของตัวชี้วัดแต่ละจังหวัด มีดังนี้ (1) **สมุทรปราการ** มีความโดดเด่นด้านดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย โดยลดลงจากร้อยละ 22.29 ในปี 2565 มาอยู่ที่ 20.81 ในปี 2566 จัดอยู่ในลำดับ 1 ของประเทศ รวมถึงครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 30.53 ในปี 2565 มาอยู่ที่ 24.66 ในปี 2566 (2) **นนทบุรี** ครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 26.78 ในปี 2565 มาอยู่ที่ 19.86 ในปี 2566 จัดอยู่ในลำดับ 2 ของประเทศ (3) **ฉะเชิงเทรา** สัดส่วนประชากรยากจนลดลง (4) **พิจิตร** ดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายลดลง จัดอยู่ในลำดับ 2 ของประเทศ และ (5) **ระยอง** ผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวอยู่ที่ 1,003,497 สูงเป็นลำดับ 1 ของประเทศ รวมถึงดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายมีสัดส่วนลดลง

จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านเศรษฐกิจต่ำที่สุด 5 จังหวัด ได้แก่ หนองบัวลำภู ปัตตานี อุบลราชธานี อำนาจเจริญ และสุรินทร์ มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.5643 0.5977 0.6022 0.6031 และ 0.6057 ตามลำดับ ซึ่งทุกจังหวัดมีค่าดัชนีต่ำกว่าระดับประเทศ โดย (1) **หนองบัวลำภู** มีสัดส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 45.64 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 55.38 ในปี 2566 จัดอยู่ในลำดับ 75 ของประเทศ (2) **ปัตตานี** แม้ว่าประชากรยากจนจะมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 24.23 ในปี 2565 มาอยู่ที่ร้อยละ 23.36 ในปี 2566 แต่เป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดของประเทศ และยังเป็นจังหวัดที่มีความถี่สูงในการติดอยู่ในกลุ่มอันดับจังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านเศรษฐกิจต่ำที่สุดในรอบ 9 ปี (3) **อุบลราชธานี** สัดส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 53.37 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 57.32 ในปี 2566 อยู่ในลำดับ 76 ของประเทศ (4) **อำนาจเจริญ** ดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 29.72 เป็นร้อยละ 32.58 อยู่ในลำดับ 72 ของประเทศ และ (5) **สุรินทร์** ครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคมีสัดส่วนสูงสุดในประเทศ โดยอยู่ที่ร้อยละ 60.71 ในปี 2566

แผนภาพ 2.8 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2566 (ในรอบ 9 ปี)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

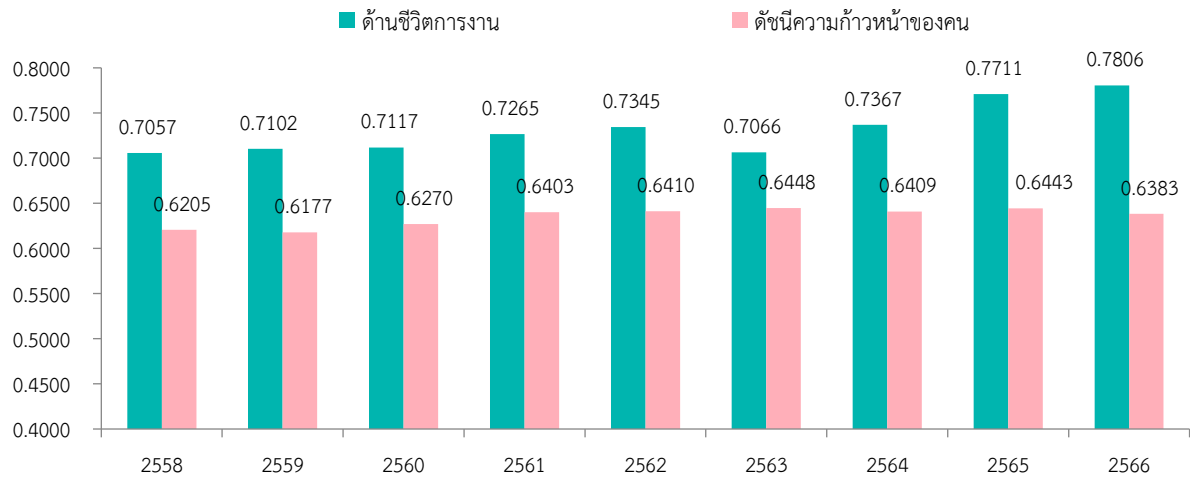
(3) ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงาน

ตัวชี้วัดที่ประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนาคนด้านชีวิตการงาน ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด คือ 1) อัตราการว่างงาน 2) อัตราการทำงานต่ำกว่าระดับ 3) ร้อยละของแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคม และ 4) อัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานต่อลูกจ้าง 1,000 คน โดยการพัฒนาคนด้านชีวิตการงานสะท้อนโอกาสและความสามารถในการสร้างรายได้จากการทำงาน รวมถึงความมั่นคงในชีวิตการทำงานจากการคุ้มครองทางสังคม ซึ่งสะท้อนภาพรวมการพัฒนาคนด้านชีวิตการงาน ดังนี้

(3.1) สถานการณ์ภาพรวมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 – 2566)

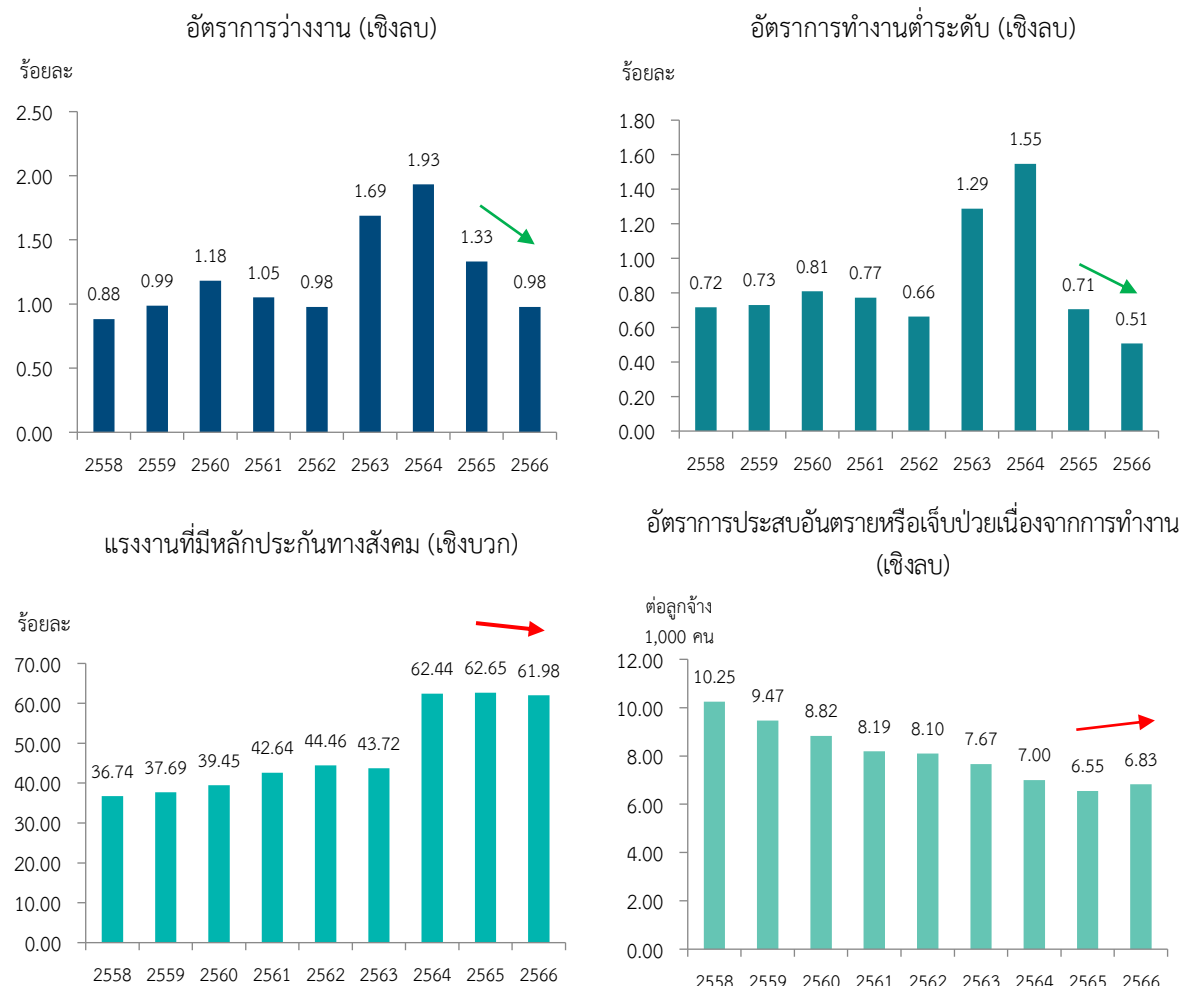
ความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านชีวิตการงานปรับตัวเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง จาก 0.7057 ในปี 2558 เป็น 0.7711 ในปี 2565 และเพิ่มเป็น 0.7806 ในปี 2566 และมีค่าดัชนีสูงกว่าภาพรวมดัชนีความก้าวหน้าของคนในระดับประเทศ สะท้อนแนวโน้มที่ดีของการพัฒนาคนด้านชีวิตการงาน โดยเฉพาะในช่วงปี 2564 - 2566 ภาพการทำงานของประชากร และศักยภาพในการทำงานก้าวหน้าในทิศทางที่ดีขึ้น เนื่องจากอัตราการว่างงานลดลงจากร้อยละ 1.93 ในปี 2564 มาอยู่ที่ร้อยละ 0.98 ในปี 2566 และอัตราการทำงานต่ำกว่าระดับลดลงต่อเนื่องจากร้อยละ 1.55 ในปี 2564 มาอยู่ที่ร้อยละ 0.51 ในปี 2566 อย่างไรก็ตาม ตัวชี้วัดแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคม แม้จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปี 2558 แต่เมื่อพิจารณาในช่วง 3 ปีย้อนหลัง หรือภายหลังจากการดำเนินงานของรัฐในการกระตุ้นการเข้าสู่ระบบประกันสังคมของมาตรา 40 ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 พบว่า แรงงานที่มีหลักประกันทางสังคม มีสัดส่วนลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 62.44 ในปี 2564 มาอยู่ที่ร้อยละ 61.98 ในปี 2566 ซึ่งภาครัฐจำเป็นต้องเพิ่มมาตรการสร้างแรงจูงใจเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนให้แรงงานเข้าถึงหลักประกันทางสังคม โดยเฉพาะการเข้าสู่ระบบประกันสังคมของกลุ่มแรงงานนอกระบบ ทั้งนี้ จังหวัดที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาคนด้านชีวิตการงานสูง ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาเมืองและมีศักยภาพในการเติบโตทางเศรษฐกิจ อาทิ ระยอง ชลบุรี และกรุงเทพมหานคร เป็นจังหวัดศูนย์กลางการค้า การลงทุน มีนิคมอุตสาหกรรมต่าง ๆ ซึ่งช่วยสนับสนุนให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานอยู่ในระดับสูงและมีแนวโน้มดีขึ้นต่อเนื่อง

แผนภาพ 2.9 ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงาน ปี 2558 - 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 2.10 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านชีวิตการงาน ปี 2558 - 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

(3.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านชีวิตการงาน

ตัวชี้วัดที่ส่งผลให้ระดับความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานเพิ่มสูงขึ้น คือ การลดลงของอัตราการว่างงาน และอัตราการงานต่ำระดับ โดยในปี 2566 ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานปรับตัวสูงขึ้นตามอัตราการว่างงานที่ลดลงจากร้อยละ 1.33 ในปี 2565 อยู่ที่ร้อยละ 0.98 ในปี 2566 เช่นเดียวกับการทำงานต่ำระดับที่ลดลงจากร้อยละ 0.71 ในปี 2565 มาอยู่ที่ร้อยละ 0.51 ในปี 2566 เป็นผลจากการจ้างงานปรับตัวดีขึ้นทั้งภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม⁴⁷ โดยเพิ่มขึ้นในสาขาการขนส่งและขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์และจักรยานยนต์ สาขากิจกรรมโรงแรมและบริการด้านอาหาร สาขาการบริหารราชการ ซึ่งส่งผลให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานในปี 2566 ปรับตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.21 ซึ่งมีค่าดัชนีสูงเป็นลำดับ 2 เมื่อเทียบกับมิติอื่น

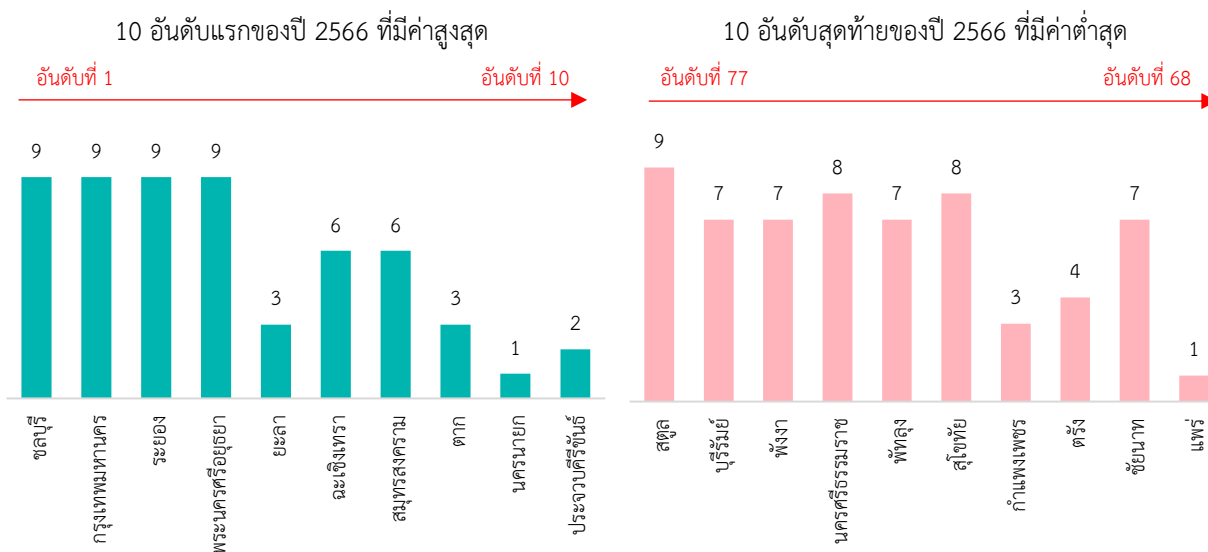
(3.3) ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานรายจังหวัด

จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านชีวิตการงานสูงที่สุด 5 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี กรุงเทพมหานคร ระยอง พระนครศรีอยุธยา และยะลา ซึ่งมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.9242 0.8927 0.8665 0.8575 และ 0.8526 ตามลำดับ โดย (1) **ชลบุรี** มีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานสูงเด่นชัดกว่ามิติอื่น โดยเฉพาะแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคม มีสัดส่วนสูงที่สุดในประเทศ ที่ร้อยละ 122.35 ในปี 2566 นอกจากนี้ อัตราการว่างงานลดลงจากร้อยละ 0.59 ในปี 2565 มาอยู่ที่ร้อยละ 0.51 ในปี 2566 (2) **กรุงเทพมหานคร** อัตราการทำงานต่ำระดับลดลงจากร้อยละ 0.14 ในปี 2565 มาอยู่ที่ร้อยละ 0.08 ในปี 2566 รวมถึงแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น อยู่ในลำดับ 2 ของประเทศ (3) **ระยอง** อัตราการว่างงานลดลงจากร้อยละ 1.45 ในปี 2565 มาอยู่ที่ร้อยละ 1.19 ในปี 2566 และอัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานลดลง (4) **พระนครศรีอยุธยา** อัตราการทำงานต่ำระดับลดลงจากร้อยละ 0.35 ในปี 2565 มาอยู่ที่ร้อยละ 0.22 ในปี 2566 และ (5) **ยะลา** อัตราการว่างงานลดลงจากร้อยละ 1.56 ในปี 2565 มาอยู่ที่ร้อยละ 0.90 ในปี 2566 และอัตราการทำงานต่ำระดับมีสัดส่วนลดลงต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2564 โดยแรงงานในจังหวัดยะลาส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมการผลิต การค้าและการบริการ สะท้อนทิศทางที่ดีของการพัฒนาคนด้านชีวิตการงานของจังหวัดยะลา ซึ่งมีค่าดัชนีสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ 3 ปีต่อเนื่อง

จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านชีวิตการงานต่ำที่สุด 5 จังหวัด ได้แก่ สตูล บุรีรัมย์ พังงา นครศรีธรรมราช และพัทลุง ซึ่งมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6258 0.6460 0.6507 0.6554 และ 0.6635 ตามลำดับ โดย (1) **สตูล** อัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานเพิ่มขึ้นจาก 10.93 ต่อลูกจ้าง 1,000 คน ในปี 2565 เป็น 11.29 ต่อลูกจ้าง 1,000 คน ในปี 2566 อยู่ในลำดับที่ 75 ของประเทศ (2) **บุรีรัมย์** อัตราการทำงานต่ำระดับเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 4.77 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 4.84 ในปี 2566 โดยสูงเป็นลำดับ 76 ของประเทศ (3) **พังงา** อัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานเพิ่มขึ้น และอัตราการทำงานต่ำระดับอยู่ที่ร้อยละ 4.88 สูงที่สุดในประเทศ (4) **นครศรีธรรมราช** แรงงานที่มีประกันสังคมมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 23.60 ในปี 2565 มาอยู่ที่ร้อยละ 22.93 ในปี 2566 และ (5) **พัทลุง** อัตราการทำงานต่ำระดับเพิ่มขึ้นจากระดับร้อยละ 3.26 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 3.31 ในปี 2566 สูงเป็นลำดับ 75 ของประเทศ รวมถึงอัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานเพิ่มขึ้น

⁴⁷ สรุปผลสำรวจภาวะการทำงานของประชากรไทย ไตรมาส 1-4 ปี 2566, สำนักงานสถิติแห่งชาติ

แผนภาพ 2.11 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2566 (ในรอบ 9 ปี)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

2.2.2 มิติที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนลดลงในปี 2566 ได้แก่ ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน การศึกษา การมีส่วนร่วม สุขภาพ และที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ดังนี้

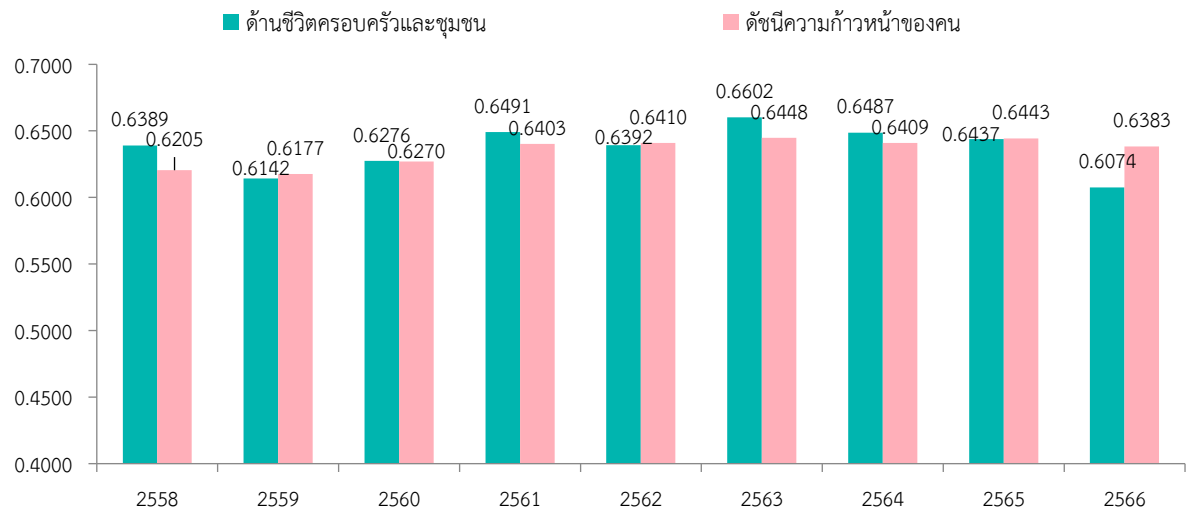
(1) ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน

ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน เป็นมิติที่ลดลงมากที่สุดเมื่อเทียบกับมิติอื่น โดยมีอัตราการลดลงร้อยละ 5.64 จากปี 2565 ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับภาพรวมประเทศปรับตัวลดลง ตัวชี้วัดที่ประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) เด็กและเยาวชนเข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนต่อกลุ่มอายุพันคน 2) ร้อยละของครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียว 3) ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียว และ 4) การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินต่อประชากรแสนคน โดยครอบคลุมความมั่นคงทางครอบครัวและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สะท้อนความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ดังนี้

(1.1) สถานการณ์ภาพรวมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 – 2566)

ความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนมีแนวโน้มลดลง โดยลดลงต่อเนื่องจาก 0.6602 ในปี 2563 มาอยู่ที่ 0.6487 0.6437 และ 0.6074 ในปี 2564 ปี 2565 และปี 2566 ตามลำดับ เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้นจาก 2.12 รายต่อประชากรกลุ่มอายุพันคน ในปี 2564 เป็น 2.65 รายต่อประชากรกลุ่มอายุพันคนในปี 2566 และการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเพิ่มขึ้นจาก 89.85 รายต่อประชากรแสนคน ในปี 2564 เป็น 118.34 รายต่อประชากรแสนคน ในปี 2566 รวมถึงผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7.23 ในปี 2563 เป็นร้อยละ 7.48 ในปี 2566 นอกจากนี้ ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดี่ยวยังมีส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7.05 ในปี 2563 เป็นร้อยละ 8.07 ในปี 2566

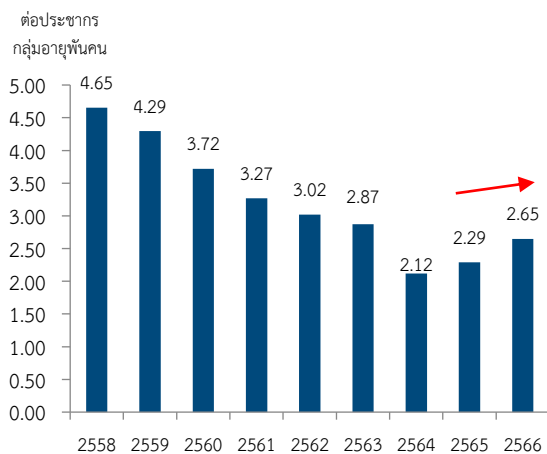
แผนภาพ 2.12 ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ปี 2558 - 2566

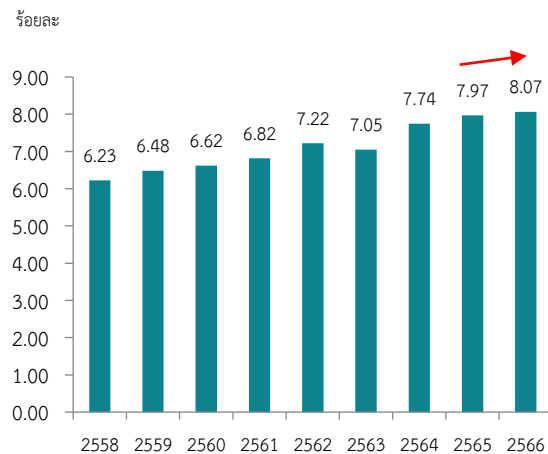
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 2.13 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ปี 2558 - 2566

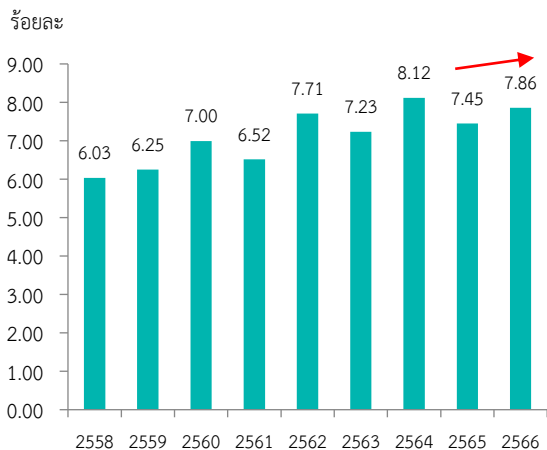
เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (เชิงลบ)

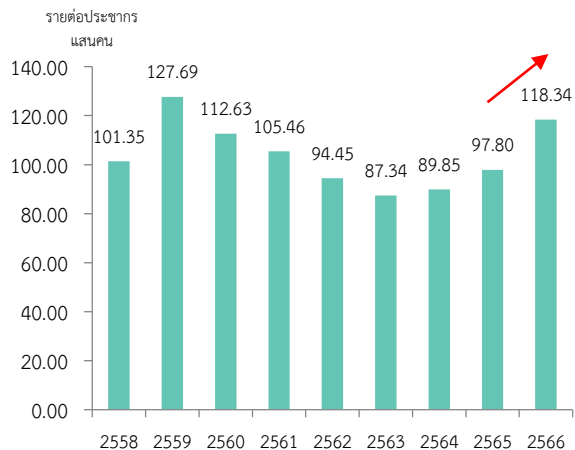
ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียว (เชิงลบ)

ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียว (เชิงลบ)

การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ (เชิงลบ)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

(1.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน

การปรับตัวลดลงของดัชนีการพัฒนาคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ในปี 2566

เป็นผลจากการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเพิ่มขึ้น จาก 97.80 ราย ต่อประชากรแสนคน ในปี 2565 เป็น 118.34 รายต่อประชากรแสนคน ในปี 2566 รวมถึงเด็กและเยาวชนเข้าสู่ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้น จาก 2.29 รายต่อประชากรกลุ่มอายุพันคน ในปี 2565 เพิ่มเป็น 2.65 รายต่อประชากรกลุ่มอายุพันคน ในปี 2566 ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัญหาอาชญากรรมที่เกิดจากการกระทำ ความผิดของเด็กและเยาวชน ที่อาจมีสาเหตุทั้งจากปัญหาทางครอบครัว สังคมกลุ่มเพื่อน รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด⁴⁸ ส่งผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อพฤติกรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชน อาทิ การขาดปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว และความสับสนในการสื่อสารระหว่างกลุ่มเพื่อน ซึ่งอาจเป็นดาบสองคมให้เกิด ความสับสนในการรวมกลุ่มกระทำความผิด โดยข้อมูลจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ปี 2566 พบว่า เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 91.22 อยู่ในกลุ่มว่างงาน ร้อยละ 35.26 รองลงมาคือ นักเรียน/ผู้ฝึกงาน ร้อยละ 32.15 อยู่ในกลุ่มอายุ 15 - 18 ปี โดยส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 56.75) และกว่าร้อยละ 71.73 ครอบครัวแยกกันอยู่ ซึ่งฐานความผิด ส่วนใหญ่มาจากคดียาเสพติด ร้อยละ 24.83 รองลงมาคือ คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ร้อยละ 23.99 สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของการกระทำความผิดของเยาวชน ที่มีความเชื่อมโยงกับลักษณะครอบครัว และอาชีพ ซึ่งการเข้าสู่สถานพินิจฯ เพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับการเพิ่มขึ้นของครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียว ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่า ความสัมพันธ์ที่ดีหรือความอบอุ่นในครอบครัวส่งผลต่อพฤติกรรมการกระทำความผิดของ เด็กและเยาวชน ซึ่งหากสามารถส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว หรือการส่งเสริมให้กลุ่มผู้ปกครอง รวมถึงครอบครัว/ชุมชน เล็งเห็นความสำคัญของการใส่ใจดูแลบุตร จะช่วยสนับสนุนให้ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคน ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนปรับตัวในทิศทางที่ดีขึ้นได้

(1.3) ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนรายจังหวัด

จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนสูงที่สุด

5 จังหวัด ได้แก่ นราธิวาส ตาก ปัตตานี ระนอง และมหาสารคาม ซึ่งมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.7542 0.7180 0.7104 0.7066 และ 0.7026 ตามลำดับ โดย (1) นราธิวาส เป็นจังหวัดที่ติดอยู่ในกลุ่ม 5 จังหวัดแรกที่มีดัชนี ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนสูงสุด 9 ปีต่อเนื่อง ซึ่งการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินลดลงจาก 109.93 คดีต่อประชากรแสนคน ในปี 2565 มาอยู่ที่ 106.45 คดีต่อประชากร แสนคน ในปี 2566 (2) ตาก เป็นจังหวัดที่ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนสูงเป็นลำดับ 2 ต่อเนื่องสองปี โดยสัดส่วนครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียวค่อนข้างน้อย อยู่ที่ร้อยละ 5.12 ในปี 2566 จัดอยู่ในลำดับ 8 ของประเทศ (3) ปัตตานี สัดส่วนผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียวลดลงจากร้อยละ 7.41 ในปี 2565 มาอยู่ที่ 5.35 ในปี 2566 และการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินลดลงจาก 102.05 คดี ต่อประชากรแสนคน มาอยู่ที่ 92.80 คดีต่อประชากรแสนคน สำหรับ (4) ระนอง ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียวมีสัดส่วน ลดลงจากร้อยละ 4.91 ในปี 2565 มาอยู่ที่ร้อยละ 4.29 ในปี 2566 อยู่ในลำดับ 6 ของประเทศ และ (5) มหาสารคาม สัดส่วนเด็กและเยาวชนเข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนลดลง รวมถึงครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียว มีอัตราการลดลงจากร้อยละ 6.18 ในปี 2565 มาอยู่ที่ร้อยละ 3.88 ในปี 2566 ซึ่งจัดอยู่ในลำดับ 2 ของประเทศ

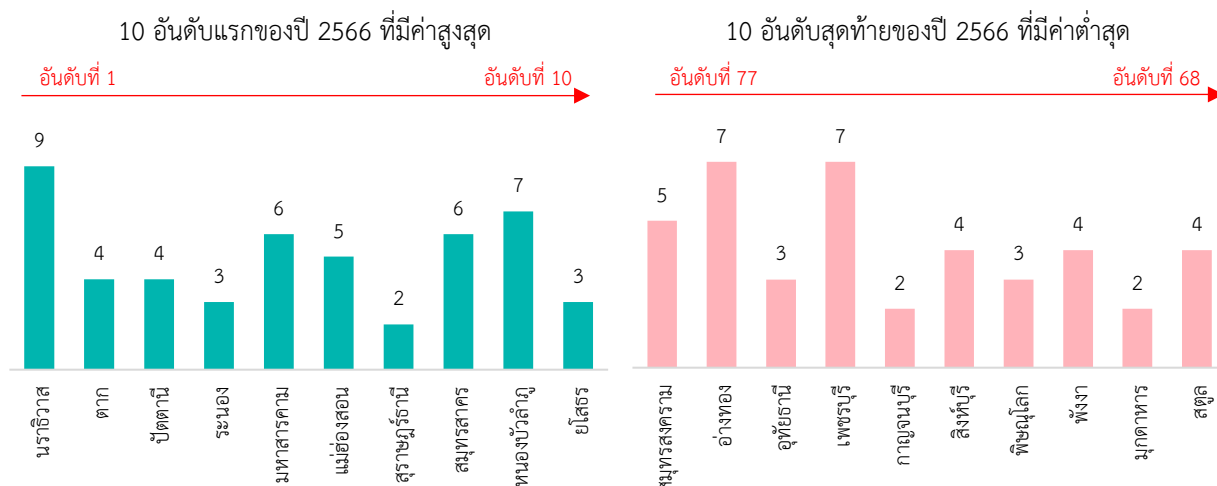
จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนต่ำที่สุด

5 จังหวัด ได้แก่ สมุทรสงคราม อ่างทอง อุทัยธานี เพชรบุรี และกาญจนบุรี มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.4422 0.4621

⁴⁸ ปัญหาการก่ออาชญากรรมของเด็กและเยาวชนกับมาตรการลงโทษ. วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (2023)

0.4650 0.4683 และ 0.4691 ตามลำดับ โดย (1) **สมุทรสงคราม** การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเพิ่มขึ้น จาก 95.54 คดีต่อประชากรแสนคน ในปี 2565 เป็น 155.86 คดีต่อประชากรแสนคน ในปี 2566 สูงเป็นลำดับ 66 ของประเทศ รวมถึงสัดส่วนเด็กและเยาวชนเข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับ (2) **อ่างทอง** การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเพิ่มขึ้นจาก 100.89 คดีต่อประชากรแสนคน ในปี 2565 เป็น 170.28 คดีต่อประชากรแสนคน ในปี 2566 อยู่ในลำดับ 73 ของประเทศ (3) **อุทัยธานี** ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียวมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น โดยสูงเป็นลำดับ 77 ของประเทศ (4) **เพชรบุรี** และ (5) **กาญจนบุรี** คริวเรือนที่มีหัวหน้าคริวเรือนเดียวมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น อยู่ในลำดับ 72 และ 77 ของประเทศ ตามลำดับ

แผนภาพ 2.14 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2566 (ในรอบ 9 ปี)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

(2) ความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษา

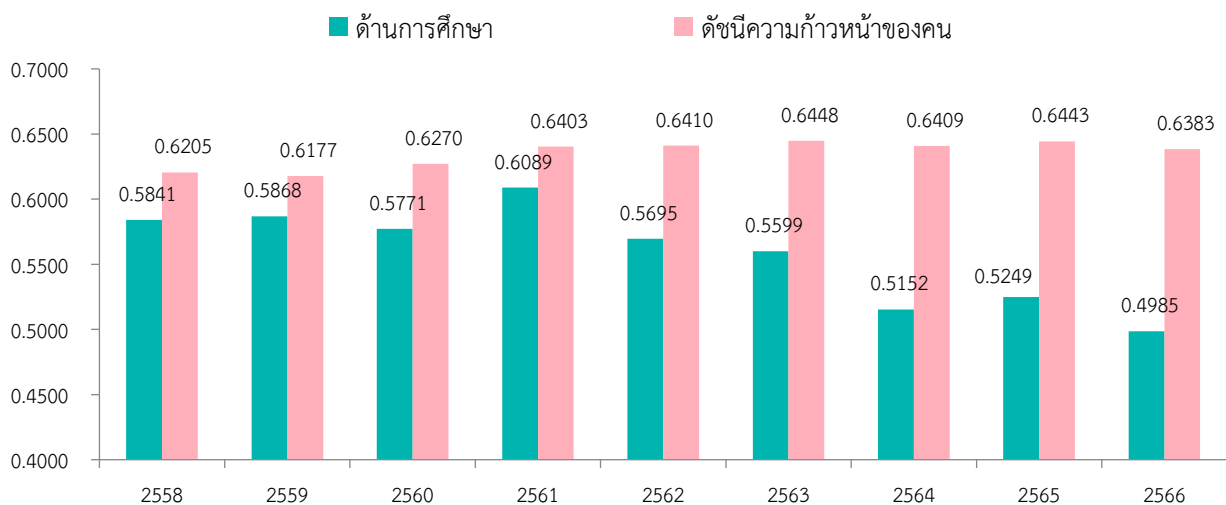
ตัวชี้วัดที่ประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการศึกษา ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป 2) อัตราการเข้าเรียนรวมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา 3) เด็ก 0 - 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัย และ 4) คะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยครอบคลุมการประเมินด้านการศึกษาในประเด็นการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ ซึ่งมีความสำคัญในการสนับสนุนให้หลุดพ้นจากปัญหาความยากจน มีความได้เปรียบในการประกอบอาชีพ มีรายได้ที่มั่นคง นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตที่ต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน อาทิ นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งจำเป็นต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อสถานการณ์การพัฒนาคนด้านการศึกษาในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา ตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านการศึกษา เพื่อป้องกันปัญหาอย่างแท้จริง นำไปสู่แนวทางการพัฒนาที่ต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ ดังนี้

(2.1) สถานการณ์ภาพรวมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 – 2566)

ความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการศึกษาลดลงจากปีก่อนหน้า และลดลงอย่างน่ากังวลเมื่อเทียบกับหลายปีที่ผ่านมา อีกทั้งยังมีระดับความก้าวหน้าอยู่ในลำดับสุดท้ายเมื่อเทียบกับมิติอื่น โดยดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษา ปี 2566 อยู่ที่ 0.4985 ลดลงจาก 0.5249 ในปี 2565 เป็นผลจากตัวชี้วัดทั้ง 4 ตัวชี้วัด มีแนวโน้มลดลงทั้งหมด ส่งผลให้ระดับความก้าวหน้าการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา สะท้อนผ่าน 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ (1) **จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป** มีค่าลดลงเล็กน้อยจาก 9.24 ปี ในปี 2565

เป็น 9.23 ปี ในปี 2566 และ (2) อัตราการเข้าเรียนรวมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา มีค่าลดลงเล็กน้อยจาก ร้อยละ 85.35 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 85.12 ในปี 2566 ซึ่งให้เห็นถึงการพัฒนาความรู้ ความสามารถ เพื่อเสริมสร้างโอกาสในการทำงาน ที่ต้องเผื่อระวังอย่างใกล้ชิด แม้ว่ารัฐบาลจะสนับสนุนการขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้เด็กทุกคนเข้าถึงการศึกษาผ่านนโยบายเรียนฟรี 15 ปี แต่ยังพบปัญหาประชากรวัยเรียนระดับมัธยมศึกษา ต่อดันและตอนปลายออกกลางคัน รวมถึงยังเข้าเรียนได้ไม่ครบทุกคน ส่วนคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ สะท้อนผ่าน 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ (1) เด็ก 0 - 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัย มีค่าลดลงจาก ร้อยละ 85.05 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 79.79 ในปี 2566 และ (2) คะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีค่าลดลง จากร้อยละ 29.92 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 29.85 ในปี 2566 โดยเฉพาะวิชาภาษาไทย และวิชาคณิตศาสตร์ มีคะแนนลดลงจากปีก่อน และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังพบว่า คะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ลดลงเมื่อระดับชั้นเพิ่มขึ้น โดยคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับประถมศึกษาอยู่ที่ร้อยละ 41.33 และคะแนน เฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ที่ร้อยละ 34.48 ซึ่งให้เห็นถึงการพัฒนาด้านศักยภาพประชากร วัยเรียนรู้และวัยเรียน เพื่อเติบโตเป็นพลเมืองที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม ในการดำรงชีวิตในอนาคต ที่ต้องเผื่อระวังอย่างใกล้ชิด จะเห็นได้ว่า การพัฒนาคนด้านการศึกษา เพื่อให้เด็กและ เยาวชนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและคุณภาพการศึกษา และการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพพร้อมเป็นกำลัง แรงงานที่มีทักษะและคุณลักษณะที่พร้อมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานในการยกระดับคุณภาพ กำลังแรงงานให้สูงขึ้น จำเป็นต้องมีมาตรการให้เด็กทุกคนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานเพิ่มขึ้น เพิ่มศักยภาพและทรัพยากรให้ทุกโรงเรียนมีมาตรฐานเท่าเทียมกัน เพื่อเตรียมพร้อมการพัฒนาคนให้เป็นกำลังสำคัญ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

แผนภาพ 2.15 ความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษา ปี 2558 - 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 2.16 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านการศึกษา ปี 2558 – 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

(2.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านการศึกษา

ทุกตัวชี้วัดเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ดัชนีความก้าวหน้าการพัฒนาคน ด้านการศึกษาลดลงในปี 2566 โดยเฉพาะเด็ก 0 - 5 ปี ที่มีพัฒนาการสมวัย ลดลงร้อยละ 5.26 เมื่อเทียบกับปี 2565 นอกจากนี้ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปลดลงเล็กน้อยจาก 9.24 ปี ในปี 2565 มาอยู่ที่ 9.23 ปี ในปี 2566 รวมถึงอัตราการเข้าเรียนรวมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา มีสัดส่วนลดลง อีกทั้ง การลดลงของคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สะท้อนถึง โอกาสในการเข้าถึง การศึกษา และคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับที่น่ากังวลและต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ (1) การเข้าถึง การศึกษา พบว่า โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาลดลงตามระดับชั้นที่สูงขึ้น และมีความสัมพันธ์กับสถานะทางเศรษฐกิจ ของครัวเรือน โดยในปี 2566 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ อยู่ที่ร้อยละ 63.79 โดยกลุ่มประชากรที่มีเศรษฐกิจฐานะต่ำสุด (Decile 1) มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิที่ร้อยละ 46.01 จากนั้นก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามฐานะความเป็นอยู่ โดยกลุ่ม ประชากรที่มีเศรษฐกิจฐานะดีที่สุด (Decile 10) มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิ ที่ร้อยละ 83.19 ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็น ในการสนับสนุนทุนการศึกษาของครอบครัวเด็กยากจนให้ครอบคลุมความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน เพื่อแก้ปัญหา การหลุดออกจากระบบการศึกษา และ (2) คุณภาพการศึกษา พบว่า การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาของแต่ละ โรงเรียนมีความแตกต่างกันตามสังกัด พื้นที่ และขนาดของโรงเรียน ทั้งด้านอุปกรณ์ทางการศึกษา และบุคลากร

ซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา โดยโรงเรียนที่มีความพร้อมด้านทรัพยากรทางการศึกษาสูงจะมีแนวโน้มที่จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง สอดคล้องกับผลการประเมิน PISA 2022 ที่สะท้อนว่าระบบการศึกษาไทยยังมีช่องว่างของคะแนนระหว่างนักเรียนกลุ่มสูง (มีคะแนนตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 90 ขึ้นไป) กับนักเรียนกลุ่มต่ำ (มีคะแนนต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 10) ที่กว้างมาก แม้ในด้านคณิตศาสตร์จะมีช่องว่างที่แคบลง แต่เป็นผลมาจากนักเรียนกลุ่มสูงมีการลดลงของคะแนนที่มากกว่านักเรียนกลุ่มต่ำ โดยกลุ่มโรงเรียนที่เน้นการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์มีคะแนนสูงอยู่ในระดับเดียวกับกลุ่มเขตเศรษฐกิจดี โดยมีคะแนนคณิตศาสตร์เป็นอันดับที่ 5 รองจากสิงคโปร์ เวียดนาม บรูไน และมาเลเซีย ซึ่งให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพให้กับสถานศึกษาอย่างเหมาะสมและเสมอภาคในการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งพัฒนาสถานศึกษาทั่วประเทศให้มีคุณภาพและครอบคลุมทุกสังกัด

(2.3) ความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษารายจังหวัด

จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านการศึกษามากที่สุด 5 จังหวัด ได้แก่

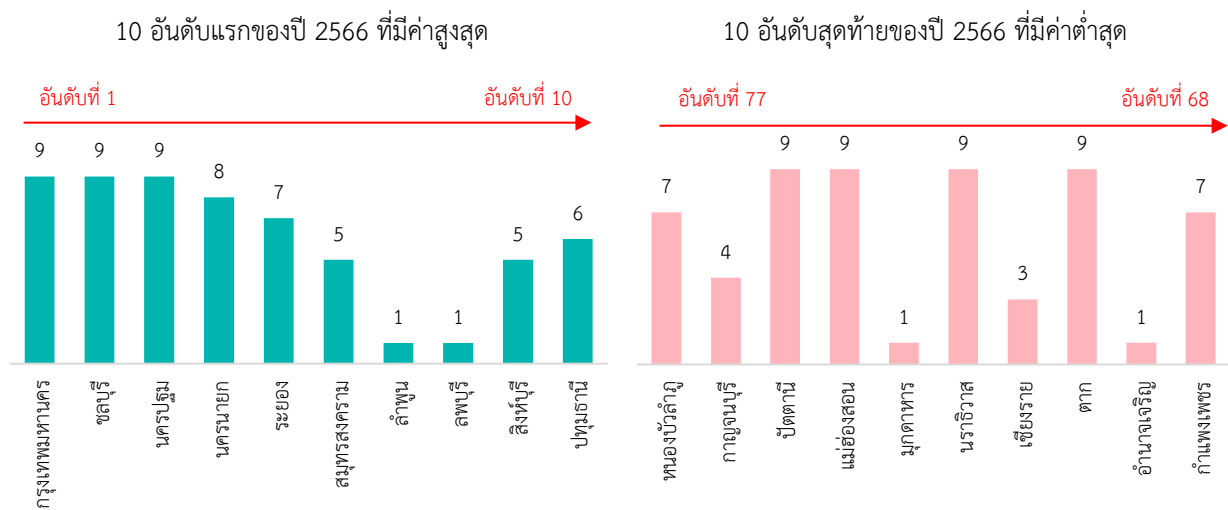
กรุงเทพมหานคร ชลบุรี นครปฐม นครนายก และระยอง ตามลำดับ โดยมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6920 0.6305 0.6068 0.6011 และ 0.5992 ตามลำดับ และสูงกว่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษารวม ที่มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.4985 และหากพิจารณาตัวชี้วัดทั้ง 4 ตัวชี้วัด พบว่า ทั้ง 5 จังหวัด มีสัดส่วนตัวชี้วัดอยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่าตัวชี้วัดในระดับประเทศ ยกเว้น กรุงเทพมหานคร และระยอง ที่มีเด็ก 0 - 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัยต่ำกว่าระดับประเทศ จะเห็นได้ว่า ทั้ง 5 จังหวัดเป็นจังหวัดเมืองหลวงและเมืองใหญ่ที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียนที่เน้นความเป็นเลิศเฉพาะด้าน ทั้งนี้ หากพิจารณาในแต่ละจังหวัด พบว่า (1) กรุงเทพมหานคร เป็นจังหวัดที่ครองแชมป์อันดับ 1 ต่อเนื่อง และยังมีค่าสัดส่วนตัวชี้วัดทุกตัว ในปี 2566 เป็นอันดับที่ 1 ยกเว้น ตัวชี้วัดเด็ก 0 - 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัย จัดอยู่ในจังหวัดลำดับที่ 5 (2) กรุงเทพมหานคร และชลบุรี เป็นจังหวัดที่มีค่าสัดส่วนตัวชี้วัดทุกตัวในปี 2566 อยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่าปี 2565 แม้ว่าสัดส่วนตัวชี้วัดจะมีค่าลดลงแต่ยังมีความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านการศึกษามากกว่าจังหวัดอื่น (3) นครปฐม เป็นจังหวัดที่มีค่าสัดส่วนตัวชี้วัดปานกลาง โดยระดับความก้าวหน้าคงที่ในลำดับที่ 4 ในปี 2563 - 2565 และก้าวหน้ามากขึ้นในปี 2566 ที่ขึ้นมาอยู่ในลำดับที่ 3 (4) ระยอง เป็นจังหวัดเดียวที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษาเพิ่มขึ้น ผลจากตัวชี้วัดการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา และคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้อันดับความก้าวหน้าสูงขึ้น จากอันดับที่ 12 ในปี 2565 เป็นอันดับที่ 5 ในปี 2566 (5) นครนายก เป็นจังหวัดที่มีตัวชี้วัดเด็ก 0 - 5 ปี ที่มีพัฒนาการสมวัยสูงมาก เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น โดยอยู่ในลำดับที่ 1 นอกจากนี้ หากพิจารณาความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 - 2566 พบว่า กรุงเทพมหานคร ชลบุรี นครปฐม นครนายก และระยอง ยังคงเป็นจังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านการศึกษามากไม่เปลี่ยนแปลง จะเห็นได้ว่า ผลการประเมินสถานภาพการพัฒนาค้นด้านการศึกษาระดับจังหวัดที่มีค่าดัชนีสูงมาก ยังคงเป็นจังหวัดเมืองหลวงและเมืองใหญ่ที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียนที่เน้นความเป็นเลิศเฉพาะด้าน แต่ยังคงต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด เนื่องจากดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษาระดับจังหวัดมีค่าลดลงเช่นเดียวกับระดับประเทศ ยกเว้น ระยองที่มีระดับความก้าวหน้าที่ดีขึ้น

จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านการศึกษาน้อยที่สุด 5 จังหวัด ได้แก่

หนองบัวลำภู กาญจนบุรี ปัตตานี แม่ฮ่องสอน และมุกดาหาร ตามลำดับ โดยมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.2606 0.3148 0.3251 0.3302 และ 0.3322 ตามลำดับ และต่ำกว่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษาระดับประเทศที่มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.4985 โดยความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านการศึกษาระดับจังหวัด ทั้ง 5 จังหวัด มีค่าดัชนีลดลงจากปีก่อนหน้า และเป็นไปในทิศทางเดียวกับดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษาระดับประเทศที่มีค่าลดลงเช่นกัน ยกเว้น ปัตตานี ที่มีค่าดัชนีเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า ทั้งนี้ หากพิจารณาในแต่ละจังหวัด พบว่า (1) หนองบัวลำภู กาญจนบุรี และมุกดาหาร มีสัดส่วนเด็ก 0 - 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัยลดลงอย่างมาก เนื่องจากผู้ปกครองให้ความสำคัญในการนำเด็ก

มาตรวจพัฒนาการน้อยลง (2) **ปัตตานี** เป็นจังหวัดเดียวที่มีค่าดัชนีเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า และเป็นจังหวัดเดียวที่ตัวชี้วัดเด็ก 0 - 5 ปี ที่มีพัฒนาการสมวัย มีค่าสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นที่มีค่าลดลง (3) **แม่ฮ่องสอน** เป็นจังหวัดที่มีค่าสัดส่วนตัวชี้วัดเพิ่มขึ้น 2 ตัวชี้วัด คือ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป และการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา และมีค่าสัดส่วนตัวชี้วัดลดลง 2 ตัวชี้วัด คือ เด็ก 0 - 5 ปี ที่มีพัฒนาการสมวัย และคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นอกจากนี้ หากพิจารณาความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 - 2566 พบว่า มุกดาหาร เพ็งตติ 10 อันดับ ที่มีค่าต่ำสุดเป็นครั้งแรกในปี 2566 สะท้อนถึงระดับแนวโน้มการพัฒนาที่มีการถดถอยลง สำหรับ หนองบัวลำภู กาญจนบุรี ปัตตานี แม่ฮ่องสอน จำเป็นต้องติดตามระดับความก้าวหน้าอย่างใกล้ชิด เพื่อยกระดับการพัฒนาให้สูงขึ้น

แผนภาพ 2.17 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2566 (ในรอบ 9 ปี)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

(3) ความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วม

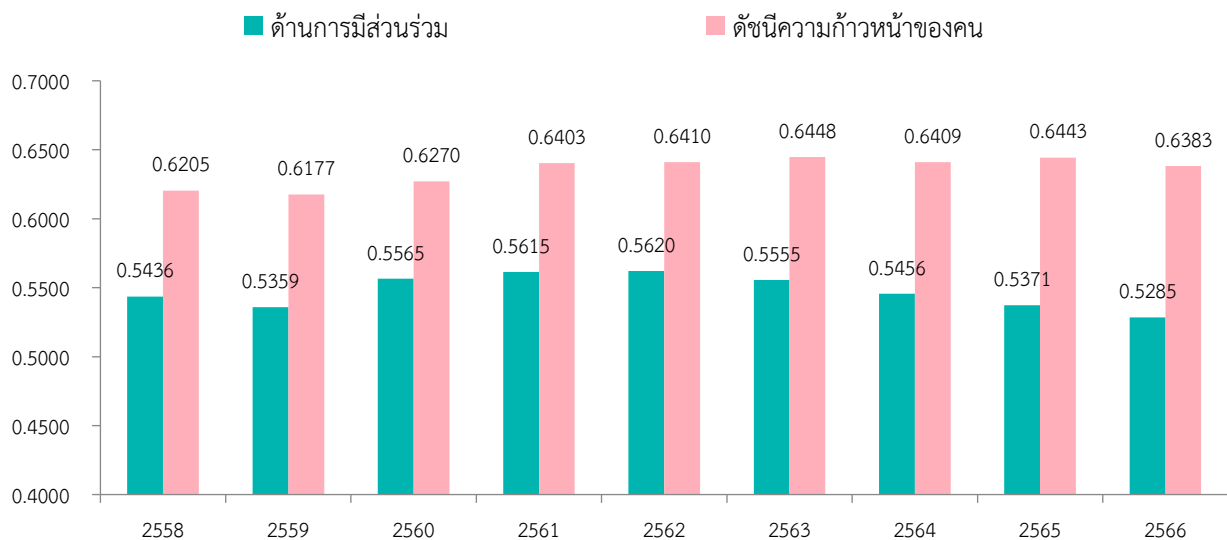
ตัวชี้วัดที่ประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ร้อยละของประชากรที่ใช้สิทธิเลือกตั้ง 2) จำนวนองค์กรชุมชน 3) ร้อยละของครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่น และ 4) ร้อยละของครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน โดยครอบคลุมการประเมินด้านการมีส่วนร่วมในประเด็นการตระหนักรู้ถึงหน้าที่ขั้นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมทางสังคมตามระบอบประชาธิปไตย การพัฒนาด้านความร่วมมือและการมีกิจกรรมที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในสังคมแต่ละพื้นที่ สะท้อนถึงความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือชุมชนได้อย่างยั่งยืนในอนาคต จึงจำเป็นต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อสถานการณ์การพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา ตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วม เพื่อป้องกันปัญหาอย่างแท้จริง นำไปสู่แนวทางการพัฒนาที่ต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ ดังนี้

(3.1) สถานการณ์ภาพรวมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 – 2566)

ความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วมมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วม ปี 2566 อยู่ที่ 0.5285 ลดลงจาก 0.5371 และ 0.5456 ในปี 2565 และปี 2564 ตามลำดับ เป็นผลจากสัดส่วนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่นลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 67.80 ในปี 2564 เป็นร้อยละ 58.29 และร้อยละ 48.54 ในปี 2565 และปี 2566 ตามลำดับ โดยความสนใจของประชาชนที่จะรวมกลุ่มกันลดลงจากการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปในปัจจุบันที่อาศัยเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารผ่านระบบออนไลน์มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ตัวชี้วัดที่ประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วมอีก 3 ตัวชี้วัด

ถึงแม้จะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่อัตราการเพิ่มขึ้นน้อยมากเมื่อเทียบกับตัวชี้วัดสัดส่วนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่นที่มีการลดลงอย่างมาก กล่าวคือ (1) ร้อยละของประชากรที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 74.87 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 75.71 ในปี 2566 โดยมีการเพิ่มขึ้นจากการที่ประชาชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อเป็นตัวแทนในการแก้ไขปัญหาของประชาชนและพัฒนาประเทศให้เติบโตอย่างยั่งยืน (2) จำนวนองค์กรชุมชน เพิ่มขึ้นจาก 144.45 แห่งต่อประชากรแสนคน ในปี 2565 เป็น 147.04 แห่งต่อประชากรแสนคน ในปี 2566 โดยมีการเพิ่มขึ้นจากการที่ภาครัฐให้ความสำคัญกับองค์กรชุมชนซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในพื้นที่ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน และ (3) ร้อยละของครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 99.72 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 99.97 ในปี 2566 โดยมีการเพิ่มขึ้นสะท้อนให้เห็นว่า ครัวเรือนเกือบทั้งประเทศให้ความสำคัญกับกิจกรรมท้องถิ่นของตนเองที่ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ อาทิ การรณรงค์ชุมชนปลอดยาเสพติด กิจกรรมในวันสำคัญ กิจกรรมเกี่ยวกับเด็กและผู้สูงอายุ รวมถึงกิจกรรมกีฬาและสันทนาการ

แผนภาพ 2.18 ความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วม ปี 2558 - 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 2.19 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วม ปี 2558 – 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

(3.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วม

ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้
ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมลดลง โดยการรวมกลุ่มของประชาชน คือ การที่ประชาชน หรือ
 คนในชุมชนมีการรวมตัวกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งมี 2 ประเภท คือ
 กลุ่มที่เป็นทางการ แต่งตั้งขึ้นตามโครงสร้างอำนาจหน้าที่เพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จ อาทิ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
 กลุ่มสตรี กลุ่มสหกรณ์ และกองทุน สำหรับกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ สมาชิกรวมตัวขึ้นมาเองไม่เป็นไปตามคำสั่ง
 ตั้งขึ้นตามความสนใจร่วมกันและมีมิตรภาพ อาทิ กลุ่มธรรมชาติ กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม กลุ่มกิจกรรมทางวัฒนธรรม
 โดยมีขั้นตอนปฏิบัติและประโยชน์ของการรวมกลุ่มที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ปัจจุบันความสนใจของประชาชน
 ที่จะรวมกลุ่มกันลดลง โดยครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ลดลงจาก 6,321,112 ครัวเรือน ในปี 2565
 เป็น 5,198,479 ครัวเรือน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 17.76 จากการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปในปัจจุบันที่อาศัย
 เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารผ่านระบบออนไลน์มากขึ้นโดยไม่ต้องมีการรวมกลุ่ม ตลอดจนครัวเรือนบางส่วน
 สามารถแก้ไขปัญหาและพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ สำหรับ **ร้อยละของ**
ประชากรที่ใช้สิทธิเลือกตั้ง จำนวนองค์ประชุมชน และร้อยละของครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะ
ของหมู่บ้าน เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมสูงขึ้น สะท้อนให้เห็นว่า

แม้ประชาชนจะไม่ใช่สมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่น แต่ยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของตนเอง ครอบครัว และชุมชน

(3.3) ความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมรายจังหวัด

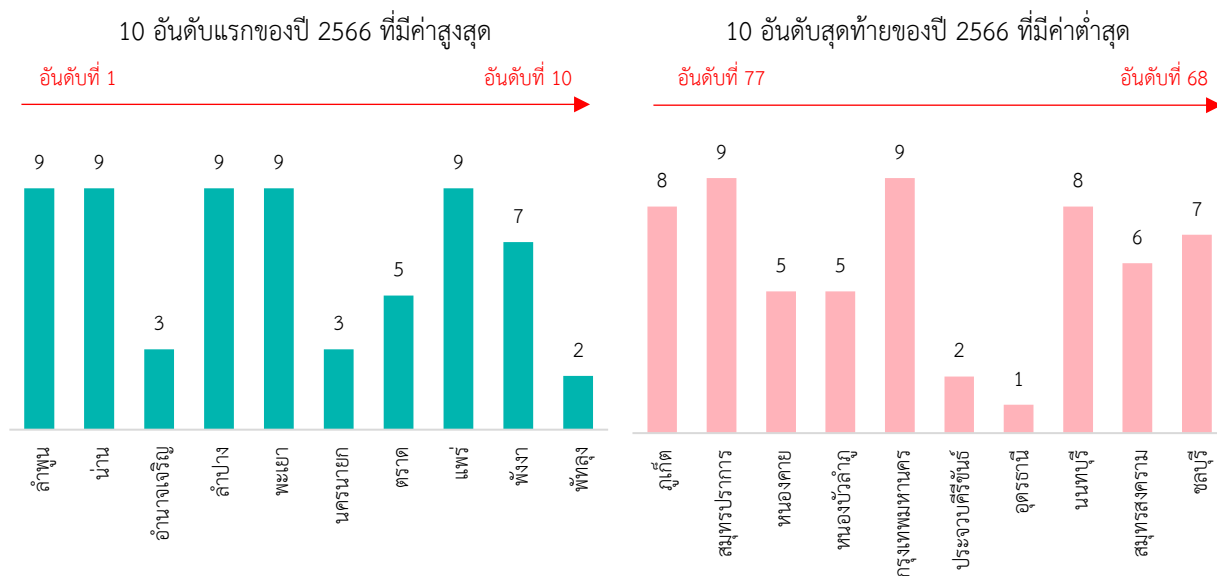
จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วมสูงสุด 5 จังหวัด

ได้แก่ ลำพูน น่าน อำนาจเจริญ ลำปาง และพะเยา ตามลำดับ โดยมีค่าดัชนี อยู่ที่ 0.7942 0.7418 0.7146 0.7087 และ 0.6901 ตามลำดับ และสูงกว่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมระดับประเทศ ที่มีค่าดัชนี อยู่ที่ 0.5285 และหากพิจารณาตัวชี้วัดทั้ง 4 ตัวชี้วัด พบว่า ทั้ง 5 จังหวัด มีสัดส่วนตัวชี้วัดสูงกว่าตัวชี้วัดในระดับประเทศ ยกเว้น อำนาจเจริญ ที่มีสัดส่วนประชากรที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งต่ำกว่าระดับประเทศ จะเห็นได้ว่า ทั้ง 5 จังหวัดเป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคเหนือตอนบนทั้งหมด ยกเว้นจังหวัดอำนาจเจริญ อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วมระดับจังหวัด ทั้ง 5 จังหวัด มีค่าดัชนีลดลงจากปีก่อนหน้า และเป็นไปในทิศทางเดียวกับดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมระดับประเทศที่มีค่าลดลงเช่นกัน เป็นผลจากสัดส่วนประชากรที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และสัดส่วนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่นมีแนวโน้มลดลงในทุกจังหวัด ยกเว้นจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นจังหวัดเดียวที่มีค่าดัชนีเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า จากจำนวนองค์กรชุมชนที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จาก 872 แห่ง ในปี 2565 เป็น 1,920 แห่ง ในปี 2566 เพิ่มขึ้นร้อยละ 120.18 ถือเป็นตัวชี้วัดที่มีความก้าวหน้าในระดับที่ดีมาก นอกจากนี้ หากพิจารณาความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 - 2566 พบว่า ลำพูน น่าน อำนาจเจริญ ลำปาง และพะเยา ยังคงเป็นจังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วมสูง ไม่เปลี่ยนแปลง สำหรับ อำนาจเจริญ ถือได้ว่ามีระดับความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับดีมากที่สามารถพัฒนามาสู่อันดับที่ 3 ของประเทศในรอบ 7 ปี จะเห็นได้ว่าผลการประเมินสถานการณ์การพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วมระดับจังหวัด ที่มีค่าดัชนีสูงมาก ยังคงเป็นจังหวัดในเขตภาคเหนือที่ยังคงมีทุนทางสังคมในระดับที่สูงมาก

จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วมต่ำที่สุด 5 จังหวัด

ได้แก่ ภูเก็ต สมุทรปราการ หนองคาย หนองบัวลำภู และกรุงเทพมหานคร ตามลำดับ โดยมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.3885 0.3911 0.3939 0.4058 และ 0.4228 ตามลำดับ และต่ำกว่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมระดับประเทศ ที่มีค่าดัชนี อยู่ที่ 0.5285 โดยความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วมระดับจังหวัด ทั้ง 5 จังหวัด มีค่าดัชนีลดลงจากปีก่อนหน้า และเป็นไปในทิศทางเดียวกับดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมระดับประเทศที่มีค่าลดลงเช่นกัน ยกเว้น สมุทรปราการและกรุงเทพมหานคร ที่มีค่าดัชนีเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า ทั้งนี้ หากพิจารณาในแต่ละจังหวัด พบว่า (1) ภูเก็ต และสมุทรปราการ ค่าดัชนีลดลงเป็นผลจากจำนวนองค์กรชุมชน และสัดส่วนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่นมีแนวโน้มลดลง (2) หนองคาย และกรุงเทพมหานคร ค่าดัชนีลดลงเป็นผลจากสัดส่วนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่นมีแนวโน้มลดลง และ (3) หนองบัวลำภู ค่าดัชนีลดลงเป็นผลจากสัดส่วนประชากรที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งมีแนวโน้มลดลง นอกจากนี้ หากพิจารณาความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 - 2566 พบว่า ภูเก็ต สมุทรปราการ หนองคาย หนองบัวลำภู และกรุงเทพมหานคร ยังคงเป็นจังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วมต่ำมากไม่เปลี่ยนแปลง จะเห็นได้ว่า ผลการประเมินสถานการณ์การพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วมระดับจังหวัด ที่มีค่าดัชนีต่ำมาก ยังคงเป็นจังหวัดที่มีความสามารถในการแข่งขันสูง สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ได้ดี ยกเว้น หนองบัวลำภู

แผนภาพ 2.20 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2566 (ในรอบ 9 ปี)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

(4) ความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพ

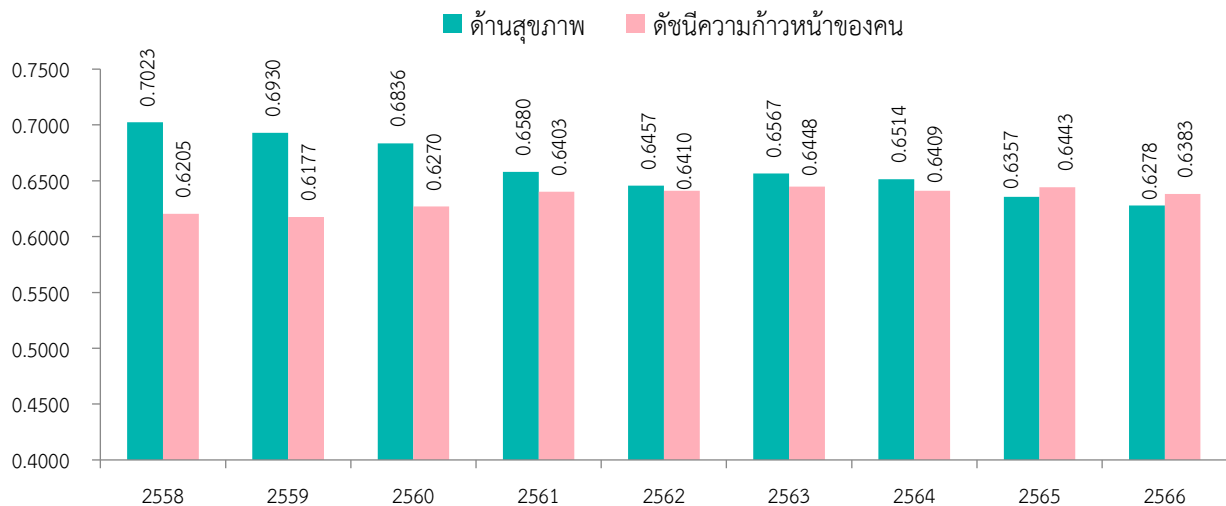
ตัวชี้วัดที่ประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านสุขภาพ ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ร้อยละของทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ 2) ร้อยละของประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน 3) ร้อยละของประชากรที่พิการ และ 4) อัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จ โดยครอบคลุมการประเมินด้านสุขภาพทุกช่วงวัย ตั้งแต่ วัยเด็ก วัยเรียน วัยแรงงาน และวัยสูงอายุ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อสุขภาวะที่ดี นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุข ในอนาคตที่ต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน อาทิ การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สุขภาพจิตและความวิตกกังวลทางสังคม และ กระแสการเติบโตอย่างยั่งยืน ซึ่งจำเป็นต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อสถานการณ์การพัฒนาคนด้านสุขภาพ ในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา ตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านสุขภาพ เพื่อบ่งชี้ถึงปัญหา อย่างแท้จริง นำไปสู่แนวทางการพัฒนาที่ต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ ดังนี้

(4.1) สถานการณ์ภาพรวมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 – 2566)

ความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านสุขภาพมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพ ปี 2566 อยู่ที่ 0.6278 ลดลงจาก 0.6357 และ 0.6514 ในปี 2565 และปี 2564 ตามลำดับ เป็นผลจากสัดส่วนประชากรที่พิการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 3.18 ในปี 2564 เป็นร้อยละ 3.26 และร้อยละ 3.43 ในปี 2565 และปี 2566 ตามลำดับ โดยความพิการส่วนใหญ่เกิดจากอุบัติเหตุ ในชีวิตประจำวันและขณะปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ผู้สูงอายุมีความพิการมากที่สุด รองลงมาคือ วัยแรงงาน โดยเป็นความพิการ ทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายมากที่สุด รองลงมาคือ ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย ซึ่งส่งผลต่อ ศักยภาพทางเศรษฐกิจจากการลดลงของสัดส่วนประชากรวัยทำงาน และภาระค่าใช้จ่ายของรัฐบาลในการดูแล ช่วยเหลือเพิ่มขึ้นจากปัญหาด้านสุขภาพ จึงจำเป็นต้องส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้พิการได้เข้าถึงสิทธิ สวัสดิการ และ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างทั่วถึง พัฒนาศักยภาพด้านอาชีพที่จำเป็นสร้างทัศนคติที่เหมาะสม ของครอบครัวและชุมชนในการดูแลและอยู่ร่วมกันเพื่อให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างไรก็ตาม ตัวชี้วัด ที่ประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านสุขภาพอีก 3 ตัวชี้วัด ถึงแม้จะไม่ได้ส่งผลต่อดัชนีความก้าวหน้าของคน ด้านสุขภาพโดยตรง แต่ยังคงต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ (1) ทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ยังมี

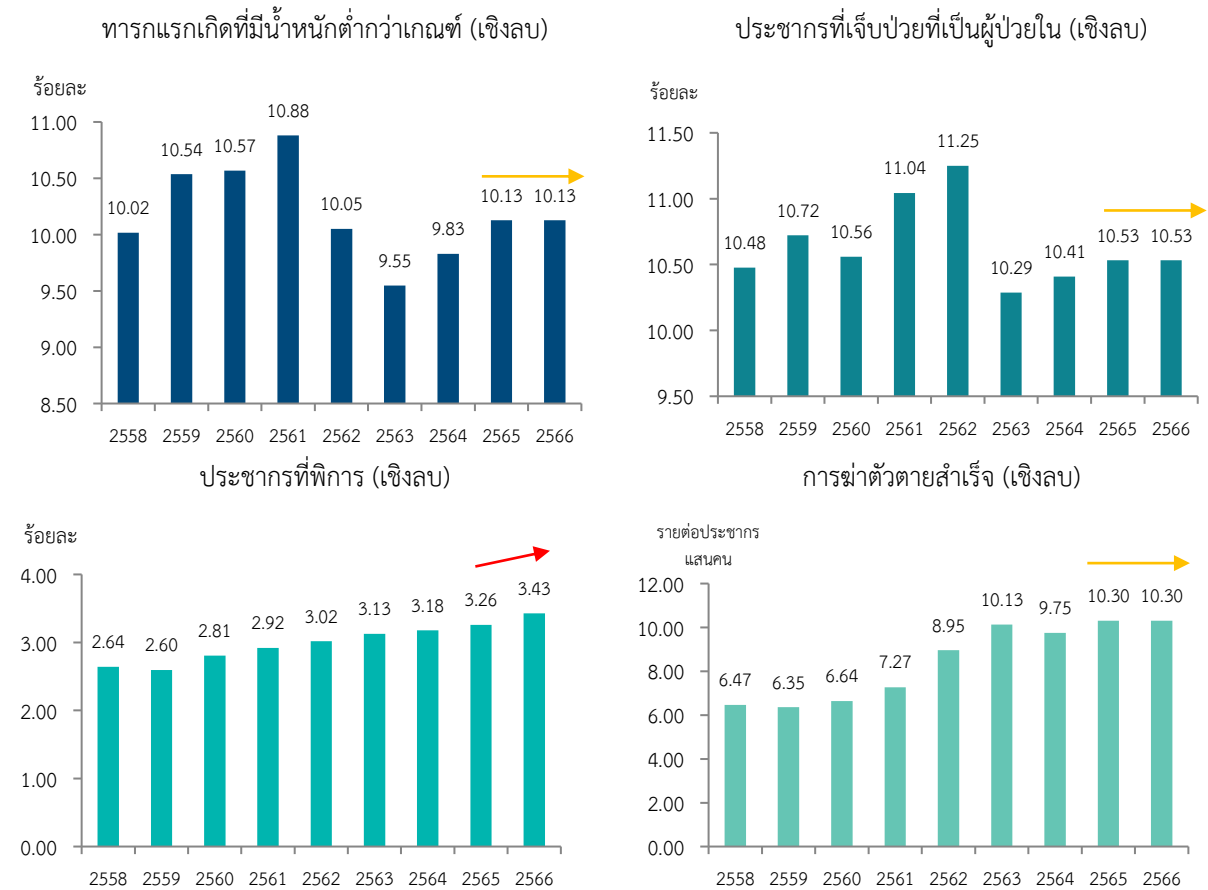
แนวโน้มเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 9.55 ในปี 2563 เป็นร้อยละ 9.83 และร้อยละ 10.13 ในปี 2564 และปี 2565 ตามลำดับ ทั้งนี้ การเลี้ยงดูทารกแรกเกิดน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์จะมีความยากลำบากกว่าเด็กปกติ มีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลจากการเจ็บป่วยบ่อย ส่งผลต่อการเจริญเติบโตที่มีพัฒนาการสมวัยของเด็กที่จะเป็นกำลังแรงงานสำคัญของประเทศในอนาคต จึงจำเป็นต้องเฝ้าระวังสตรีตั้งครรภ์กลุ่มเสี่ยง และเพิ่มมาตรฐานระบบการดูแลสตรีตั้งครรภ์ระยะก่อนคลอด รวมถึงการฝากครรภ์คุณภาพ เพื่อให้การเกิดมีคุณภาพ มีพัฒนาการสมวัยต่อไป (2) ประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน ยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 10.29 ในปี 2563 เป็นร้อยละ 10.41 และร้อยละ 10.53 ในปี 2564 และปี 2565 ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่เกิดจากการป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ร้อยละ 62.7 รองลงมาคือ คลอดบุตร ที่ร้อยละ 21.1 และอุบัติเหตุที่ร้อยละ 16.0 โดยกลุ่มผู้สูงอายุมีการเจ็บป่วยสูงที่สุด รองลงมาคือ วัยแรงงาน ทั้งนี้ ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีและใช้สวัสดิการในการรักษาพยาบาลที่ร้อยละ 93.4 โดยเป็นสวัสดิการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (บัตรทอง) ร้อยละ 74.2 สวัสดิการประกันสังคม ร้อยละ 18.4 และสวัสดิการข้าราชการ ร้อยละ 6.8 ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการคลังของประเทศไทยที่มีแนวโน้มการจ่ายสวัสดิการด้านสุขภาพเพิ่มขึ้นในอนาคต จึงจำเป็นต้องวางแนวทางการส่งเสริมสุขภาพ โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีด้านสุขภาพ (3) อัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จ ยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 10.13 ในปี 2563 เป็นร้อยละ 10.30 ในปี 2565 จากความไม่พร้อมในการปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังทางกายและขาดผู้ดูแล ทั้งนี้วัยทำงานมีอัตราการฆ่าตัวตายมากที่สุด ส่วนวัยสูงอายุมีอัตราฆ่าตัวตายสำเร็จสูงสุด ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในครอบครัว และการสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จึงจำเป็นต้องเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในการจัดการความเครียด การมีสุขภาพจิตที่ดีเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

แผนภาพ 2.21 ความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพ ปี 2558 - 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 2.22 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านสุขภาพ ปี 2558 – 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

(4.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านสุขภาพ

ความพิการเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพ

ลดลง โดยผู้สูงอายุมีความพิการมากที่สุด ที่ร้อยละ 57.93 รองลงมาคือ วัยแรงงาน ที่ร้อยละ 38.53 เป็นความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายมากที่สุด ที่ร้อยละ 51.57 รองลงมาคือ ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย ที่ร้อยละ 18.57 โดยความพิการส่วนใหญ่เกิดจากอุบัติเหตุในชีวิตประจำวันและขณะปฏิบัติงาน ที่ร้อยละ 8.09 รองลงมาคือ ภาวะเจ็บป่วย ที่ร้อยละ 2.43 สอดคล้องกับการที่ประเทศไทยเผชิญกับสังคมสูงวัยที่ประกอบด้วย ผู้สูงอายุและผู้พิการสูงอายุ โดยผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 20.17 ของประชากรทั้งประเทศ และผู้พิการสูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 9.61 ของประชากรทั้งประเทศ ทั้งนี้ สัดส่วนผู้สูงอายุและผู้พิการสูงอายุที่เพิ่มขึ้น ส่งผลต่อกายภาพทางเศรษฐกิจจากการลดลงของสัดส่วนประชากรวัยทำงาน และมีแนวโน้มที่รัฐจะต้องให้ความดูแลช่วยเหลือเพิ่มขึ้นจากปัญหาด้านสุขภาพ อย่างไรก็ตาม ความพิการดังกล่าวจะไม่เป็นภาระต่อครอบครัว ชุมชน และสังคมมากนักหากมีการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้พิการได้เข้าถึงสิทธิ สวัสดิการ และสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างทั่วถึง พัฒนาศักยภาพด้านอาชีพที่จำเป็น สร้างทัศนคติที่เหมาะสมของครอบครัวและชุมชนในการดูแลและอยู่ร่วมกันเพื่อให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดี แม้ว่าความพิการจะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพให้ลดลง แต่หากมีแนวทางแก้ไขเพื่อรองรับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันต่อสถานการณ์ ก็จะช่วยให้ผู้พิการเห็นคุณค่าในตัวเอง ไม่เป็นภาระของสังคม สามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้ส่งผลกระทบโดยอ้อมต่อตัวชีวิตอื่น ๆ ในด้านสุขภาพ ให้มีค่าสัดส่วนที่ต่ำลง อาทิ สัดส่วนประชากรที่เจ็บป่วย

ที่เป็นผู้ป่วยใน ที่กลุ่มผู้สูงอายุมีการเจ็บป่วยสูงที่สุด และสัดส่วนการฆ่าตัวตายสำเร็จ ที่วัยสูงอายุมีอัตราฆ่าตัวตายสำเร็จสูงสุด เชื่อมโยงไปสู่ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพให้สามารถยกระดับการพัฒนาที่สูงมากขึ้น

(4.3) ความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพรายจังหวัด

จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านสุขภาพสูงที่สุด 5 จังหวัด ได้แก่ **นนทบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี กรุงเทพมหานคร และเพชรบุรี** ตามลำดับ โดยมีค่าดัชนี อยู่ที่ 0.8549 0.8067 0.8003 0.7710 และ 0.7515 ตามลำดับ และสูงกว่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพระดับประเทศ ที่มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6278 และหากพิจารณาตัวชี้วัดทั้ง 4 ตัวชี้วัด (เป็นตัวชี้วัดเชิงลบทั้งหมด) พบว่า ทั้ง 5 จังหวัด มีสัดส่วนตัวชี้วัดต่ำกว่าตัวชี้วัดในระดับประเทศ ยกเว้น กรุงเทพมหานคร ที่มีสัดส่วนตัวชี้วัดทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ สูงกว่าระดับประเทศ จะเห็นได้ว่า ทั้ง 5 จังหวัดเป็นจังหวัดที่เป็นเขตฐานเศรษฐกิจหลักของประเทศที่มีความก้าวหน้าทางการแพทย์ (กรุงเทพมหานครและปริมณฑล) ยกเว้นจังหวัดเพชรบุรี อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านสุขภาพระดับจังหวัด ทั้ง 5 จังหวัด มีค่าดัชนีลดลงจากปีก่อนหน้า และเป็นไปในทิศทางเดียวกับดัชนีความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านสุขภาพระดับประเทศที่มีค่าลดลงเช่นกัน เป็นผลจากสัดส่วนประชากรที่พิการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกจังหวัด ทั้งนี้ หากพิจารณาในแต่ละจังหวัด พบว่า (1) **นนทบุรี** เป็นจังหวัดที่มีค่าสัดส่วนตัวชี้วัดต่ำที่สุด ยกเว้น ตัวชี้วัดทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ที่มีสัดส่วนต่ำเป็นอันดับ 2 รองจากจังหวัดเพชรบุรี (2) **สมุทรปราการ ปทุมธานี และกรุงเทพมหานคร** เป็นจังหวัดที่มีค่าสัดส่วนตัวชี้วัดปานกลาง ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ที่มีสัดส่วนตัวชี้วัดทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ มีค่าสูงที่สุดและสูงกว่าระดับประเทศ (3) **เพชรบุรี** เป็นจังหวัดที่มีค่าสัดส่วนตัวชี้วัดทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์น้อยที่สุด เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ส่วนสัดส่วนตัวชี้วัดอื่น ๆ มีค่าสูงที่สุด นอกจากนี้ หากพิจารณาความถี่ในการติดอันดับ ในช่วงปี 2558 - 2566 พบว่า นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และกรุงเทพมหานคร ยังคงเป็นจังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านสุขภาพสูงไม่เปลี่ยนแปลง สำหรับ เพชรบุรี ถือได้ว่ามีระดับความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านสุขภาพอยู่ในระดับดีมาก ที่สามารถพัฒนามาสู่อันดับที่ 5 ของประเทศ ในปี 2565 และปี 2566 และในรอบ 9 ปี จะเห็นได้ว่าผลการประเมินสถานการณ์การพัฒนาค้นด้านสุขภาพระดับจังหวัด ที่มีค่าดัชนีสูงมาก ยังคงเป็นจังหวัดเขตฐานเศรษฐกิจหลักของประเทศที่มีความก้าวหน้าทางการแพทย์ (กรุงเทพมหานครและปริมณฑล) และความพิการยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านสุขภาพในระดับจังหวัด

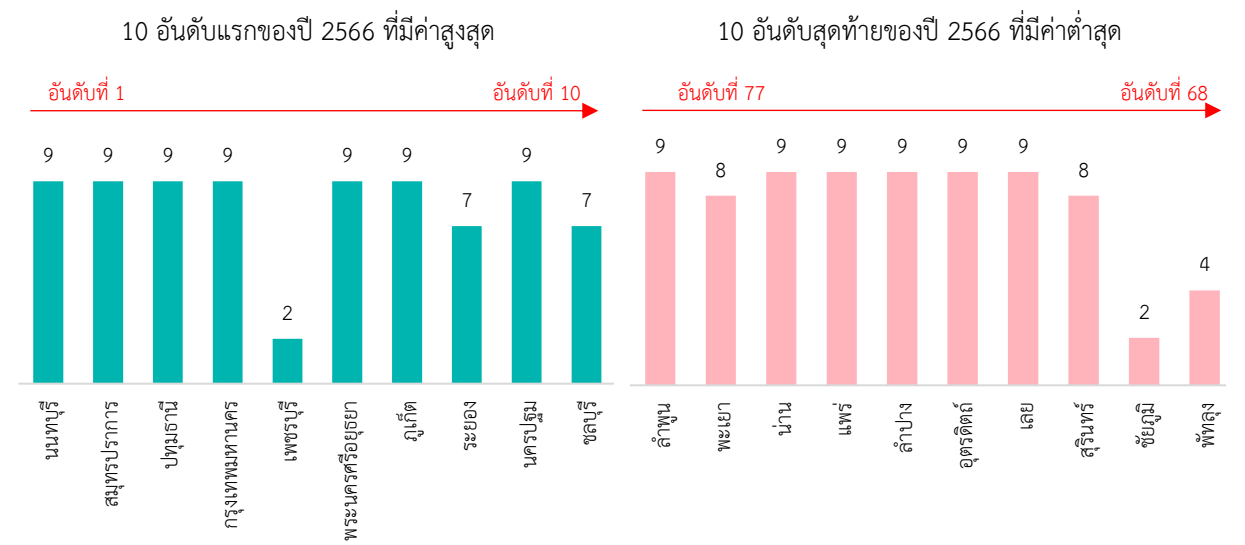
จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านสุขภาพต่ำที่สุด 5 จังหวัด ได้แก่

ลำพูน พะเยา น่าน แพร่ และลำปาง ตามลำดับ โดยมีค่าดัชนี อยู่ที่ 0.3574 0.3786 0.4033 0.4123 และ 0.4362 ตามลำดับ และต่ำกว่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพระดับประเทศ ที่มีค่าดัชนี อยู่ที่ 0.6278 โดยเป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคเหนือตอนบนทั้งหมด ซึ่งมีสัดส่วนประชากรสูงอายุสูงสุดที่ร้อยละ 23.39⁴⁹ นอกจากนี้ ความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านสุขภาพระดับจังหวัด ทั้ง 5 จังหวัด มีค่าดัชนีลดลงจากปีก่อนหน้า และเป็นไปในทิศทางเดียวกับดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพระดับประเทศที่มีค่าลดลงเช่นกัน เป็นผลจากสัดส่วนประชากรที่พิการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกจังหวัด ทั้งนี้ หากพิจารณาในแต่ละจังหวัด พบว่า (1) **ลำพูน** เป็นจังหวัดที่มีค่าสัดส่วนตัวชี้วัดทุกตัวสูงมากเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น แม้ว่าค่าสัดส่วนตัวชี้วัดการฆ่าตัวตายสำเร็จจะมีแนวโน้มลดลง แต่ก็ยังอยู่ในระดับสูงมากเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ (2) **พะเยา และน่าน** เป็นจังหวัดที่มีค่าสัดส่วนตัวชี้วัดทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ อยู่ในลำดับต้น ๆ ของประเทศ โดยอยู่ลำดับที่ 12 และ 18 ตามลำดับ อีกทั้งค่าสัดส่วนตัวชี้วัดอื่น ๆ ยังอยู่ในลำดับที่สูงมาก ส่งผลให้ภาพรวมความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านสุขภาพมีค่าต่ำมาก (3) **แพร่ และลำปาง** เป็นจังหวัดที่มีค่าสัดส่วนตัวชี้วัดทุกตัวอยู่ในระดับที่ต้องเฝ้าระวัง และอยู่ในลำดับท้าย ๆ ของประเทศ จากสัดส่วน

⁴⁹ สถิติผู้สูงอายุ จำนวนผู้สูงอายุสัญชาติไทยจำแนกตามจังหวัด พ.ศ. 2566 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ประชากรพิการอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ หากพิจารณาความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 - 2566 พบว่า ลำพูน พะเยา น่าน แพร่ และลำปาง ยังคงเป็นจังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านสุขภาพต่ำมาก ไม่เปลี่ยนแปลง จะเห็นได้ว่า ผลการประเมินสถานภาพการพัฒนาคนด้านสุขภาพระดับจังหวัด ที่มีค่าดัชนีต่ำมาก ยังคงเป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคเหนือที่มีสัดส่วนประชากรสูงอายุสูงสุด และความพิการยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญ ต่อความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านสุขภาพในระดับจังหวัด โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ

แผนภาพ 2.23 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2566 (ในรอบ 9 ปี)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

(5) ความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม

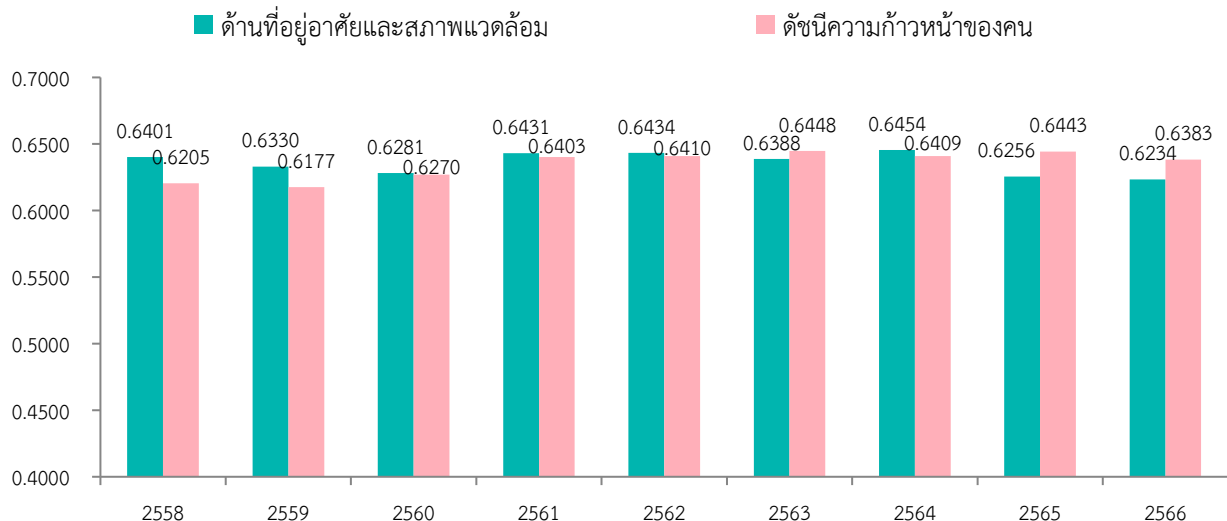
ตัวชี้วัดที่ประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ครีวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเอง 2) สัดส่วนกำลังติดตั้งไฟฟ้าทดแทนการใช้พลังงานไฟฟ้ารวม 3) อัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษ และ 4) ประชากรที่ประสบภัยพิบัติ โดยครอบคลุมการประเมินด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพของทุกกลุ่ม ทุกวัยของสังคมในอนาคตที่ต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การขยายตัวของความเป็นเมือง และกระแสการเติบโตอย่างยั่งยืน ซึ่งจำเป็นต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อสถานการณ์การพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา ตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม เพื่อป้องกันปัญหาอย่างแท้จริง นำไปสู่แนวทางการพัฒนาที่ต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ ดังนี้

(5.1) สถานการณ์ภาพรวมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 – 2566)

ความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ปี 2566 อยู่ที่ 0.6234 ลดลงจาก 0.6256 และ 0.6454 ในปี 2565 และปี 2564 ตามลำดับ เป็นผลจากอัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก 1.07 เรื่องต่อประชากรแสนคน ในปี 2564 เป็น 1.20 เรื่องต่อประชากรแสนคน และ 1.73 เรื่องต่อประชากรแสนคน ในปี 2565 และปี 2566 ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นมลพิษด้านคุณภาพอากาศ ขยะมูลฝอยชุมชน ของเสียอันตรายจากชุมชน และวัตถุอันตรายภาคเกษตรกรรมที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น เป็นปัญหาที่ต้องเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง จึงควรมีการตรวจสอบ กำกับดูแล ควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษเพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ระดับมาตรฐาน

ที่กำหนด อย่างไรก็ตาม ตัวชี้วัดที่ประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมอีก 3 ตัวชี้วัด แม้จะเป็นการหนุนเสริมให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมสูงขึ้น แต่อัตราการเพิ่มขึ้น น้อยมาก เมื่อเทียบกับตัวชี้วัดอัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษที่มีอัตราเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 43.80 กล่าวคือ (1) ครั้วเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเอง เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 70.09 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 70.75 ในปี 2566 โดยมีการเพิ่มขึ้นที่ร้อยละ 0.66 จากการดำเนินโครงการของภาครัฐ อาทิ การสนับสนุน การซ่อมแซม/ปรับปรุงที่อยู่อาศัยใน 77 จังหวัด 2,187 ตำบล 25,108 ครั้วเรือน การพัฒนาที่อยู่อาศัย โครงสร้างพื้นฐาน และสาธารณูปโภคให้กับผู้มีรายได้น้อยใน 20 จังหวัด 4,087 ครั้วเรือน ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนเมือง 1,507 ครั้วเรือน และพื้นที่ชนบท 2,580 ครั้วเรือน การจัดสร้างที่อยู่อาศัยประเภทเช่าให้กับผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มเปราะบาง ข้าราชการชั้นผู้น้อย และข้าราชการเกษียณ รวมถึงผู้บุกรุกพื้นที่สาธารณะ อัตราค่าเช่าประมาณ 1,500 – 3,000 บาทต่อเดือน (2) สัดส่วนกำลังติดตั้งไฟฟ้าทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวม แม้จะมีอัตราการเปลี่ยนแปลงน้อย แต่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงควรเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด และ (3) สัดส่วนประชากร ที่ประสบภัยพิบัติ ลดลงจากร้อยละ 3.09 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 1.06 ในปี 2566 จากการเพิ่มประสิทธิภาพ ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของหน่วยงานภาครัฐที่มีการบริหารจัดการภัยพิบัติอย่างครบวงจร

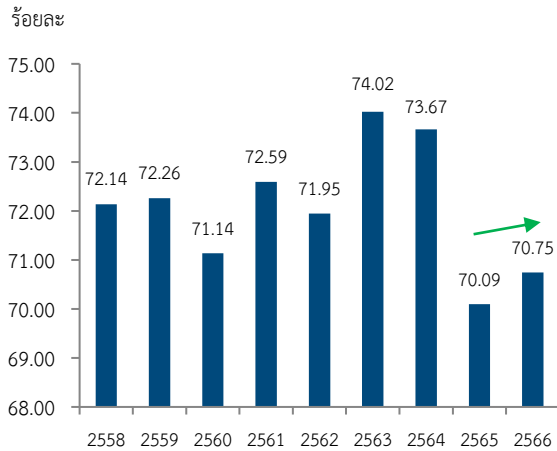
แผนภาพที่ 2.24 ความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ปี 2558 - 2566

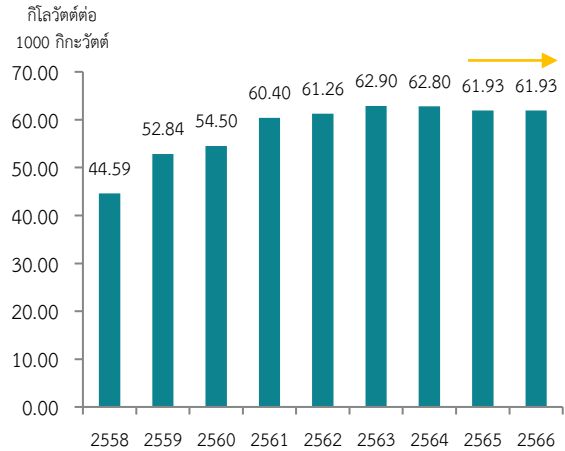
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพที่ 2.25 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ปี 2558 – 2566

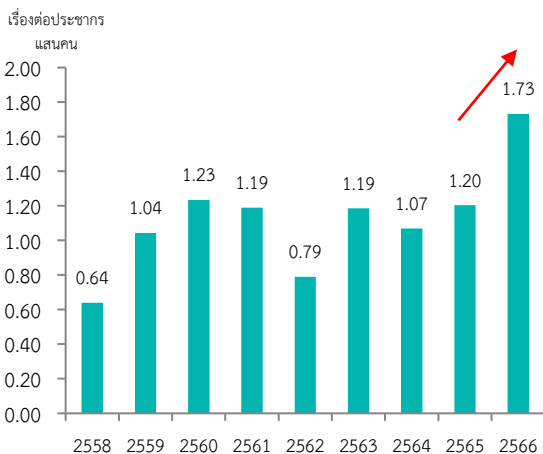
ครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเอง
(เชิงบวก)

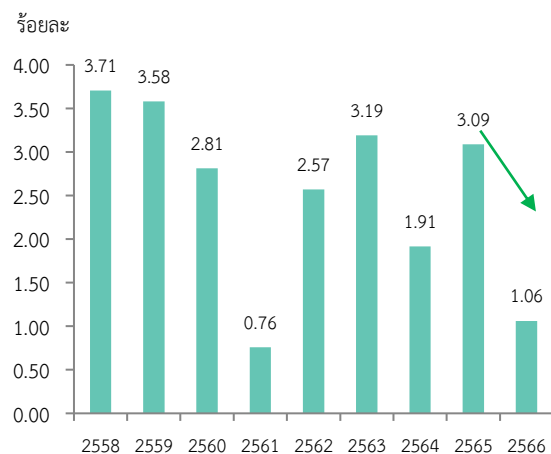
สัดส่วนกำลังติดตั้งไฟฟ้าทดแทนการใช้พลังงานไฟฟ้ารวม
(เชิงบวก)

อัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษ (เชิงลบ)

ประชากรที่ประสบภัยพิบัติ (เชิงลบ)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

(5.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม

อัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมลดลง จากรายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2566 พบว่ามลพิษด้านคุณภาพอากาศ ขยะมูลฝอยชุมชน ของเสียอันตรายจากชุมชน และวัตถุอันตรายภาคเกษตรกรรมมีปริมาณเพิ่มขึ้น เป็นปัญหาที่ต้องเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ (1) มลพิษด้านคุณภาพอากาศรุนแรงเพิ่มขึ้น โดยปริมาณฝุ่นละออง PM2.5 เพิ่มขึ้นร้อยละ 30 และเกินค่ามาตรฐานในหลายพื้นที่ จากภาคเกษตรกรรมที่มีการเผาในที่โล่งทั้งในพื้นที่เกษตร และพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น การคมนาคมมีปริมาณการใช้พาหนะที่มากขึ้น (2) ขยะมูลฝอยชุมชนเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 กระจายตัวตามภูมิภาคต่าง ๆ จากขยะบรรจุภัณฑ์บางประเภทมีราคาซื้อต่ำหรือไม่มีการรับซื้อโดยร้านรับซื้อของเก่า ทำให้ประชาชนทั้งรวมกับขยะอื่น ๆ (3) ของเสียอันตรายจากชุมชนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.627 ส่วนใหญ่เป็นซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (4) วัตถุอันตรายภาคเกษตรกรรม เพิ่มขึ้นร้อยละ 19 โดยเป็นการนำเข้าจากต่างประเทศ อาทิ สารกำจัดวัชพืช สารกำจัดแมลง ทั้งนี้ ประชาชนได้ร้องเรียนปัญหามลพิษดังกล่าว จำนวน 22,025 เรื่อง ในปี 2566 เพิ่มขึ้นจากปี 2565 ที่มีจำนวน 14,837 เรื่อง เพิ่มขึ้นร้อยละ 32.64 โดยประเภทของมลพิษที่มีการร้องเรียนมากที่สุด ได้แก่ เสียงดังและความสั่นสะเทือนร้อยละ 51 กลิ่นเหม็น ร้อยละ

18 และอื่น ๆ ร้อยละ 13 ซึ่งเกิดจากที่พักอาศัย ร้อยละ 36 สถานประกอบการ ร้อยละ 31 และเหตุเดือดร้อนรำคาญ ร้อยละ 24 จึงควรมีการตรวจสอบ กำกับดูแล ควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษ เพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ระดับมาตรฐานที่กำหนด โดยการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อควบคุมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษ สำหรับร้อยละครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเอง สัดส่วนกำลังติดตั้งไฟฟ้าทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวม และร้อยละประชากรที่ประสบภัยพิบัติ เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมสูงขึ้น สะท้อนให้เห็นว่า การส่งเสริม สนับสนุนของภาครัฐผ่านการดำเนินโครงการสำคัญต่าง ๆ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม เป็นการเอื้อประโยชน์ให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

(5.3) ความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมรายจังหวัด

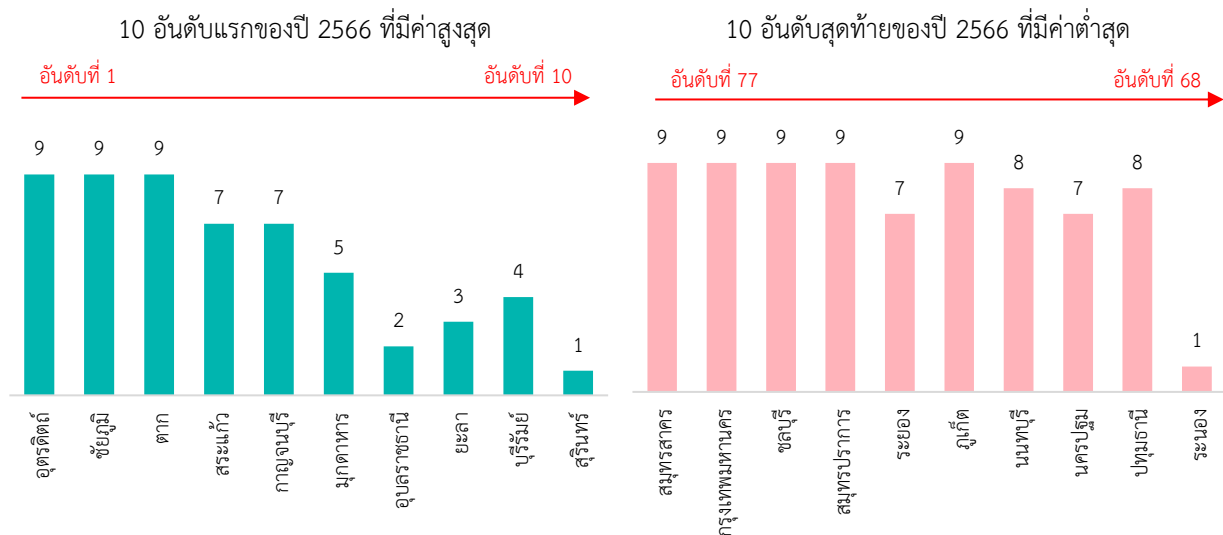
จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมสูงสุด

5 จังหวัด ได้แก่ อุดรดิตถ์ ชัยภูมิ ตาก สระแก้ว และกาญจนบุรี ตามลำดับ โดยมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.8561 0.8441 0.8272 0.8029 และ 0.7650 ตามลำดับ และสูงกว่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมระดับประเทศ ที่มีค่าดัชนี อยู่ที่ 0.6234 และหากพิจารณาตัวชี้วัดทั้ง 4 ตัวชี้วัด พบว่า (1) ชัยภูมิ และสระแก้ว มีสัดส่วนตัวชี้วัดทุกตัวอยู่ในระดับที่ดีกว่าตัวชี้วัดในระดับประเทศ และ (2) อุดรดิตถ์ และสระแก้ว มีสัดส่วนตัวชี้วัดกำลังติดตั้งไฟฟ้าทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวม สูงมากเป็นลำดับ 1 และ 2 ของประเทศ ถือได้ว่าอยู่ในระดับความก้าวหน้าที่ดีมาก นอกจากนี้ หากพิจารณาความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 - 2566 พบว่า อุดรดิตถ์ ยังคงเป็นจังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม สูงเป็นอันดับ 1 อย่างต่อเนื่อง ส่วนชัยภูมิ และตาก ยังคงเป็นจังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม สูงเป็นอันดับ 2 และ 3 สลับไปมาอย่างต่อเนื่อง สำหรับ สระแก้ว และกาญจนบุรี ถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่อยู่ในระดับดีมาก ที่สามารถพัฒนาค้นด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมจนติดอันดับจังหวัดที่ดีมากในรอบ 9 ปี ถึง 7 ครั้ง จะเห็นได้ว่า ผลการประเมินสถานภาพการพัฒนาค้นด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมระดับจังหวัดที่มีค่าดัชนีสูงมาก เป็นจังหวัดที่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

จังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาค้นด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมต่ำที่สุด

5 จังหวัด ได้แก่ สมุทรสาคร กรุงเทพมหานคร ชลบุรี สมุทรปราการ และระยอง ตามลำดับ โดยมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.2914 0.4314 0.4836 0.4872 และ 0.4894 ตามลำดับ และต่ำกว่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมระดับประเทศ ที่มีค่าดัชนี อยู่ที่ 0.6234 และหากพิจารณาตัวชี้วัดทั้ง 4 ตัวชี้วัด พบว่า (1) สมุทรสาคร ชลบุรี และระยอง มีสัดส่วนตัวชี้วัดในระดับที่ต้องเฝ้าระวังถึง 3 ตัวชี้วัด คือ ครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเอง และสัดส่วนกำลังติดตั้งไฟฟ้าทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวมที่มีค่าลดลง ส่วนอัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษมีค่าเพิ่มขึ้น โดยเป็นจังหวัดที่มีธุรกิจด้านอุตสาหกรรมและมีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมมากที่สุด (2) กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ แม้ว่าจะมีสัดส่วนตัวชี้วัดในระดับที่ต้องเฝ้าระวังเพียง 1 ตัวชี้วัด คือ อัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษ ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น แต่เป็นการเพิ่มขึ้นในระดับที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน โดยเป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่มีสถานที่สำคัญด้านการคมนาคม และโรงงานอุตสาหกรรม เสี่ยงต่อการเกิดปัญหามลพิษที่รบกวนคุณภาพชีวิตของผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง จะเห็นได้ว่า ผลการประเมินสถานภาพการพัฒนาค้นด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมระดับจังหวัด ที่มีค่าดัชนีต่ำมาก เป็นจังหวัดในเขตพื้นที่เมืองหลวงและเขตอุตสาหกรรมที่มีความหนาแน่นของสถานที่สำคัญด้านคมนาคม โรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก จึงควรเฝ้าระวังและหาแนวทางตรวจสอบ กำกับดูแล ควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษเพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ระดับมาตรฐานที่กำหนด และบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อควบคุมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษ

แผนภาพที่ 2.26 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2566 (ในรอบ 9 ปี)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

โดยสรุป จากดัชนีความก้าวหน้าของคนทั้งในระดับประเทศและรายมิติ ทั้ง 8 ด้าน ในปี 2566 สะท้อนให้เห็นว่า ดัชนีย่อยที่ปรับตัวเพิ่มขึ้นในปี 2566 เป็นมิติที่มีค่าดัชนีสูงสุด 3 มิติแรกในปี 2566 ได้แก่ ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ชีวิตการทำงาน และเศรษฐกิจ ซึ่งแม้ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาพรวมประเทศจะลดลงในปี 2566 และมีแนวโน้มความก้าวหน้าปรับตัวค่อนข้างช้าเมื่อเทียบกับ 5 ปีย้อนหลัง แต่ความก้าวหน้าของการพัฒนาในด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ชีวิตการทำงาน และเศรษฐกิจ มีแนวโน้มการพัฒนาในทิศทางที่ดีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการเข้าถึงโทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ต การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านถนนให้สามารถใช้การได้ตลอดปี รวมถึงการลดสัดส่วนประชากรยากจน และดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายที่สะท้อนทิศทางที่ดีในการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย ตลอดจนการเพิ่มศักยภาพในการทำงานและภาวะการทำงานของประชาชน จากการลดลงของอัตราการว่างงานและการทำงานต่ำระดับ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐยังจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับมิติที่มีค่าดัชนีลดลง โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่มีค่าดัชนีต่ำที่สุด 3 ปีต่อเนื่อง ซึ่งตัวชี้วัดที่ควรให้ความสำคัญเร่งด่วนคือ ด้านคุณภาพการศึกษา ผ่านคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และด้านการส่งเสริมพัฒนาการสมวัยของเด็ก 0 - 5 ปี ซึ่งมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่องในระยะ 9 ปี รวมถึงด้านครอบครัวและชุมชน ที่ควรให้ความสำคัญกับการสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและในชุมชน เพื่อเป็นเกราะป้องกันไม่ให้เกิดการเพิ่มขึ้นของปัญหาอาชญากรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชน รวมถึงคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน อีกทั้งเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาสุขภาพจิต ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครัวเรือนในการเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่น ซึ่งหากสามารถดำเนินมาตรการเพื่อพัฒนาด้านดังกล่าวได้ จะช่วยสนับสนุนให้ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนปรับตัวสูงขึ้นได้ ทั้งนี้ จำเป็นต้องพิจารณาในระดับพื้นที่เพิ่มเติม โดยเฉพาะในระดับภูมิภาคและระดับจังหวัด เพื่อให้สามารถเข้าใจสถานการณ์ปัญหาและกำหนดกลุ่มเป้าหมายสำหรับจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการยกระดับความก้าวหน้าของคนได้ชัดเจนและสอดคล้องกับสภาพปัญหามากขึ้น

บทที่ 3

การพัฒนาคนเชิงพื้นที่

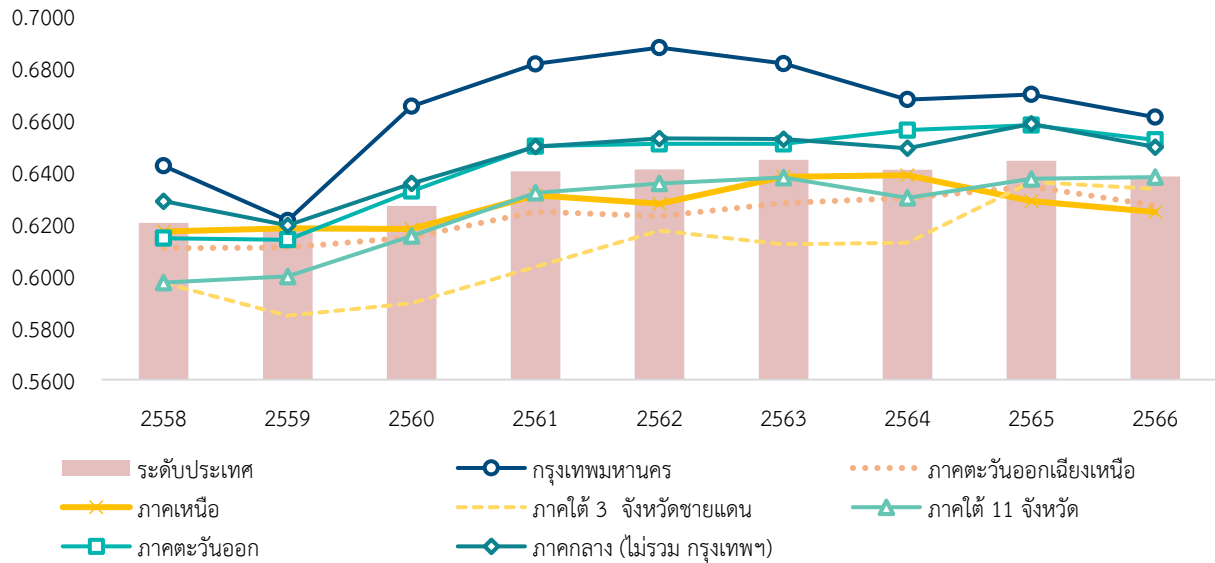
การพัฒนาคนเชิงพื้นที่เป็นการนำเสนอสถานการณ์ความก้าวหน้าของคน ในช่วงปี 2558 – 2566 เพื่อสะท้อนความแตกต่างของระดับการพัฒนา รูปแบบการพัฒนาคน และแนวโน้มการพัฒนาที่ผ่านมาในระดับภูมิภาค 6 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ภาคตะวันออก ภาคใต้ 11 จังหวัด ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน และกรุงเทพมหานคร⁵⁰ รวมถึงภาพรวมในระดับจังหวัด ตลอดจนการวิเคราะห์เชิงลึกรายจังหวัด จำนวน 3 จังหวัด โดยสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์การพัฒนา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาคนรายจังหวัด เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาที่เหมาะสมต่อไป

3.1 การพัฒนาคนในระดับภาค

แนวโน้มการพัฒนาคนระดับภาคระหว่างปี 2558 – 2566 มีแนวโน้มชะลอตัวลงอย่างต่อเนื่อง โดยภาคเหนือมีอัตราเพิ่มที่ช้าและมีแนวโน้มลดลงมากกว่าภาคอื่น หากพิจารณาตั้งแต่ปี 2559 ความก้าวหน้าของคนรายภาคส่วนใหญ่ยังคงเกาะกลุ่มกัน และปรับตัวสูงขึ้นระหว่างปี 2560 – 2562 ซึ่งกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มการปรับตัวสูงขึ้นมากที่สุด จากนั้นแนวโน้มความก้าวหน้าของคนปรับตัวลดลงและชะลอตัวตั้งแต่ปี 2564 เป็นต้นมา โดยสาเหตุสำคัญมาจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้ระดับการพัฒนาดrop โดยเฉพาะมิติด้านสุขภาพที่อัตราการเจ็บป่วยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น และด้านการศึกษาที่เป็นผลจากการหลุดออกนอกระบบการศึกษา และคุณภาพการศึกษาจากภาวะการเรียนรู้ถดถอย (Learning Loss) ของนักเรียน อย่างไรก็ตาม ด้านชีวิตการทำงาน ด้านเศรษฐกิจ และด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ยังคงมีระดับการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ หากพิจารณาอัตราเติบโตของดัชนีความก้าวหน้าของคนระยะ 5 ปี ย้อนหลัง (ปี 2562 - 2566) พบว่า แม้ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน จะมีระดับการพัฒนาคนต่ำกว่าระดับประเทศ แต่กลับมีแนวโน้มการพัฒนาปรับตัวในทิศทางที่ดีขึ้น โดยมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นมากที่สุด ร้อยละ 0.99 รองลงมาคือ ภาคใต้ 11 จังหวัด และภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ร้อยละ 0.19 และร้อยละ 0.08 ตามลำดับ ส่วนภาคเหนือมีอัตราการเติบโตลดลงร้อยละ 0.20 และมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากปัญหาต่อเนื่องในด้านสุขภาพและการศึกษา

⁵⁰ แยกกรุงเทพมหานครออกจากภูมิภาคอื่น เพื่อให้ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ความก้าวหน้าการพัฒนาคนระดับภาคมีความชัดเจนมากขึ้น

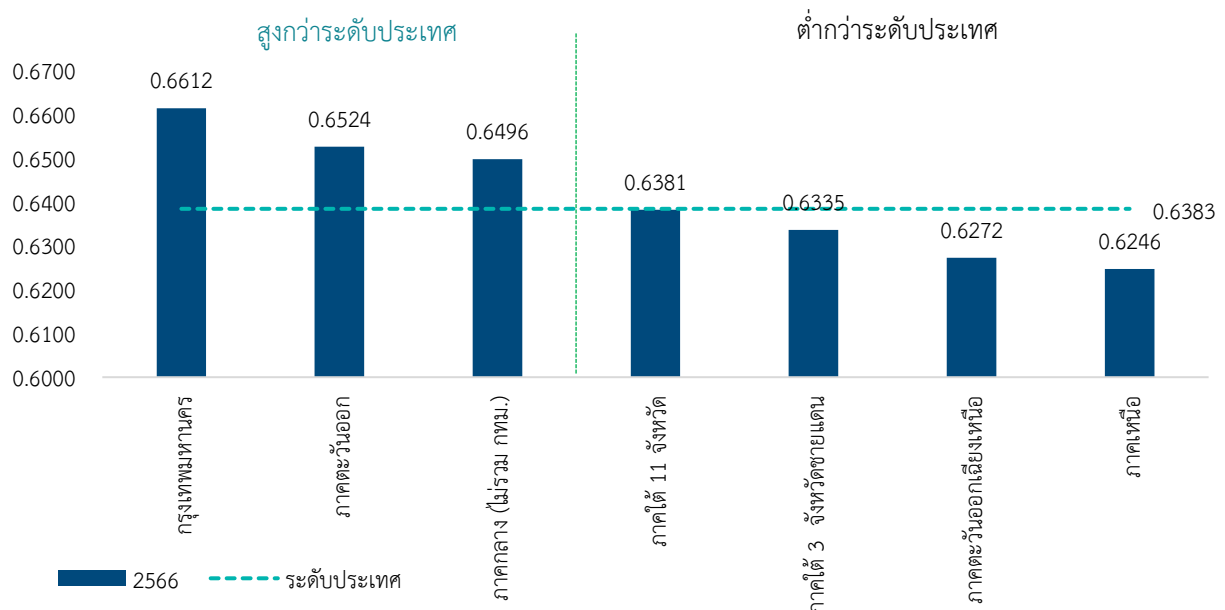
แผนภาพ 3.1 แนวโน้มดัชนีความก้าวหน้าของนครายภาค ปี 2558 - 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

สถานการณ์การพัฒนาคนในระดับภาค ปี 2566 พบว่า กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคตะวันออก เป็นกลุ่มที่มีระดับความก้าวหน้าของคนสูงกว่าระดับประเทศอย่างชัดเจน ขณะที่ภูมิภาคอื่น ๆ ยังคงอยู่ต่ำกว่าระดับประเทศ (ดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับประเทศอยู่ที่ 0.6383) โดยภูมิภาคที่มีระดับการพัฒนาคนสูงกว่าระดับประเทศส่วนใหญ่อยู่ใกล้กับศูนย์กลางการพัฒนาที่เป็นพื้นที่เศรษฐกิจขนาดใหญ่ มุ่งเน้นการขับเคลื่อนด้วยภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ซึ่งยังคงกระจุกตัวอยู่ในศูนย์กลางของภาคกลาง⁵¹ ขณะเดียวกัน กลุ่มที่อยู่ต่ำกว่าระดับประเทศส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางของการพัฒนา โดยเฉพาะภาคเหนือ ซึ่งมีดัชนีความก้าวหน้าของคนต่ำกว่าทุกภูมิภาค 2 ปีต่อเนื่อง และมีแนวโน้มลดลงเมื่อเทียบกับ 5 ปีย้อนหลัง (ปี 2562 - 2566)

แผนภาพ 3.2 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของแต่ละภาค ปี 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

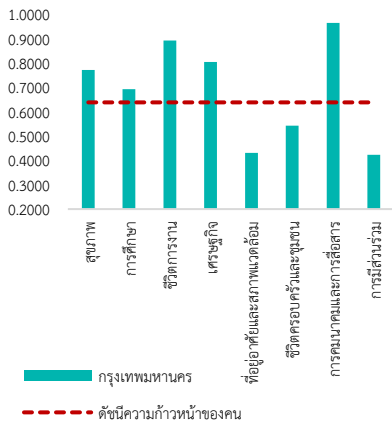
⁵¹ เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคกลาง (พ.ศ. 2566 - 2570)

มิติที่มีการพัฒนาโดดเด่นในกลุ่มภาคที่มีระดับการพัฒนาค่อนข้างสูงกว่าระดับประเทศ ในปี 2566 คือ ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร สุขภาพ ชีวิตการทำงาน และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านการคมนาคมและการสื่อสารที่มีค่าดัชนีสูงสุดมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกรุงเทพมหานครมีค่าดัชนีสูงถึง 0.9644 รองลงมาคือ ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน อยู่ที่ 0.8558 เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานที่มีการเติบโตในระดับสูงเป็นตัวผลักดันเศรษฐกิจของภาค ส่วนด้านชีวิตการทำงานเป็นด้านที่มีการพัฒนาสูงสุดในภาคตะวันออก ขณะที่ด้านการมีส่วนร่วมยังเป็น **ปัญหาในทุกภูมิภาค** ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนในระดับภาพรวมประเทศลดลง ในปี 2566 โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครที่มีระดับการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมต่ำสุด อยู่ที่ 0.4228 ส่วนด้านการศึกษาเป็นด้านที่มีการพัฒนาต่ำที่สุดในหลายภาค ได้แก่ ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน ภาคตะวันออกเฉิยงเหนือ และภาคเหนือ ทั้งนี้ ความก้าวหน้าของการพัฒนานคนในแต่ละภาค มีรายละเอียดเรียงตามลำดับค่าดัชนีความก้าวหน้าของคน ปี 2566 จากสูงสุดไปต่ำสุดได้ ดังนี้

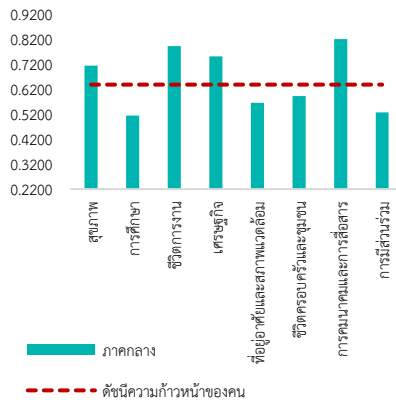
แผนภาพ 3.3 ดัชนีความก้าวหน้าของนครายด้านของแต่ละภาค ปี 2566

กลุ่มที่สูงกว่าระดับประเทศ

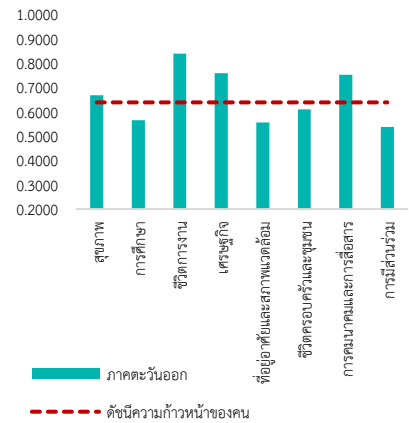
กรุงเทพมหานคร

ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)

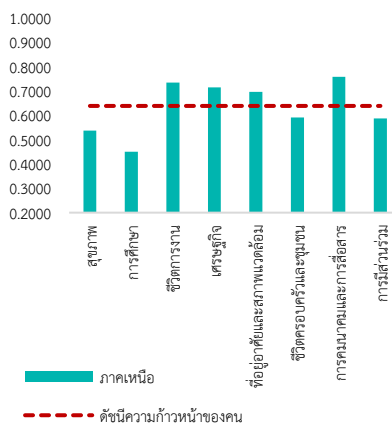

ภาคตะวันออก

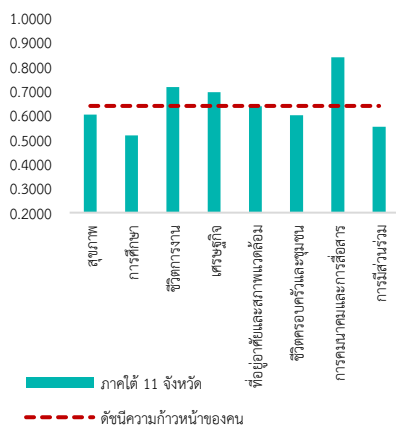

กลุ่มที่ต่ำกว่าระดับประเทศ

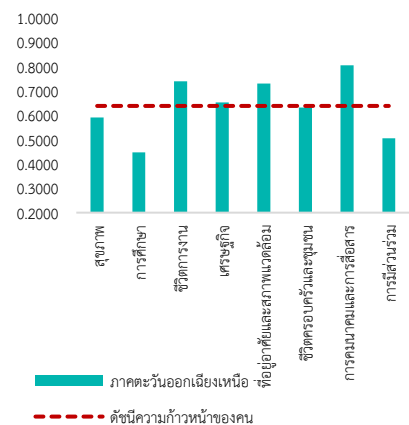
ภาคเหนือ

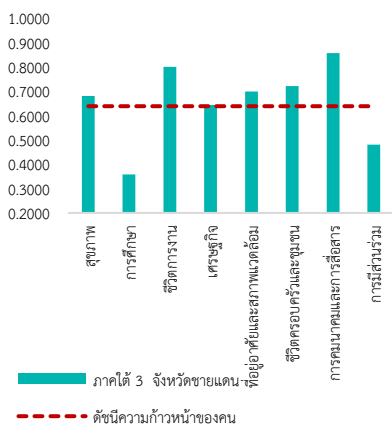
ภาคใต้ 11 จังหวัด

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ตาราง 3.1 ด้านที่มีการพัฒนาคนสูงสุดและต่ำสุดของแต่ละภาค ปี 2566

ภูมิภาค	ด้านที่มีการพัฒนาสูงสุด	ด้านที่มีการพัฒนาต่ำสุด
กรุงเทพมหานคร	การคมนาคมและการสื่อสาร (0.9644)	การมีส่วนร่วม (0.4228)
ภาคตะวันออก	ชีวิตการงาน (0.8389)	การมีส่วนร่วม (0.5372)
ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)	การคมนาคมและการสื่อสาร (0.8205)	การศึกษา (0.5145)
ภาคใต้ 11 จังหวัด	การคมนาคมและการสื่อสาร (0.8377)	การศึกษา (0.5177)
ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน	การคมนาคมและการสื่อสาร (0.8558)	การศึกษา (0.3584)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	การคมนาคมและการสื่อสาร (0.8054)	การศึกษา (0.4475)
ภาคเหนือ	การคมนาคมและการสื่อสาร (0.7573)	การศึกษา (0.4499)
ระดับประเทศ	การคมนาคมและการสื่อสาร	การศึกษา

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.1.1 การพัฒนาคนของกรุงเทพมหานคร

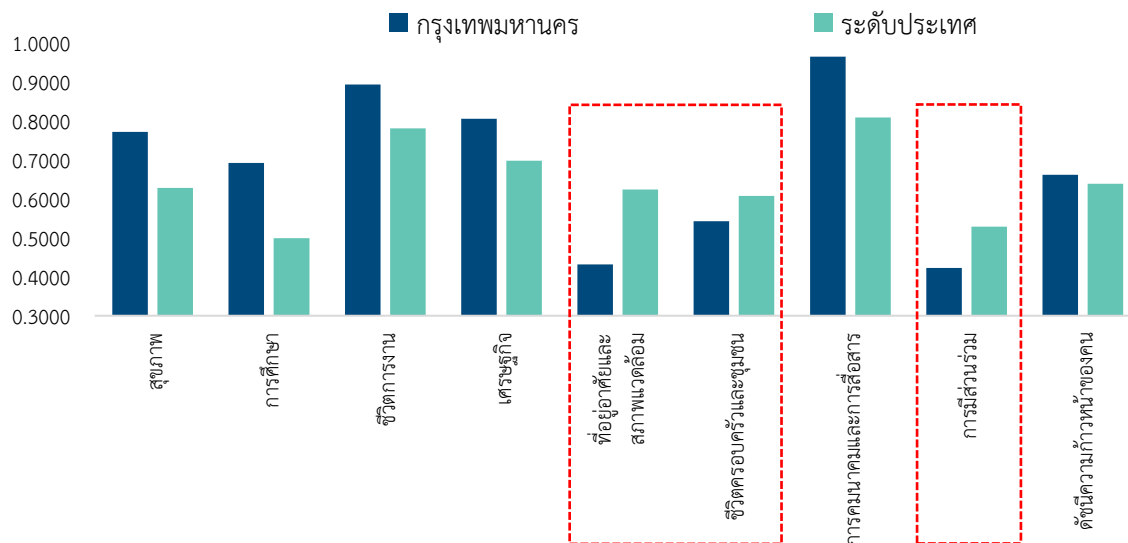
กรุงเทพมหานครมีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนสูงกว่าระดับประเทศทั้งหมด 5 ด้าน โดยด้านการศึกษาและด้านการคมนาคมและการสื่อสารเป็นด้านที่สูงสุดเป็นลำดับที่ 1 ของประเทศอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในปี 2566 ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนของกรุงเทพมหานคร อยู่ที่ 0.6612 ลดลงต่อเนื่องจาก 0.6880 ในปี 2562 ซึ่งควรเฝ้าระวัง โดยความแตกต่างของด้านที่มีระดับการพัฒนาสูงสุดกับต่ำสุดที่ห่างกัน 2.28 เท่า สะท้อนปัญหาความเหลื่อมล้ำของมิติการพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านคมนาคมและการสื่อสาร เศรษฐกิจ และชีวิตการงาน มากกว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยการมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นลดลง จากการแทนที่ของเทคโนโลยีการสื่อสาร และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ความหนาแน่นของประชากรที่กระจุกตัวในพื้นที่เมือง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้ครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเอง มีเพียงร้อยละ 37.26 อยู่ในลำดับ 75 ของประเทศ รวมถึงการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ มีสัดส่วนคดีสูงขึ้น โดยเพิ่มจากสัดส่วน 186.50 คดีต่อประชากรแสนคน ในปี 2565 เป็น 191.26 คดีต่อประชากรแสนคน ในปี 2566

การพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารเป็นด้านที่มีความโดดเด่น เมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ รวมถึงมีแนวโน้มที่จะเติบโตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ศูนย์กลางการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้ถนนที่ใช้ได้ตลอดทั้งปีอยู่ในสัดส่วนที่สูง รวมถึงรูปแบบการคมนาคมที่มีระบบขนส่งสาธารณะครอบคลุมทั้งพื้นที่ ส่งผลให้ประชาชนใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะเป็นจำนวนมาก ซึ่งลดการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนได้ ขณะที่ด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารเป็นปัจจัยที่เอื้อให้ประชาชนเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ส่วนด้านการศึกษา มีความโดดเด่นในระดับประเทศเนื่องจากกรุงเทพมหานครมีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 437 แห่ง⁵² และโรงเรียนสังกัดอื่นซึ่งมีความหลากหลาย โดยโรงเรียนส่วนมากเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ สามารถเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาได้มากกว่า ส่งผลถึงประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพการศึกษา ทำให้กรุงเทพมหานคร มีคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสูงเป็นลำดับ 4 ของประเทศ อย่างไรก็ตาม ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมยังเป็นปัญหาต่อการพัฒนาคน เนื่องจากครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองยังอยู่ที่ร้อยละ 37.26 เนื่องจากประชากรที่มาอาศัยในพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นประชากรแฝงตอนกลางคืน 2.7 ล้านคน ไม่ได้มีที่อยู่เป็นของตนเอง รวมถึงมีอัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษ 4.92 เรื่องต่อประชากรแสนคน เป็นผลมาจากการร้องเรียนที่มาจากปัญหากลิ่นเหม็นและปัญหาเสียงดัง⁵³

⁵² รายงานสถิติการศึกษา ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

⁵³ สถิติการร้องเรียนปัญหามลพิษปี 2566 (ม.ค. 66 – ธ.ค. 66)

แผนภาพ 3.4 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของกรุงเทพมหานคร ปี 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

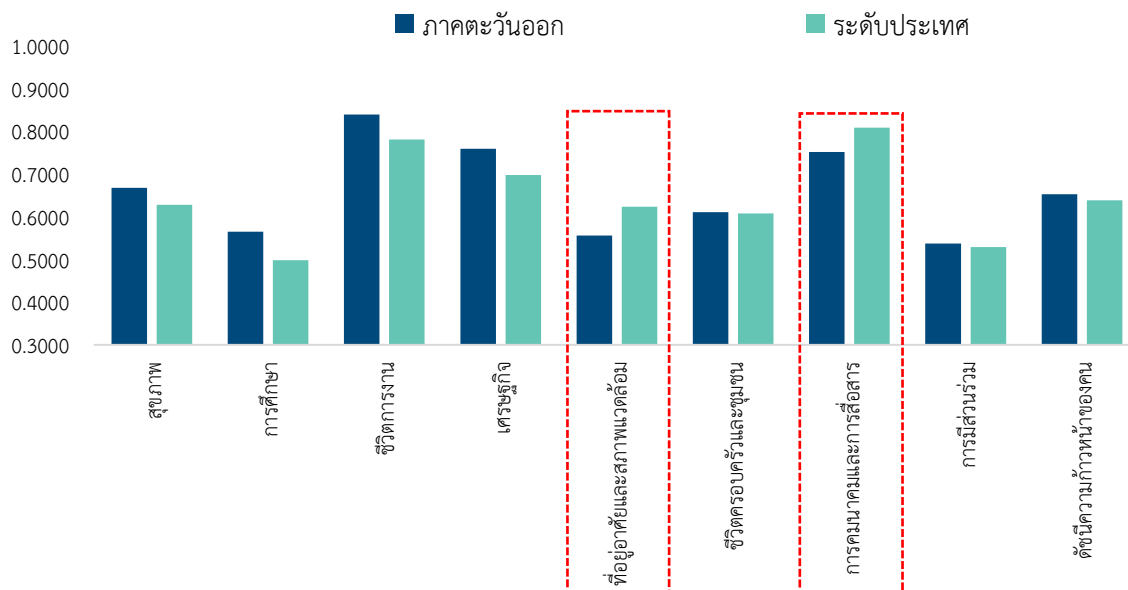
3.1.2 การพัฒนาคนของภาคตะวันออก

ภาคตะวันออกมีดัชนีความก้าวหน้าของคนสูงแต่ปรับตัวลดลงเล็กน้อยจากปีก่อนหน้า ซึ่งในปี 2566 ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนภาคตะวันออก เท่ากับ 0.6524 ปรับตัวลดลงจาก 0.6581 ในปี 2565 โดยมีเพียงด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม และด้านการคมนาคมและการสื่อสาร เป็นด้านที่ต่ำกว่าระดับประเทศ ในลำดับที่ 6 และ 7 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากแนวโน้มที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2558 จะเห็นได้ว่าค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนอยู่ที่ 0.6146 และปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด มาอยู่ที่ 0.6501 ในปี 2561 ทั้งนี้เป็นเพราะด้านการศึกษาด้านชีวิตการงาน และด้านเศรษฐกิจมีทิศทางที่ดีขึ้น ในขณะที่ ในช่วงปี 2562 – 2565 การเติบโตเริ่มชะลอตัวลง โดยมีการเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ก่อนจะปรับตัวลดลงอีกครั้งในปี 2566 อยู่ที่ 0.6524

การพัฒนาคนด้านชีวิตการงานเป็นจุดเด่นสำคัญของภาคตะวันออก โดยเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ ภาคตะวันออกมีด้านชีวิตการงานที่ยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2566 อัตราการว่างงานลดลงเหลือร้อยละ 0.73 เช่นเดียวกับอัตราการจ้างงานต่ำระดับที่ลดลงเหลือร้อยละ 0.11 รวมถึงแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมอยู่ที่ร้อยละ 83.55 เนื่องจากภาคตะวันออกเป็นแหล่งอุตสาหกรรมหลักของประเทศที่กระจุกตัวอยู่ในพื้นที่สำคัญ เช่น ชลบุรี ระยอง ปราจีนบุรี และฉะเชิงเทรา⁵⁴ อย่างไรก็ตาม ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมยังคงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคนในพื้นที่ เนื่องจากมีทิศทางการปรับตัวที่ลดลงจากการที่ครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 63.01 ในปี 2563 มาอยู่ที่ร้อยละ 55.63 ในปี 2566 ขณะที่อัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยอยู่ที่ 2.34 เรื่องต่อประชากรแสนคน ในปี 2566 ส่วนด้านการคมนาคมและการสื่อสารเป็นด้านที่อยู่ต่ำกว่าระดับประเทศและเติบโตช้าที่สุดตั้งแต่ปี 2558 – 2566 เนื่องจากหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปีมีเพียงร้อยละ 69.11 ในปี 2566 ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการมุ่งพัฒนาในพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญแต่ยังขาดการพัฒนาในบางพื้นที่ รวมถึงอัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนที่สูงถึง 42.81 รายต่อประชากรแสนคน

⁵⁴ เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออก (พ.ศ. 2566 - 2570)

แผนภาพ 3.5 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของภาคตะวันออก ปี 2566

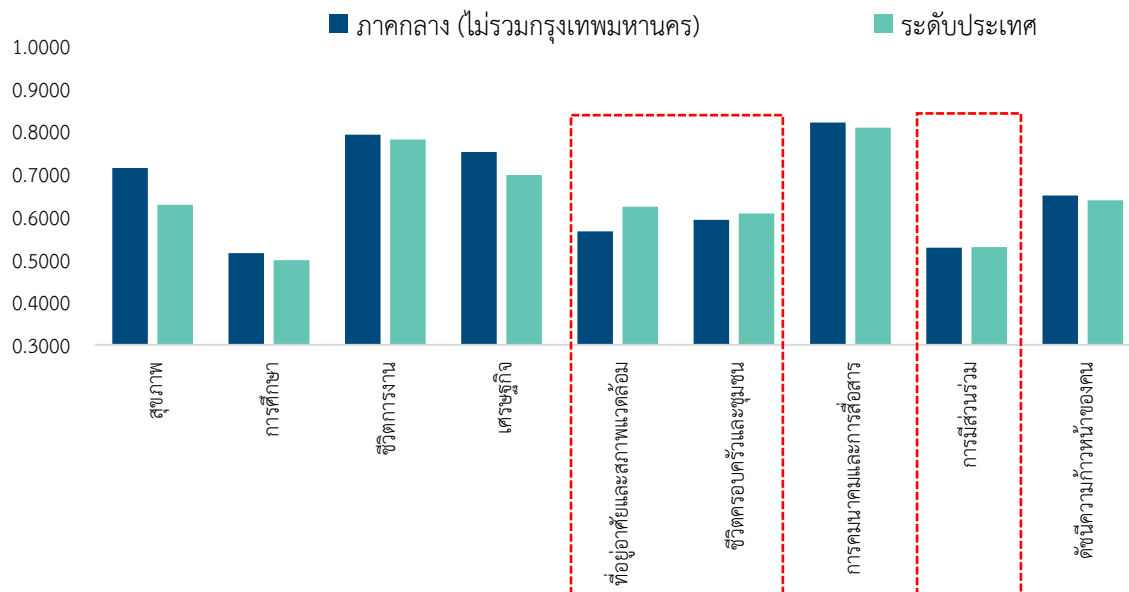
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.1.3 การพัฒนาคนของภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)

การพัฒนาคนของภาคกลางมีการปรับตัวลดลงและดัชนีย่อยรายด้าน 5 ด้าน มีทิศทางใกล้เคียงกับการพัฒนาคนในระดับประเทศ โดยค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนภาคกลางมีการปรับตัวลดลงจาก 0.6586 ในปี 2565 เหลือ 0.6496 ในปี 2566 และมีลำดับการพัฒนาดลดลงจากลำดับที่ 2 มาอยู่ลำดับที่ 3 โดยด้านที่มีดัชนีความก้าวหน้าของคนต่ำกว่าระดับประเทศ คือ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน และด้านการมีส่วนร่วม โดยแนวโน้มที่ผ่านมา ดัชนีความก้าวหน้าของคนมีการปรับตัวสูงขึ้นตั้งแต่ปี 2559 – 2561 และเริ่มชะลอตัวตั้งแต่ปี 2562 เป็นต้นมา

การพัฒนาคนด้านสุขภาพของภาคกลางมีความโดดเด่นมากที่สุดแต่เริ่มมีแนวโน้มลดลง โดยประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน อยู่ที่ร้อยละ 9.20 ในปี 2566 แสดงให้เห็นว่าประชากรในภาคกลางโดยรวมมีสุขภาพดี อีกทั้ง ทารกแรกเกิดมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ที่มีสัดส่วนลดลงตั้งแต่ปี 2558 จากร้อยละ 10.03 เหลือเพียงร้อยละ 9.67 ในปี 2566 อย่างไรก็ตาม ประชากรที่พิการมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นจากร้อยละ 2.21 ในปี 2558 เป็นร้อยละ 2.77 ในปี 2566 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้พิการมาลงทะเบียนเพิ่มมากขึ้น และการฆ่าตัวตายสำเร็จเพิ่มขึ้นจาก 5.76 รายต่อประชากรแสนคน ในปี 2558 เป็น 7.93 รายต่อประชากรแสนคน ในปี 2566 แสดงให้เห็นว่าปัญหาทางด้านสุขภาพจิตกำลังจะกลายเป็นปัญหาต่อการพัฒนาคนในอนาคตได้ **ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ยังคงเป็นปัญหาต่อการพัฒนาคนอย่างต่อเนื่อง** เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้นหลังจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 รวมถึง การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นสูง จาก 96.62 คดีต่อประชากรแสนคน ในปี 2565 เป็น 137.40 คดีต่อประชากรแสนคน ในปี 2566

แผนภาพ 3.6 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ปี 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

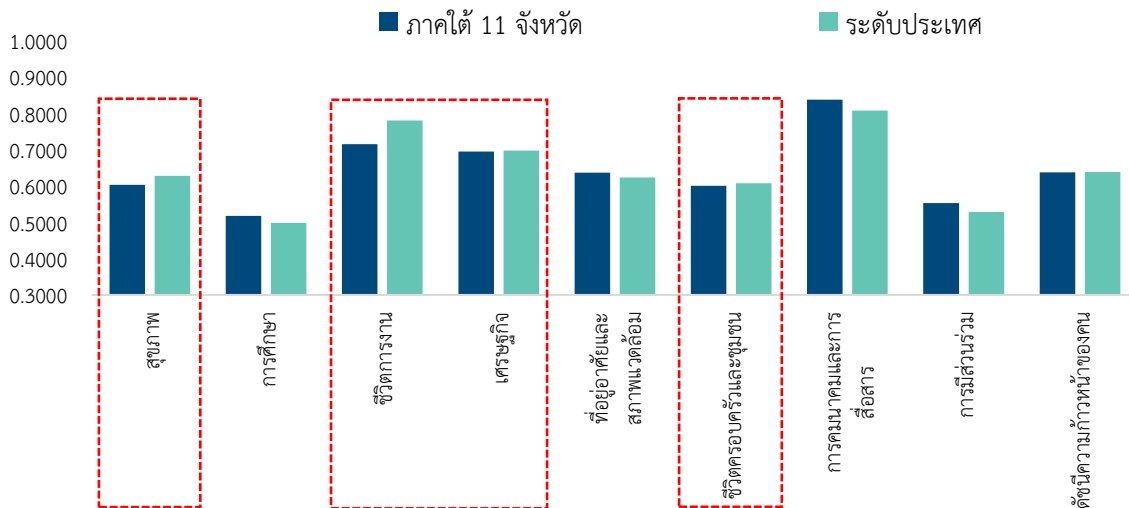
3.1.4 การพัฒนาคนของภาคใต้ 11 จังหวัด

ดัชนีความก้าวหน้าของคนกลุ่มภาคใต้ 11 จังหวัด มีการปรับตัวเพิ่มขึ้น แต่ยังอยู่ต่ำกว่าระดับประเทศเล็กน้อย โดยในปี 2566 มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนเท่ากับ 0.6381 เพิ่มขึ้นจากปี 2565 ที่ 0.6374 โดยด้านการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และด้านการมีส่วนร่วม อยู่สูงกว่าระดับประเทศ ส่วนด้านที่ต่ำกว่าระดับประเทศ ประกอบด้วย ด้านสุขภาพ ด้านชีวิตการงาน ด้านเศรษฐกิจ และด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้ แนวโน้มตั้งแต่ปี 2558 – 2566 พบว่า มีการเติบโตที่ค่อนข้างก้าวกระโดด จากค่าดัชนี 0.5974 ในปี 2558 เพิ่มขึ้นเป็น 0.6381 ในปี 2566 สะท้อนทิศทางการที่ดีขึ้นของการพัฒนาคนในกลุ่มจังหวัด

การพัฒนาคนด้านการศึกษามีค่าดัชนีสูงกว่าระดับประเทศ โดยจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อยู่ที่ 9.47 ปี ในปี 2566 ขณะเดียวกัน การเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาเพิ่มสูงขึ้นมากจากร้อยละ 68.26 ในปี 2558 เป็นร้อยละ 78.10 ในปี 2566 สะท้อนให้เห็นทิศทางการปรับตัวที่ดีด้านการศึกษา อย่างไรก็ตาม เด็ก 0 - 5 ปี ที่มีพัฒนาการสมวัยมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากผู้ปกครองขาดการติดตามผลด้านพัฒนาการเด็ก ดังจะเห็นได้จากข้อมูลจำนวนเด็กไทยอายุ 9 18 30 42 และ 60 เดือน ที่ได้รับการประเมินพัฒนาการตามเกณฑ์ โดยมีผลการคัดกรองผ่านทุกด้าน และได้รับการติดตามกระตุ้นพัฒนาการภายใน 30 วัน มีจำนวนลดลงจาก 56,031 คน ในไตรมาส 1 ปี 2566 เหลือ 45,391 คน ในไตรมาส 4 ปี 2566 รวมถึงคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีแนวโน้มลดลง เป็นผลมาจากคุณภาพการศึกษาและความเหลื่อมล้ำระหว่างสังกัดโรงเรียน โดยจังหวัดที่มีคะแนน O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสูงสุดคือ จังหวัดภูเก็ต อยู่ที่ร้อยละ 37.9 ต่างจากจังหวัดพังงาที่มีคะแนนต่ำที่สุดที่ร้อยละ 29.0 ซึ่งมีสาเหตุมาจากสังกัดของโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดภูเก็ตมีความครอบคลุมทุกสังกัด ต่างจากจังหวัดพังงาแม้ว่าจะมีจำนวนโรงเรียนมากถึง 187 โรงเรียนแต่ก็ยังไม่ครบทุกสังกัด ดังเช่นโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีการเรียนการสอนอยู่ในสังกัดของมหาวิทยาลัยและมีความเข้มข้นการเรียนการสอนมากกว่า นอกจากนี้ด้านชีวิตการงานและด้านสุขภาพยังคงอยู่ต่ำกว่าระดับประเทศอย่างต่อเนื่อง จากอัตราการว่างงานอยู่ที่ร้อยละ 1.16 ในปี 2566 ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศ (ร้อยละ 0.98) แรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมมีเพียงร้อยละ 43.78 สะท้อน

ให้เห็นว่าแรงงานในภาคใต้ 11 จังหวัด มีหลักประกันในการทำงานไม่ถึงครึ่งหนึ่ง ขณะที่ด้านสุขภาพ พบว่า ทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น รวมถึงประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยในมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นจากร้อยละ 11.32 ในปี 2558 เป็นร้อยละ 12.22 ในปี 2566 ซึ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของคนในพื้นที่

แผนภาพ 3.7 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของภาคใต้ 11 จังหวัด ปี 2566

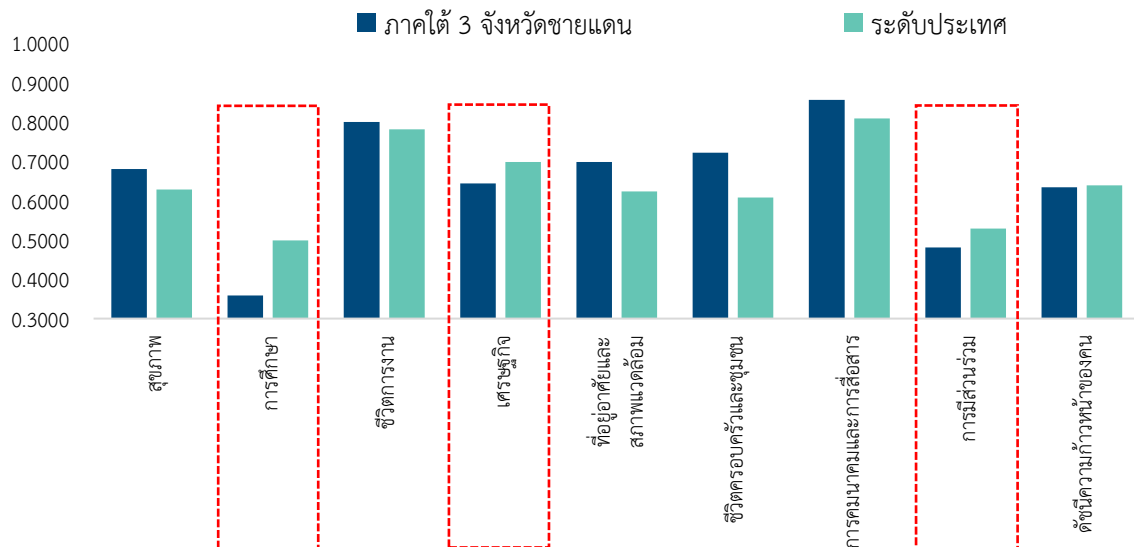
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.1.5 การพัฒนาคนของภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน

การพัฒนาคนของภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน ปรับตัวลดลง โดยด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ และด้านการมีส่วนร่วมมีความแตกต่างจากระดับประเทศอย่างชัดเจน ดัชนีความก้าวหน้าของคนลดลงจาก 0.6363 ในปี 2565 มาอยู่ที่ 0.6335 ในปี 2566 เมื่อจำแนกรายด้าน ส่วนใหญ่มีแนวโน้มสูงกว่าระดับประเทศ มีเพียง 3 ด้าน ที่ต่ำกว่าระดับประเทศ คือ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ และด้านการมีส่วนร่วม โดยมีแนวโน้มการพัฒนาคนในภาพรวมดีขึ้น จาก 0.5973 ในปี 2558 เพิ่มขึ้นเป็น 0.6335 ในปี 2566

การพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม และด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน เป็นจุดเด่นของภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน โดยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมของครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองอยู่ในสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 86.35 อยู่ลำดับที่ 2 เมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ซึ่งเติบโตอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2558 (ร้อยละ 82.36) รวมถึงอัตราการร้องเรียนปัญหาสิทธิที่อยู่ในระดับต่ำมากเพียง 0.14 เรื่องต่อประชากรแสนคน เทียบกับระดับประเทศอยู่ที่ 1.73 เรื่องต่อประชากรแสนคน อย่างไรก็ตาม ด้านการศึกษาเป็นปัญหาสะสมมานานหลายปี ซึ่งดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านศึกษามีแนวโน้มลดลงมาตั้งแต่ปี 2558 เป็นผลจากจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป ที่เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย รวมถึงคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ไม่เพียงแต่อยู่ต่ำกว่าระดับประเทศ แต่ยังมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ สะท้อนให้เห็นปัญหาด้านการศึกษา ซึ่งแม้ว่าพื้นที่ชายแดนจะสามารถเข้าถึงระบบการศึกษา แต่ยังคงมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา

แผนภาพ 3.8 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน ปี 2566

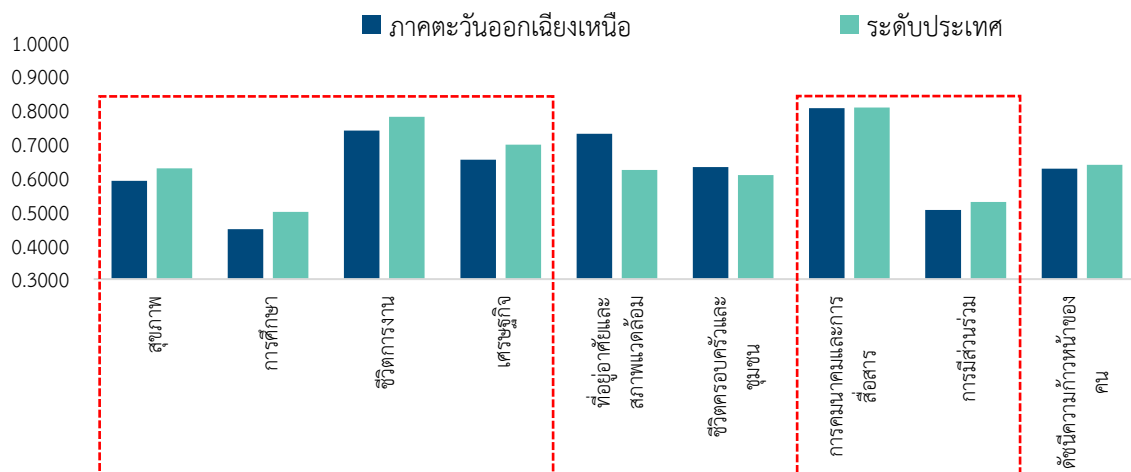
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.1.6 การพัฒนาคนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การพัฒนาคนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเพียงด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม และด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนที่อยู่สูงกว่าระดับประเทศ โดยดัชนีความก้าวหน้าของคนลดลงจาก 0.6345 ในปี 2565 มาอยู่ที่ 0.6272 ในปี 2566 เนื่องจากด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านชีวิตการงาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และด้านการมีส่วนร่วม มีแนวโน้มลดลงและมีค่าดัชนีอยู่ต่ำกว่าระดับประเทศ โดยแนวโน้มช่วงที่ผ่านมา ดัชนีความก้าวหน้าของคนอยู่ที่ 0.6107 ในปี 2558 และเติบโตแบบก้าวกระโดดในปี 2561 มาอยู่ที่ 0.6248 จากนั้นเพิ่มขึ้นต่อเนื่องสูงสุดในปี 2565 อยู่ที่ 0.6345 ก่อนจะปรับตัวลดลงในปี 2566

การพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมเป็นด้านที่เป็นจุดเด่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจะเห็นได้ว่าครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้สอยคงทนและเป็นของตนเองมีสูงถึงร้อยละ 90.18 เป็นลำดับที่ 1 และสัดส่วนกำลังติดตั้งไฟฟ้าทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวมมีสัดส่วนสูงถึง 137.10 กิโลวัตต์ต่อ 1,000 กิกะวัตต์ เป็นลำดับที่ 2 ในระดับภาค ส่วนอัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษมีเพียง 0.58 เรื่องต่อประชากรแสนคน เทียบกับ 1.73 เรื่องต่อประชากรแสนคนในระดับประเทศ รวมถึงประชากรที่ประสบภัยพิบัติมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 2.84 ในปี 2558 เหลือเพียงร้อยละ 0.53 ในปี 2566 อย่างไรก็ตาม ด้านเศรษฐกิจเป็นด้านที่น่ากังวลต่อการพัฒนา จากการมีความยากจนเป็นลำดับ 2 รองลงมาจากภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน อีกทั้งรายได้ที่เพิ่มขึ้นเล็กน้อยยังเป็นผลมาจากการกระจุกตัวของความเจริญในเขตเมืองที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำภายในภาค และครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องยังคงเป็นปัญหาหลักต่อการพัฒนาคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แผนภาพ 3.9 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.1.7 การพัฒนาคนของภาคเหนือ

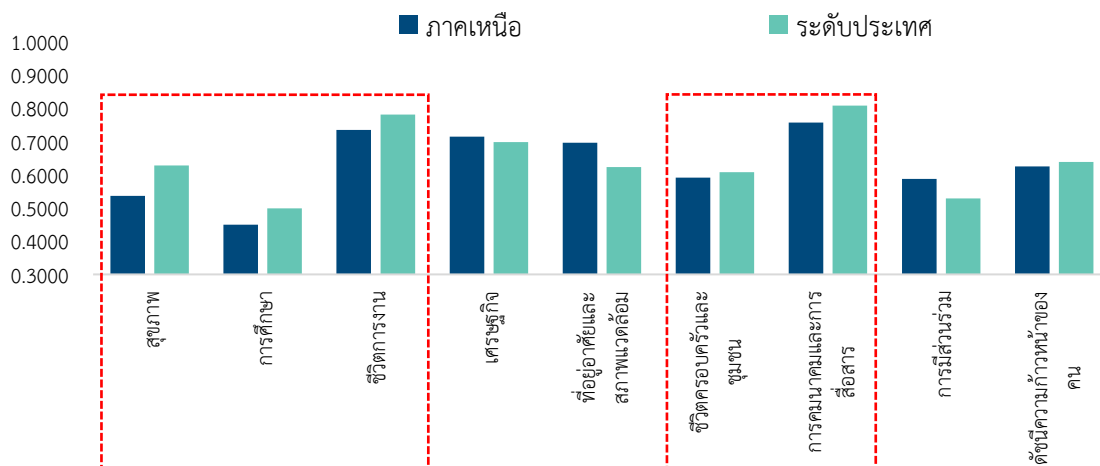
การพัฒนาคนของภาคเหนือมีระดับการพัฒนาต่ำที่สุดในปี 2566 และมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่อง โดยลดลงจาก 0.6288 ในปี 2565 มาอยู่ที่ 0.6246 ในปี 2566 โดยด้านสุขภาพ การศึกษา ชีวิตการงาน ชีวิตครอบครัว และชุมชน และการคมนาคมและการสื่อสารเป็นด้านที่มีค่าดัชนีอยู่ต่ำกว่าระดับประเทศ แต่ด้านเศรษฐกิจ กลับอยู่สูงกว่าระดับประเทศ ทั้งนี้ แนวโน้มการพัฒนาคนในภาคเหนือช่วงที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2558 – 2560 มีการขยายตัวค่อนข้างน้อยระหว่าง 0.6171 – 0.6181 ขณะที่ปี 2561 เติบโตขึ้นอย่างก้าวกระโดดมาอยู่ที่ 0.6311 และเพิ่มสูงสุดในปี 2564 อยู่ที่ 0.6388 ก่อนจะเริ่มปรับตัวลดลงมาอยู่ที่ 0.6288 ในปี 2565 และ 0.6246 ในปี 2566

การพัฒนาคนด้านเศรษฐกิจของภาคเหนืออยู่ในเกณฑ์ดี โดยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัว อยู่ที่ 117,276 บาท ในปี 2565 เทียบกับ 248,789 บาทของประเทศ ทั้งนี้ เป็นผลมาจากกระบวนการผลิต ด้านการเกษตรเริ่มปรับเปลี่ยนสู่การเกษตรสร้างมูลค่า⁵⁵ ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมรายภาคมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นถึง 307,325 ล้านบาท เช่นเดียวกับมูลค่าเพิ่มของภาคบริการที่เพิ่มขึ้นเป็น 718,002 ล้านบาท ขณะเดียวกัน สัดส่วนประชากรยากจนลดลงเหลือเพียงร้อยละ 3.64 และครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคลดลงเหลือ ร้อยละ 28.43 เป็นภาคที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคน้อยที่สุด ส่วนด้านสุขภาพเป็นปัญหาต่อการพัฒนา มากกว่าทุกภาค เนื่องจากประชากรที่พิการมีสัดส่วนสูงที่สุดในปี 2566 โดยอยู่ที่ร้อยละ 4.26 ของประชากรภาค ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นผลจากโครงสร้างประชากรภาคเหนือที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุถึงร้อยละ 10.61 ของประชากรภาค สูงสุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น นอกจากนี้ การฆ่าตัวตายสำเร็จมีสูงถึง 15.89 รายต่อประชากรแสนคน เทียบกับ 10.30 รายต่อประชากรแสนคนของระดับประเทศ ซึ่งกลุ่มที่จะต้องเฝ้าระวังมากที่สุดคือ ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง จำนวน 9,443 ราย ที่เป็นโรคซึมเศร้าและมีโอกาสที่จะนำไปสู่การฆ่าตัวตาย 2,860 ราย⁵⁶

⁵⁵ เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคเหนือ (พ.ศ. 2566 - 2570)

⁵⁶ การประเมินการฆ่าตัวตาย (8Q) ในผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ปีงบประมาณ 2566 จาก HDC

แผนภาพ 3.10 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของภาคเหนือ ปี 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

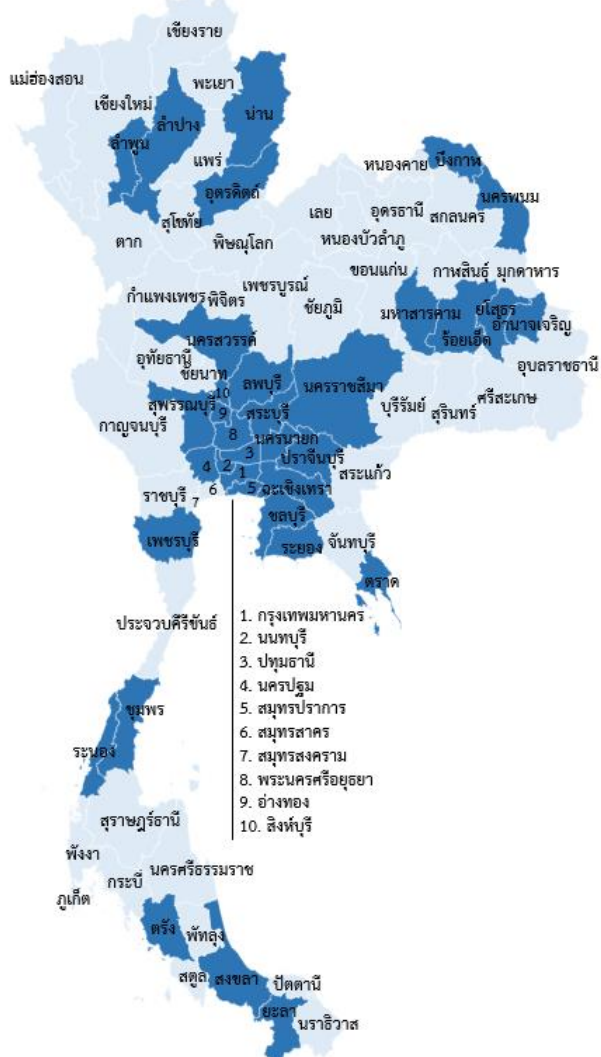
โดยสรุป ผลการพัฒนาคนในระดับภาค ในปี 2566 ข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาคนมีแนวโน้มการเติบโตชะลอตัวลงเล็กน้อยจากปี 2565 โดยกรุงเทพมหานคร ภาคตะวันออก และภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) เป็นภาคที่มีการพัฒนาคนสูงกว่าระดับประเทศ เนื่องจากภูมิภาคดังกล่าวอยู่ใกล้ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ และมีความเป็นเมืองสูง จึงส่งผลให้การพัฒนาคนในด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ด้านเศรษฐกิจ ด้านชีวิตการงาน และด้านการศึกษา มีค่าดัชนีอยู่สูงกว่าระดับประเทศ ขณะเดียวกัน การพัฒนาคนในกลุ่มภาคใต้ 11 จังหวัด ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือมีระดับการพัฒนาคนต่ำกว่าระดับประเทศ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับระยะ 5 ปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น ยกเว้นภาคเหนือที่ระดับการพัฒนาคนมีแนวโน้มลดลง และยังคงมีปัญหาด้านการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ยังคงต้องติดตามประเด็นด้านการศึกษาที่เป็นปัญหาหลักที่ส่งผลให้การพัฒนาคนมีค่าดัชนีต่ำลง เนื่องจากความเหลื่อมล้ำในเชิงพื้นที่ด้านคุณภาพการศึกษา รวมถึง การพัฒนาคนด้านสุขภาพเป็นประเด็นที่มีความท้าทาย เนื่องจากเด็กที่มีพัฒนาการสมวัยมีแนวโน้มลดลงรวมถึงการฆ่าตัวตายสำเร็จเริ่มเพิ่มสูงขึ้น

3.2 การพัฒนาคนในระดับจังหวัด

การพัฒนาคนในระดับจังหวัดเป็นแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของคนในพื้นที่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม บนพื้นฐานของบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ ดัชนีความก้าวหน้าของคนในระดับจังหวัดจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะสามารถระบุจุดอ่อน และจุดแข็งของการพัฒนาเชิงพื้นที่ได้เป็นอย่างดี นำไปสู่การวางแผนการพัฒนาคนระดับจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีผลการประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาคนในระดับจังหวัด ในปี 2566 ดังนี้

จังหวัดส่วนใหญ่ของไทยมีระดับการพัฒนาคนต่ำกว่าค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับประเทศ โดยพบว่ามีจังหวัดจำนวน 43 จังหวัด หรือคิดเป็นร้อยละ 55.8 ที่มีระดับการพัฒนาคนต่ำกว่าค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับประเทศ (เฉลี่ยของประเทศ 0.6383) ซึ่งจังหวัดเหล่านี้ กระจายตัวอยู่ทั่วทุกภาคของไทย โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขณะที่ จังหวัดที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนสูงกว่าค่าดัชนีในภาพรวมของประเทศ มีจำนวน 34 จังหวัด ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในภาคกลาง ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศ ที่มีการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมและบริการ อาทิ พระนครศรีอยุธยา นครนายก นครปฐม ปทุมธานี ระยอง กรุงเทพมหานคร และนนทบุรี

แผนภาพ 3.11 จังหวัดที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนสูงกว่าและต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมของประเทศ

จังหวัดที่มี HAI สูงกว่าหรือเท่ากับภาพรวมของประเทศ (34 จังหวัด)

พระนครศรีอยุธยา นครนายก นครปฐม ปทุมธานี ระยอง กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ยะลา เพชรบุรี สงขลา นครพนม ฉะเชิงเทรา ชุมพร ชลบุรี มหาสารคาม ลพบุรี สมุทรปราการ สระบุรี อุตรดิตถ์ ยโสธร น่าน ลำปาง ลำพูน ปราจีนบุรี นครสวรรค์ ร้อยเอ็ด ตรัง สิงห์บุรี นครราชสีมา ตรัง สุพรรณบุรี อำนาจเจริญ อ่างทอง บึงกาฬ

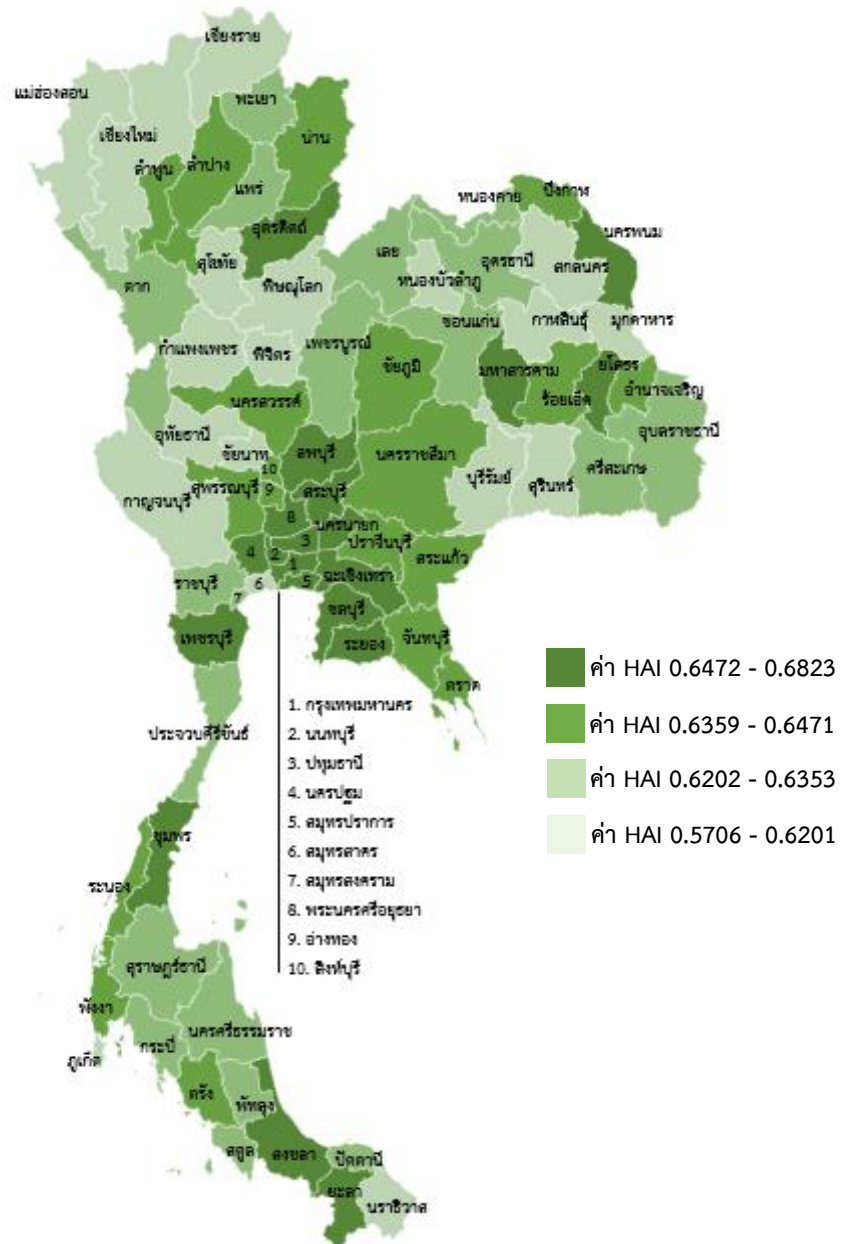
จังหวัดที่มี HAI ต่ำกว่าภาพรวมของประเทศ (43 จังหวัด)

ระนอง พังงา ชัยภูมิ สระแก้ว จันทบุรี กระบี่ เพชรบูรณ์ พัทลุง นครศรีธรรมราช สมุทรสงคราม ปัตตานี ประจวบคีรีขันธ์ เลย ศรีสะเกษ อุตรดิตถ์ ตาก สุราษฎร์ธานี ขอนแก่น อุบลราชธานี ราชบุรี แพร่ สตูล พะเยา หนองคาย สุโขทัย กาฬสินธุ์ เชียงราย นราธิวาส ชัยนาท อุทัยธานี เชียงใหม่ ภูเก็ต กำแพงเพชร สุรินทร์ พิษณุโลก บุรีรัมย์ พิจิตร สกลนคร กาญจนบุรี มุกดาหาร สมุทรสาคร แม่ฮ่องสอน หนองบัวลำภู

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

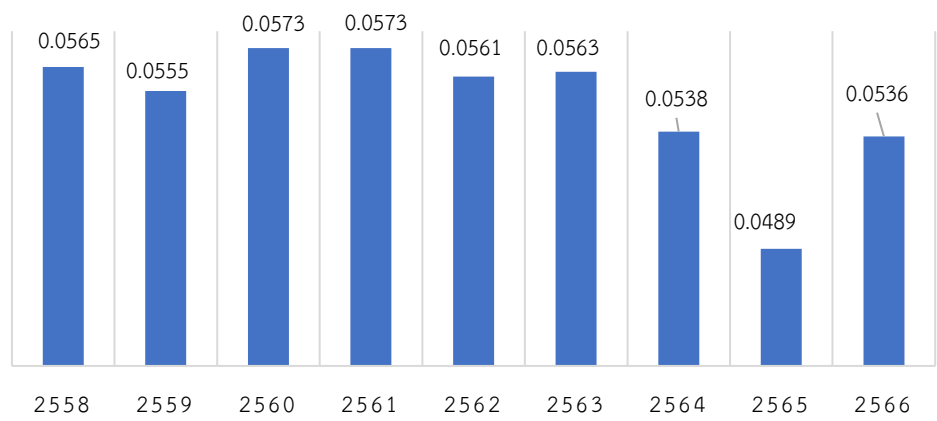
หากจำแนกจังหวัดต่าง ๆ ตามระดับของค่าดัชนีความก้าวหน้าของคน พบว่า จังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนสูงส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในภาคกลางและภาคตะวันออกเป็นหลัก ในขณะที่ กลุ่มจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนต่ำกระจายอยู่ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้ หากพิจารณาความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยดัชนีความก้าวหน้าของคนในกลุ่มจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนสูงที่สุด (สีเขียวเข้ม) กับกลุ่มจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนต่ำที่สุด (สีเขียวอ่อน) พบว่า ที่ผ่านมา ช่องว่างความแตกต่างมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2560 - 2565 แต่กลับเพิ่มสูงขึ้นในปี 2566 ซึ่งอาจเป็นสัญญาณถึงความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาคนระหว่างจังหวัดต่าง ๆ ที่เริ่มมีเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ จังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนสูงสุด 5 จังหวัดแรก ได้แก่ พระนครศรีอยุธยา นครนายก นครปฐม ปทุมธานี และระยอง ในขณะที่ จังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนต่ำสุด 5 จังหวัดแรก ได้แก่ หนองบัวลำภู แม่ฮ่องสอน สมุทรสาคร มุกดาหาร และกาญจนบุรี

แผนภาพ 3.12 การแบ่งกลุ่มจังหวัดตามระดับดัชนีความก้าวหน้าของคน

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 3.13 ค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยดัชนีความก้าวหน้าของคนระหว่างกลุ่มสูงมากกับกลุ่มต่ำมาก

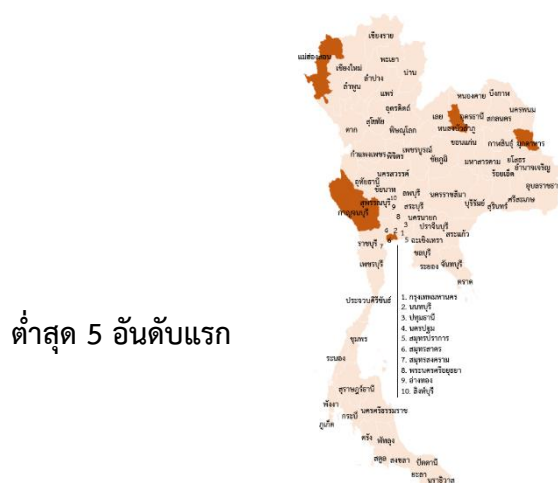

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

จังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนต่ำสุด/สูงสุด 5 จังหวัด

สูงสุด 5 อันดับแรก

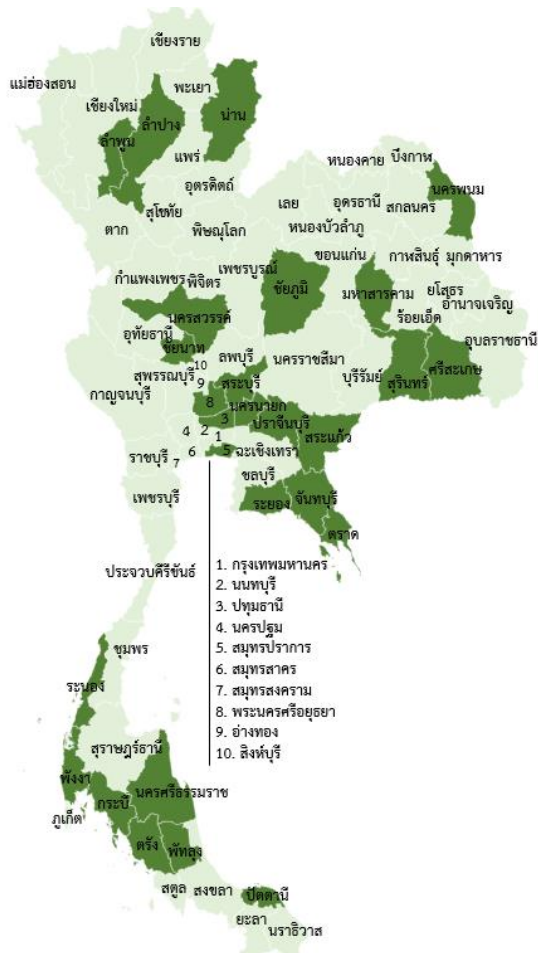
ต่ำสุด 5 อันดับแรก

- พระนครศรีอยุธยา** เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการผลิตเกษตรและอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การคมนาคมและโลจิสติกส์ มีแนวโน้ม HAI เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า โดยมีความโดดเด่นในการพัฒนาคนด้านชีวิตการทำงาน รองลงมา คือ ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร
- นครนายก** เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และการผลิตทางการเกษตร มีแนวโน้ม HAI เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า โดยมีความโดดเด่นในการพัฒนาคนด้านชีวิตการทำงาน รองลงมา คือ ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร
- นครปฐม** เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการเกษตร แปรรูปด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี และแหล่งท่องเที่ยวเชิงอาหารและวัฒนธรรม มีแนวโน้ม HAI ลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า โดยมีความโดดเด่นในการพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร รองลงมา คือ ด้านเศรษฐกิจ
- ปทุมธานี** เป็นจังหวัดที่เป็นฐานการผลิตสินค้าและบริการมูลค่าสูง มีแนวโน้ม HAI เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า โดยมีความโดดเด่นในการพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร รองลงมา คือ ด้านสุขภาพ
- ระยอง** เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว มีแนวโน้ม HAI เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า โดยมีความโดดเด่นในการพัฒนาคนด้านชีวิตการทำงาน รองลงมา คือ ด้านเศรษฐกิจ

- หนองบัวลำภู** เป็นจังหวัดที่มีจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงชนบทธรรมชาติ มีแนวโน้ม HAI ลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า โดยมีความท้าทายมากที่สุดในการพัฒนาคนด้านการศึกษา รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วม
- แม่ฮ่องสอน** เป็นจังหวัดที่มีจุดเด่นเรื่องทุนทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีแนวโน้ม HAI ลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า โดยมีความท้าทายมากที่สุดในการพัฒนาคนด้านการศึกษา รองลงมา คือ ด้านสุขภาพ
- สมุทรสาคร** เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในเชิงธุรกิจสูง มีแนวโน้ม HAI ลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า โดยมีความท้าทายมากที่สุดในการพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม รองลงมา คือ ด้านการศึกษา
- มุกดาหาร** เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการค้า และการเกษตรที่มีคุณภาพ มีแนวโน้ม HAI ลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า โดยมีความท้าทายมากที่สุดในการพัฒนาคนด้านการศึกษา รองลงมา คือ ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน
- กาญจนบุรี** เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และการเกษตรแปรรูป มีแนวโน้ม HAI ลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า โดยมีความท้าทายมากที่สุดในการพัฒนาคนด้านการศึกษา รองลงมา คือ ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน

จังหวัดส่วนใหญ่มีดัชนีความก้าวหน้าของคนปรับตัวลดลงจากปีก่อนหน้า เมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างปี 2566 กับปี 2565 ระดับการพัฒนามนรายจังหวัดมีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนลดลง จำนวน 50 จังหวัด กระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ ในขณะที่ จังหวัดที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนเพิ่มขึ้น มีจำนวน 27 จังหวัด โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

แผนภาพ 3.14 จังหวัดที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคน ปี 2566 เพิ่มขึ้นและลดลง เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า

จังหวัดที่มี HAI เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า (27 จังหวัด)
นครนายก กระบี่ สุรินทร์ ปัตตานี นครสวรรค์ พัทลุง ระนอง
นครศรีธรรมราช ลำพูน สมุทรปราการ ศรีสะเกษ สระแก้ว
ลำปาง ชัยนาท นครพนม สระบุรี ระยอง ตรัง พระนครศรีอยุธยา
น่าน พังงา ปทุมธานี ชัยภูมิ ปราจีนบุรี จันทบุรี ตรัง มหาสารคาม

จังหวัดที่มี HAI ลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า (50 จังหวัด)
สงขลา อุดรดิตถ์ นครราชสีมา นครปฐม ยโสธร สตูล เชียงใหม่
ลพบุรี อุบลราชธานี เพชรบูรณ์ บึงกาฬ บุรีรัมย์ ตาก
ยะลา พิจิตร สุโขทัย ชุมพร กาฬสินธุ์ หนองคาย
สุราษฎร์ธานี นราธิวาส แม่ฮ่องสอน พิจิตร
ฉะเชิงเทรา พะเยา สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ อำนาจเจริญ
สิงห์บุรี ร้อยเอ็ด ภูเก็ต เพชรบุรี อุทัยธานี แพร่ ขอนแก่น
สมุทรสงคราม ชลบุรี ราชบุรี สกลนคร มุกดาหาร นนทบุรี
สมุทรสาคร กาญจนบุรี หนองบัวลำภู

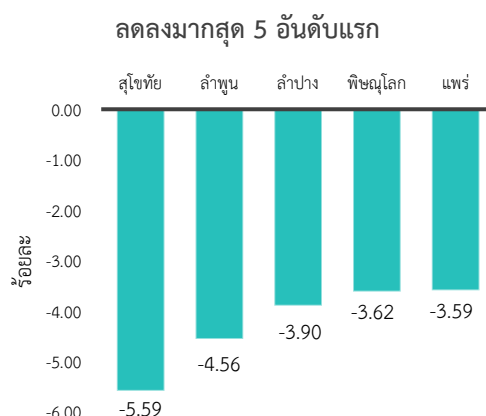
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ทั้งนี้ หากพิจารณาการเปลี่ยนแปลงดัชนีย่อยในด้านต่าง ๆ ปี 2566 เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า พบว่า

ด้านสุขภาพ ทุกจังหวัดมีค่าดัชนีย่อยลดลง เป็นผลมาจากอัตราส่วนประชากรที่พิการที่เพิ่มขึ้น โดยจังหวัดที่มีอัตราการลดลงมากที่สุด คือ สุโขทัย **ด้านการศึกษา** มีจังหวัดที่มีค่าดัชนีย่อยลดลง 58 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากอัตราส่วนเด็ก 0 - 5 ปี ที่มีพัฒนาการสมวัยลดลง โดยหนองบัวลำภูมีอัตราการลดลงของดัชนีย่อยมากที่สุดถึงร้อยละ 41.48 ในขณะที่ จังหวัดที่มีค่าดัชนีย่อยเพิ่มขึ้น 19 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากอัตราส่วนคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เพิ่มขึ้น โดยจังหวัดที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของดัชนีย่อยสูงสุด คือ ปัตตานี **ด้านชีวิตการงาน** มีจังหวัดที่มีค่าดัชนีย่อยลดลง 26 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากอัตราส่วนแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมลดลง โดยตรังมีอัตราการลดลงของดัชนีย่อยมากที่สุด ในขณะที่ จังหวัดที่มีค่าดัชนีย่อยเพิ่มขึ้น 51 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากอัตราการว่างงานลดลง โดยจังหวัดที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของดัชนีย่อยสูงสุด คือ พังงา **ด้านเศรษฐกิจ** มีจังหวัดที่มีค่าดัชนีย่อยลดลง 13 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากอัตราส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้น โดยประจวบคีรีขันธ์มีอัตราการลดลงของดัชนีย่อยมากที่สุด ในขณะที่ จังหวัดที่มีค่าดัชนีย่อยเพิ่มขึ้น 51 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากสัดส่วนประชากรยากจนที่ลดลง โดยจังหวัด

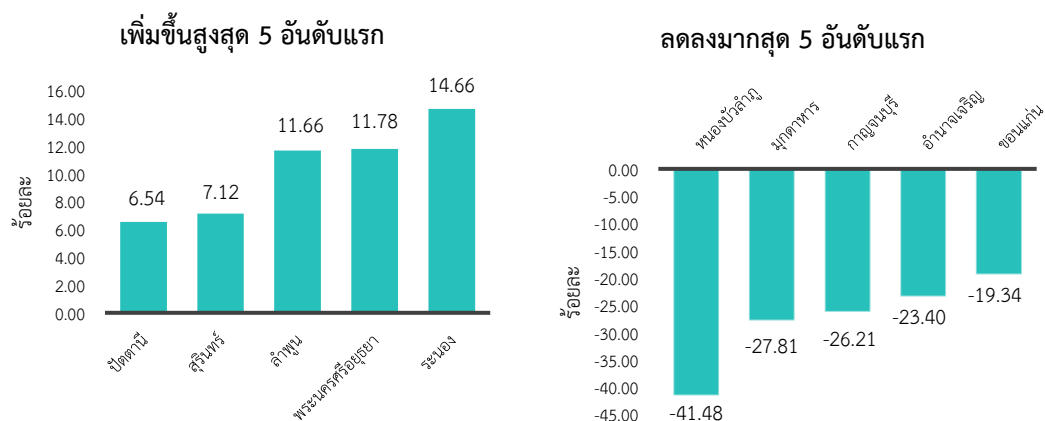
ที่ด้านเศรษฐกิจมีอัตราการเพิ่มขึ้นสูงสุด คือ กาฬสินธุ์ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม มีจังหวัดที่มีค่าดัชนีย่ำแย่ลดลง 40 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากอัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษเพิ่มขึ้น โดยสมุทรสาครมีอัตราการลดลงของดัชนีย่ำแย่มากที่สุด ในขณะที่ จังหวัดที่มีค่าดัชนีย่ำแย่เพิ่มขึ้นมี 37 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากอัตราส่วนประชากรที่ประสบภัยพิบัติลดลง โดยจังหวัดที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของดัชนีย่ำแย่สูงสุด คือ พัทลุง ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน มีจังหวัดที่มีค่าดัชนีย่ำแย่ลดลง 58 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากปัญหาสังคมเกี่ยวกับคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น โดยอุทัยธานีมีอัตราการลดลงของดัชนีย่ำแย่มากที่สุด ในขณะที่ จังหวัดที่มีค่าดัชนีย่ำแย่เพิ่มขึ้น 18 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากอัตราส่วนครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียวเพิ่มขึ้น โดยจังหวัดที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของดัชนีย่ำแย่สูงสุด คือ กระบี่ ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร มีจังหวัดที่มีค่าดัชนีย่ำแย่ลดลง 15 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากอัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนที่เพิ่มขึ้น โดยพิจิตรมีอัตราการลดลงของดัชนีย่ำแย่มากที่สุด ในขณะที่ จังหวัดที่มีค่าดัชนีย่ำแย่เพิ่มขึ้น 62 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปีเพิ่มขึ้น โดยจังหวัดที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของดัชนีย่ำแย่สูงสุด คือ ระนอง ด้านการมีส่วนร่วม มีจังหวัดที่มีค่าดัชนีย่ำแย่ลดลง 50 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากอัตราส่วนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่นลดลง โดยยะลามีอัตราการลดลงของดัชนีย่ำแย่มากที่สุด ในขณะที่ จังหวัดที่มีค่าดัชนีย่ำแย่เพิ่มขึ้น 27 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากอัตราส่วนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านเพิ่มขึ้น โดยจังหวัดที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของดัชนีย่ำแย่สูงสุด คือ อำนาจเจริญ

แผนภาพ 3.15 อัตราการเปลี่ยนแปลงค่าดัชนีย่ำแย่ด้านสุขภาพ ระหว่างปี 2565 และปี 2566

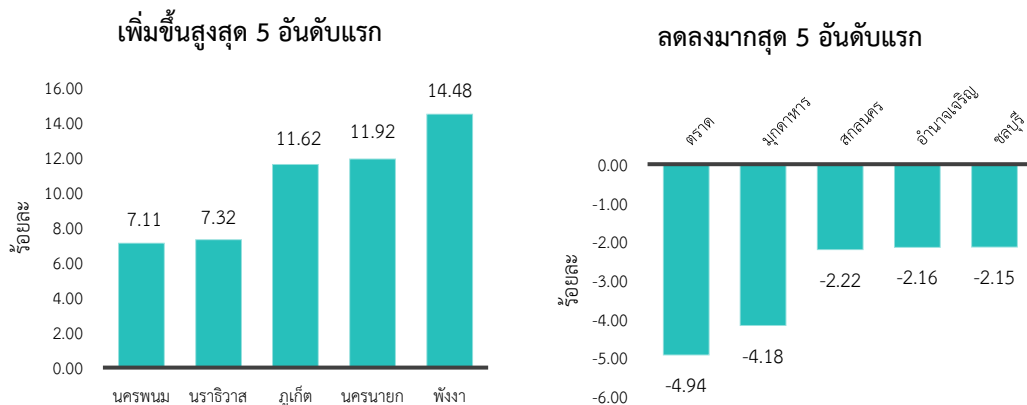
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 3.16 อัตราการเปลี่ยนแปลงค่าดัชนีย่ำแย่ด้านการศึกษา ระหว่างปี 2565 และปี 2566

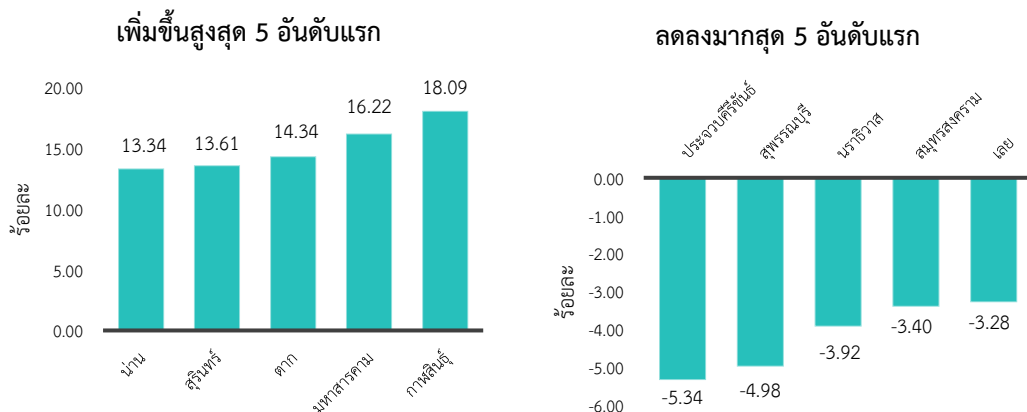
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 3.17 อัตราการเปลี่ยนแปลงค่าดัชนีย่อยด้านชีวิตการงาน ระหว่างปี 2565 และปี 2566

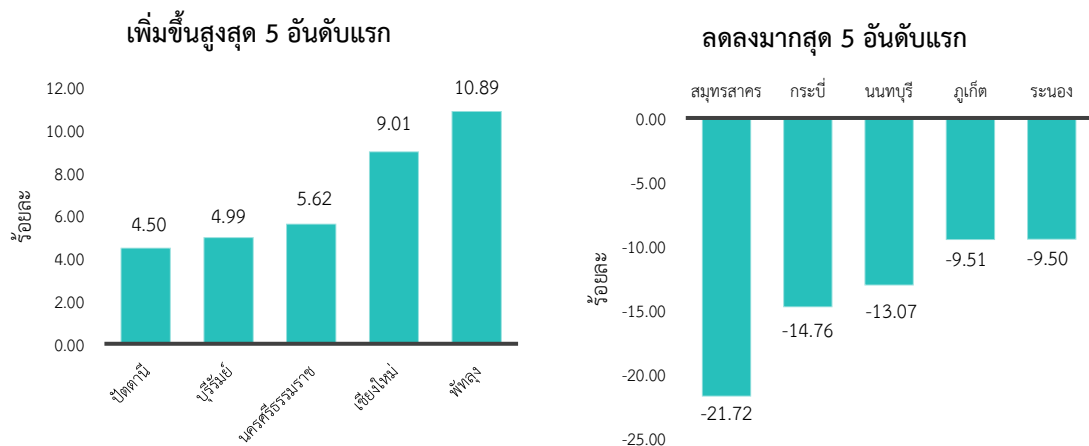
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 3.18 อัตราการเปลี่ยนแปลงค่าดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจ ระหว่างปี 2565 และปี 2566

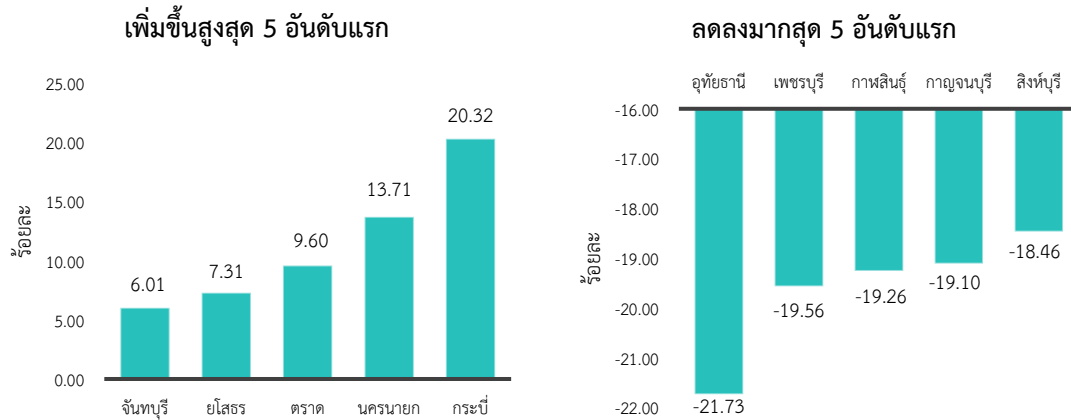
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 3.19 อัตราการเปลี่ยนแปลงค่าดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ระหว่างปี 2565 และปี 2566

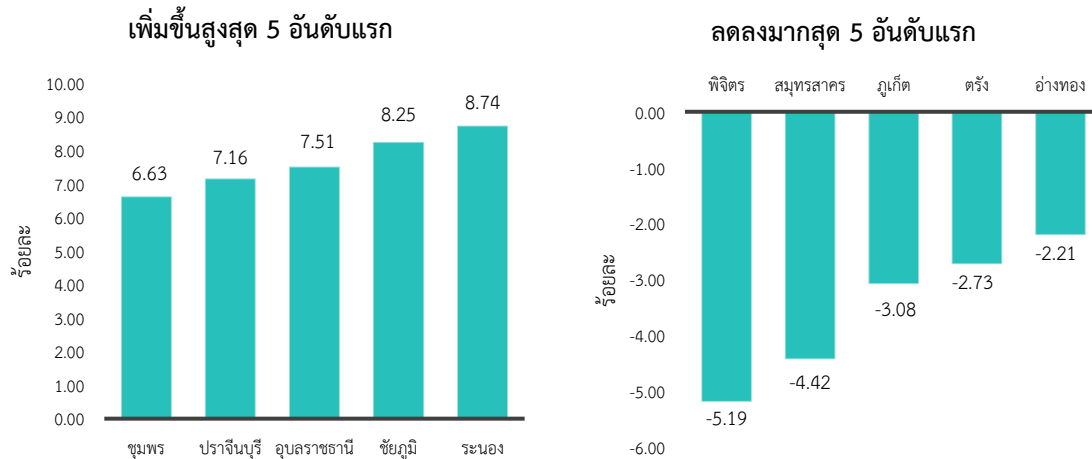
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 3.20 อัตราการเปลี่ยนแปลงค่าดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ระหว่างปี 2565 และปี 2566

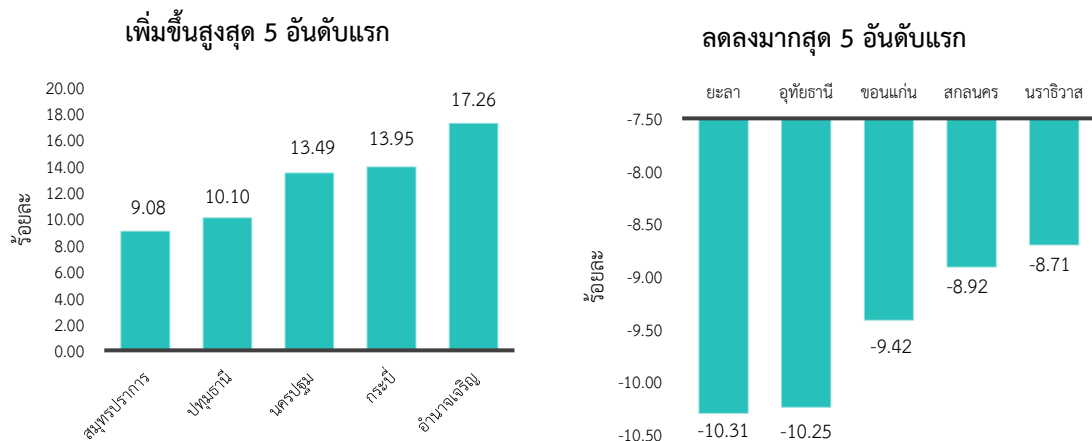
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 3.21 อัตราการเปลี่ยนแปลงค่าดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ระหว่างปี 2565 และปี 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 3.22 อัตราการเปลี่ยนแปลงค่าดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วม ระหว่างปี 2565 และปี 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.3 การวิเคราะห์ความก้าวหน้าของคนเชิงลึกรายจังหวัด

การวิเคราะห์เชิงลึกรายจังหวัดเป็นการวิเคราะห์ถึงสถานการณ์การพัฒนาจังหวัด การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มความก้าวหน้าของการพัฒนาคน รวมถึงปัจจัยย่อยที่ส่งผลต่อความก้าวหน้าของการพัฒนาคน โดยคัดเลือกจังหวัดที่มีลักษณะการพัฒนาคมนที่นำเสนอมาทำการวิเคราะห์ ได้แก่ (1) **อุดรดิตถ์** เป็นจังหวัดที่ดัชนีความก้าวหน้าของคนสูงกว่าระดับประเทศ แต่มีค่าดัชนีฯ ต่ำกว่าปีก่อนหน้าติดต่อกัน 3 ปีต่อเนื่อง (2) **ปัตตานี** เป็นจังหวัดที่มีดัชนีความก้าวหน้าของคนต่ำกว่าระดับประเทศ แต่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้าติดต่อกันตลอด 3 ปี สะท้อนความสามารถในการยกระดับการพัฒนาคนของจังหวัด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดนมีแนวโน้มของระดับการพัฒนาคนเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง และ (3) **เชียงราย** เป็นจังหวัดที่เดิมมีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนสูงกว่าระดับประเทศ แต่มีแนวโน้มลดลงจากปีก่อนหน้าติดต่อกันอย่างต่อเนื่องในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา จนกลายเป็นจังหวัดที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนต่ำกว่าระดับประเทศ สะท้อนความท้าทายในการยกระดับการพัฒนาคน โดยมีรายละเอียดของแต่ละจังหวัด ดังนี้

3.3.1 จังหวัดอุดรดิตถ์

เป็นจังหวัดที่มีแนวโน้มดัชนีความก้าวหน้าของคนลดลงจาก 0.6640 ในปี 2563 มาอยู่ที่ 0.6489 ในปี 2566 แต่ยังคงอยู่สูงกว่าระดับประเทศ (0.6383) โดยภาพรวมบริบทการพัฒนาจังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า ด้านเศรษฐกิจของจังหวัดยังคงพึ่งพาด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ในปี 2565⁵⁷ มีมูลค่าทั้งหมดอยู่ที่ 44,862 ล้านบาทโดยมาจากการทำเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 32.26 พืชผลทางการเกษตรที่มีมูลค่าสูงของจังหวัดมาจากข้าวนาปี และทุเรียน นอกจากนี้ จังหวัดอุดรดิตถ์ยังมีการส่งออกสินค้าชายแดนถึง 2,325.94 พันล้านบาท⁵⁸ ในปี 2565 โดยสินค้าส่งออกส่วนใหญ่เป็นน้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันหล่อลื่น และสินค้าอุปโภคบริโภค อาหารสดและอาหารแห้ง เป็นต้น สำหรับภาพรวมด้านการศึกษา พบว่ามีอัตราส่วนจำนวนครู 1 คนต่อนักเรียน 12 คน โดยนักเรียนส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในอำเภอเมืองอุดรดิตถ์คิดเป็นร้อยละ 50.72⁵⁹ ส่วนภาพรวมด้านสาธารณสุขของจังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า มีการเจ็บป่วยของผู้ป่วยนอกจากกลุ่มโรค 10 อันดับที่สำคัญ ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง รองลงมาคือโรคเบาหวาน⁶⁰ ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า มีพื้นที่ป่าไม้สูงถึง 2.76 ล้านไร่จากพื้นที่ทั้งหมด 4.90 ล้านไร่ ส่วนด้านคุณภาพน้ำ จากข้อมูลของแผนพัฒนาจังหวัดอุดรดิตถ์ (พ.ศ. 2566 - 2570) ได้ระบุว่าคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม (แม่น้ำน่าน) ในขณะเดียวกันยังพบปัญหาน้ำเสียทั้งหมด 143,387 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน ซึ่งสอดคล้องกับดัชนีความก้าวหน้าของคนจังหวัดอุดรดิตถ์ ที่สะท้อนปัญหาด้านสุขภาพ และปัญหามลพิษภายในพื้นที่

ภาพรวมความก้าวหน้าของคน (HAI) จังหวัดอุดรดิตถ์ ในปี 2566 อยู่ที่ 0.6489 โดยความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมเป็นด้านที่มีค่าสูงสุดอยู่ที่ 0.8561 รองลงมาคือด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และด้านชีวิตการงาน อยู่ที่ 0.7793 และ 0.7529 ตามลำดับ ทั้งนี้ เป็นเพราะจังหวัดมีสัดส่วนกำลังติดตั้งไฟฟ้าทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวมของจังหวัดสูงสุดในประเทศ ในขณะเดียวกันประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตอยู่ในอัตราที่สูง จึงทำให้ความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ด้านที่มีค่าดัชนีต่ำที่สุด คือ ด้านสุขภาพ เนื่องจากประชากรที่เจ็บป่วยเป็นผู้ป่วยใน อยู่ที่ร้อยละ 11.59 เมื่อเทียบกับระดับประเทศที่ร้อยละ 10.53 ในขณะเดียวกันประชากรที่พิการของจังหวัดอยู่ที่ร้อยละ 5.30 ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศอยู่ที่ 3.43 และเป็นที่น่าสังเกตว่าการฆ่าตัวตายสำเร็จอยู่ที่ 14.88 รายต่อประชากรแสนคน ซึ่งอยู่ในระดับที่น่ากังวลเมื่อเทียบกับระดับประเทศที่เท่ากับ 10.30 รายต่อประชากร

⁵⁷ ข้อมูลผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่ ฉบับ พ.ศ. 2565

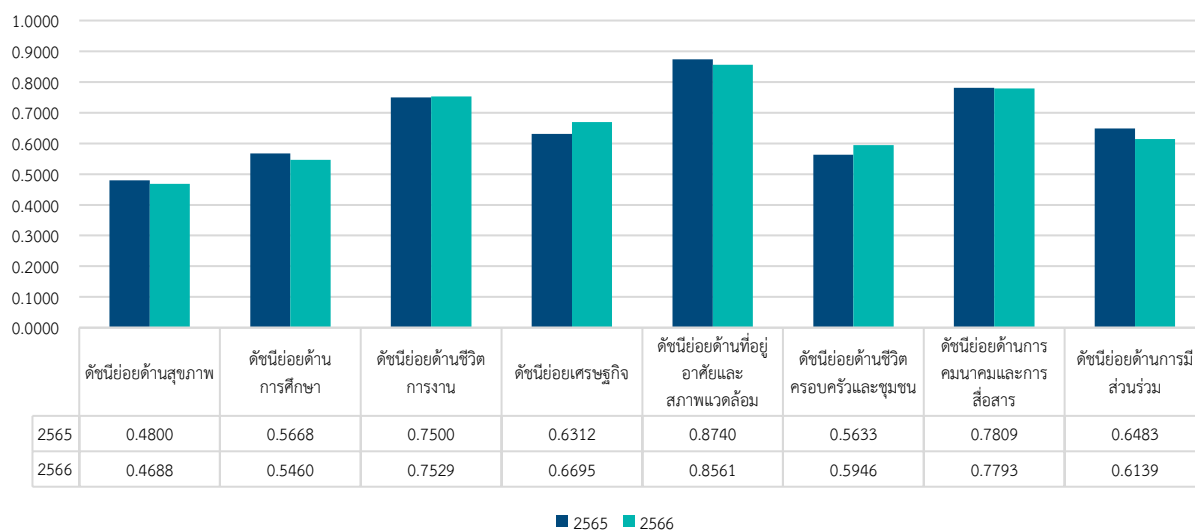
⁵⁸ ข้อมูลมูลค่าการส่งออกการค้าชายแดน สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุดรดิตถ์

⁵⁹ ข้อมูลสารสนเทศประจำปีการศึกษา 2566 สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์

⁶⁰ HDC จังหวัดอุดรดิตถ์

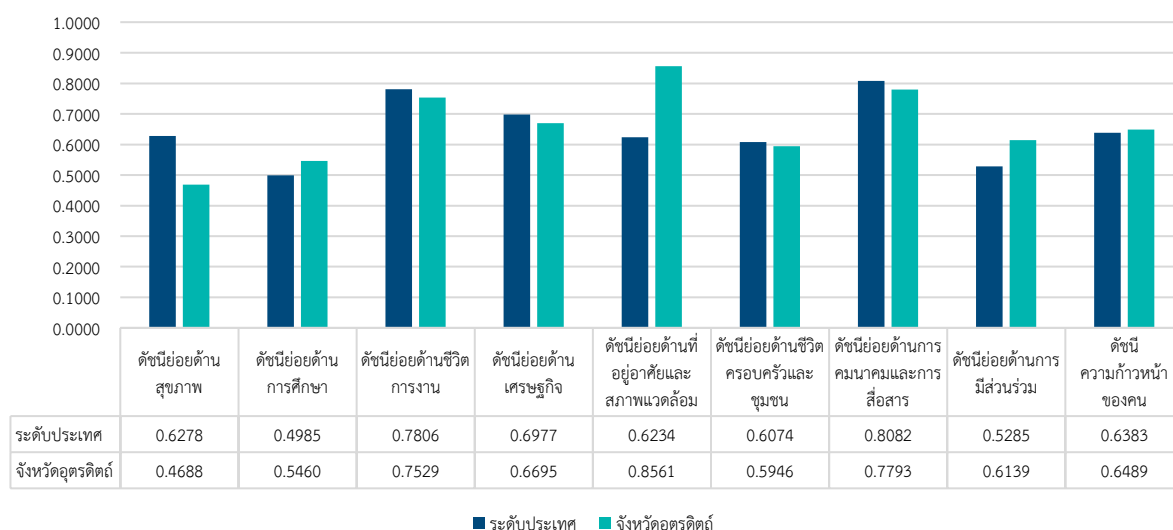
แสนคน จึงส่งผลให้ความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพมีค่าดัชนีลดลง และเป็นมิติที่มีค่าดัชนีต่ำที่สุดต่อเนื่อง 4 ปี นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาระหว่างปี 2565 และ 2566 พบว่า ความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจเป็นด้านที่มีการปรับตัวสูงมากที่สุดคือ 0.0384

แผนภาพ 3.23 ดัชนีความก้าวหน้าของคนจังหวัดอุดรดิตถ์รายมิติ ปี 2565 และปี 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

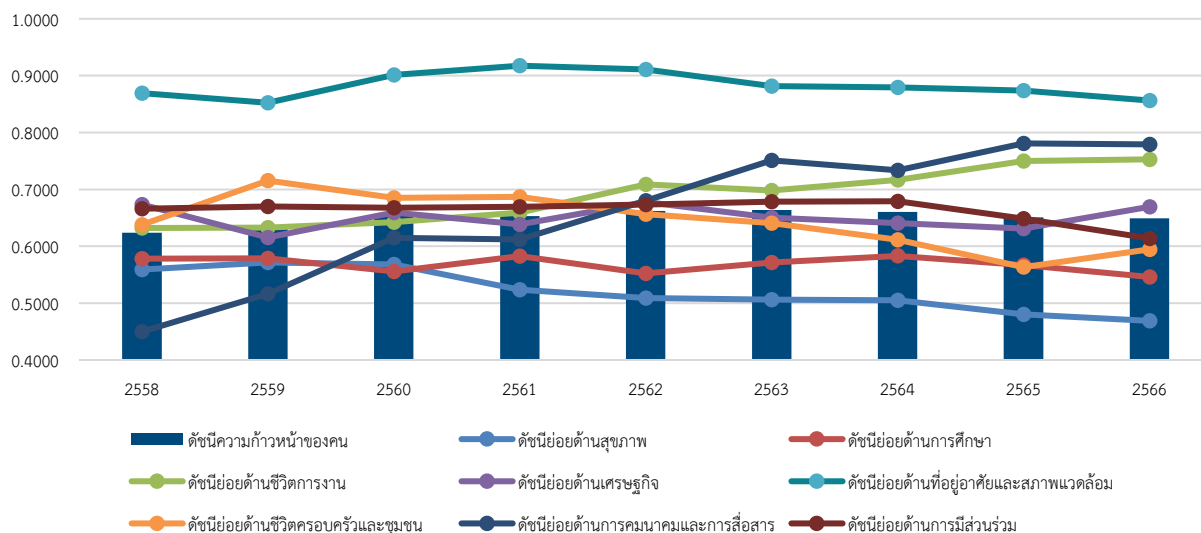
แผนภาพ 3.24 ดัชนีความก้าวหน้าของคนจังหวัดอุดรดิตถ์เทียบกับระดับประเทศ รายมิติ ปี 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

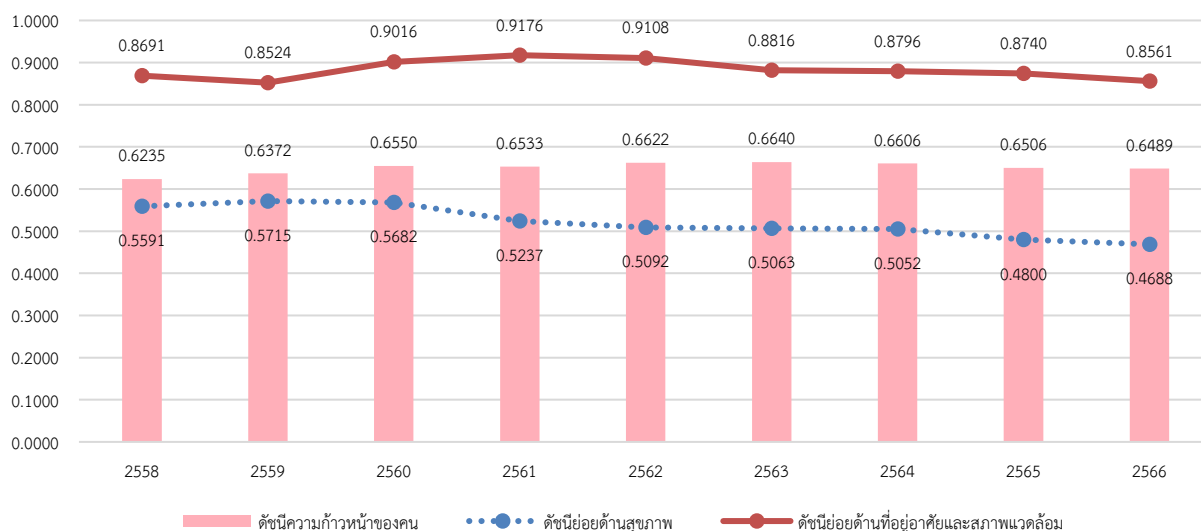
สำหรับแนวโน้มความก้าวหน้าของคนระหว่างปี 2558 – 2566 จะเห็นได้ว่า ความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมยังคงเป็นด้านที่มีค่าดัชนีสูงที่สุดและมีค่าดัชนีค่อนข้างคงที่ แต่เป็นที่น่าสนใจว่าความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารเติบโตอย่างก้าวกระโดด โดยค่าดัชนีเพิ่มขึ้นจาก 0.4498 ในปี 2558 เป็น 0.7793 ในปี 2566 หรือคิดเป็นการเพิ่มขึ้นร้อยละ 73.25 ในขณะเดียวกัน ด้านที่ลดลงมากที่สุดคือ ด้านสุขภาพโดยในปี 2566 อยู่ที่ 0.4688 ลดลงอย่างต่อเนื่องจาก 0.5591 ในปี 2558

แผนภาพ 3.25 ดัชนีความก้าวหน้าของคนจังหวัดอุดรดิตถ์ จำแนกตามมิติ ปี 2558 – 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 3.26 ความก้าวหน้าของคนจังหวัดอุดรดิตถ์ ด้านที่เด่นชัดและเป็นจุดอ่อน ปี 2558 - 2566

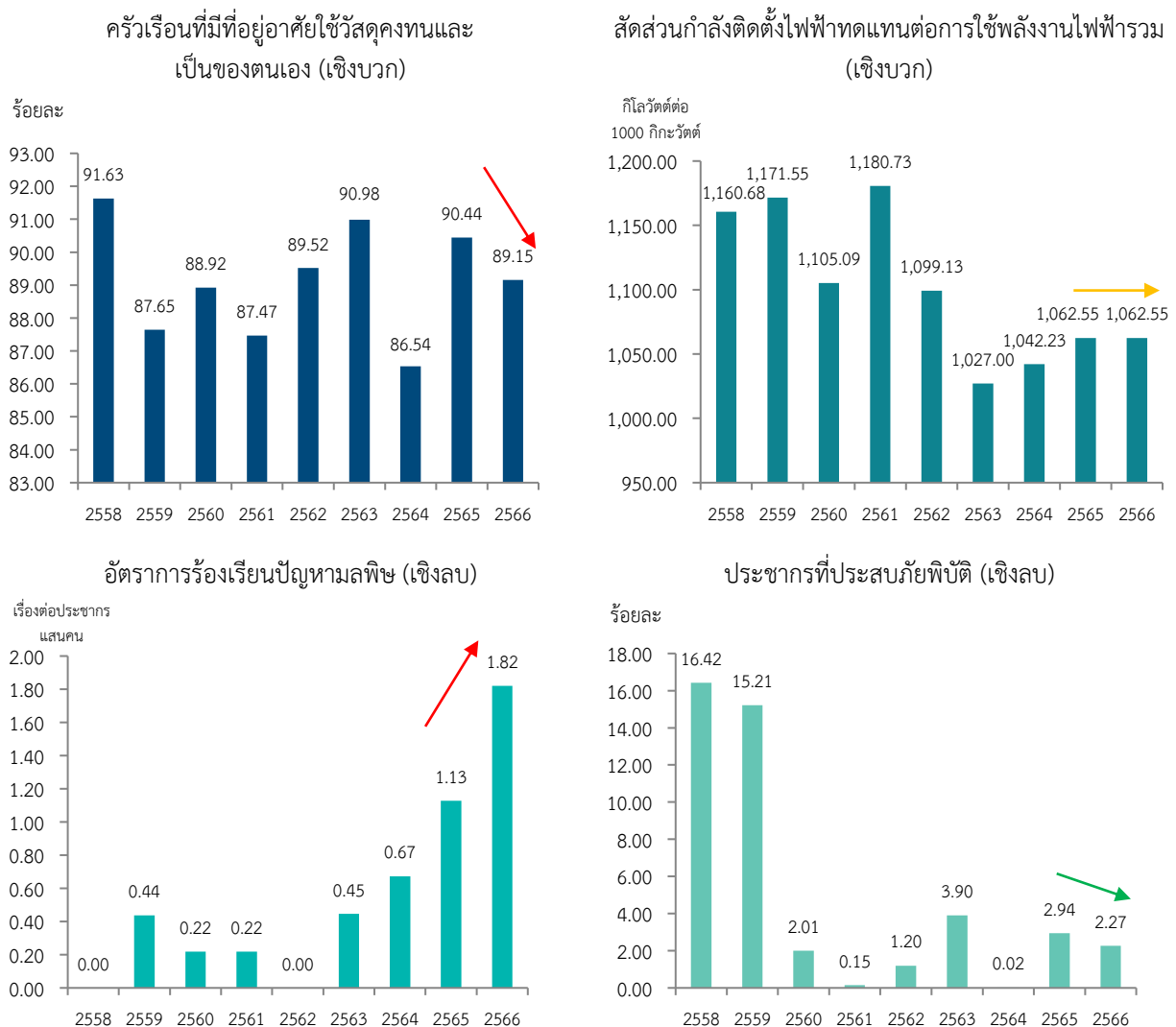
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ปัจจัยสนับสนุนความก้าวหน้าของคนจังหวัดอุดรดิตถ์ มาจากด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม โดยจะเห็นได้ว่า สัดส่วนกำลังติดตั้งไฟฟ้าทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวมอยู่ที่ 1,062.55 กิโลวัตต์ต่อ 1,000 กิกะวัตต์ ขณะที่ค่าเฉลี่ยระดับประเทศอยู่ที่ 61.93 กิโลวัตต์ต่อ 1,000 กิกะวัตต์ แม้ว่าลดลงเล็กน้อยจากปี 2558 อยู่ที่ 1,160.68 กิโลวัตต์ต่อ 1,000 กิกะวัตต์ แต่ตลอด 8 ปีที่ผ่านมาก็ยังอยู่ในอันดับที่ 1 และ 2 ของประเทศ ทั้งนี้ เป็นเพราะในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์มีการส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนมากขึ้น โดยสัดส่วนของศักยภาพพลังงานทดแทนร้อยละ 85.36 มาจากพลังงานแสงอาทิตย์ รองลงมาคือ ชีวมวล ร้อยละ 13.22 จึงส่งผลให้แนวโน้มสัดส่วนกำลังติดตั้งไฟฟ้าทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวมอยู่ในระดับสูงในขณะเดียวกัน ประชากรที่ประสบภัยพิบัติมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2566 ผู้ประสบปัญหาอุทกภัยมีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกับความรุนแรงของภัยแล้ง

อย่างไรก็ตาม สัดส่วนครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองลดลงเหลือร้อยละ 89.15 เกิดจากการครอบครองที่อยู่อาศัยโดยการซื้อเป็นของตนเองลดลง ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากต้นทุน

การก่อสร้างมีราคาปรับสูงขึ้นตามดอกเบี้ยนโยบาย ราคาขายจึงปรับตัวสูงขึ้นตามต้นทุนของงานก่อสร้าง⁶¹ ส่วนอัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปัญหามลพิษทางอากาศที่เป็นปัญหาที่ถูกร้องเรียนมากที่สุด ซึ่งข้อมูลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับข้อมูลของสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) (GISTDA) ที่อธิบายว่าจุดความร้อนในไทยมาจากจังหวัดอุดรธานีสูงที่สุด

แผนภาพ 3.27 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม จังหวัดอุดรธานี ปี 2558 – 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

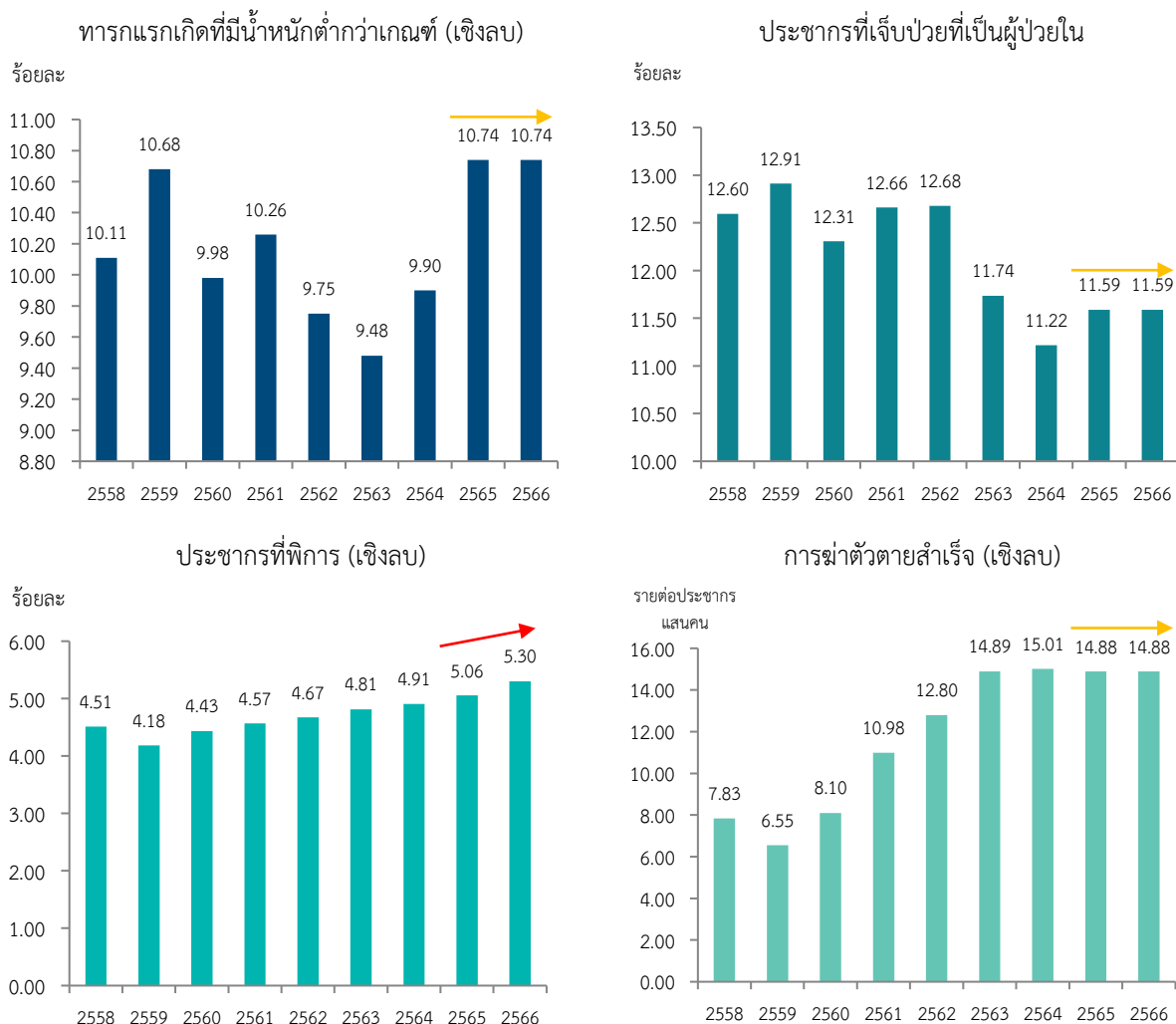
ปัจจัยอุปสรรคต่อความก้าวหน้าของคนจังหวัดอุดรธานี ส่วนใหญ่เกิดจากด้านสุขภาพ ที่ระดับการพัฒนาตกลงและเป็นไปตามทิศทางเดียวกันกับระดับประเทศ โดยความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพ อยู่ที่ 0.4688 ต่ำกว่าระดับประเทศที่ 0.6278 ดังจะเห็นได้จากข้อมูลประชากรที่พิการ⁶² โดยจังหวัดอุดรธานี มีผู้พิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายจำนวน 13,088 คน รองลงมาคือ ผู้พิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย 3,549 คน ในขณะที่วัยทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นสูงสุดในปี 2565 และปี 2566 เป็นร้อยละ 10.74 ทั้งนี้ มีสาเหตุมาจากหญิงตั้งครรภ์มีน้ำหนักตัวน้อยลงก่อนตั้งครรภ์ และมีพฤติกรรม การรับประทานอาหารไม่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย และขาดความรู้ความเข้าใจในการรับประทานอาหาร

⁶¹ ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีทีบี หรือ ttb analytics

⁶² สถิติคนพิการที่จดทะเบียนทั่วประเทศ ข้อมูล ณ วันที่ 8 พฤษภาคม 2566

สำหรับบำรุงครรภ์ ส่วนการฆ่าตัวตายสำเร็จเพิ่มสูงขึ้นจากปี 2558 เป็นต้นมา ซึ่งกลุ่มที่มีการฆ่าตัวตายสำเร็จส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และเป็นวัยทำงาน โดยจากผลการวิเคราะห์ปัจจัยการฆ่าตัวตายสำเร็จ พบว่า มาจากการป่วยเป็นโรคเรื้อรังร้อยละ 65.45 อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่เสี่ยงจะฆ่าตัวตายมากที่สุดคือ เพศหญิง และเป็นกลุ่มที่มีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล⁶³ ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อยกระดับการพัฒนาคนจังหวัดอุดรดิตถ์ ควรส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพและการป้องกันโรค โดยเฉพาะการส่งเสริมพัฒนาการในกลุ่มเด็กเล็กจากการส่งเสริมสุขภาพหญิงตั้งครรภ์ การคัดกรองภาวะเสี่ยงต่าง ๆ เพื่อป้องกันปัญหาทารกแรกเกิดมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ รวมถึงการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในกลุ่มผู้สูงอายุ ส่วนแนวโน้มการฆ่าตัวตายสำเร็จที่เพิ่มสูงขึ้นควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคซึมเศร้า และเปิดช่องทางการให้คำปรึกษาเพื่อป้องกันปัญหาสุขภาพจิต นอกจากนี้ด้านปัญหาหมอลพิษ ควรมีการเฝ้าระวังสถานการณ์ฝุ่นในพื้นที่และบริเวณโดยรอบของจังหวัด ซึ่งหากมีมาตรการและการดำเนินงานที่เหมาะสมจะช่วยยกระดับการพัฒนาคนของจังหวัดให้เพิ่มขึ้นได้

แผนภาพ 3.28 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านสุขภาพ จังหวัดอุดรดิตถ์ ปี 2558 – 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

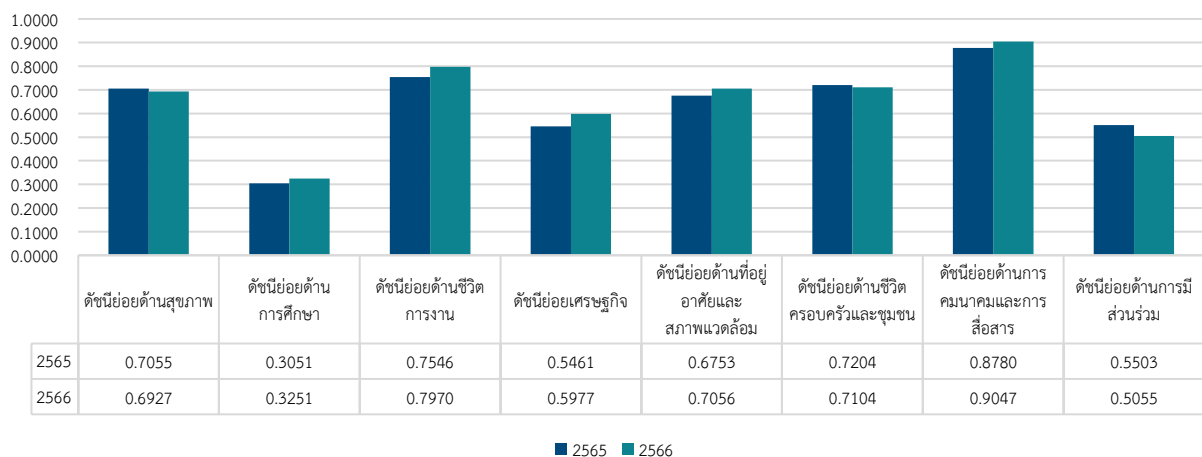
⁶³ สถานการณ์การฆ่าตัวตายจังหวัดอุดรดิตถ์ ปี 2566 – 2567 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรดิตถ์

3.3.2 จังหวัดปัตตานี

เป็นจังหวัดที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนต่ำกว่าระดับประเทศ (0.6383) แต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2564 – 2566 โดยในปี 2564 มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6032 เป็นลำดับที่ 71 ของประเทศ และเพิ่มขึ้นเป็น 0.6164 และ 0.6293 ในปี 2565 และปี 2566 ตามลำดับ (อยู่ในอันดับที่ 68 และ 45 ของประเทศ) โดยภาพรวมจังหวัดปัตตานี พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ปี 2565 มีมูลค่า 53,029 ล้านบาท ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GPP per capita)⁶⁴ อยู่ที่ 81,652 บาทต่อปี ภาพรวมเศรษฐกิจจังหวัดมาจากภาคบริการ ร้อยละ 65.18 ของมูลค่า GPP จังหวัด ซึ่งอยู่ในสาขาการบริหารราชการและการป้องกันประเทศ การศึกษา และการขายส่ง ขายปลีก รองลงมาคือ ภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 25.07 ได้แก่ การทำประมงทะเล และผลผลิตยางพารา สำหรับภาพรวมของจังหวัดด้านสังคม พบว่า ปี 2566 มีผู้อยู่ในกำลังแรงงาน จำนวน 343,791 คน⁶⁵ ส่วนใหญ่เป็นผู้มีงานทำ ร้อยละ 98.32 และมีอัตราการว่างงานอยู่ที่ร้อยละ 1.74 ในขณะที่ด้านการศึกษา มีสถานศึกษา จำนวน 1,624 แห่ง⁶⁶ มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 292,384 คน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีจำนวนครูผู้สอน 19,091 คน คิดเป็นอัตราส่วนครูต่อนักเรียนอยู่ที่ 1 ต่อ 15.3 ขณะที่ ด้านสาธารณสุขของจังหวัดปัตตานี พบว่า คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เจ็บป่วยจากการติดเชื้อของทางเดินหายใจส่วนบนแบบเฉียบพลันอื่น ๆ จำนวน 135,728 ราย รองลงมาคือโรคความดันโลหิตสูง 106,079 ราย และเมื่อพิจารณาความครอบคลุมสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพ พบว่า ครอบคลุมร้อยละ 82.41 ของประชากรในจังหวัดปัตตานี⁶⁷

ภาพรวมความก้าวหน้าของคน (HAI) จังหวัดปัตตานี อยู่ที่ 0.6293 ในปี 2566 เพิ่มขึ้นจาก 0.6164 ในปี 2565 โดยความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารเป็นด้านที่มีค่าสูงสุดอยู่ที่ 0.9047 รองลงมาคือ ด้านชีวิตการทำงาน และด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน เนื่องจากประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง รวมถึงอัตราการว่างงานและอัตราการงานด่ำระดับลดลง นอกจากนี้ การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินลดลง ส่งผลให้ภาพรวมความก้าวหน้าของคนจังหวัดปัตตานี เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ด้านที่มีค่าดัชนีต่ำที่สุดคือ ด้านการศึกษา เป็นผลจากคุณภาพการศึกษา และการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาลดลง

แผนภาพ 3.29 ดัชนีความก้าวหน้าของคนจังหวัดปัตตานีรายมิติ ปี 2565 และปี 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

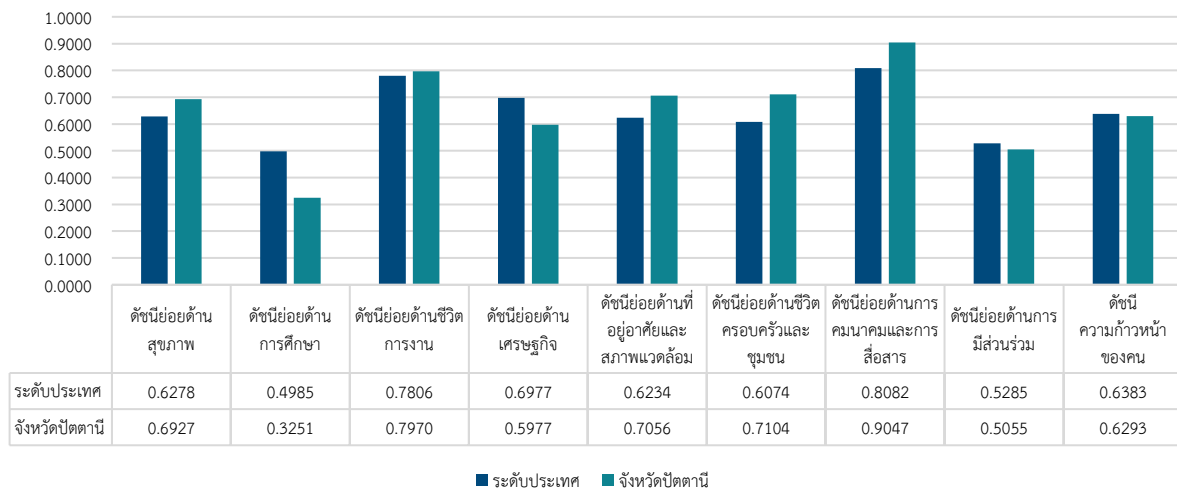
⁶⁴ ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่ ฐานปี พ.ศ.2565 . สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

⁶⁵ สถานการณ์แรงงานจังหวัดปัตตานี รายปี 2566

⁶⁶ ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา จังหวัดปัตตานี

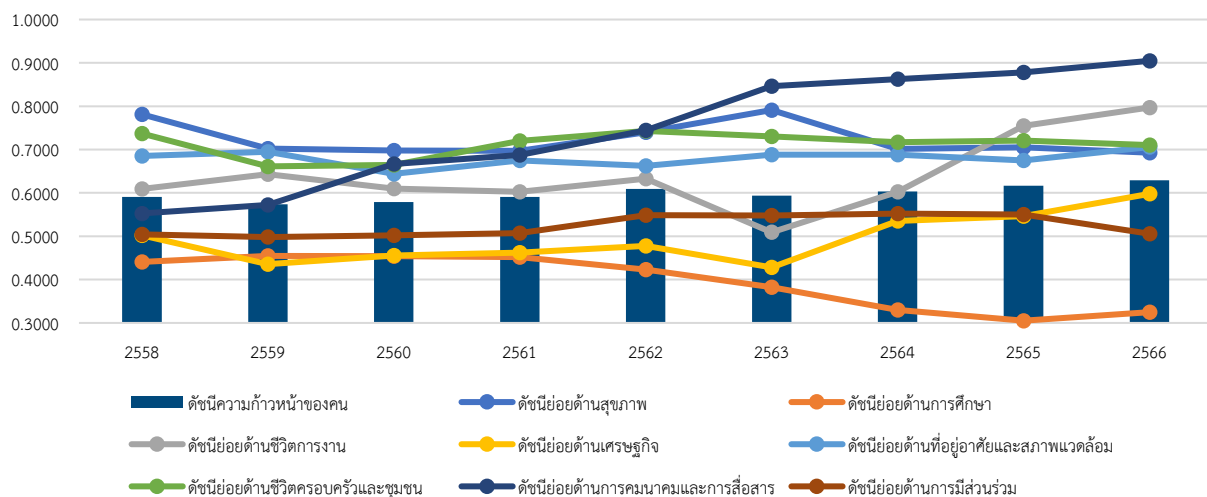
⁶⁷ HDC กระทรวงสาธารณสุข

แผนภาพ 3.30 ดัชนีความก้าวหน้าของคนจังหวัดปัตตานีเทียบกับระดับประเทศ รายมิติ ปี 2566

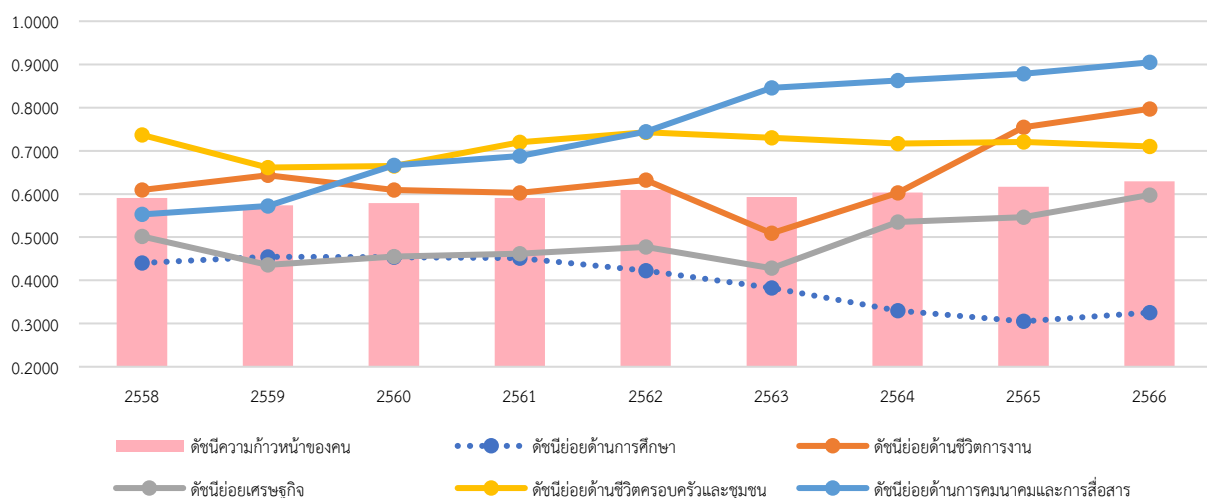
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 3.31 ดัชนีความก้าวหน้าของคนจังหวัดปัตตานี จำแนกตามมิติ ปี 2558 – 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 3.32 ความก้าวหน้าของคนจังหวัดปัตตานี ด้านที่เด่นชัดและเป็นจุดอ่อน ปี 2558 - 2566

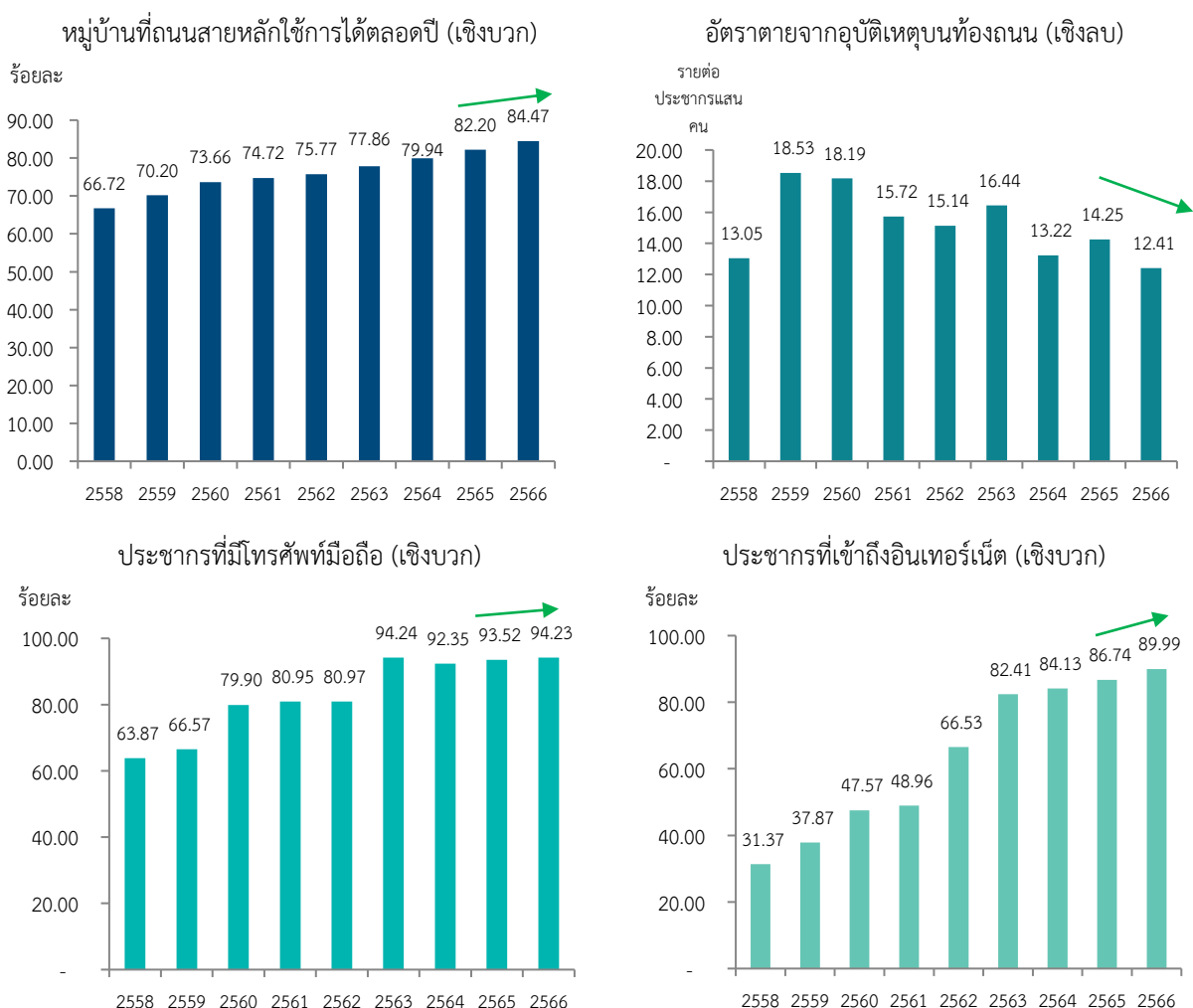

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

สำหรับแนวโน้มความก้าวหน้าของคนระหว่างปี 2558 - 2566 พบว่า จังหวัดปัตตานี มีแนวโน้มความก้าวหน้าของคนเพิ่มขึ้นต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2563 โดยมีระดับการพัฒนาที่ดีขึ้นจากลำดับที่ 74 ในปี 2563 เป็นลำดับที่ 45 ในปี 2566 สะท้อนทิศทางที่ดีขึ้นของการพัฒนาคนของจังหวัดปัตตานี

ปัจจัยสนับสนุนความก้าวหน้าของคนจังหวัดปัตตานี คือระดับความก้าวหน้าของคน ด้านการคมนาคมและการสื่อสารซึ่งเป็นด้านที่มีความเด่นชัดและปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือ ด้านชีวิตการทำงาน และด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนจังหวัดปัตตานีปรับตัวสูงขึ้น และเป็นหนึ่งในจังหวัดที่ช่วยยกระดับให้สามจังหวัดชายแดนใต้มีดัชนีความก้าวหน้าของคนเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า โดยความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารมีค่าดัชนีเพิ่มจาก 0.5526 ในปี 2558 เป็น 0.8459 ในปี 2563 กระทั่งเพิ่มเป็น 0.9047 ในปี 2566 มีความก้าวหน้าด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคม มีถนนสายหลักที่สามารถใช้งานได้ตลอดทั้งปีเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 82.20 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 84.47 ในปี 2566 และอัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนลดลงจาก 14.25 รายต่อประชากรแสนคน ในปี 2565 มาอยู่ที่ 12.41 รายต่อประชากรแสนคน ในปี 2566 รวมถึงความครอบคลุมด้านการพัฒนาเทคโนโลยีและการสื่อสารของภาครัฐ ส่งผลให้มีประชากรเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 86.74 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 89.99 ในปี 2566 นอกจากนี้ ยังพบว่า อัตราการว่างงานจังหวัดปัตตานีลดลงจากร้อยละ 2.29 ในปี 2565 มาอยู่ที่ร้อยละ 1.74 ในปี 2566 เป็นผลจากมาตรการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานของภาครัฐ การสำรวจตำแหน่งงานว่าง การยกระดับฝีมือแรงงาน รวมถึงการฝึกเตรียมเข้าทำงานของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดปัตตานีที่สามารถเสริมทักษะฝีมือแรงงานได้ร้อยละ 97.52 ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม (1,130 คน) และสามารถยกระดับฝีมือแรงงานได้ถึงร้อยละ 85.14 ของจำนวนผู้เข้าอบรม (666 คน) ในปี 2566 ซึ่งเป็นส่วนสนับสนุนให้ดัชนีด้านชีวิตการทำงานปรับตัวดีขึ้น กระทั่งสนับสนุนให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนจังหวัดปัตตานีปรับตัวสูงขึ้น

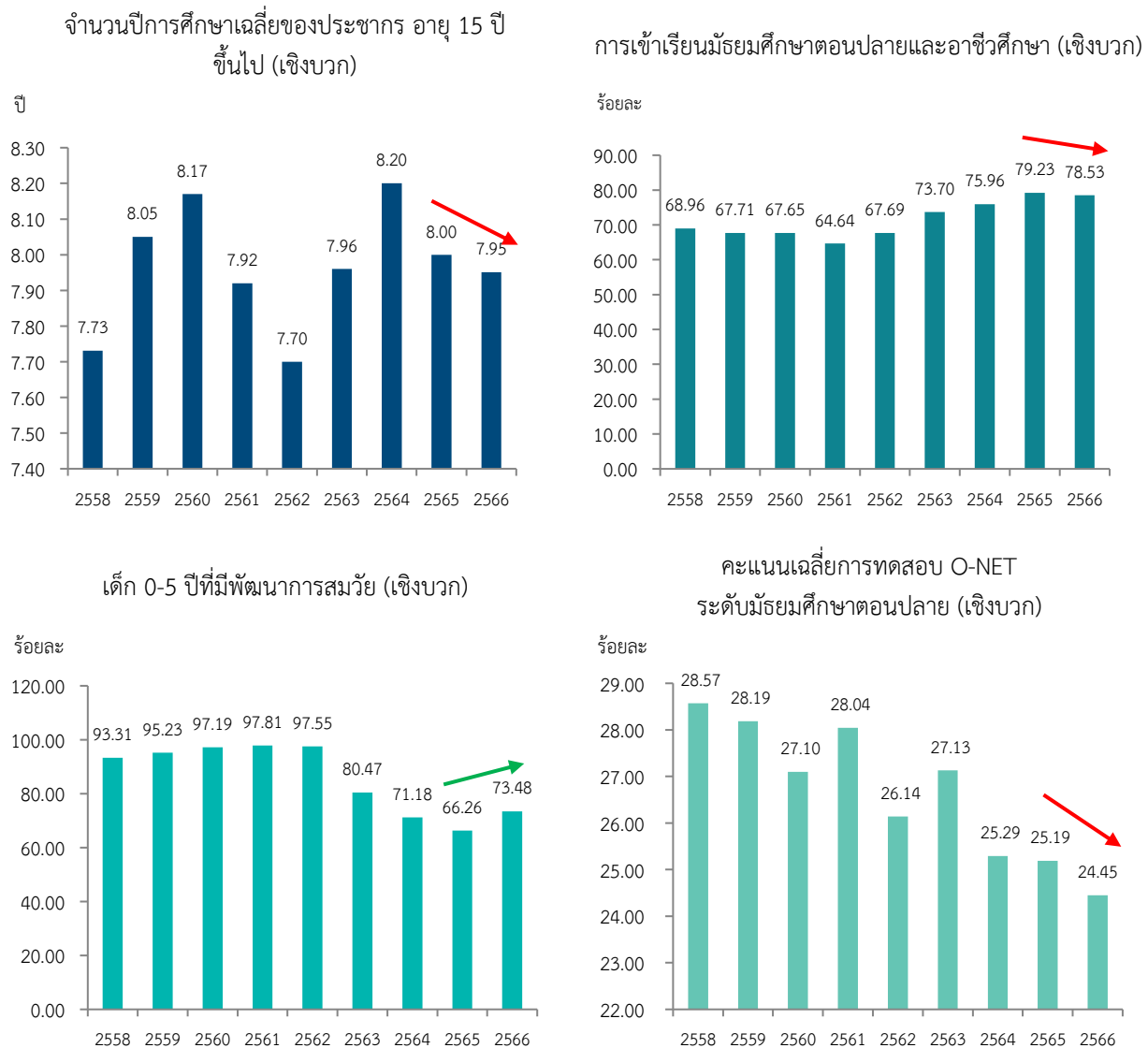
แผนภาพ 3.33 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร (จุดเด่น) จังหวัดปัตตานี ปี 2558 – 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยอุปสรรคต่อความก้าวหน้าของคนจังหวัดปัตตานี คือด้านการศึกษา ที่ค่าดัชนีมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จาก 0.5043 ในปี 2558 เป็น 0.3251 ในปี 2566 โดยเฉพาะด้านคุณภาพการศึกษา จากคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ลดลงต่อเนื่องจาก 27.13 คะแนน ในปี 2563 มาอยู่ที่ 24.45 คะแนน ในปี 2566 รวมถึงจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป ที่ลดลงต่อเนื่องจาก 8.20 ปี ในปี 2564 มาอยู่ที่ 7.95 ปี ในปี 2566 และอัตราการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา ลดลงจากร้อยละ 79.23 ในปี 2565 มาอยู่ที่ร้อยละ 78.53 ในปี 2566 ซึ่งจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา อาทิ การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มคุณภาพการศึกษา การจัดการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งจะช่วยยกระดับความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษาของจังหวัดให้มีค่าดัชนีสูงขึ้นได้

แผนภาพ 3.34 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านการศึกษา (จุดอ่อน) จังหวัดปัตตานี ปี 2558 – 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.3.3 จังหวัดเชียงราย

เป็นจังหวัดที่มีแนวโน้มการพัฒนาดลดลงอย่างต่อเนื่องระหว่างปี 2564 – 2566 จากเดิมที่เคยอยู่สูงกว่าระดับประเทศ แต่ปัจจุบันอยู่ต่ำกว่าระดับประเทศ (0.6383) โดย**บริบทการพัฒนาจังหวัดเชียงราย** พบว่าด้านเศรษฐกิจจังหวัดมาจากภาคบริการเป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นได้จากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ในปี 2565⁶⁸ ที่มีมูลค่าอยู่ที่ 71,288 ล้านบาท เป็นมูลค่าจากภาคบริการคิดเป็นร้อยละ 66.43 ของมูลค่าทั้งหมด ส่วนใหญ่มาจากการค้าขาย และมาจากการศึกษา รองลงมาคือ ภาคเกษตรกรรม มูลค่า 25,062 ล้านบาท โดยผลผลิตส่วนใหญ่มาจากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และสับปะรด⁶⁹ ส่วนภาคอุตสาหกรรมเป็นสาขาที่มีมูลค่าน้อยที่สุดเพียง 10,956 ล้านบาท ทั้งนี้ เป็นเพราะอุตสาหกรรมหลักที่มีการลงทุนมากที่สุดมาจากสาขาอุตสาหกรรมกรรมการเกษตรที่มาจากผลิตภัณฑ์จากพืชที่เน้นการผลิต⁷⁰ อาทิ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง ชিং กระเทียม ลำไย ลิ้นจี่ สับปะรด เป็นหลัก สำหรับ

⁶⁸ ข้อมูลผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่ ผนับ พ.ศ. 2565

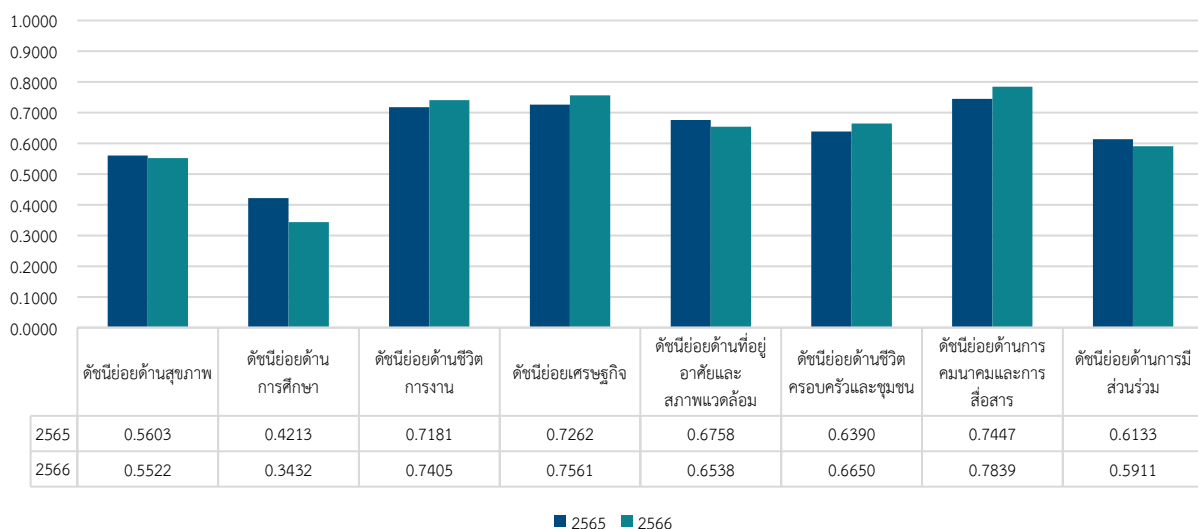
⁶⁹ ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของจังหวัดเชียงราย ประจำเดือน กรกฎาคม 2567

⁷⁰ รายงานความเคลื่อนไหวการลงทุนอุตสาหกรรมของจังหวัดเชียงรายประจำเดือนกรกฎาคม 2565

ภาพรวมของจังหวัดด้านสังคม พบว่า อัตราการว่างงานอยู่ที่ร้อยละ 0.13 โดยเป็นแรงงานในระบบ 104,282 คน เมื่อเทียบกับแรงงานนอกระบบที่มีสูงถึง 495,495 คน ซึ่งถือว่าจังหวัดเชียงรายมีจำนวนแรงงานนอกระบบสูงกว่าแรงงานในระบบที่มีหลักประกันคุ้มครองทางสังคม⁷¹ ในขณะที่ด้านการศึกษา ในปีการศึกษา 2566 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 227,347 คน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาถึงร้อยละ 42.11 รองลงมาคือ มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 20.80 และร้อยละ 14.78 ตามลำดับ⁷² ส่วนจำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษา มีจำนวน 14,802 คน⁷³ คิดเป็นสัดส่วนครู 1 คน ต่อนักเรียน 15 คน ในขณะที่ ด้านสาธารณสุขของจังหวัดเชียงราย พบว่า คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงถึง 514,676 ราย รองลงมาคือโรคเบาหวาน และการติดเชื้อของทางเดินหายใจส่วนบนแบบเฉียบพลันอื่น ๆ จำนวน 303,350 ราย และ 274,900 ราย ตามลำดับ ในขณะที่ความครอบคลุมสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพมีความครอบคลุมร้อยละ 82.41 ของประชากรในจังหวัดเชียงราย⁷⁴ นอกจากนี้ ภาพรวมด้านสิ่งแวดล้อมของจังหวัดเชียงราย พบว่า ร้อยละ 39.86 ของพื้นที่จังหวัดเป็นพื้นที่ป่าไม้ อย่างไรก็ตาม มีปัญหาไฟป่าและหมอกควัน เนื่องจากการลักลอบเผาป่าและการลักลอบเผาวัชพืชในพื้นที่เกษตรกรรม

ภาพรวมความก้าวหน้าของคน (HAI) จังหวัดเชียงราย อยู่ที่ 0.6184 ในปี 2566 โดยความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารเป็นด้านที่มีค่าสูงสุดอยู่ที่ 0.7839 รองลงมาคือด้านเศรษฐกิจ และด้านชีวิตการทำงาน เป็นเพราะประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต มีการปรับตัวไปในทิศทางที่ดีขึ้นส่งผลให้การเข้าถึงเทคโนโลยีของประชาชนในพื้นที่ครอบคลุมมากขึ้น รวมถึงด้านเศรษฐกิจมีดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่องเป็นผลทำให้ภาพรวมของเศรษฐกิจในจังหวัดเป็นไปในทิศทางที่ดี อย่างไรก็ตาม ด้านที่มีค่าดัชนีต่ำที่สุดคือ ด้านการศึกษา มีสาเหตุหลักมาจากจำนวนปีการศึกษาของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปลดลงอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับด้านสุขภาพที่มีปัญหาจากการฆ่าตัวตายสำเร็จที่ยังคงสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศ

แผนภาพ 3.35 ดัชนีความก้าวหน้าของคนจังหวัดเชียงรายรายมิติ ปี 2565 และปี 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

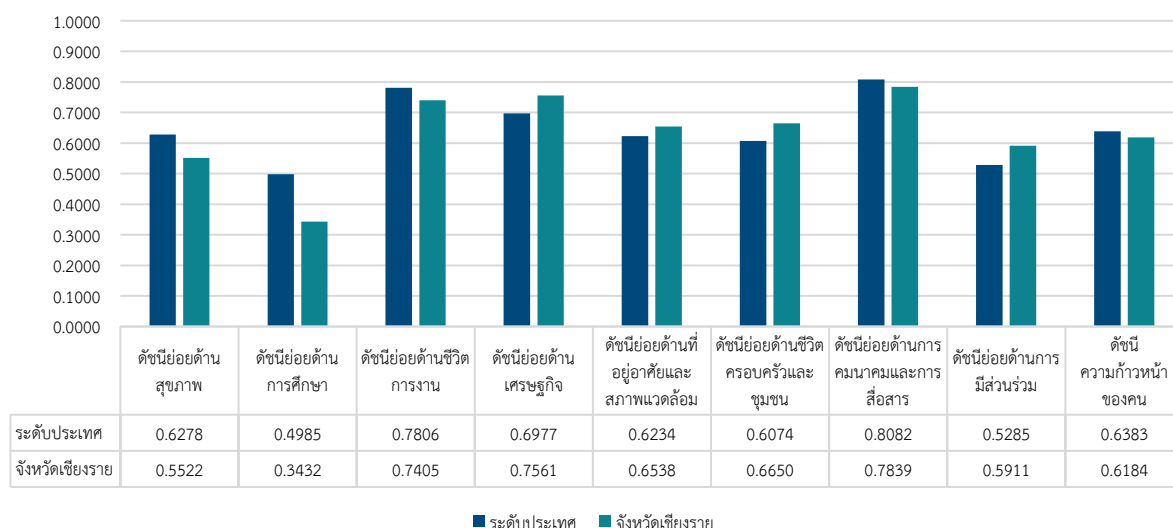
⁷¹ ข้อมูลสถิติรายสาขา ปี 2566

⁷² ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา จังหวัดเชียงราย

⁷³ รายงานสรุปจำนวนอัตราค่าจ้างข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา สพม.เชียงราย

⁷⁴ HDC กระทรวงสาธารณสุข

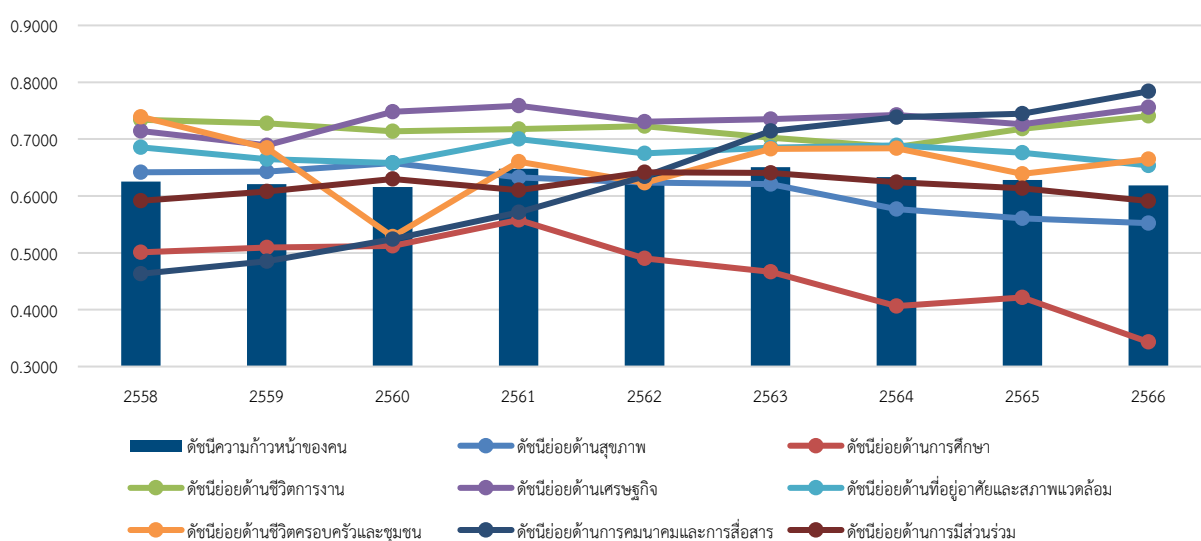
แผนภาพ 3.36 ดัชนีความก้าวหน้าของคนจังหวัดเชียงรายเทียบกับระดับประเทศ รายมิติ ปี 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

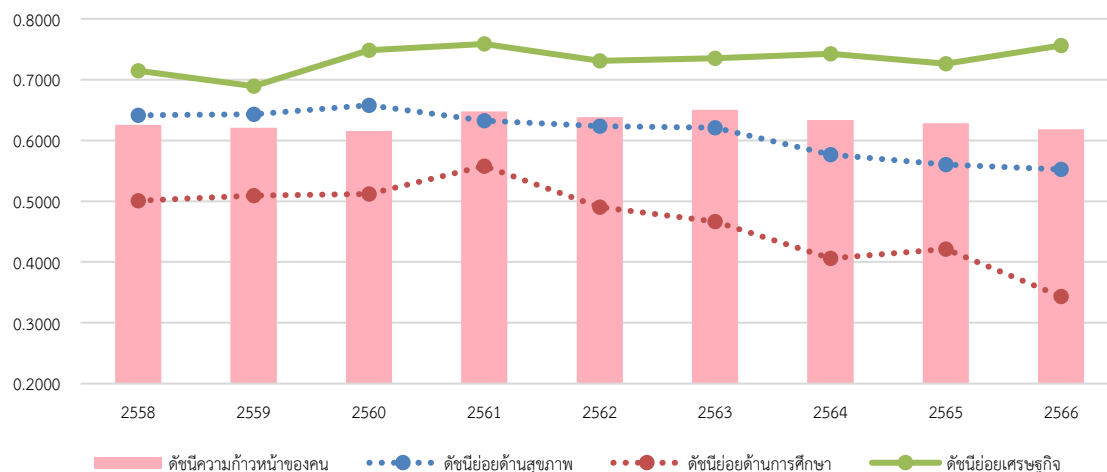
สำหรับแนวโน้มความก้าวหน้าของคนระหว่างปี 2558 – 2566 พบว่า จังหวัดเชียงราย มีแนวโน้มความก้าวหน้าของคนลดลงต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2563 โดยมีระดับการพัฒนาที่แย่งจากลำดับที่ 21 ในปี 2563 เป็นลำดับที่ 61 ในปี 2566 สะท้อนความท้าทายในการยกระดับการพัฒนาคนของจังหวัดเชียงราย โดยเฉพาะด้านสุขภาพและการศึกษา

แผนภาพ 3.37 ดัชนีความก้าวหน้าของคนจังหวัดเชียงราย จำแนกตามมิติ ปี 2558 – 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 3.38 ความก้าวหน้าของคนจังหวัดเชียงราย ด้านที่เด่นชัดและเป็นจุดอ่อน ปี 2558 - 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

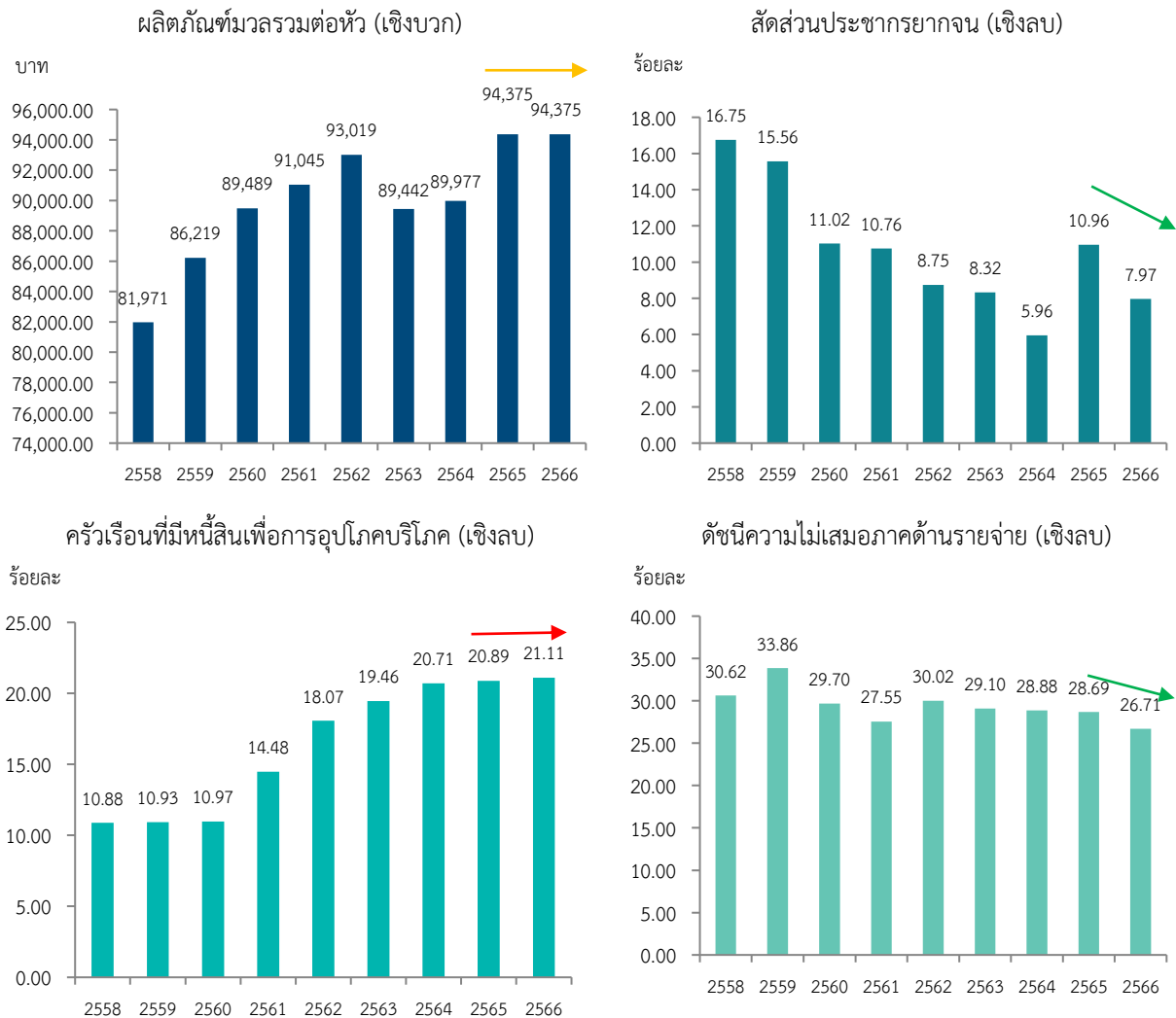
ปัจจัยสนับสนุนความก้าวหน้าของคนจังหวัดเชียงราย มาจากด้านเศรษฐกิจ โดยมีค่าดัชนีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 0.7145 ในปี 2558 เป็น 0.7561 ในปี 2566 เป็นผลมาจากสัดส่วนประชากรยากจนมีแนวโน้มลดลง จากร้อยละ 16.75 ในปี 2558 เหลือร้อยละ 7.97 ในปี 2566 เป็นผลจากการมุ่งเน้นการพัฒนาอาชีพของคนในพื้นที่จากโครงการสำคัญ อาทิ การยกระดับวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ และการส่งเสริมอาชีพแก่ราษฎรในหมู่บ้าน ซึ่งโครงการส่วนใหญ่เน้นไปที่ผู้ที่ทำการเกษตรให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีความสามารถในการแข่งขัน เช่นเดียวกับดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายที่มีการปรับตัวลดลงจากร้อยละ 30.62 ในปี 2558 เหลือร้อยละ 26.71 ในปี 2566 ขณะเดียวกัน ผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวปรับตัวเพิ่มขึ้นจาก 81,971 บาท ในปี 2558 เป็น 94,375 บาท ในปี 2566 จากการสร้างมูลค่าด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์⁷⁵ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวปี 2566 ซึ่งพบว่าจังหวัดเชียงรายมีรายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็น 39,430.1 ล้านบาท⁷⁶ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ในปี 2565⁷⁷ ที่ระบุว่ามูลค่าเพิ่มส่วนใหญ่มาจากภาคบริการเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม สัดส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคกลับมีทิศทางที่ปรับตัวเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10.88 ในปี 2558 เป็นร้อยละ 21.11 ในปี 2566

⁷⁵ สรุปผลการดำเนินงานที่สำคัญในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

⁷⁶ ข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวปี 2566 จังหวัดเชียงราย ศูนย์วิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยว (CTRD) สถาบันวิจัยพหุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

⁷⁷ ข้อมูลผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่ ฉบับ พ.ศ. 2565

แผนภาพ 3.39 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจ จังหวัดเชียงราย ปี 2558 – 2566

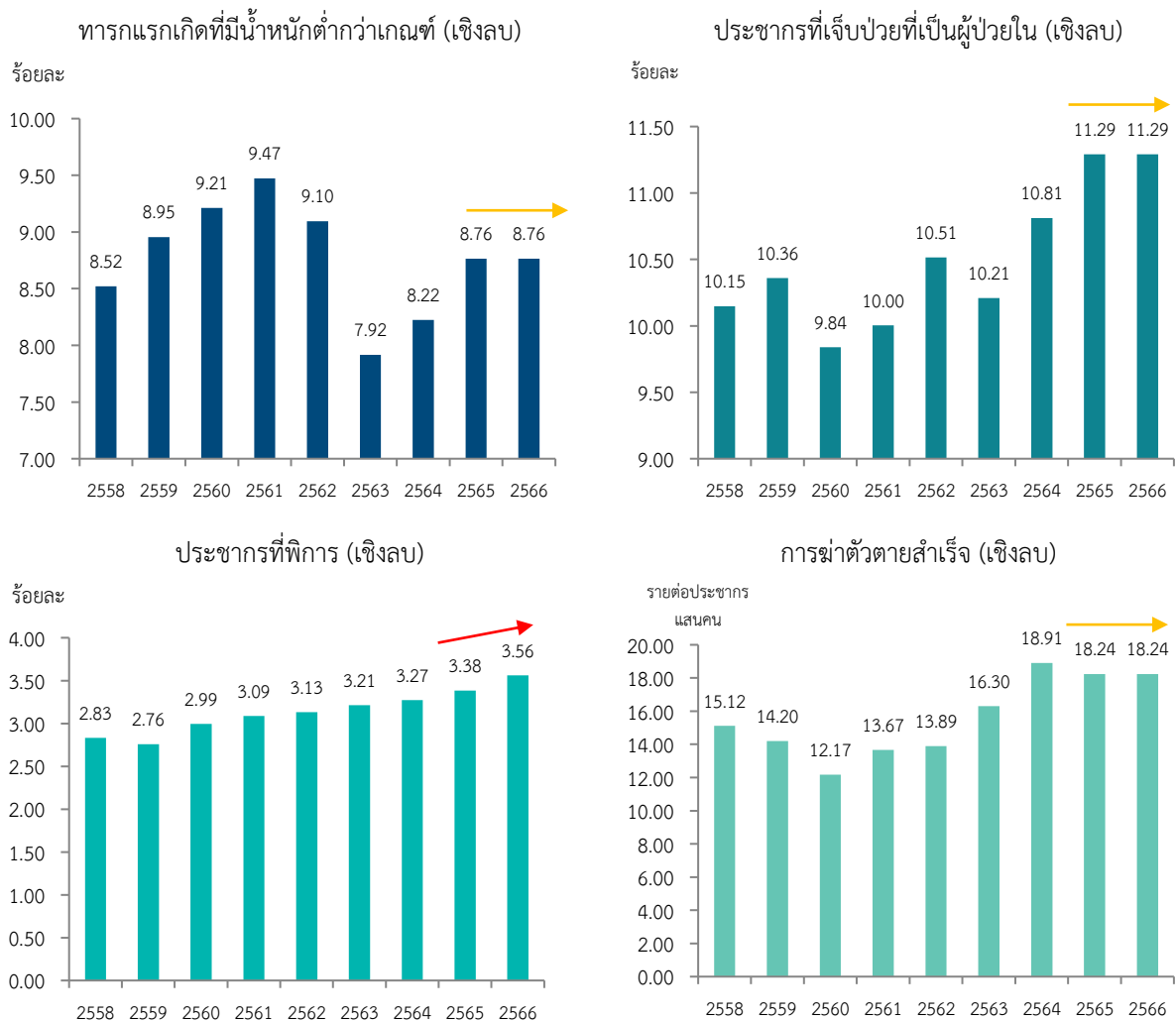

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ปัจจัยอุปสรรคต่อความก้าวหน้าของคนจังหวัดเชียงราย มีปัจจัยหนึ่งมาจากด้านสุขภาพที่ปรับตัวลดลงจาก 0.6416 ในปี 2558 เป็น 0.5522 ในปี 2566 ซึ่งอยู่ต่ำกว่าระดับประเทศตลอด 8 ปี โดยมีสาเหตุหลักมาจากประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยในเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกิดจากการเจ็บป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจ อาทิ โรคปอดบวม โรคหลอดลมอักเสบ ภาวะลมโป่งพอง และปอดชนิดอุดกั้นแบบเรื้อรังอื่น โดยในปี 2566 มีผู้ป่วยด้วยโรคดังกล่าวเป็นจำนวน 13,713 คน⁷⁸ มีสาเหตุมาจากปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM2.5/PM10 ส่วนประชากรที่พิการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 2.83 ในปี 2558 เป็นร้อยละ 3.56 ในปี 2566 นอกจากนี้ การฆ่าตัวตายสำเร็จยังเพิ่มขึ้นจากปี 2558 อยู่ที่ 15.12 รายต่อประชากรแสนคนเป็น 18.24 รายต่อประชากรแสนคน ในปี 2566 โดยอยู่ในลำดับที่ 7 ของประเทศที่มีการฆ่าตัวตายสูง มีสาเหตุสำคัญมาจากความเครียดและซึมเศร้า จากรายงานอัตราป่วยรายใหม่และความชุกของโรคซึมเศร้าของกระทรวงสาธารณสุขระบุว่า ในปี 2566 จังหวัดเชียงรายมีผู้ป่วยโรคซึมเศร้าสะสมถึง 28,447 ราย ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2565 ที่มีจำนวน 27,967 ราย

⁷⁸ HDC กระทรวงสาธารณสุข

แผนภาพ 3.40 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านสุขภาพ จังหวัดเชียงราย ปี 2558 – 2566

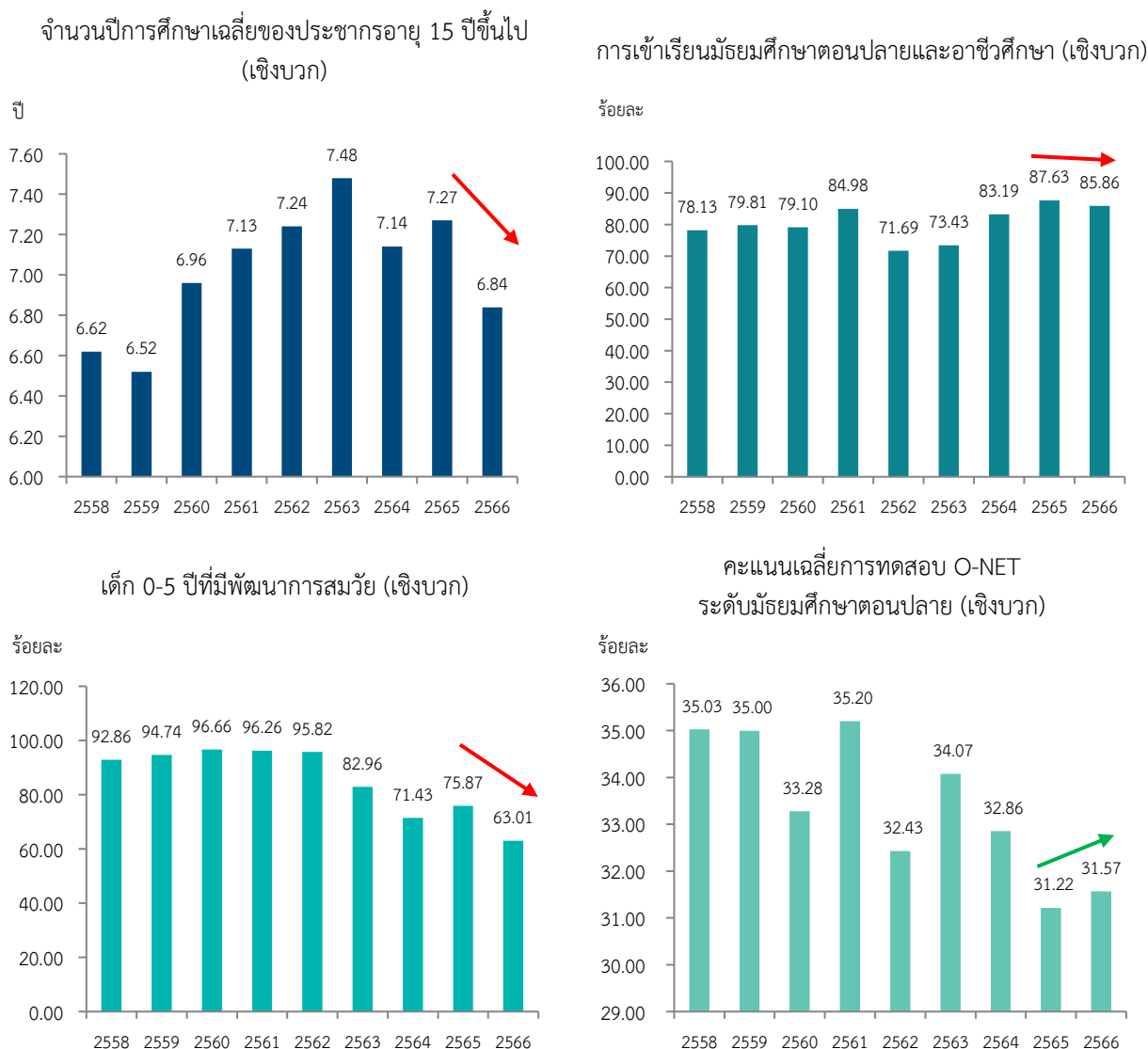
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

นอกจากนี้ ปัจจัยด้านการศึกษายังเป็นอีกปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าของคน เนื่องจากมีแนวโน้มความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษาปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่องจาก 0.5010 ในปี 2558 เป็น 0.3432 ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 31.49 มีสาเหตุหลักมาจากจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป ที่ปรับตัวลดลงต่ำสุดเป็นลำดับ 3 ของประเทศ โดยในปี 2566 อยู่ที่ 6.84 ปี ลดลงจากปี 2565 อยู่ที่ 7.27 ปี จากจำนวนนักเรียนที่ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีแนวโน้มลดลง ซึ่งจากการรายงานของระบบฐานข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา จังหวัดเชียงราย พบว่า จำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายลดลงจากปี 2565 จำนวน 37,648 คน ลดลงเหลือ 31,896 คน⁷⁹ เมื่อพิจารณาเพิ่มเติมจากข้อมูลกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) พบว่า สาเหตุหนึ่งเกิดจากโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และอาชีวศึกษา รวมถึงมหาวิทยาลัยของจังหวัดเชียงรายมีการกระจุกตัวอยู่ในเมืองเป็นผลทำให้เข้าถึงการศึกษาได้ยาก ซึ่งอาจมีส่วนที่ทำให้คะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา ลดลงอย่างต่อเนื่องได้เช่นกัน ขณะเดียวกัน เด็ก 0 - 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัยก็ปรับตัวลดลงจากร้อยละ 75.87 ในปี 2565 เหลือร้อยละ 63.01 เนื่องจากมีเด็กที่ได้รับการคัดกรองน้อยลงเหลือเพียงร้อยละ 66.93 หรือจำนวน 25,842 ราย ทั้งนี้ จากจำนวนผู้ที่ได้รับการคัดกรอง พบว่า เป็นเด็กที่มีพัฒนาการที่ล่าช้า 5,512 ราย

⁷⁹ ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา จังหวัดเชียงราย

โดยจากจำนวนดังกล่าวมีจำนวน 1,358 ราย ที่ไม่สามารถติดตามได้หรือคิดเป็นร้อยละ 24.63 จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็ก 0 - 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัยลดลง แสดงให้เห็นว่าปัญหาด้านการศึกษาของจังหวัดเชียงรายยังเป็นปัญหาที่สะสมมาอย่างยาวนาน

แผนภาพ 3.41 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านการศึกษา จังหวัดเชียงราย ปี 2558 – 2566

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อยกระดับการพัฒนาคนจังหวัดเชียงราย พบว่า แม้สัดส่วนประชากรยากจน และดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายจะลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคยังคงมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในการแก้ไขปัญหาเพื่อยกระดับการพัฒนาคนจึงควรแก้ไขปัญหาโดยการเสริมสร้างความรู้ทางการเงิน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภค และการจัดการหนี้โดยการประนีประนอมหนี้ หรือการเจรจากับเจ้าหนี้ ส่วนด้านสุขภาพมีประชากรที่เจ็บป่วยเป็นผู้ป่วยในอยู่ในสัดส่วนที่สูงและมักเจ็บป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจ ซึ่งสาเหตุหนึ่งเกิดจากปัญหาหมอกควันและฝุ่นละออง อาจแก้ไขด้วยการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน อาทิ เอกชน สถาบันการศึกษา และภาครัฐ เพื่อดูแลปัญหาหมอกควันอย่างครอบคลุม ส่วนการฆ่าตัวตายสำเร็จที่สูงขึ้นควรมีการคัดกรองและติดตามปัญหาความเครียดและโรคซึมเศร้าที่เข้มข้นขึ้น โดยอาจมีการเปิดช่องทางให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิต นอกจากนี้ ด้านการศึกษาที่พบว่า จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป การเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา และคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีแนวโน้มลดลง มีสาเหตุสำคัญมาจากการเข้าไม่ถึงการศึกษาจากการที่สถานศึกษามักกระจุกตัวอยู่ในเมือง ดังนั้น ควรมีการนำเทคโนโลยีมาเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาเพื่อให้เด็กในพื้นที่ห่างไกลสามารถเข้าถึงเนื้อหาการเรียนรู้ที่มีคุณภาพได้ ส่วนเด็ก 0 - 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัยที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ควรมีการเร่งติดตามเด็กที่อาจมีพัฒนาการล่าช้าตลอด 60 เดือน และติดตามภายใน 30 วัน หลังพบว่าเด็กมีพัฒนาการที่ล่าช้า เป็นต้น

จากการวิเคราะห์จังหวัดอุดรดิตถ์ ปัตตานี และเชียงราย พบว่า แต่ละพื้นที่มีบริบทและศักยภาพการพัฒนาที่แตกต่างกันตามภูมิภาค ส่วนหนึ่งเนื่องจากทิศทางของนโยบายการพัฒนาจังหวัดต้องสอดคล้องกับแนวทางของแผนพัฒนาภาค แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด ดังนั้น เพื่อมุ่งเน้นการยกระดับการพัฒนาคนในระดับพื้นที่ ควรให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจังหวัด เพื่อเป็นแนวทางให้จังหวัดสามารถจัดทำข้อเสนอโครงการที่ตอบโจทย์สภาพปัญหาในพื้นที่ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาปัจจัยอุปสรรคต่อการยกระดับการพัฒนาคนพบว่า จังหวัดอุดรดิตถ์ และเชียงราย ซึ่งอยู่ในภาคเหนือ มีปัญหาเดียวกันคือ ด้านสุขภาพ ส่วนจังหวัดปัตตานี (ภาคใต้) และจังหวัดหนองบัวลำภู (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) มีปัญหาการพัฒนาคนด้านการศึกษา สอดคล้องกับภาพรวมการพัฒนาคนระดับภาค ที่ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีระดับการพัฒนาคนต่ำสุด ในด้านการศึกษา สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาคนในเชิงพื้นที่ มีปัญหาที่แตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่และภาค จึงจำเป็นต้องกำหนดนโยบายหรือมาตรการในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและเหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การประเมินความก้าวหน้าของคนจากดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ปี 2566 ทำให้ทราบถึงระดับการพัฒนานคนในภาพรวมของประเทศ และการพัฒนานคนในด้านต่าง ๆ ทั้ง 8 ด้าน รวมถึงการพัฒนานคนเชิงพื้นที่ในระดับภาค และระดับจังหวัด ทำให้เข้าใจสถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนา ตลอดจนทราบถึงข้อจำกัดของการพัฒนานคนในเชิงพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ และกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างเหมาะสม เพื่อยกระดับความก้าวหน้าการพัฒนานคน นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชน โดยการประเมินความก้าวหน้าของคน ในปี 2566 มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ สรุปได้ดังนี้

4.1 การพัฒนานคนในภาพรวม

แนวโน้มการพัฒนานคนในช่วงปี 2558 - 2566 มีทิศทางที่ดีขึ้น แม้จะปรับตัวลดลงเล็กน้อย ในปี 2566 โดยในปี 2566 ระดับการพัฒนานคนเท่ากับ 0.6383 ลดจาก 0.6443 ในปี 2565 โดยปัจจัยที่ส่งผลในเชิงบวกต่อดัชนีความก้าวหน้าของคน ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) **ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร** ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าดัชนีสูงที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.8082 เพิ่มขึ้นจาก 0.7865 ในปี 2565 สอดคล้องกับการขยายตัวของความเป็นเมืองในปัจจุบัน ที่เน้นการเชื่อมโยงเส้นทางการคมนาคมให้มีความครอบคลุมและสะดวกสบายในการเดินทาง ดังจะเห็นได้จาก ข้อมูลถนนสายหลักที่ใช้การได้ตลอดปีที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการถ่ายโอนภารกิจงานก่อสร้างและบำรุงรักษาดูแลจากส่วนราชการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแล ส่งผลให้ถนนสายหลักในหมู่บ้านได้รับการปรับปรุงและดูแลอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงโทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ตมากขึ้น การติดต่อสื่อสารจึงสะดวกสบายมากขึ้น 2) **ด้านเศรษฐกิจ** มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6977 เพิ่มขึ้นจาก 0.6786 ในปี 2565 เนื่องจากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ หลังวิกฤตโควิด-19 ทำให้ประชาชนเริ่มมีรายได้ ประกอบกับมาตรการช่วยเหลือต่าง ๆ จากภาครัฐ ส่งผลให้ประชาชนมีกำลังใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและช่วยบรรเทาปัญหาหนี้สินของครัวเรือนได้ในระดับหนึ่ง สะท้อนให้เห็นได้จากข้อมูลหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคที่มีสัดส่วนลดลง ดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายลดลง รวมถึงสัดส่วนประชากรยากจนลดลง และ 3) **ด้านชีวิตการงาน** มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.7806 เพิ่มขึ้นจาก 0.7711 ในปี 2565 ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ภาครัฐเริ่มฟื้นตัว และผู้ประกอบการกลับมาผลิตสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นตามความต้องการของผู้บริโภคที่มีเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ความต้องการแรงงานก็เพิ่มขึ้นด้วย ตลอดจนทำให้อัตราการว่างงานและการทำงานต่ำกว่าระดับของไทยลดลง

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยที่ส่งผลให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนลดลง จำนวน 5 ด้าน จากทั้งหมด 8 ด้าน ได้แก่ 1) **ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน** มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6074 ลดจาก 0.6437 ในปี 2565 เนื่องจากปัญหาเชิงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เลือกเส้นทางการดำเนินชีวิตที่ไม่ถูกต้อง รวมทั้ง การเกิดอาชญากรรมต่อชีวิตร่างกาย เพศ และทรัพย์สินเพิ่มขึ้นในสังคมไทย ตลอดจนการเข้าสู่สังคมสูงวัย ส่งผลให้ผู้สูงอายุอาจได้รับการดูแลไม่ดีเท่าที่ควรหรือต้องอยู่ลำพังคนเดียว ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 2) **ด้านการศึกษา** มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.4985 ลดจาก 0.5249 ในปี 2565 เป็นผลจากปัญหาการเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน (0 - 5 ปี) ที่อาจส่งผลต่อพัฒนาการของเด็ก และเมื่อเด็กเข้าสู่วัยเรียนยังพบปัญหาการหลุดออกจากระบบการศึกษาของเด็กวัยเรียน สะท้อนได้จากการลดลงของจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป สอดคล้องกับการลดลงของอัตราการเข้าเรียนมัธยมปลายและอาชีวศึกษา ในขณะที่ผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาก็มีแนวโน้มแย่ลง สะท้อนผ่านคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบ O-NET

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ลดลง 3) **ด้านการมีส่วนร่วม** มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.5285 ลดลงจาก 0.5371 ในปี 2565 เนื่องจากความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทำให้ผู้คนสามารถติดต่อกันได้โดยไม่จำเป็นต้องพบปะกัน ดังนั้น กิจกรรมการรวมกลุ่มกันของคนในยุคปัจจุบันจึงมีแนวโน้มลดลง สะท้อนให้เห็นได้จากข้อมูลสัดส่วนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่นที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง 4) **ด้านสุขภาพ** มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6278 ลดลงจาก 0.6357 ในปี 2565 เนื่องจากประชากรที่พิการมีอัตราเพิ่มขึ้น โดยผู้สูงอายุมีความพิการมากที่สุด สอดคล้องกับภาวะการเป็นสังคมสูงวัยในปัจจุบัน รองลงมา คือ วัยแรงงาน ที่ส่วนใหญ่จะเป็นความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย ตามมาด้วยความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย 5) **ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม** มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6234 ลดลงจาก 0.6256 ในปี 2565 เป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมของการอยู่อาศัย ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นมลพิษด้านคุณภาพอากาศ ขยะมูลฝอยชุมชน ของเสียอันตรายจากชุมชน ตลอดจนวัตถุอันตรายภาคเกษตรกรรม สะท้อนให้เห็นผ่านการร้องเรียนปัญหามลพิษที่มีเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ อาทิ ฝนตกหนัก น้ำท่วม ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อที่อยู่อาศัยของประชากร

4.2 การพัฒนาคนเชิงพื้นที่

4.2.1 การพัฒนาคนในระดับภาค

ภูมิภาคที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางการพัฒนาประเทศ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง (ไม่รวม กรุงเทพมหานคร) และภาคตะวันออก มีระดับการพัฒนาคนสูงกว่าระดับประเทศ โดยกรุงเทพมหานครมีระดับการพัฒนาคนสูงที่สุด เท่ากับ 0.6612 รองลงมา คือ ภาคตะวันออกและภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ในขณะที่ ภูมิภาคที่มีระดับการพัฒนาคนต่ำกว่าระดับประเทศ ได้แก่ ภาคใต้ 11 จังหวัด ซึ่งมีระดับการพัฒนาคนสูงที่สุดในกลุ่มนี้ เท่ากับ 0.6381 รองลงมา คือ ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าภูมิภาคที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนต่ำกว่าระดับประเทศส่วนใหญ่จะอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางของการพัฒนาประเทศ หากพิจารณาอัตราเติบโตของดัชนีความก้าวหน้าของคนระยะ 5 ปี ย้อนหลัง (ปี 2562 - 2566) พบว่า แม้ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน จะมีระดับการพัฒนาคนต่ำกว่าระดับประเทศ แต่กลับมีแนวโน้มการพัฒนาปรับตัวในทิศทางที่ดีขึ้น โดยมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นมากที่สุด ร้อยละ 0.99 รองลงมาคือ ภาคใต้ 11 จังหวัด และภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ร้อยละ 0.19 และ 0.08 ตามลำดับ ส่วนภาคเหนือมีอัตราการเติบโตลดลงร้อยละ 0.20 และมีแนวโน้มลดลง

เมื่อพิจารณาความก้าวหน้าของคนในด้านต่าง ๆ จะพบว่า ภูมิภาคที่มีระดับการพัฒนาคนสูงกว่าระดับประเทศ จะมีความโดดเด่นด้านการคมนาคมและการสื่อสาร สุขภาพ ชีวิตการทำงาน และเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วมเป็นด้านที่มีปัญหาอยู่ในทุกภูมิภาค ทั้งในกลุ่มที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนสูงกว่าและต่ำกว่าระดับประเทศ เมื่อพิจารณาจากภาพรวมของแต่ละภาคถึงด้านที่มีการพัฒนาสูงสุดและต่ำสุดในปี 2566 พบว่า ด้านการคมนาคมและการสื่อสารเป็นด้านที่มีการพัฒนาสูงสุดในทุกภูมิภาค ยกเว้นภาคตะวันออกที่ด้านชีวิตการทำงานเป็นด้านที่มีการพัฒนาสูงสุด ส่วนด้านที่มีการพัฒนาต่ำสุดในแต่ละภาค พบว่าส่วนใหญ่คือ ด้านการศึกษา ส่วนด้านการมีส่วนร่วมเป็นด้านที่กรุงเทพมหานครและภาคตะวันออกมีการพัฒนาต่ำที่สุด

4.2.2 การพัฒนาคนในระดับจังหวัด

จังหวัดส่วนใหญ่ของไทยมีระดับการพัฒนาของคนต่ำกว่าค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับประเทศ และมีการปรับตัวลดลงจากปีที่ผ่านมา โดยพบว่า มีจังหวัดจำนวน 43 จังหวัด หรือคิดเป็นร้อยละ 55.8 ที่มีระดับการพัฒนาคนต่ำกว่าค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับประเทศ ซึ่งกระจายตัวอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของไทย

โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหลัก ในขณะที่ จังหวัดที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนในปี 2566 ลดลงจากปี 2565 มีจำนวน 50 จังหวัด หรือคิดเป็นร้อยละ 64.9 โดยกระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ

ตาราง 4.1 ระดับการพัฒนาคนเทียบกับระดับประเทศและปีที่ผ่านมา

ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคน	การเปลี่ยนแปลง	จำนวนจังหวัด
เทียบกับระดับประเทศ	ต่ำกว่า	43
	สูงกว่า	34
เทียบกับปีที่ผ่านมา (ปี 2565)	ลดลง	50
	เพิ่มขึ้น	27

ทั้งนี้ เมื่อทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าการพัฒนาคนในระดับจังหวัด โดยได้คัดเลือกจังหวัดที่มีความน่าสนใจมา 3 จังหวัด มีข้อค้นพบ ดังนี้ 1) **จังหวัดอุดรธานี** ความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมมีระดับการพัฒนาสูงสุด ส่วนด้านที่เป็นจุดอ่อนหรือเป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าของคนจังหวัดอุดรธานีคือ ด้านสุขภาพ 2) **จังหวัดปัตตานี** ความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารเป็นด้านที่พัฒนาเด่นชัด ส่วนด้านที่เป็นอุปสรรคและเป็นจุดอ่อนของการพัฒนาคน คือ ด้านการศึกษา โดยเฉพาะด้านคุณภาพการศึกษา และ 3) **จังหวัดเชียงราย** ปัจจัยที่สนับสนุนความก้าวหน้าการพัฒนาคนจังหวัดเชียงราย คือ ด้านเศรษฐกิจ และด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าของคนจังหวัดเชียงราย คือ ด้านสุขภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาคนในเชิงพื้นที่ยังมีปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข ทั้งในเชิงประสิทธิภาพในการจัดทำนโยบาย การขับเคลื่อนและการดำเนินงานด้านการพัฒนาคน

4.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนาคน ปี 2566 และแนวโน้มที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของการพัฒนาคนในมิติต่าง ๆ ทั้งในภาพรวมระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับจังหวัด โดยการยกระดับการพัฒนาคนมีความท้าทายสำหรับประเทศไทย สะท้อนจากการที่จังหวัดส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาของคนต่ำกว่าค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับประเทศ และส่วนใหญ่ยังมีการปรับตัวลดลงจากปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาการพัฒนาคนในภาพรวมระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับจังหวัด พบว่า **การพัฒนาคนด้านการศึกษา สุขภาพ ชีวิตครอบครัวและชุมชน การมีส่วนร่วม และที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมเป็นมิติที่มีความท้าทายต่อการยกระดับความก้าวหน้าของคน ซึ่งต้องเร่งให้ความสำคัญในการพัฒนา** โดยมีประเด็นที่ต้องเฝ้าระวัง ประกอบด้วย คุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน การหลุดออกนอกระบบการศึกษา รวมถึงความเสี่ยงด้านสุขภาพ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุกับความเสี่ยงที่จะเป็นผู้พิการและผู้ป่วยติดเตียง ปัญหามลพิษที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ปัญหาความอบอุ่นในครอบครัวส่งผลกระทบต่อสังคม เช่น คดีเด็กและเยาวชน คดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ตลอดจนรูปแบบการมีส่วนร่วมในสังคมที่เปลี่ยนไปตามบริบทการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเท่าที่ควร นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในระดับภูมิภาค พบว่า **ภูมิภาคที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนต่ำกว่าระดับประเทศส่วนใหญ่จะอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางของการพัฒนาประเทศ** ขณะที่จังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนสูงกระจุกตัวอยู่ในภาคกลางและภาคตะวันออก รวมทั้งสถานภาพความเป็นเมืองหรือความหนาแน่นของประชากรที่อยู่เขตเมืองยังส่งผลเชิงบวกต่อดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับจังหวัด โดยเฉพาะเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว ที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังนั้น เพื่อยกระดับความก้าวหน้าของคน มีข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังนี้

4.3.1 มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีและดิจิทัลให้ทั่วถึงและครอบคลุม เพื่อหนุนเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในทุกมิติ โดย (1) การส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มคุณภาพการศึกษา โดยสร้างระบบการศึกษาที่ผสมผสานการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งเสริมการสร้างแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์และแอปพลิเคชันต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และกระจายโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลที่จะลดช่องว่างระหว่างพื้นที่เมืองและชนบท (2) การพัฒนาโครงสร้างทางเทคโนโลยีดิจิทัลด้านการแพทย์ให้ครอบคลุมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ ลดภาระงาน และแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร อาทิ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการตรวจคัดกรองเบื้องต้น การใช้ระบบการแพทย์ทางไกล (3) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาต่อยอดขยายผลในเชิงพาณิชย์ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจ และ (4) การใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการและบริการในมิติต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน ปลอดภัย และทันสมัย พร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงและภัยพิบัติที่จะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของคนได้รับการพัฒนาที่ดีขึ้น

4.3.2 กระจายความเจริญไปยังภูมิภาคต่าง ๆ อย่างสมดุลและเป็นองค์รวม มุ่งเน้นการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ และการเชื่อมโยงทั้งภายในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างทั่วถึง (1) การเพิ่มศักยภาพการพัฒนากลุ่มพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ อาทิ ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือ (NEC - Creative LANNA) ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (NeEC - Bioeconomy) ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคใต้ (SEC) เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในแต่ละภาค เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค และการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะเป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ กระจายผลการพัฒนาสู่ประชาชน เป็นฐานเศรษฐกิจหลักที่รองรับการลงทุนและการจ้างงาน และ (2) การส่งเสริมการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนควบคู่กันไป โดยส่งเสริมกลไกการพัฒนาพื้นที่และเมืองด้วยการร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เมืองสามารถตอบโจทย์ความต้องการของคนในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม เป็นศูนย์กลางที่สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาไปสู่พื้นที่โดยรอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การสร้างชุมชนน่าอยู่และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการจ้างงานในพื้นที่ ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก สามารถลดการอพยพย้ายถิ่นได้อย่างยั่งยืน อันจะเป็นการส่งเสริมการพัฒนาคนทั้งในด้านเศรษฐกิจ ชีวิตการงาน ชีวิตครอบครัวและชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมให้มีความก้าวหน้า โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลที่ยังมีระดับการพัฒนาคนต่ำกว่าประเทศ ให้ขึ้นมาทัดเทียมกับพื้นที่ที่มีความก้าวหน้าของคนอยู่ในระดับสูง เพื่อเป็นการยกระดับการพัฒนาคนของประเทศในภาพรวมต่อไป

4.3.3 ผลักดันและขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สุขภาวะ (Healthy Space) โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ประชาชนมีพฤติกรรมที่ดีต่อสุขภาพ มีการใช้ทรัพยากรและการออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ รวมทั้งมีการจัดพื้นที่ที่ส่งเสริมการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน อาทิ การมีพื้นที่สวนสาธารณะ/พื้นที่สีเขียว การจัดลานกิจกรรมชุมชน การสร้างพื้นที่สำหรับการสื่อสารและให้ความรู้ด้านสุขภาพ การพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยให้ชุมชนขับเคลื่อนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายองค์กรชุมชน และภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัวและชุมชน และการมีส่วนร่วม

บรรณานุกรม

- กรมควบคุมมลพิษ. (2567). สถิติการร้องเรียนปัญหามลพิษปี 2566 (ม.ค. 66 – ธ.ค. 66). https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2023/10/pcdnew-2023-10-16_06-24-16_849943.pdf
- กรมอนามัย. (2566). โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ. <https://www.hitap.net/>
- กระทรวงสาธารณสุข. (2566). การคัดกรองผู้สูงอายุ 10 เรื่อง ปีงบประมาณ 2566. <https://hdcservice.moph.go.th/hdc/main/index.php>
- _____. (2566). การประเมินการฆ่าตัวตาย (8Q) ในผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ปีงบประมาณ 2566. <https://hdcservice.moph.go.th/hdc/main/index.php>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2567). ธุรกิจการชำระเงินผ่านบริการ Mobile banking และ Internet banking. <https://www.bot.or.th/th/statistics/payment.html>
- ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีทีบี. (2567). ttb analytics มองภาคก่อสร้างเตรียมรับแรงกระแทกจากภาคอสังหาริมทรัพย์ที่ชะลอตัวทั้งที่อยู่อาศัยและพาณิชย์กรรม พร้อมจับตาการลงทุนอาจโตได้ต่ำเมื่อหนี้สาธารณะอาจใกล้เพดานในระยะถัดไป. https://media.ttbbank.com/5004/analytics_business_and_industry/68-th.pdf
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2566). Food Delivery ปี 66 แนวโน้มชะลอตัว แพลตฟอร์มเร่งปรับสมดุลทางธุรกิจ...รับมือโจทย์ท้าทาย. <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/FOOD-DELIVERY-CIS3423-FB-21-07-2023.aspx>
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2566). สุขภาพคนไทย 2566. <https://www.thaihealth.or.th/?p=335132>
- สำนักโภชนาการ กรมอนามัย. (2567). รายงานผลการวิเคราะห์ตามตัวชี้วัด 3.10 ร้อยละของเด็กอายุ 6-14 ปี สูงดีสมส่วน สำนักโภชนาการ รอบ 5 เดือนหลัง ปี 2567. <https://nutrition2.anamai.moph.go.th/web-upload/6x22caac0452648c8dd1f534819ba2f16c/filecenter/file/doc/2567/1.1%20Assessment-analysis%20KPI3.10.pdf>
- สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. (2566). รายงานสถิติการศึกษา ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร. https://webportal.bangkok.go.th/user_files/116/2052212579651f64bf7549d6.15479121.pdf
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย. (2566). รายงานสรุปจำนวนอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา สพม.เชียงราย. (ม.ป.ท.)
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2666). รายงานสรุปภาวะตลาดทุนประจำเดือน มกราคม 2566. <https://www.sec.or.th/TH/Pages/MONTHLYREPORT-CAPITALMARKET.aspx>
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2567). สนค. เผยภูมิรัฐศาสตร์กระทบการค้าโลก แนะจับตาสถานการณ์ใกล้ชิด. <https://tpso.go.th/news/2402-0000000015>

- สำนักงานประกันสังคม. (2566). จำนวนสถานประกอบการและผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม. https://www.sso.go.th/wpr/assets/upload/files_storage/sso_th/0be87a39baae9c563f7d7f1581ef11a3.pdf
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2566). ข้อมูลด้านการเกษตรที่สำคัญของจังหวัดอุดรธานี. <https://www.opsmoac.go.th/uttaradit-dwl-files-452891791958>
- _____. (2566). ข้อมูลด้านการเกษตรที่สำคัญของจังหวัดเชียงราย. <https://www.opsmoac.go.th/chiangrai-dwl-files-442991791952>
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุดรธานี. (2567). มูลค่าการส่งออกการค้าชายแดน. https://uttaradit.gdcatalog.go.th/dataset/y5_1_1_02
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงราย. (2567). ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา จังหวัดเชียงราย. <https://chiangrai.moe.go.th/credc/>
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี. (2566). สารสนเทศด้านการศึกษา ปีการศึกษา 2566. (ม.ป.ท.).
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี. (2566). ข้อมูลสารสนเทศประจำปีการศึกษา 2566. <https://utdpeo.go.th/extensions/stat>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2566. https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20231218155504_43190.pdf
- _____. (2567). การสำรวจภาวะการทำงานของประชากรทั่วราชอาณาจักร ไตรมาสที่ 4 : ตุลาคม – ธันวาคม 2566. https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2024/20240228132133_61737.pdf
- _____. (2567). การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2566. https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20230929131046_99194.pdf
- _____. (2567). การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2558. https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20230505165728_78407.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). รายงานการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2533 – 2583 (ฉบับปรับปรุง). โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- _____. (2565). เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคกลาง. (ม.ป.ท.).
- _____. (2565). แผนพัฒนาประชากรเพื่อการพัฒนาประเทศระยะยาว (พ.ศ. 2565 - 2580). https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13502&filename=index
- _____. (2566). ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่ ฉบับ พ.ศ. 2565. https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=15104&filename=gross_regional
- _____. (2566). รายงานบัญชีกระแสการโอนประชาชาติ ปี 2564. https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=14629&filename=social_nta
- _____. (2567). รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาส 1/2567. https://www.nesdc.go.th/download/Social/Social_Report/2567_q1_001_report.pdf

- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงราย. (2565). รายงานความเคลื่อนไหวการลงทุนอุตสาหกรรมของจังหวัดเชียงรายประจำเดือนกรกฎาคม 2565. <https://chiangrai.industry.go.th/th/cms-of-2565>
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2567). รายงานสถิติจำนวนทะเบียนสมรส. <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/marry/new/stat-gen/static.php?marry>
- Airbnb. (2023). *Airbnb and Tourism Authority of Thailand support digital nomad rebound*. <https://news.airbnb.com/th/airbnb-and-tourism-authority-of-thailand-support-digital-nomad-rebound/>
- Deninzon, D., Malik, N., & Kapoor, A. (2019). *Banking operations for a customer-centric world*. <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/banking-matters/banking-operations-for-a-customer-centric-world>
- Feng, D. (2019). *Biomedical Information Technology*. Academic Press. <https://doi.org/10.1016/C2017-0-03305-0>
- Glauben, T., Svanidze, M., Götz, L., Prehn, S., Jaghdani, T.J., Duric, I., & Kuhn, L. (2022). The War in Ukraine, Agricultural Trade and Risks to Global Food Security. *Intereconomics*, 57(3), 157 – 163, 10.1007/s10272-022-1052-7
- Google Cloud. (2021). *Physicians say better data interoperability will save lives*. <https://cloud.google.com/blog/topics/healthcare-life-sciences/google-and-harris-poll-healthcare-interoperability-survey>
- Leal Filho, W., Fedoruk, M., Paulino Pires Eustachio, J.H., Barbir, J., Lisovska, T., Lingos, A., & Baars, C. How the War in Ukraine Affects Food Security. *Food Insecurity: Causes, Consequences and Remedies*, 12(21), 3996, <https://doi.org/10.3390/foods12213996>
- Offerman, S. (2023). *Creative pros see generative AI as part of their future*. <https://blog.adobe.com/en/publish/2023/03/21/research-creative-pros-see-generative-ai-as-part-of-their-future>
- Office for National Statistics UK. (2022). *Home and hybrid working, Great Britain*. <https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/employmentandemployeetypes/datasets/homeandhybridworkinggreatbritain>
- Raijman, R., Kushnirovich, N., & Kurlander, Y. (2024). Between Marketization and Demarketization: Reconfiguration of the Migration Industry in the Agricultural Sector in Israel. *Population Research and Policy Review*, 43(32), <https://doi.org/10.1007/s11113-024-09876-5>
- Statista. (2024). *Cumulative amount of funding pledged to Kickstarter projects from July 2012 to January 2024*. <https://www.statista.com/statistics/310218/total-kickstarter-funding/>
- UNESCO. (2023). *Global Education Monitoring Report 2023*. <https://www.unesco.org/gem-report/en>
- World Economic Forum. (2023). *Future of Jobs Report 2023*. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf

H_{uman}

Achievement

I_{ndex}

กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

962 ถนนกรุงเกษม เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ 10100

โทรศัพท์ 0 2281 8821 โทรสาร 0 2281 2803

<http://www.nesdc.go.th>